

A close-up, high-resolution portrait of a man's face. He has light blue eyes, a prominent nose, and a full, greyish-brown beard and mustache. His expression is serious and intense, looking directly at the camera. The lighting is dramatic, highlighting the texture of his skin and the individual hairs of his beard.

DE WOLF, JOHN

MET JEROEN SIEBELINK

N^WR'DAM

DE WOLF, JOHN

DE WOLF, JOHN
MET JEROEN SIEBELINK

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten op de foto's in dit boek te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

© John de Wolf & Jeroen Siebelink 2014

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Pankra

Foto voorplat © Dirk Jan van Dijk

Foto achterplat © Leo Vogelzang

Foto's binnenwerk collectie John de Wolf (tenzij anders vermeld)

NUR 480

ISBN 978 90 468 1687 5

www.nieuwamsterdam.nl/jeroensiebelink

Deze digitale editie is gemaakt naar de eerste druk, 2014, met ISBN 978 90 468 1653 0

INHOUD

I OPGANG

II BLOEI

III NEERGANG

IV OPSTAND

Statistieken

Met dank aan

|

OPGANG

Mar

Ik ben nog een poosje met zijn vriend gegaan, maar hem vond ik toen al leuker. Een beetje een bink is het. Zo'n Elvistypetje, met een kuif zwart als schoenpoets.

Hoeveel potten brylcreem er elke week in dat haar van hem gaan, dat wil jij niet weten. Als ik eraan kom, wordt-ie woest. Altijd heeft hij een kammetje in de achterzak. Waar ik bij ben gaat het van voor naar achteren, met zijn vrije hand erboven gespreid. Een beetje angstvallig. Zo van: komt er niet an, meid.

Hij draait ook Elvisplaatjes. Dat vind ik minder. Eindeloos kan-ie daarmee bezig zijn, hij gaat er helemaal in op. Dan vergeet hij dat ik er ben. Ik zit er maar een beetje bij, en hij zet nog een singeltje op. Zijn laatste aanwinst. *Well a hard headed woman, a soft hearted man. Been the cause of trouble, ever since the world began.* Hij kijkt me aan, zo van onderen, wenkbrauwen geknikt, alsof-ie Elvis zelf is. Smekend en uitdagend.

Hij is Elvis niet. Een verlaten dier, dat is wat-ie is. Met kijkers van het lichtste soort blauw. Altijd is er wat in die ogen. Ze zijn geroerd als het water van zwembad Zuid, het oppervlak rimpelt van het minste briesje. Van '41 is-ie. Ik ben van '42. Hij is helemaal de jongen.

Mar (2)

Ik werk alle dagen. Al vanaf mijn veertiende. Eerst in een patatzaak, met een lang wit schort om bakte ik frietjes in een echte frituur. Vis schoonmaken, dat deed ik ook. Nu werk ik in de Hoogstraat, in een winkel voor huishoudelijke artikelen. Messen slijpen, alles doe ik daar. Om zes uur sluit de zaak en spring ik op mijn fiets. Naar huis ga ik niet, ik fiets de andere kant op, richting de Grote Markt. Ik hoop dat hij er is. Ik hoop het maar, want thuis heb ik niks te zoeken.

Thuis zit mijn tweede vader. Ik krijg de rillingen als ik aan hem denk.

Voor hem op tafel staat een biertje. De tafel staat tegenover het oude stadhuis, op een driehoekig stadspleintje, onder groene platanen. Andere binkies hangen om hem heen, vetkuiven met brommers, ze drinken en roken en doen stoer op het terras van het jongerencafé. Ze zwaaien naar me, roepen of ik ook een glas wil. Ik drink niet zoveel. Ik doe de hele avond gerust op een besje.

Met mijn fiets knal ik het terras op. Al rijdend spring ik eraf, gooi hem neer, pak zijn hand en trek hem mee. Naar de voorgevel van het stadhuis.

Hij is lang, knap, hij is rustig. Onder de beeldhouwwerken aan de gevel, op de statige trappen naar het bordes, steekt hij twee sigaretten aan.

Mar (3)

Ik ben kind van een Duitser. Een schande toentertijd. En nog hoor, bij mij thuis wordt er met geen woord over gesproken. In het bezettingsleger was hij een hoge ome, al was hij

geen slechterik. Hij deed zijn plicht. Van zijn rang weet ik niks, maar hoog was-ie. Daar viel mijn moeder natuurlijk op. Zo is ze wel.

Hagelauer heet mijn vader. Hans Hagelauer, maar zo noemen ze mij niet. Van den Heuvel is mijn naam. Hans ontmoette mijn moeder in Amsterdam. Ze zijn niet getrouwd geweest. Daar zat hij niet op te wachten. Wel heeft hij me laten registreren, als Petronella van den Heuvel, en toen heeft hij me meegenomen naar Nürnberg. Daar heb ik een paar jaar gewoond. Ik weet er niks meer van. Mijn moeder is al die tijd hier gebleven. Ze dacht: laat haar maar lekker daar. Dat was toen zo. Een kind van een Duitser, wat mot je anders?

Na de oorlog wilde mijn oma dat ik terugkwam naar Holland. Met haar zussen en nichten zamelde ze bonnen in, en zo bekostigde ze de zoektocht in Nürnberg. De marechaussee bracht me terug, in zo'n bussie. Nou, dat was wat. Maar verders weet ik er niks meer van. Alles wat ik heb, is een fotootje. Daarop speelt mijn vader accordeon. Zijn brede gezicht gaat erachter schuil.

Hij was lang, blond en kalend.

In Schiedam nam mijn oma me in huis. Ik had het niet moeilijk met wat er was gebeurd. Ben je gek! Mijn tantes woonden nog in, ik werd enorm verwend. Alles mocht, als ik maar om zes uur binnen was. Om zes uur werd er gegeten, en geen minuut later, want dan zwaaide er wat. Oma ging om acht uur al naar bed. Dan ging ik net naar buiten. Als ik tegen twee uur 's nachts weer thuiskwam, riep ze: meid, hoe laat is het? Zei ik: gaat slapen, oma. Het is pas half elf.

Nu woon ik bij mijn moeder. Ze is hertrouwd, op dit stadhuis. Ik snap niet wat ze in hem ziet. Ze is veels te knap voor die klerevent. Ik kan maar niet met hem accorderen, altijd heb ik ruzie met hem. Een viezerik is het. Laatst nog probeerde hij met zijn poten aan me te zitten. Als ik ga douchen, doe ik de deur op slot. Hans vertel ik dit maar niet. Als ik het Hans vertel, breekt-ie zijn benen.

Mar (4)

Ik heb vaste verkering. Hans tilt balen in de haven. Hij is groot, en verschrikkelijk jaloers. Fluiten mag nog net. Steken ze één vinger uit, stapt-ie erop af en krijgen ze een klap voor hun kop. Maar dan is het ook klaar hoor.

En nu ligt-ie zelf in het ziekenhuis, helemaal in Utrecht. Het is hem naar zijn hoofd gestegen. Ze denken dat het van de prik komt. De pokkenprik.

Hoor 's, ik weet het ook niet. De hospik snapte er ook niets van. Ze zeggen dat het serum zijn hersenen heeft aangetast. Meteen na de spuit draaide hij helemaal door. Met man en macht hebben ze hem de ziekenauto in geholpen, hij wilde niet worden opgenomen. Een gevaar voor anderen is-ie. Ze hebben hem achter slot en grendel gedouwd. Daarna hebben ze mijn schoonmoeder gebeld, en toen ben ik hem wezen opzoeken daro. Met de trein en de bus en alles. Het was nog geen bezoektijd. Gelukkig had ik een fotootje van me bij me gestoken. Die gaf ik aan de hoofdzuster. Ik zeg: zeg hem dat Mar is geweest.

Mar (5)

Een prachtige dag in april. We lopen door smalle, boomloze straatjes in Schiedam. Ik ben twintig, en ik ben vier maanden zwanger.

Nu moeten we trouwen, nu ik kan het huis uit.

Hans is met verlof uit Venlo. Aan de Duitse grens heeft hij maanden liggen wachten in een putje. De Russen wilden maar niet komen. De knik in zijn bovenlip is scherp, het kuiltje in zijn kin diep. Het blauw van zijn ogen is onwerkelijk ijl. Zijn haar is onveranderlijk, zijn kuif is de grote constante. Als ik hem mijn geheim vertel, slaan onverwachts de zenuwen me op de keel.

Is dit wel wat hij wil? Waar moeten we wonen?

Hij zegt dat het allemaal goed komt. Hij drukt me met een arm tegen zich aan, zijn lichaam omvat me, ik voel hoe hij op mijn kruin zijn tranen terugduwt. We kunnen bij zijn ouders wonen, zegt hij. In de Gorzen, een oude wijk in Schiedam-Zuid. Het ligt tussen het centrum van Schiedam en de Nieuwe Maas. Daar wonen de arbeiders van de Schiedamse scheepswerven. Wilton-Fijenoord, de Nieuwe Waterweg, Gusto. In kleine, bruine huizen.

Al voor de oorlog trokken zijn vader en diens vijf broers weg uit Velsen. Ze vestigden zich in Vlaardingen en Schiedam. Bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij was volop werk. Schatten van mensen zijn het, Up en Nel de Wolf, ik kan er beter mee opschieten dan met mijn moeder. Ze wonen vlak bij de Heilig-Hartkerk, aan de Nieuwe Maasstraat 97a. Up is net Hans. Als-ie ziek is, kun je een ei op zijn hoofd bakken. O, wat kan die het moeilijk hebben met zichzelf. Dat is iets van De Wolven. Doorgaans zijn het flinkerds, maar ondertussen. Als ze ziek zijn, zijn ze zo ziek als een hond. En als ze je kunnen helpen, dan helpen ze je.

Up ruimt de overloop boven zijn woning leeg. Maandenlang is-ie aan het timmeren en in de weer. Er is genoeg ruimte, zegt hij. Genoeg voor een slaapkamer en een keukentje. We trouwen in juli. Nog die dag trekken we erin.

Mar (6)

Hans ligt in het Nolet. Hij ligt te kronkelen als een worm, een paar afdelingen verderop. Het lijkt wel of hij de weeën heeft. Het is zijn blinde darm, zeggen ze. Hoe of wat, hij maakt zich zorgen. Altijd zorgen. Maar niet om zichzelf.

In het Nolet is hij in handen van de zusters. Op een ellendig koude nacht brachten ze mij er ook heen. Het regent en het waait. Het is 10 december 1962.

Nu kan hij er toch nog een beetje bij zijn.

Buiten buldert windkracht 8 tegen de ruiten van de verloskamer, hierbinnen komen krachten van een ander soort los. Aan de bevalling lijkt geen einde te komen, de arts knipt en doet, de zuster zegt dat ik flink moet zijn.

Dat hoeft ze niet te zeggen tegen mij.

Om tien voor half zes in de morgen kloppen ze. 'Een hele behoorlijke,' zegt ze, als ik hem nog altijd niet mag vasthouden. '3870 gram. Hoe gaat hij heten?'

Ik kijk naar Hans.

‘Hilbrand,’ zegt hij zacht.

Hij stond erop dat hij bij de bevalling aanwezig was, in pyjama en badjas. In de ochtendschemer zie ik hem zitten, doorschijnend, zelfs zijn kuif heeft zijn glans verloren, maar over het blauw van zijn ogen ligt een glans die ik niet ken.

Hilbrand is de naam van zijn vader – al noemen ze hem Up. Up vind ik niks, mijn zoon gaan ze dus geen Up noemen. Johnny dan, stel ik voor. Dat klinkt meer van deze tijd. ‘En dan zetten we jouw naam vooraan, Hans.’

Johannes, Hilbrand, de Wolf. Ik spel de woorden nog eens in de juiste volgorde, ik geef het hem maar mee, in het geval hij dadelijk langs de drukker komt. Hij maakt al aanstalten om te gaan. Hij wil de stad in, nu, er moeten cadeaus komen voor de dokter, zegt hij, de zuster, het Nolet. Hij weet niet hoe hij zijn geluk vorm moet geven. Maar hij gaat niet langs de drukker. Hij gaat helemaal nergens heen. De zusters komen, en hij moet terug zijn bed in.

Mar (7)

Over het tapijt van opa en oma kruipen, dat is wat Johnny wilde. Ook was hij al op het potje gaan zitten. Van poepen op het potje was-ie niet vies, met zijn stevige pootjes richtte hij zich op en wees me trots op weer een grote boodschap. Een makkelijk kind, dat is wat het is. Daar wilde ik er nog wel een van. Wachten, zei de dokter. De boel daar beneden moet eerst tot rust komen van dit gevaarte. Maar vier jaar later is zij er toch ook – en weer is het er een van acht pond. Mijn wensen zijn vervuld. Ik heb een jongen en ik heb een meid. Ik lig ervan bij te komen in het Nolet, en Petra ook, naast me in een wieg.

Hans is al terug naar de zaak. In die zaak verkopen ze witgoed, bruingoed en afzuigkappen. In het assortiment zocht hij de allergrootste afzuigkap uit die ze hadden, speciaal voor de dokter. Dat is wel het minste dat-ie kan terugdoen, vindt Hans, de dokter heeft me zo goed geholpen. Ook wat dat betreft stapt Hans overal op af. Hij leverde het gevaarte persoonlijk af bij het ziekenhuis.

En nu staat dat ding dus beneden bij de receptie, zegt Up.

Ik grijp de telefoon en bel de zuster. Ik zeg: zuster, laat dat spul maar weer ophalen. Nu meteen, ja. Daarna bel ik met Hans zijn baas. Ik zeg: joh, zo en zo is het gelopen, haal dat ding maar weer op. Nu meteen, ja. Hans kan dat ding helemaal niet betalen, want dat bedrag wordt natuurlijk op zijn salarissie ingehouden. ‘Meid, prima. Iemand komt hem zo weer ophalen.’

Tot slot bel ik de dokter. Ik zeg: ‘Dokter, één ding. Hans mag het nooit te weten komen. Komt hij het te weten, brengt hij die doos een tweede keer. Dan is er geen houden meer aan, dan houdt het nooit meer op. Hij duwt die kap door je strot totdat hij boven jouw fornuis hangt. Dus jij houdt je mond, begrepen?’

Mar en Petra

Mar: ‘Ik wilde zo graag even naar de kapper.’

Petra: 'Maar je moest op John letten.'

Mar: 'En Hans lag in het ziekenhuis.'

Petra: 'Waarom nu weer? Blinde darm?'

Mar: 'Had-ie al gehad. Je kan geen twee blinde darmen hebben. Dat kan niet.'

Petra: 'Nee, dat kan niet.'

Mar: 'Opa en oma waren ook weg, een buurmeisje zou op John passen. Die was veertien.'

Petra: 'En toen?'

Mar: 'Hij had een driewieler. Daarmee racete hij op de overloop. Heen en weer, de hele dag. Boven aan de trap was een hekkie. Daar beukte hij tegenaan. Van je boem, boem, boem. Het was een dun hekkie. Vroeg of laat moest het gebeuren.'

Petra: 'En toen?'

Mar: 'Reed hij erdoorheen. Hij was twee jaar oud en hij donderde twee trappen omlaag. Een muts van bloed had-ie op.'

Petra: 'Nu zijn haar dunner wordt, kun je het weer zien zitten.'

Mar: 'Iemand kwam me zoeken. Die zegt: luister, dit en dit is er gebeurd. Ik gauw naar huis, maar ik dacht: o god. Hoe moet ik dit Hans vertellen?'

Petra: 'En?'

Mar: 'Gelukkig ging Up met me mee. Beneden in het Nolet werd John verpleegd, ergens boven lag Hans. Ik zeg tegen Up: Up, we zeggen gewoon dat John de mazelen heeft. Dat John daarom niet is meegegaan. Nou, Hans slikte het verhaal, maar toen we vertrokken waren dacht ik: daar komt hij achter. Hans kwam altijd overal achter. Dus ik zeg tegen Up: Up, we moeten terug, ik moet het hem eerlijk vertellen. Dus Up weer met me mee. Hans vond het niet leuk dat-ie was voorgelogen. Hoewel ik schrok van zijn woede, vertelde ik hem toen toch maar het hele verhaal. Dat ik zo nodig naar de kapper moest en zo. Hij was razend, hij lag te tieren in zijn nest. Nou, vervolgens moesten die hechtingen van John er nog uit. Dus ik zeg tegen Up: Up, ga je mee? Tot slot stond ik voor de zuster. Zuster, zei ik, mijn pa blijft erbij. Ze schudde streng van nee. Hij blijft op de gang, zei ze. U gaat mee. Dat was mijn straf. Ik moest bloeden voor slecht moederschap. Ik was nog jong. Doodeng vond ik het, ik durfde niet te kijken. Die enorme wond in dat koppie, de zwarte draad. Maar zo moest het gaan.'

Petra: 'Dat was een andere tijd.'

Mar: 'Een heel andere tijd. Jan Ongeluk, zei ik altijd.'

Petra: 'Hij had een tienrittenkaart bij het Dijkzigt. Tand door zijn lip, knieën open. Toen hij voor het eerst ging schaatsen, lag-ie op het ijs en gleeed er een schaatser met zijn noor zo bij hem naar binnen. Zeventien hechtingen in zijn billen.'

Mar: 'Een zorgenkind, dat was wat-ie was.'

Petra: ‘Waarom heeft-ie toch zo vaak ongelukken?’

Mar: ‘Dat heb ik nooit begrepen. Misschien had het iets met voetbal te maken. Opa Up voetbalde ook, die is nog profvoetballer geweest, bij vsv in IJmuiden. Je vader voetbalde, neef Cor voetbalde bij svv – ik kwam in een echte voetbalfamilie terecht. Toen moest dat van John allemaal nog komen.’

Petra: ‘Je hebt er veel verdriet om gehad.’

Mar: ‘Het is toch je vlees en bloed.’

Petra: ‘We hebben wat traantjes gelaten, hè?’

Mar: ‘Ik vond het niet altijd leuk. Hij had altijd van die stomme dingetjes, ook omdat hij zoveel durfde. Dan kwam hij weer terug van de Maasboulevard met een dikke enkel. Zette ik hem onder de kraan en deed ik er spul op. Een mager ventje was het. Later werd-ie wel een aardige flinkerd, net als zijn vader en zijn grootvader. Maar als kind waren het maar scharminkels. Dat is de wolvenbouw.’

Brielsestraat

Ik vouw mijn krantje dicht, mijn moedertje laat ik mijn moedertje. Het liefst zou ik blijven, maar dat gaat niet. Ik ben er te lang niet geweest. De laatste keer was met Ellemieke Vermolen, voor een programma van sbs 6. Opgewonden dans ik de trap af van het flatje, sla rechts af. Ik steek de Nieuwe Maasstraat over, loop de Voornsestraat in. Dat trage loopje zonder bal dat dan volgt, de trotse wijze waarop ik altijd mijn borst vooruitstak, de polsen iets omhooggedraaid, het laatste tussenhupje voordat ik, na een bal op Heus, weer ging wandelen.

Links van me: Tabakshop Natascha. Het vol gekliederde rolluik is naar beneden gelaten – dit is mijn oude sigarenboertje, en ik kan er niet goed naar kijken. Op weg naar school kocht ik hier snoepies. Duimdroppen, salmiakken, van die ronde, bruine. Later kwamen daar de smileys bij, in alle kleuren. Jongen, dat was het walholala, altijd gaf ma me wel centjes mee. Ook voor de laatste Billy en Bessie Turf. Geldzorgen? Waren er op de een of andere manier niet.

Vanaf hier was het één rechte weg naar school, aan het einde van de Nieuwe Maasstraat loop je er zo tegenaan. Maar ik liep binnendoor. Dan kwam ik langs de warme bakker. Kocht ik daar nog een warm vloerkadetje en een zak koekkruimels voor tien cent. Buiten stonden verse donuts. Waren er op de terugweg nog een paar over, zaten ze ineens in mijn zak en trok ik een sprintje.

Deed ik het niet, deed een ander het wel.

Ik sla de hoek om, de boomloze Brielsestraat in. Tuintjes hadden we niet. Pa en ma zetten de stoelen op de stoep – en dan maar kletsen met de burens. Nog altijd groeit hier geen struikie, wel staan er vage, witte bestelbusjes en tweedehands middenklassers. Niemand had een auto, nu heeft iedereen er twee.

De huizen zijn de mensen duidelijk minder waard.

Ik passeer een blinde muur. Aan de overkant van de straat is ook een blinde muur, de twee poorten staan recht tegenover elkaar. Ideale doelmonden voor poortjesvoetbal, een tegen een. Die aan de overkant is dichtgetimmerd, alleen de Enge Poort staat nog open. Stalen messenkammen prijken bovenlangs.

Bij nummer 4 houd ik mijn pas in.

Brielsestraat (2)

Zo klein als het is. Deurtje, raampje, puntdak. De schrootjes langs de gevel, de schrootjes langs de dakrand, de schrootjes langs het kapelletje boven de voordeur. Die heeft hij getimmerd. En bruin gelakt. Dat was je van het toen, we waren de eersten die dat hadden. En de enigen, zo te zien.

Ooit was hij kraanmachinist in de haven. Toen dat pokkengedoe van hem begon, mocht hij alleen nog balen sjouwen. Verder zat hij thuis op de bank. In zijn eerste woonhuisje. Tienduizend gulden heeft het gekost.

Ze moesten ervoor naar de bank.

Het was me nooit zo opgevallen, maar de hele voorgevel is bekist, en de bakstenen zijn witgepleisterd. Geen centimeter kon hij laten voor wat het was.

Brielsestraat (3)

Het stalen rolluik voor de deur, in passend bruin. Dat moet een van zijn laatste klusjes zijn geweest – moeder moest veilig zijn. Ooit zat er een gezellige boerderijdeur in, zo een in twee gedeeltes. Had hij bedacht en uitgewerkt. Een weelde, hele dagen stond-ie open. Kinderen van nummer 21 staken hun neus naar binnen, kinderen van nummer 12 waaiden aan. Ook op nummer 6 woonde een jongen. Hij was drie jaar ouder. Hij liep me te zieken. Toen ik huilend onze huiskamer binnenkwam, drukte mijn vader me een stuk hout in de hand.

‘En nou erop, jong.’

‘En dan?’

‘Dan kijken we wel weer.’

Nooit meer heb ik last van hem gehad.

Het zonnescherm, het raamkozijn van wit kunststof. Geld voor een aannemer was er niet. Voordat ze hier kwamen wonen, had hij nog nooit één spijker recht de muur in geslagen. Gewoon blijven proberen, moet hij hebben gedacht. Dan gaat het een keertje fout, nou en? Elke dag opnieuw creëerde hij zijn eigen ellende – altijd weer wist hij het tot een goed einde te brengen.

Kijk nou om je heen, man, niemand pimpte de voorgevel zo opzichtig op als hij. Niet dat hij zich nu zo nodig moest onderscheiden van anderen, wel moesten dingen anders dan anders zijn. Granollen, behangen, plavuizen, geen wandje of vloertje ontkwam aan zijn dadendrang – helemaal zelf gedaan. Vol bewondering zag ik hem bezig. Toch dacht ik niet: dat wil ik ook. Ik zag hem bezig, dat was alles. Het ontging me niet dat hij, tegen het

einde van zijn leven, over twee gouwe klauwen beschikte. Handen die nergens voor terugschrokken.

Hij kende zijn beperkingen. Van elektriciteit bleef hij af. Priegelwerk, kon hij niks mee. Je ziet er ook niks van, op het eind, je hebt er minder eer van. Dat liet hij dus aan anderen over, net als loodgieterswerk. In ruil timmerde hij voor hen een schuurtje, of verlaagde hij het plafond. In deze buurt hielpen de mensen elkaar nog echt. Voor hem was dat gewoon. Voor mijn moeder was het nieuw.

Brielsestraat (4)

Ik steek mijn hoofd de Enge Poort in. Oehoe! De donkere brandgang leidt achter de huizen langs, kent diverse vertakkingen dieper het blok in. Hier kwam ik niet graag. Overdag deden we er verstoppertje, 's avonds meed ik deze plek als de pest. Er was geen licht. Net wat ik zeg, aan elektriciteit deed hij niet.

Ik wurm me tussen de twee hoge muren. Verbrokkelde tegels onder mijn voeten, opgeschoten gras, ik loop me zo te verbazen dat ik voorbijloop aan dat wat zijn schuurtje geweest moest zijn. Metselwerk, dakbedekking, glas zetten, alles deed hij zelf, hij moest en zou het allemaal in zijn vingers krijgen. De betimmering is eraf getrokken. Het isoleermateriaal puilt naar buiten.

Het is wel een beetje achteruitgegaan, zo allemaal.

Verderop in de brandgang: een rode kat. Hij zit doodstil, met zijn rug naar me toe. Een blik tot slot op pa's dakkapel, wat laatste schrootjes hangen aan een spijker. Zo'n kapel was dus een weelde hè, dit was je van het. Links sliep mijn zusje, rechts sliep ik. Te midden van een houten ombouw inclusief bed en kast, al gauw kon ik er mijn kont niet in keren. Ik bracht er nauwelijks tijd in door.

Mar (8)

Dat had je toen: ratten. Hadden we weer zo'n dikke vette in het poortje gezien, doken John en Petra meteen in de grote stoel van Hans. Beentjes opgetrokken, de zware, koperen asbak lag al klaar in Johns handje. Moest ik aardappels halen in de schuur – liep er een over het plaatsje achter. Op zijn dooie gemakkie.

Naast ons woonde een jong stel. Wilco zei: ik heb een geweer. Ik zei: Wilco, schiet hem dood. Als jij het raam openhoudt, zei hij. Dus ik dat raam openhouden en hij schieten. Had-ie hem dood, zei ik: en je haalt hem wel weg hoor, want ik gaat die plaats niet op. Toen de kust veilig was, kon ik naar mijn schuur. Want ik moest die aardappels hebben. Nou hadden we ook een zwerfkat. Die sliep daar in een doosje. Elektriciteit hadden we er niet, daar begon Hans niet aan, daar bleef-ie met zijn vingers van af. Ik dus dat schuurtje in, zag ik in de hoek waar de aardappels lagen twee van die grote, glanzende ogen.

Dag kat, zei ik.

Toen ik ze in mijn mandje had liggen, was het binnen wat lichter geworden – staarde die rat me van dichtbij aan. Nou, alsof de dood door me heen trok.

Al snel bleek dat ze ook boven kwamen. Een stuk grondzeil aan mijn mans kant hadden

ze al weggevreten. Beneden kwamen ze van onder de kapstok vandaan, van achter zo'n ding om je schoenen op te zetten. Maar Hans kwam er maar niet aan toe om die gaten dicht te maken. Hij had het nu eenmaal veels te druk met zijn siertegels. De woonkamer moest nog worden betimmerd en er moest hoog nodig een dakkapel voor de kinderen komen. Lag ik 's nachts in bed, hoorde ik ze de trap op springen. Duwde ik hem wakker, draaide hij zich om.

‘Gaat slapen. Ze kennen toch geen kwaad.’

Op dat moment sliepen John en Petra in die kamertjes achter. En ik kon niet bij ze, die klerebeesten bevonden zich op de overloop. Misschien scharrelden ze al door de wieg van Petra, ik moest godverdomme gaan kijken hoe het met ze was. Eerst zou ik dat joch oppakken en daarna... Daar was alweer dat getrippel.

Dun ijs

Mijn trui heeft een Noors breipatroon met ijskristallen, ik draag er vier van over elkaar. Aan jassen heb ik een bloedhekel, een jas krijgt ma me niet aan. Dat gezeur ook over wat ik allemaal moet doen en laten, ik ben al zes. Met twee anderen struinen we de Nieuwe Maasstraat uit, we volgen de Rozenburgsestraat helemaal tot aan de Nieuwe Brug. Beteuterd kijken we naar het water van de Westerhaven. Onze houten doorlopers hangen aan oranje bandjes om onze nek.

We bespeuren nog niet het begin van een laagje ijs. Het vriest dat het kraakt, maar we zien geen kerstverlichting, geen tent met chocolademelk, geen grote jongens die ijshockeyen. Verderop in het water, bij de houthandel in het Spuikanaal, ligt hout. Daar kunnen we op schotsen gaan lopen, stelt iemand voor. In trance loop ik door, geen idee of ze me volgen.

Ik steek de stalen brug over en verlaat de arme Gorzen.

In het midden van de chique, brede Stadhouderslaan is een sloot van stilstaand water. Langs de Singel: een goudenregen in rust, takken vol rijp hangen als slappe touwen op het ijs. De sloot is een paar meter breed, toch lijkt de overkant mijlenver. Haal je het wel, of haal je het niet? Daar waar de takken het water raken, hoopt de stuifsnieuw zich op, het oppervlak is korrelig. Er is niemand hier. Verderop wordt wel geschaatst. ‘Het is dieper dan je denkt,’ zegt iemand nog, maar ik sta al op het ijs. Na een paar stappen schiet ik eronder.

Dun ijs (2)

Mijn adem wordt afgesneden, mijn truien zuigen zich vol met steenkoud slootwater. Het is groenig zwart om me heen. De kou is onbeschrijflijk.

En dan sta ik weer op het droge.

Carla wijst me op een jongen. Ik volg haar vinger. In de verte is een schaatsende schim. ‘Hij was er ineens.’ Carla uit de poort, Carla van de Voornsestraat. Zij heeft het allemaal gezien, ze praat honderduit. ‘En toen trok hij je er zo uit.’ Ze voert me mee, ik moet naar huis, maar ik durf niet.

Ma gaat me ongenadig op mijn kloten geven. Ze heeft me al zo vaak gewaarschuwd. Ik ben bang voor haar kijkers, die onpeilbaar donkere kijkers.

Ook ben ik bang voor zijn teleurstelling.

Terwijl ik Carla volg, denk ik nog aan die jongen. Ik herinner me niets van wat hij heeft gezegd, niets van wat hij heeft gedaan. Alles voor mijn ogen was zwart, en toen was alles weer wit. Zijn gezicht heb ik niet kunnen zien, ik zou hem nooit herkennen op straat. Het kan net zo goed niet zijn gebeurd.

Op de hoek van de Brielsestraat zegt Carla dat ik moet wachten. Ik kan niet stoppen met rillen. Aan de ijssterren op mijn trui hechten zich echte pegels.

‘Tante Mar! Hij is door het ijs gezakt. Hij durft niet naar huis!’

‘Dat zal best.’

Ze is rustig, zo te horen. Alsof ze alles al weet, alsof dit allemaal door haar al voorzien was, alsof ze me mijn ongehoorzaamheid bij voorbaat vergeeft. Haar stem schiet schel de hoogte in. ‘Want hij mocht niet op het ijs!’

Geschrokken wenkt Carla me, ik moet.

Dun ijs (3)

Met kleren en al sta ik in de plastic spaceshuttle in de badkamer. Onder het stromend hete water sjort ze een voor een mijn truien omhoog. Op andere dagen moet ik al janken als mijn haar wordt gewassen, nu sta ik hier graag. Ik lach alweer, geruisloos wel, haar ogen schieten vuur.

Ze draait de kraan dicht, duwt me ruw voor zich uit de trap af. In de woonkamer zet ze me voor de gloeiend hete gaskachel. De kachel is net nieuw, pa had genoeg van de oude kolenkachel. Achter de gaskachel heeft hij meteen mooie steenstrips aangebracht. Daarmee zijn we de eerste in de buurt.

Vanuit zijn stoel kijkt hij toe. Zijn ogen staan verdrietig.

Ik heb liever dat hij boos kijkt.

Het is weekend, hij hoeft nergens heen. Toch draagt hij een wit overhemd en een mooie, dunne, zwarte das. Ik kan mijn ogen niet van hem afhouden, zijn haar glanst als inkt. De kom met vissen, de platenspeler, zijn collectie Elvisplaten. Naast hem tikt zijn zangvogeltje tegen de tralies van de kooi.

Een kwartier geleden lag ik nog onder het ijs.

Knuffelen, daar doen wij thuis niet aan.

Wel staat om de kachel een houten hekje. Daarover hangt mijn pyjama al te warmen. Pyjama? Buiten is het nog licht. Moet ik nu al naar boven en naar bed? Ook is er warme chocolademelk. Pa mompelt dat ik eigenlijk straf verdient. Ik zeg dat het me spijt. Terwijl hij een Van Nelle rolt, doet hij nog een laatste poging boos te kijken, en dan waag ik het erop. Ik kondig aan dat ik naar buiten moet. Bij de Maasboulevard langs de Nieuwe Maas

wachten de jongens op me, we gaan voetballen. Hij wijst op zijn voorhoofd, hij zegt dat ik de rest van de week onder huisarrest sta. Of ik dan de *Fabeltjeskrant* mag kijken, zo probeer ik nog. Het is toch zaterdag? Maar dan zie ik dat mijn moeder de pyjama al heeft verwisseld voor mijn voetbalkloffie.

‘Als je maar om zes uur terug bent.’

Maasboulevard

Putjebal, bordjebal en paaltjesbal. Daaruit kan ik kiezen.

Putjebal doe ik voor het huis. De put aan de overkant van de straat is mijn goal, de tennisbal past precies in de gaten. Stoepranden kan ook, tot vervelens toe, daar gebruik ik een grotere bal voor. Bordjebal speel ik onder het straatnaambordje op de hoek. Ik trek een streep, van achter de streep moet ik het bordje zien te raken. Vervelen doet dat me nooit, maar paaltjesbal is leuker. Paaltjesbal is een soort honkbal, maar dan met een voetbal, gespeeld met een tennisbal. René Eijer, Ricky Westdijk, het is ieder voor zich. Je staat bij een boom, paaltje of bloembak. Word je onderweg geraakt, ben je terug bij af.

Vanaf dit pleintje loopt een paadje dat we zelf hebben gecreëerd, een olifantenpaadje. Klim je tegen de Havendijk op, sta je op de Maasboulevard.

Er ligt een dik pak sneeuw, de helling waarop ik sta is een berg – en ik heb nog net geen poep in mijn broek. Ik durf niet, René, ik durf niet. Jij wel? Mijn zusje is er ook zie ik nu, met haar houd ik me niet bezig, die kan wel voor zichzelf zorgen, de kenau. De hele buurt is uitgelopen, allemaal komen ze naar deze plek, tot 's avonds laat is het een groot feest. René, ga jij als eerste? Op een kartonnetje of een slee gaan we, helemaal tot onder aan de stoep.

Aan de andere kant van de dijk, op nog altijd geen minuut lopen van mijn huis, opent zich weer een sprookjeswereld: een beschut veldje met groen, sappig gras in de koele schaduw van hoge, oude bomen. Met een jas op de grond maken René en ik in een oogwenk twee goals. Hebben we zin in een grotere partij, lopen we nog even verder. Want achter de torenflats strekt zich een zonovergoten veld uit, de Maasboulevard, onmetelijk groot. Ik knipper met mijn ogen, aan de overkant van de Nieuwe Maas is Pernis, verder rivieropwaarts is Rotterdam. Zie je de Euromast? Op dit veld spelen de grote jongens, ze heten ons welkom. Ze stoppen hun partijtje, ze poten opnieuw, speciaal voor ons. Ze draaien hun voeten in halfjes en kwartjes, ze bedenken van alles om als eerste te kiezen. Ze willen mij. Daar krijg ik geen kapsones van. Ik kijk wel uit.

Maasboulevard (2)

In die torenflat ga ik later wonen. Dicht bij pa en ma, met dit veld aan mijn voeten. Kleedje mee, pannetje – vandaag gaan we picknicken. Vuurtje maken, stoer man. Is toch stoer? Gaan we een ei bakken, weet ik veel. Dit is puur het stoer doen met elkaar. Met zijn allen zitten we op het gras. We hebben een radiootje mee, het is tijd voor de Tour de France. Stil! De Tourflits, luister.

Overall liggen handdoeken, overall staan parasols. Vanaf de kade duiken mensen in de rivier. Mij niet gezien, zelfs niet op een snikhete dag als vandaag.

Water geeft me de bibbers. Naar zwembad Zuid of Groenord ga ik heel soms – maar alleen om op het mooie grasveld daar te kunnen voetballen.

Ik ben in het bezit van zwembroek noch zwemdiploma.

Laatst heeft mijn zusje dan eindelijk haar diploma gehaald. Het heeft mijn moeder heel veel moeite gekost, ook zij krijgt de rillingen van water. Toen ze klein was, is ze in het Sportfondsenbad kopje-onder gegaan. Als ze naar zwemles moest, had ze al pijn in haar buik. Oké, zei oma dan. Jij blijft lekker thuis.

Maasboulevard (3)

Ik schijt in mijn broek, ik durf niet, ik durf niet naar de Sint. Hier komt hij altijd aan met zijn boot. Kun je je dat voorstellen? Heel de buurt is dan uitgelopen. Met zijn paard gaat-ie door de straten, zo de Groenelaan op. Het is gewoon één groot feest. Het is toch een bijzonderheid dat je zomaar je schoen mag zetten? Met je water en je brief? Als dan ook nog eens het heerlijk avondje is gekomen, moet mijn vader buiten pissen. Pa, waar ga je heen? Kun je niet bij ons blijven? Net nu het allemaal gaat gebeuren? Ik doe het in mijn broek, jongen.

Is pa weer terug, doet-ie met ons de voordeur open.

Het heeft iets, weet je, al die standaarddingen in je leven.

Met installatiebuizen schieten René en ik spliterwten naar de Sint. Zwarte Piet pakt mijn buis af, breekt hem op zijn knie en flikkert de stukken in de Nieuwe Maas. En ietsje verderop, bij de Heilig-Hartkerk, verbranden ze op Oudejaarsavond kerstbomen op straat. Van dat soort dingen moet je hier niet opkijken. Tijdens de kerstbomenjacht dringen we bij andere wijken binnen. Met Het Witte Dorp hebben we altijd ruzie, met honkbalknuppels en brommers gaan jongens van ons erop af. Laatst, verderop in Spangen, is iemand van ons van het dak geslagen. Onder de tribune van het Spartastadion lagen bomen opgeslagen – vanuit de huizen van de overkant schoten ze op ons met luchtbuksen. We wisten honderden kerstbomen te pakken, we stapelden ze op het asfalt en staken de boel in de hens. Had je pech en stond je caravan ernaast, lag die er ook bovenop. De volgende dag was een heel stuk straat weggesmolten.

Dat allemaal hoeft voor mij niet zo. Laat mij maar op de uitkijk staan. Ik zorg er wel voor dat de kust veilig is. Wat dat betreft ben ik het ideale kind. Nooit is er gedoe met mij. Belletje lellen? Heel misschien. Een doodenkele keer.

Dan toch, in de winkel voor hengelsport heb ik plots een visdobber onder mijn mouw zitten. Ik heb niet eens een hengel. Ik hou ook niet van vissen. Toch zit die dobber onder mijn mouw, en moet ik mee naar het bureau. Kalm wacht ik op de komst van mijn vader. Het standje, zijn dreigementen, ze maken weinig indruk op me. Hij voert ze toch niet uit. Maar verder: nooit gezeik met mij.

René Eijer

De Gorzen was de armste gemeente van Nederland, veel Feyenoordhooligans kwamen ervandaan. Inbraak in de bieb, een brandje op een schoolplein, elke week was er wel wat.

Op straat wemelde het van de ruigpoten met tatoeages.

Tegen John en mij keken ze op. Hij was hun beschermeling.

Bij de partijtjes op de Maasboulevard waren het John en ik die pootten. Het tuig was al blij als ze in een van onze teams werden gekozen. En blonken we uit in het straatelftal tegen Het Witte Dorp, in shirts betaald uit de kerkcollecte, stonden ze bij de eerste schop al klaar met hun knuppels. Hijzelf was nog niet zo'n wilde, wel kreeg hij veel voor zijn kiezen. Kwam hij terug van de camping in Rockanje en had hij meegespeeld met het campingelftal, lag zijn scheenbeen in de gruzelementen. Dan zat hij zich thuis wekenlang op te vreten van verlangen en bracht ik hem mijn verzameling Suskes en Wiskes. Had hij toch wat te doen.

Schiedamse Boys

De regen stroomt langs de ruit van mijn slaapkamer. Het is vier uur in de ochtend, ik tuur tussen de gordijnen door. Het regent al dagen. Waterplassen op het dak, waterplassen op het plaatsje. Zal de wedstrijd wel doorgaan?

Ik sluip de trap af, knip de radio aan. Argwanend spits ik de oren. Ik hoop iets níet te horen. Als het zesuurjournaal begint, zet ik uit angst voor berichtgeving over afgelastingen in regio West II het ding snel weer uit. Een lege, zinloze zaterdag. Ik kan me geen doffere ellende voorstellen. Al dagen houd ik de weerberichten bij, bozig kijk ik op naar de dichtbewolkte hemel.

Ik zal de perfecte dag voor je uittekenen. Over twee uur rijdt de vader van Wilco Wagteveld in zijn stationwagen voor. Zeven jongens kruipen achterin, met onze voetbaltassen op schoot draaien we even later het terrein op. Bij het clubhuis schieten mijn ogen langs het krijtbord van de terreinmeester van de Schiedamse Boys. Mijn eigen wedstrijd moet nog worden gespeeld, maar nu al schat ik mijn kansen in voor later. Bij welke teams kan ik straks nog een tweede, of zelfs een derde wedstrijd meedoen? Ik meld me met de bal voor de aftrap.

De doelen hebben dubbele latten. Als de pupillen spelen, halveren ze niet dit enorme grotemensenveld waarop we staan, maar verlagen ze alleen het doel, zodat de keepertjes niet helemaal kansloos zijn. Hoeveel goals ga ik vandaag maken? Drie, vier, vijf? Ik zal ze doen verbazen.

Mijn vader nog het meest.

Vorige week had ik geen knikker geraakt, in de auto naar huis zat ik met zo'n muil naast hem. Ik voelde hoe hij naar me keek. Hij lachte nog ook. 'Stuk chagrijn. Weet je wat jij moet gaan doen? Volleyballen.'

Ik hoor soms een trainer zeggen: die zit aan zijn plafond. Maar wie bepaalt dat? Een speler bepaalt dat toch zelf? Misschien zit die trainer wel aan zijn plafond, omdat hij die speler niet beter kan maken. Ies Scheffers is anders. Ies is al een paar keer thuis komen praten. Hij werkt voor Sparta. Mijn ouders zijn dol op hem. Mijn snelheid is hem opgevallen, zegt hij, en ook mijn inzicht. Hij wil me naar Nieuw Vreelust halen, de voetbalschool naast Spartastadion Het Kasteel.

Hoeveel zal ik er maken vandaag? Zes, zeven?

Enigszins voldaan, en na het patatje met mayo, begeef ik me naar het terrein van svv. Daar kijk ik ademloos naar de wedstrijd van neef Cor. 's Avonds logeer ik bij hem. Mijn oom houdt nog meer van voetbal dan mijn pa.

Neef Cor

Elk weekend stond hij bij ons voor de deur. Met zijn tasje in de hand – kwam hij weer logeren. Bij ons thuis draaide alles om voetbal.

Onze vaders hadden bij Ursus op Harga gespeeld, opa Up was hun trainer. Ups grootste wens was zijn jongste kleinzoon te zien spelen, bij een echte voetbalclub. Dat zat er niet in, hij stierf toen John nog maar zes jaar was. Iedereen was verdrietig, maar mijn oom Hans was ontroostbaar. Hij was er niet toen het gebeurde, en heeft geen afscheid van mijn opa kunnen nemen.

Na het eten nam ik John mee naar het Wilhelminaplein. Wij woonden bij de Poepsteeg, daar was een manege, het stonk er altijd een uur in de wind. Naderden we het plein, werden zijn ogen steeds groter. Op dat plein speelden de écht grote jongens. Zij leverden veldslagen, hele straten voetbalden er tegen elkaar, en kleintjes als hij werden zonder pardon het plein afgeschopt – gaat maar ergens staan janken. Hij kon makkelijk met ze meekomen, toch zei ik dat hij maar beter aan de kant kon gaan zitten. Dat vond hij oké.

Waar ik ging, ging hij. Hij was mijn oogappel. Als ik op zaterdag betaald voetbal speelde, of het nou weer was of geen weer – hij stond te kijken. Na afloop kwam-ie meteen op me af. 'Goeie wedstrijd gespeeld, Cor.' De rest van de dag was hij als mijn schaduw, hij vroeg me het hemd van het lijf. Op het terrein van svv stond een koptalg. Dat is een touw met bal, je moest springen om erbij te komen. Als je de bal kopte, vloog hij alle kanten op. Wilde je hem dan nog eens raken, moest je goed timen. Ikzelf had veel aan die paal te danken gehad. Ik was klein van stuk, maar kwam toch hoog van de grond. Voor hem hing ik de bal wat lager, maar bij zijn eerste sprong al zag ik dat het niet nodig was.

Onze moeders gingen niet zo goed meer samen. Ik verloor hem uit het oog, maar ik ben altijd van hem blijven houden. Jaren na mijn tijd bij svv speelde ik met Xerxes tegen de Sparta Amateurs. Hij was achttien, ik achter in de twintig. Het was een wedstrijd voor de Cup van het *Rotterdamsch Nieuwsblad*, de uitslag was 3-3. Hij stond bij Sparta achterin, ik linksbuiten. Alle ontzag voor mij was weg. Ging ik mijn directe man voorbij, kwam ik hem tegen. Dat heb ik geweten. Als hij je pakken kon, dan pakte hij je hard. Zelfs zijn grote neef. Ik beet die wedstrijd in het zand – op drie momenten na. Grote neef schopte het dan misschien niet zover als kleine neef, maar die dag maakte ik wel drie goals.

Mar en Petra (2)

Mar: 'Om de paar jaar kreeg-ie een aanval.'

Petra: 'Dat zagen we van verre aankomen.'

Mar: 'Het begon met Elvis.'

Petra: 'Dachten we: o god, daar gaan we weer.'

Mar: 'Elvisplaatjes draaien, oorlogsfilms kijken.'

Petra: 'Schieten wilde-ie, schieten, schieten, schieten. Ons duwde je dan de deur uit, naar de burenen.'

Mar: 'Daar belde ik de huisarts. Dat mocht hij niet horen.'

Petra: 'Hij wou nooit.'

Mar: 'Er moest een olifant op.'

Petra: 'Door het raam zagen we dat de ambulance voorreed.'

Mar: 'Ze gaven hem een spuit, daarna schoven ze hem zo de wagen in. In het ziekenhuis verdween-ie voor weken achter slot en grendel. Soms maanden. Maar hij kon zó goed praten, dat hij er ook zo weer uit was. Toen ze hem in Schiedam opnamen, zei hij in de gauwigheid nog dat ik foto's moest gaan ophalen. Foto's van de kinderen. Dus ik naar de fotozaak. Zegt die man: ja, je man is geweest. Ik zeg: dat kan niet, die is net opgenomen. Ik ken je man toch, zegt-ie, die komt hier al jaren. En die zal ik niet herkennen! Dus ik naar het ziekenhuis, zegt de zuster: het klopt. En hij is ook weer teruggekomen. Bleek dat een andere zuster hem had gevolgd, maar daar had hijzelf geen erg in.'

Petra: 'Hij vormde geen gevaar. Alleen voor zichzelf.'

Mar: 'Mij deed-ie nooit wat, en de kinderen al helemaal niet.'

Petra: 'Zeg niks over zijn kinderen, dan vliegt-ie je an. Pats, uit het niets. Op zaterdag kwamen oom en tante op de koffie. Dan zei pa tegen zijn zwager: zeg Mari, wil jij nog zo'n lekker gebakkie? Nou lekker, Hans. Lekker? Recht in je muil zal ik hem dadelijk gooien!'

Mar: 'Dat was ook omdat Mari zo inhalig was.'

Petra: 'Maar pa zou dat toch nooit echt doen? Die mensen waren een beetje jaloers. Op de verjaardag van neef Cor kwam John voor het eerst uit voor Sparta. Dat was een grotere club dan svv. John was die avond op televisie, maar de buis ging niet aan. Nou, normaal stond dat ding de hele dag aan. Bleek dat mijn oom stiekem boven was gaan kijken.'

Mar: 'Cors moeder had het maar moeilijk met Johns succes. En Cors vader had niet veel te vertellen. Mijn schoonzus was nogal een pittige.'

Petra: 'Alle vrouwen in de familie zijn wel pittig.'

Mar: 'Ja, je moet.'

Petra: 'De vrouw achter de man.'

Mar: 'Dat was zo toen.'

Mar en Petra (3)

Mar: 'Had Hans een aanval, dan bedacht hij plannetjes. Met verwilderde blik stapte hij bijvoorbeeld een winkel binnen met een briefje van honderd in de hand. Of ze konden

wisselen, hij wilde er vier van vijftientig voor terug. Daarna schoof hij één geeltje naar voren. Daar wilde hij vijf briefjes van vijf voor terug. Daarna schoof hij met een vijfje. Vijf guldentjes graag. Zo ging het maar door.'

Petra: 'En dan?'

Mar: 'Dan ging hij weer. Naar de bakker. Uit de vitrine pakte hij een moorkop. Vind je die lekker, bakker, moorkoppen? Zal ik er een in je gezicht douwen?'

Petra: 'Thuis liet hij dat wel uit zijn hoofd.'

Mar: 'Thuis at hij niet meer. Hij was bang dat er wat in zat. Hij was ervan overtuigd dat ze hem wilden vergiftigen.'

Petra: 'Ook had hij de koopziekte. Dan kwam-ie terug van de stad, tassen vol. Voor mij had-ie de goeie maten nog ook. Jurkjes, ondergoed, bh's.'

Mar: 'De dag erop bracht ik alles weer terug.'

Petra: 'Hij mocht dat niet weten, want dan haalde-ie het weer terug.'

Mar: 'Het was gewoon naar zijn hersens geslagen.'

Petra: 'Meer wisten we er niet van. Als hij zo'n periode had, sliep ik niet. Hij had een keer de plavuizen in de was gezet. Die nacht was het ons verboden naar de wc te gaan. Midden in de nacht sloop ik naar beneden, ik moest de huiskamer nog door – was-ie achter me aangekomen. Hij tilde me op, droeg me de kamer door en zette me op de pot. Ik dacht bij me eigen: hallo. Zelf loop je er wel met je grote voeten overheen.'

Mar: 'Werd het te erg, namen ze hem weer mee. Dan zagen we hem zes weken niet. En soms gingen we daro kijken.'

Petra: 'Door het dikke raam zwaaide hij naar ons. Heel vrolijk eigenlijk.'

Mar: 'Van die bezoekjes raakten jullie compleet overstuur. John liet het niet zo merken, maar jij wel. De volgende dag hield ik je een dagje thuis.'

Petra: 'Kwam ik daarna weer op school, zeiden ze: was je weer zogenaamd ziek? Ik zei niks, ik deed het verzwijgen. Ma, de bel gaat.'

Mar: 'Dat is Thea. Die doet mijn haar.'

Petra: 'Thea is geen Gorzenees. Thea is een Vlaardingse, in wezen.'

Mar en Petra (4)

Thea: 'Goeiemorgen mensen. Het regende vanmorgen ook weer lekker.'

Mar: 'Thea, jij hebt Hans toch ook gekend?'

Thea: 'Hans met zijn vetkuif.'

Mar: 'Maar zijn haar heb jij nooit geknipt, hè?'

Thea: 'Een vriendin van me knipte hem. Eigenlijk na zijn overlijden ben ik je haar gaan doen, voor vast.'

Petra: 'Hij deed er brylcreem in, uit die rooie potten.'

Mar: 'Kwam niet aan zijn haar.'

Petra: 'Zijn haar, dat was zijn heilig.'

Thea: 'Later werd het een beetje grijsig herinner ik me.'

Mar: 'Dat kwam door de medicijnen. Het is snel gegaan. Hij moest veertig pillen op een dag. Hij heeft er nog een vergiftiging van gehad ook.'

Petra: 'Dat heb jij toch ook meegemaakt, Thea?'

Thea: 'Wat?'

Petra: 'Dat-ie overspannen was.'

Thea: 'Daar heb ik geen erg in gehad.'

Mar: 'Overspannenheid noemden wij het maar.'

Petra: 'Meer wist je er ook niet van.'

Mar: 'Dat was zo in die tijd.'

Petra: 'Je vroeg het niet.'

Thea: 'Ondanks alles leek je man me een heel gevoelig persoon.'

Mar: 'In Delft was-ie niet te houden, daar stopten ze hem maar in een isoleercel. Hij wou zijn pillen niet, hij wou naar huis. Belden ze mij. Ik zeg: o ja? Wilt-ie naar huis? Nou, geef hem maar even aan de lijn dan. Want ik kon hem wel de baas. Ik zeg: wat ga je doen? Hij zegt: ik heb Sjaak gebeld, die komt me halen. Ik zeg: o ja? Als jij naar huis komt, gaat ik weg. Met de kinderen. Dan ben jij alleen thuis. Dus je ken kiezen. Je blijft, of ik ben weg. De kinderen ook.'

Petra: 'En?'

Mar: 'Nou, die taal verstond-ie wel. Nee, nee, nee, en of ik alsjeblijft wilde blijven. Kijk, daar kon ik hem. Hij is altijd bang geweest dat ik van hem wegging. Ik zeg: wat wil je? Kom je hierheen? Hij zegt: nee, nee. Ik zeg: dan ga jij nu je pillen nemen. En geef me de zuster. Ik zeg: blijft erbij tot-ie ze ingenomen heb.'

Petra: 'Zou je het gedaan hebben?'

Mar: 'Wat?'

Petra: 'Weggaan.'

Mar: 'Ik wist dat hij toch wel zou blijven. Daarvoor kon ik het ook zeggen.'

Neeskens

Neeskens, Van Hanegem en Suurbier spelen voetbal dat ik nog niet eerder zag. Dat onophoudelijke gebeuk van die machtige lichamen tegen dat van een ander, Nederland en Brazilië bloeden voor een plek in de finale van het WK voetbal in Duitsland. Mijn moeder en mijn tante gruwelen van de schoppartij. Prima duels, vinden mijn vader en mijn oom.

Mijn moeder serveert broodjes kroket, ik kruip nog wat dichters op de buis. Te midden van de kakofonie van ongevraagde meningen in de huiskamer versta ik geen woord van het verslag. Ik concentreer me maar op de voetbalhandelingen zelf, ik ben vooral alert als rugnummer 13 weer als een bezetene door het beeld jaagt. Eerst loopt zijn ploeggenoot Suurbier nog even hard in op Zé Maria, Rep trapt Marinho op de enkels, en Van Hanegem haakt Cesar. Volgt een bodycheck voor Wim Jansen, en dan: een messcherpe elleboog voor nummer 13. Minutenlang is hij buiten bewustzijn.

Nummer 13, mijn *hero*. Neeskens, een Ajacied. Het kan me niks schelen dat hij een Ajacied is, want in mijn ogen staat hij voor iets anders.

Na rust gaat hij gewoon weer voorop. Hij is overal waar de bal is. Na een al te scherpe dieptepass van Cruijff glijdt hij meters lang over het gras om toch nog, met de punt van zijn schoen, de bal onder de lat van de Braziliaanse doelman te lepelen. Na zijn 1-0 jaagt hij door, alleen maar hongeriger, op een tweede goal. Die blonde manen die achter hem aan wapperen: een broodmagere, solitaire mannetjesleeuw. Hij is alweer op volle snelheid, hij gaat ze opeten, allemaal.

De Braziliaan Luís Pereira kruist zijn pad.

Neeskens' beide benen worden onder hem vandaan geschopt. Neeskens kronkelt in het gras, hij verbergt zijn gezicht in de zwarte aarde. Het lijkt wel of hij huilt. Mijn kaak begint te trillen. Eerst van verdriet, dan van woede. Als de tranen nog in mijn ogen staan, staat Pereira bij zijn fans achter de hekken. Ze joelen om zijn rode kaart, als een gorilla roffelt hij zich op de borst. Achter hem wordt Neeskens op een brancard van het veld gedragen – en dan schakelt de regie terug naar de studio in Hilversum. Ik lig op mijn buik op de plavuizen, en verberg mijn gezicht in een kussen.

Gekte

Als ik weer opkijk, staat hij voor ons raam. Op de stoep, zomaar, in zijn vrolijk gekleurde pyjama. Zijn ogen kijken me niet aan, ze kijken bij zichzelf naar binnen.

Hij moet zijn weggelopen uit het ziekenhuis. Ik leg mijn oor op de ruit, van achter het glas klinkt zijn stem dof, heel ver weg.

‘Hallo jongen.’

Mijn moeder komt naast me staan. Daar schrikt hij van, op slag is hij weer bij zijn positieven. Voor haar is hij als de dood. De donkerte in haar kijkers wint het altijd van de gekte in het blauw, een betere remedie is er niet. Buiten op de stoep pakt ze hem beet, ze rammelt hem door elkaar als een lappen pop. Maar het is al niet meer nodig. ‘Ik heb zo’n honger,’ zegt hij, als hij binnen staat.

Zwijgend eet hij zijn prakkie. Over zijn verblijf in de isoleercel verder geen woord. Aan tafel spits ik mijn oren. Vooralsnog klinkt de ambulancesirene niet.

Ali

In De Kuip passeer ik drie man op snelheid, ik doe dit niet alleen, het is een gegeven dat hij bij mij is, in mijn kamer. De actie is zonder bal, zonder doel, zonder betekenis, hoe of

wat. Wel is er contact, al ben ik niet uit balans gebracht. Hij houdt me vast. Hoger geluk bestaat niet.

Hij doet het niet, dacht ik nog voor het slapengaan. Maar hij doet het wel.

‘Wil je nou nog kijken of niet?’

Het is vijf uur in de morgen, de volgende dag is er gewoon school, maar Ali bokst. Voor de tv kijk ik steeds weer op van mijn kussen, naar dat gezicht in spookachtig licht. Zijn gebries heeft inmiddels alle demping verloren.

‘Trekt-ie weer zijn poten in!’

Ali moet uit die touwen komen, vindt pa, het duel aangaan. Niet zijn poten intrekken, boksen. Foreman heeft hem in een hoek gedreven, keer op keer breekt hij door Ali's verdediging, hij raakt hem vol op zijn kin, in zijn buik. Ali wil knuffelen. Als de scheidsrechter hem heeft bevolen te vechten, laat hij zich slap tegen de touwen zakken. Foreman komt, nu is het gebeurd. Mijn vader vloekt, Ali trekt zijn hoofd in. Heel langzaam, bijna onzichtbaar, draait hij uit de hoek. Dan: één, twee, drie, vier rechtse hoeken op Foremans hoofd, Ali danst. Een linkse brengt Foremans hoofd in de gewenste positie.

Mar en Petra (5)

Petra: ‘Knuffelen. Daar houden wij niet zo van.’

Mar: ‘Met niemand niet. Zo zijn wij niet.’

Petra: ‘Je pakte de ander weleens vast.’

Mar: ‘Maar zo'n knuffelig gezin was je niet.’

Petra: ‘Een warm gezin waren we. Niet continu dat knuffelige.’

Mar: ‘We gaan niet de hele dag zeggen: o wijfie, en dan elkaar beetpakken.’

Petra: ‘Doe maar gewoon. Vinden wij.’

Mar: ‘Rechtdoorzee. Of zwart, of wit.’

Petra: ‘Liever houden we elkaar voor de gek. Hadden we mijn eerste bh'tje gekocht, kwamen we thuis en riep jij: kijk eens, Hans! Dan werd ik kwaad! Maar als ik met een kort rokkie naar buiten wilde, ging hij uit zijn stekker. Naar binnen, trek maar wat anders aan. Van John werd in wezen meer getolereerd dan van mij. Dat lange haar, daar werden nooit geen grappies over gemaakt. Pa droeg die fleurige bloezen van John zelf trouwens ook.’

Mar: ‘Dat was toen zo.’

Mar en Petra (6)

Mar: ‘Het was niet dat je het rijk had, maar we hebben het rijk beleefd.’

Petra: ‘We deden veel met elkaar. Sjoelen, kaarten.’

Mar: ‘Jokeren, pesten. Thuis of op de camping.’

Petra: ‘En na het voetbal op zaterdag ging jij patatjes bakken op het gas.’

Mar: ‘Kaarten deden we om echte centen. Anders deed John niet mee.’

Petra: ‘Maar dat wilde ik nooit.’

Mar: ‘Zei John: dan kaarten we niet.’

Petra: ‘Dat bazige, dat trainertje. Dat zat er toen al in. Ik pikte dat niet.’

Mar: ‘Het eindigde ermee dat jullie het toch om geld deden.’

Petra: ‘Uiteindelijk haakte ik af. Ik hoefde niet zo nodig. Hij moest en zou.’

Mar: ‘Na het voetbal kwam er een vriend van hem mee. Keken ze voetbal, Duitse competitie, Engelse, Belgische. Bleef zo’n jongen gezellig eten, gingen ze daarna kaarten. Met zijn drietjes. Vond Hans heerlijk.’

Petra: ‘Alles draaide om voetbal. ’s Winters om het schaatsen, ’s zomers om het wielrennen. Ik werd er gek van. Ik mocht nooit naar mijn programma’s kijken.’

Mar: ‘Zo ging dat toen.’

Petra: ‘En onder tafel gaf John me een keiharde schop. Net als pa even rust wilde. Zette ik mijn muil open en kreeg ik op mijn kop.’

Mar: ‘Ruzies duurden nooit lang.’

Petra: ‘Want we scheelden toch vier jaar, we deden heel andere dingen. Ik zat bij de majorettes. Dat wou ik zelf. Moeten was er bij ons niet bij. Ja, wérken moessie. En anders naar buiten, hoppeta.’

Mar: ‘Buiten hield John wel een oogje in het zeil. Als jij je had verstopt, was ik in paniek. En als ik in paniek was, was hij bezorgd. Dan ging hij je zoeken.’

Petra: ‘Ik wou stiekeme dingen doen. Met een geheim vriendje ging ik naar Rotterdam. Zei John later in het voorbijgaan: wat was dat nou met die lange bij die bushalte? Deed ik of ik achterlijk was. Wat voor lange? Verder zei hij niks. Zo van: ik houd je wel in de gaten.’

Mar: ‘Zo was hij. Kijken en zwijgen.’

Petra: ‘Weet je nog op Zestienhoven? Zegt Hans Kraay junior: zó, wie is dat? Mijn zusje, zei John. Meer was niet nodig.’

Spartajeugd

Geen idee welke houding ik mezelf moet geven. De huisfotograaf van Sparta maakt geen toestand van de elftalfoto, aanwijzingen over hoe of wat zijn er niet. Strakke blik, geheven kin? Om mij heen is het één vrolijke chaos. Geen van de spelers van de D1 van Sparta RVAV ken ik. Schoffies uit Spangen, misschien wel uit Het Witte Dorp. In het veld voel ik geen ontzag voor ze, maar daarbuiten zijn ze onbenaderbaar. Staand of door de knieën, ze slaan armen om elkaar heen – niet om mij. Nog dichterschuif ik tegen trainer Wil aan, de

fotograaf drukt af.

Ik kijk de hei over, zoals ze bij ons in de Gorzen zeggen. Ik wacht af en geef intussen mijn ogen de kost. Wat is belangrijk en wat niet. Luisteren naar trainer Wil, dat is belangrijk. Wil Kwast uit Rotterdam. Korte nek, kalend voorhoofd, donkere zonnebril. Drie avonden in de week haalt hij me thuis op en brengt me weer terug. De mouwen van zijn trainingsjack zijn opgestroopt. Ik plof naast hem neer in zijn Citroën DS, hij drukt op een knopje, ik zoef omhoog.

Een echte Gorzenees speelt bij de jeugd van Sparta, in de Gorzen weet iedereen ervan. Meest tot de verbeelding spreekt de gratis seizoenkaart – een eigen plek op de Jongenstribune van Het Kasteel. Elk weekend neem ik een ander vriendje mee, behalve als ik ballenjongen ben. Als ik ballenjongen ben, heb ik pijn in mijn buik van de zenuwen. Dan sta ik naast echte voetballers. De grote Pim Doesburg, heel dichtbij. Mijn eerste weken hier zijn overrompend.

Spartajeugd (2)

We gebaren naar automobilisten en we gooien met drop. In de bus ben ik niet op de achterste bank beland, wel zit ik er vlakbij. Voor ons eerste, echte, buitenlandse voetbaltoernooi zijn we onderweg naar Frankrijk. Ik doe mee met de gangmakers, achterstevoren op mijn knieën op de stoel.

Als meneer Nijsen ons tot de orde roept, wend ik me snel af van de hectiek, kijk naar buiten en besef dat ik iets heel bijzonders meemaak.

Een internationaal toernooi in Parijs – normaal kom ik niet verder dan de plaggenvelden van PPSC of VV Zwaluwen. Ik logeer bij een gastgezin waar ik niemand versta. Ik drink chocolademelk gemaakt van water, niet te zuipen zo vies. En in een souvenirwinkel vind ik een Eiffeltorentje. Dat is voor mijn ouders.

Spartajeugd (3)

René Coufreur, Wimpie Snelleman, Hans Bliet, Jopie Rijnthoven, de jongens in mijn elftal spelen al sinds hun zevende bij Sparta, ze kennen elkaar door en door. Ook Henk van Stee komt uit Spangen. Met hem kan ik het goed vinden.

Henk staat voorstopper, hij vormt geen bedreiging voor mijn positie in de spits. Ook met Martin Utberg trek ik op, Martin is rustig. Ze zijn elf, twaalf jaar oud. Met mijn tien jaartjes ben ik het ukkie van de groep. Dingen zijn anders dan bij de Schiedamse Boys, ze zijn koppen groter dan ik. Neef Cor en zijn vrienden waren in feite ook reuzen, maar deze jongens zijn ook nog eens sneller. Ze starten sneller. Ze denken sneller. Ze handelen sneller. Dat grote veld, onze linies zo onoverbrugbaar ver uit elkaar, hoe hard ik ook mijn best doe, in het spel kom ik er niet aan te pas. In de laatste minuut van een wedstrijd zet ik nog één keer aan. Ik glijd meters over graspollen, mijn broek kruipt tot in mijn bilnaad, met mijn voet weet ik de bal te controleren – in één beweging wil ik opstaan. Het gaat niet. Er is iets met mijn knie.

Er steekt iets uit, iets wits en duns. Een botje?

Het is een lollystokje. Een overblijfsel van de zaterdagse picknick van ouders langs de lijn. Het is zo bij me naar binnen gegleden. Zoals mijn moeder over het reclamebord springt, zo lenig heb ik haar nog nooit gezien.

Spartajeugd (4)

Bij elke onverhoedse beweging gaapt de binnenbekleding me aan. Mijn vader draagt me het Dijkzigt Ziekenhuis binnen. Het stokje heeft hij al verwijderd, zo'n klusje laat hij zich niet ontzeggen. Mijn aandacht wordt getrokken door het heldere wit van de knieschijf, ik geloof dat ik misselijk word, met mijn handen duw ik de opening weer zo veel mogelijk dicht.

De jaap loopt van mijn bovenbeen tot aan mijn onderbeen. Wat als hij nog verder openscheurt?

De arts schrikt van de wond. Het worden zestien hechtingen dit keer. Daarna mag ik door naar de gipskamer. Als een week later de wond is gaan ontsteken, nemen mijn moeder en ik de bus naar het Dijkzigt. Het gips gaat er weer af, de hechtingen moeten eruit, alles moet opnieuw. Tegen de tijd dat de wond openligt – het lijkt wel een Lion – dringt het tot me door dat mijn moeder aan één stuk door tegen me aan praat, weg van de wond kijkt, en mij strak blijft aankijken. Het duurt zes weken eer ik de groep weer zie.

Spartajeugd (5)

Bij de houtzagerij bij het Spui Gemaal springen mijn vriendjes en ik van stam naar stam. Aan mijn knie denk ik al dagen niet meer. Bij Sparta train ik weer volop mee, ik doe er alles aan om de achterstand op de anderen in te lopen.

Wie bereikt de overkant als eerste – zonder nat pak? Van plank naar plank gaat het, het is blank, gaaf hout. Als eerste sta ik weer op het droge.

Ik doe nog een stap naar achteren, dan dringt iets scherp mijn voetzool binnen. Aan mijn hak hangt een oud blok hout.

Hinkelend bereik ik mijn huis. Pa werkt graag met hout. Hij begint er meteen aan te trekken, ma zegt dat hij moet stoppen.

Van de arts in het Dijkzigt krijgt ze de complimenten. De twee roestige spijkers blijken als weerhaken in mijn hak te steken, uiterst omzichtig moeten ze worden losgehaald. Het duurt vier weken eer ik de groep weer zie.

Spartajeugd (6)

Strompelend, met mijn bebloede handen geheven in de lucht, bereik ik mijn huis. Ik weet niet hoe ik het voor elkaar heb gekregen.

‘Ik ben gevallen van mijn fiets.’

Iedereen valt weleens van zijn fiets. Alleen Johnny valt met zijn handen en knieën precies in de scherven van een melkfles.

‘Een Jan Ongeluk ben je.’

Ik moet een week rust houden, dan pas zal ik de groep weer zien.

Spartajeugd (7)

Heb ik iets gemist? Op één ochtendje voor de Boys maakte ik vijf, zes doelpunten. Nu is het al heel wat als ik de bal twee seconden bij me kan houden. Alles om me heen gaat snel. De passing, de sprints.

Na de wedstrijd loopt Ies Scheffers met ons mee op naar de parkeerplaats. Mijn vader kijkt zorgelijk.

‘Bij de Boys was hij de snelste,’ zegt Ies, ‘maar ons is het niet om zijn snelheid te doen. Het zal je misschien verbazen, maar hij moet het hebben van zijn techniek. Zijn techniek, en zijn inzicht. Al komen die dingen er nu nog niet zo uit. Ik heb vertrouwen, er zit een goed koppie op.’

Mijn zusje en ik kruipen op de achterbank. Ten teken van een behouden reis tikt Ies kort op het dak, en dan draaien we de Schiedamseweg op. Mijn vader houdt van die man, ik zie het aan zijn kalme manier van rijden vandaag. Het is zaterdagmiddag, en het regent pijpenstelen. Ook wat pa betreft is het de hoogste tijd voor televisie. Voor glazen cola, bakjes paprikachips met slasausdip, en voor ma’s kroketten uit de frituur.

Spartajeugd (8)

Met een punaise prik ik een elftalfoto boven mijn bureau. Er valt nazomers, oranje licht tussen het rood-wit gestreept katoen van onze shirts. De gelederen ogen nog altijd verre van gesloten, niemand van ons weet waar-ie zijn armen moet houden. De Rotterdammers met hun apenlook – haar in de nek en gedekt tot over de oren – proesten het weer uit. Alleen Robert Ouwendijk, onze schaafmachine rechtsachter, houdt zijn armen op de rug, professioneel. Een blik van onverzettelijkheid richt hij op de einder.

Mijn houding is anders, mijn lichaam lijkt zich verlegen van de fotograaf af te wenden. Ook mijn Rotterdamse coupe is niet wat die moet zijn. Mijn moeder heeft het bijgepunt, de pony is scheef als onze dakkapel.

Spartajeugd (9)

In de kleedkamer staar ik naar de bovenbenen van Robert Ouwendijk. Op de training zaagde hij weer genadeloos de poten onder me vandaan. Het lijkt soms wel of ik krimp. Mijn moeder voert me zuurkool, spruiten, hachee. Maar alle jongens zijn een kop groter dan ik, keeper Rini zelfs twee. Volwassen mannen zijn het al, hun groeispuurt zit er bijna op. Die van mij zal wel nooit meer komen.

‘Eén jaar verschil,’ zo sust Ies mijn vader. ‘Eén jaar verschil is op deze leeftijd de wereld.’

Het ging te snel voor me vandaag, dat is alles wat ik weet. Ik merk het aan de pijnlijke stiltes na een mislukte actie. De positie van centrumspits ben ik kwijt, de trainer schoof me een linie naar achteren, en stelt me op als rechtshalf. Daar kan ik gedijen.

Spartajeugd (10)

Dat geschaaf van rechtsback Robert Ouwendijk. Daarvan word ik warm van binnen. Hij doet alles om een duel te winnen. Op zaterdag bestrijken we met zijn tweeën de rechterflank, sinds wij hier staan komt niemand er nog langs.

Langs de lijn: mijn vader en mijn moeder. Breeduit op een kleed, met een grote picknickmand tussen hen in. De familie De Wolf begint een verschijning te worden, ze missen geen wedstrijd. Ook mijn zusje is er elke week weer bij, al is dat niet uit vrije wil, met zo'n muil zit ze erbij. Gisteravond al jammerde ze dat ze vandaag niet mee wilde, zij wil ook weleens wat met haar eigen vrienden doen, zoiets. Haar strijd ontgaat me, ik wil het ook niet weten. Ze moet toch.

En dus moedigt ze me maar aan. Vol overgave, gek word ik er soms van. Mijn moeder vindt dat geschreeuw ook niks, maar ja. Mijn vader doet het ook. Zodra hij zich langs de lijn opstelt, en luidkeels zijn mening deelt met de pa van Henk van Stee, gaat er iets door de groep. Het is iedereen rond het veld meteen duidelijk. Dat voorkomen, die blik, het volume. Hij is wat ze noemen: fanatiek.

Niet dat hij vloekt of scheldt of doet, nooit. En ziektes neemt hij al helemaal niet in zijn mond. Toch raakt de scheids geïmponeerd door die sonore commentaarstem, en bij twijfel volgt hij toch maar pa's observatie.

Sparta gooien?

'Sparta gooien!'

Pa

'Poot erin, John. Níét je poot te-rug-trek-ken.'

Goed tippie van pa. Je kunt er maar beter hard in kletsen, zegt-ie altijd, dan half. 'Overkomt jou niks, is die bal voor jou.'

Mijn vader. Wat kan ik er verder over zeggen? Alleen al het feit dat-ie mijn vader is. Indrukwekkend iemand. Sterk, lief. Nooit boos.

Vooruit, één keer is hij boos geweest. Heel boos. School was uit, ik kwam net aangelopen. Ik dacht: nog even aanschuiven bij ma, lekker soppen met thee en koek, dan zou René Eijer alweer voor de deur staan. Fietsen we samen naar Sparta, de training van de B-junioren. Mijn vader stond met een emmertje wit voor het huis. Hij pleisterde de bakstenen weg, in de volle zon, de gevel moest wit. Die helderblauwe ogen als hij me ziet, altijd geroerd.

Binnen ging de telefoon. Het hoofd van de school.

'Meneer De Wolf, zoals u weet...'

'Ik weet helemaal niks.'

'Het gaat om het rapport van uw zoon.'

'Ik heb geen rapport gezien.'

'Maar het rapport ligt hier. Ondertekend door u, meneer De Wolf.'

‘Jong toch.’

Mijn vader was niet blij.

‘Sorry voor alle onvoldoendes, pa.’

‘Dat maakt me niet uit. Dat ik nergens wat vanaf weet, jongen. Dat kan niet. Ik sta daar met mijn bek vol tanden.’

Mijn moeder riep nog iets vanuit de keuken. Ik riep iets lelijks terug, ik weet niet meer wat – tegen haar is het makkelijker opstaan dan tegen hem. Ik wist dat ik dit keer te ver was gegaan. Ik hoefde niet eens te kijken, ik was hem voor. Ik dook onder zijn uithaal door, schoot de hal in, vloog de trap op, dook diep weg onder mijn bed. Mijn benen trok ik in, ik paste er nauwelijks nog onder. Ik hoorde hoe hij nog tot halverwege de trap naderde, daar liet hij het verder bij.

Hij kan gewoon niet kwaad worden op mij. Daar lig ik. Ik ben zestien, eindelijk ben ik gaan groeien. Dun als een deegstengel nader ik zijn lengte. Eén meter achtentachtig, zeker geluk dat op mij wacht. Bij dat lichaam horen ook armen, armen die ik nog niet bezit, armen waarmee hij over me heerst.

Pa (2)

Okkernootjes, daar begon het meestal mee. Een pesterige por in mijn zij. Altijd was ik kansloos in het gevecht dat daarop volgde.

Nu geef ik me gewonnen.

Het doffe blauw van zijn ogen, de steeds frequentere, gedwongen opnames. Er is ook iets met zijn hart, zegt mijn moeder tegen de buurvrouw, zijn longen. Goede reus. Ik vrees het moment dat-ie me niet meer aankan.

Als vanouds stoeien we op de bank, als twee jonge beren rollen we over de bruine plavuizen in de was, alle remmen gaan los nu. Hij probeert me te pletten met zijn ruim honderd kilo, hij maakt zich nog zwaarder, hij drukt de lucht uit me. Ten slotte bedekt hij me volledig. Hij laat zijn gewicht zijn werk doen, hij is gestopt met vechten, hij omhelst me liefdevol – zoals Ali dat met Foreman deed. In dat onbewaakte ogenblik haal ik uit, een harde stomp gaat richting zijn schouder. Hij draait zich om, ik raak hem ernaast, hij krimpt ineen.

‘Gefeliciteerd,’ zegt de dokter. ‘Je hebt je vader een gescheurde spier geslagen.’

Zes weken lang draagt hij een mitella. We stoeien nog wel, maar met de rem erop. ‘Effe stoppen, jongen, anders mot je ouwe weer in de mitella.’

Hij kan erom lachen, en ik lach met hem mee.

School

‘De Wolf.’ De toon van de decaan is cynisch. ‘Je mag een jaartje overdoen.’

Ik ben een makkelijke leerling, daar niet van. Ik kan goed leren. Heel goed zelfs, de basisschool deed ik ook al fluitend, jongen. René Eijer ging naar het gymnasium, en ik

had zeker de havo gekund, maar ik vond de mavo wel best. Ik heb school niet nodig. Ik word toch voetballer. De eerste klas van de mavo was geen probleem, alleen in de tweede klas heb ik er even mijn bol niet bij. Mijn bol is op het veld, op het veld moet ik vechten voor mijn plek. Al ben ik zo ziek als een hond, ik stap op de fiets. Geen training wil ik missen, daar gebeurt het nu. Bij gebrek aan startsnelheid heb ik mijn spitspositie al moeten afstaan voor een plek op het middenveld, en bij gebrek aan handelingsnelheid heb ik onlangs mijn plek op het middenveld moeten inleveren voor een dienende plek in de achterhoede. Zo zak ik steeds verder weg in de linies – deze goaltjesdief is in korte tijd een balafpakker geworden. Verder terug in het speelveld gaat niet.

Is dit teruggang? Ik wil het als opgang zien.

De bal afpakken gaat me goed af. Het levert me schouderklopjes op, van jongens bij wie ik de bal inlever. Maar wat als een snellere verdediger dan ik zich bij de groep meldt? Wat is dan het volgende station? De bank? De bank is geen optie – mij laten gaan is geen optie. Een jaartje overdoen op school: dat is een optie. Dit jaar zal wel een makkie worden, die stof heb ik toch al gehad.

Een heel jaar lang op school doe ik er weer geen flikker aan. Er gaat niks meer mijn hoofd in, en er komt ook niks meer uit. Zelfs de woorden van de decaan, aan het einde van dat jaar, glijden van me af.

‘De Wolf, knappe prestatie. Twee keer blijven zitten in dezelfde klas. We moeten je laten gaan.’

School (2)

Een ander jaar, eenzelfde soort kamertje.

‘De Wolf. Je mag een jaartje overdoen.’

Ik haal mijn schouders op. Waar heb ik dit vaker gehoord? Ik wil het kamertje alweer uit lopen.

‘Nog even. Weet je waarom jij volgens mij nog naar school komt?’

Ik haal mijn schouders op.

‘Omdat je dan een paar uurtjes warm en droog zit.’

Ik heb de leao mogen proberen. Lager Economisch en Administratief Onderwijs, voorbereiding op een beroep in de kantoor-, verkoop- en winkelpraktijk. Geen idee wat ik hier doe. Het eerste en tweede jaar ging ik nog over, geschrokken als ik was van de vernederende ervaringen op de mavo.

Ik ben inmiddels de oudste van de klas. De grootste en sterkste. Ook weleens leuk. Ik moet me verdiepen in vakken als bedrijfsrekenen, handelskennis, machineschrijven. Ik zit nog liever op de reservebank, zo bedacht ik me laatst, dan in de schoolbank. Mijn vader ziet dat anders.

Als ik met mijn bal onder mijn arm naar buiten wil lopen, verspert hij de voordeur. ‘Eerst je huiswerk, jongen.’ De manier al waarop hij het zegt. Als hij streng wil optreden, klinkt

hij overtuigd. Er is rust over hem gekomen, al maanden heeft hij geen aanval meer gehad. Mijn moeder komt erbij staan, met de armen over elkaar. We staren naar mijn schooltas onder de kapstok, neergesmeten en ongeopend. Ik zou niet weten wat mijn huiswerk is voor morgen. Ik heb niet eens de juiste boeken. Met haar blik overtuigt ze pa dat het geen ruzie waard is. ‘Hij heeft het in zijn bol. Dan ondervindt hij het maar.’

School (3)

Je kunt veel van me zeggen, maar niet dat ik lui ben. Train ik niet, dan werk ik. Al maanden spaar ik voor de zomervakantie, de eerste vakantie zonder mijn ouders.

Met Cor sta ik bij Coca-Cola aan de lopende band, en sorteren we flessen. Daarnaast draai ik bij de Remia tussen volwassen mannen volop mee in de ploegendienst, en gooien we balen vet in dozen. Maar op school, in het vierde en laatste jaar van de leao, kan ik mijn kop er opnieuw niet bijhouden – ik blijf weer zitten. Voor de vierde keer in mijn leven. Het laat me koud, ook het jaar erop laat ik het onvoldoendes regenen. Na de mavo dreigt de leao uit te lopen op een mislukking, geen idee waarom ik hier nog rondloop. Ik ben achttien, en uitgeleerd. De papieren die ik op zak heb, zijn die van mijn zwemdiploma A.

‘Maak de leao nou toch af, jongen,’ smeekt mijn vader, in een laatste poging me te voorzien van iets van bagage. ‘Dan betalen wij jouw vakantie.’

Dat laatste zinnetje blijft even hangen, maar ik heb mijn zinnen al gezet op de militaire dienstplicht. Het leger: eindelijk iets waar ik naar uit kan kijken. Beetje afzien, met wat jongens onder elkaar. Marcheren, beetje putjes scheppen op de hei – en in het militaire voetbalteam weer eens de spitspositie opeisen.

Dat lijkt me wel wat.

In de brief van het ministerie van Defensie lees ik dat ik ben uitgeloot.

School (4)

Ik lig aan een zwembad in Lloret de Mar. Robbie Vollebregt en René Koetseruiter vragen of ik mee het water in ga. Ik doe alsof ik ze niet hoor.

‘Vuile bijdehante,’ zei pa. Gisteren zette hij me af bij vliegveld Zestienhoven, en laadde hij behulpzaam mijn koffer uit. ‘Dus nu kun je het wel.’

Twee weken lang mag ik braden in de zon, op zijn kosten. Lange, lege weken, zonder voetbal. Ik moet dat kunnen volhouden, in deze omgeving.

Het bommetje van Robbie maakt een waterkolom die de tweede etage van de appartementen bereikt, ik houd me verre van dat opspattende water. Ik schuif mijn bedje verder naar achteren, uit de schaduw van de parasol. Ik smeer mezelf in met olie, nestel me op mijn rug en wentel me in de volle hitte.

Ik ben in het bezit van de papieren voor een baan in de kantoor-, verkoop- en winkelpraktijk. Ze moeten ergens op een stoffig plankje liggen, tussen de strips van Billy en Bessie Turf, en mijn zwemdiploma. Het sudderende gevoel dat ik nog altijd niets heb

bereikt, verhindert dat ik me kan overgeven aan de zon.

Stappie terug

Met andere jongens uit de A1 loop ik het trainingsveld af. Brede, wijdbeense loopjes van spelers die al zo veel trainingsuren in de benen hebben dat ze weten dat rust ook echt rust is. We sloffen richting de kleedkamer, lachend, we zijn verschrikkelijk zeker van onszelf, van onze gouden toekomst in de eredivisie.

Of De Wolf zich even wil melden in de bestuurskamer, riep iemand. Het is april 1982, tijd voor beoordelingsgesprekken. Na het douchen werp ik nog een snelle blik in het spiegeltje naast de deur, ik voel vluchtig aan mijn vlassnorretje. Een veeg door sluik haar, de oren zijn naar wens goed vrijgehouden.

Dit was mijn juniorentijd, hier komt mijn doorbraak, de aanloop was lang en geduldig. In de verte roept Het Kasteel. De vijf torentjes, de grote poort die toegang biedt tot het speelveld, ik had er tot nu toe weinig te zoeken. Met een beheerste zwaai schuif ik mijn tas in het tassenhok naast de kantine. Ik ga spelen voor echt geld. Niet langer voor kroketten – hoe graag ik het daar ook voor deed. Trainer Hans Bentzon, ook bekend van Snackcorner Bentzon, runt een groothandel. Speelden we een goede wedstrijd, moesten we hem na afloop volgen naar het parkeerterrein. Op het parkeerterrein stond zijn busje, met een klap schoof hij de deuren open, tussen de vrieswolken door onderscheidde we stapels witte, platte doosjes. Allemaal kregen we er een mee naar huis. Frikadellen, kroketten, de keuze was aan ons. Maar nu is de tijd van frituur en flipperkast voorbij. Ik laat de kantine de kantine, klop aan bij de bestuurskamer.

Een blozend gezicht, vriendelijke ogen glanzen achter ronde brillenglazen. Trainer Aad de Vries, een onvervalste Spangenaar, wrijft zich in de handen.

Stappie terug (2)

‘Wij kunnen niks meer voor je doen.’

Hij moet me laten gaan, het eerste elftal wil me hebben. Waar kan ik tekenen? Nog even wat woorden van de man die naast Aad zit, trainer Jan Nijman van Jong Sparta. Vervolgens heeft Aad nog wat formaliteiten, de procedures, en in gedachten blader ik alvast door naar de conclusie.

Aan de andere kant van de tafel passeren namen van jonge spelers. Ze hebben het over Adrie Andriessen, Ron Stevens, René Eijer. ‘... bij de selectie van Sparta 1 hebben ze er al genoeg... zij moeten ook speeltijd krijgen... voor nog weer een erbij zou maar weinig tijd overblijven... je bent een twijfelgeval...’

‘Sorry. Wat zegt u?’

‘In het eerste zitten ze niet op je te wachten. Je kunt naar het eerste elftal van Sparta Amateurs.’

Ik voel hoe mijn ogen vuur spuwen. Ik probeer ze te blussen, maar dat gaat niet, en daarom richt ik ze maar op mijn schoenen. Het eerste elftal van Sparta Amateurs? Dit is erger dan vier keer doubleren op school, dit is een stap terug. ‘Sparta Amateurs?’

‘Ja, jongen.’

‘Maar...’

‘Het is beter voor jou.’

‘Zelf heb ik het gevoel dat ik klaar voor profvoetbal ben.’

‘Het is goed voor je als je nog een jaartje moet survivallen.’

‘Bij de amateurs.’

‘Daar kun je gedijen.’

‘Dat is een stappie terug.’

‘Zo moet je dat niet zien.’

‘Dan ga ik naar een andere club.’

‘Welke club?’

‘Bij svv kan ik zo terecht.’

‘Dat is pas een stappie terug.’

‘Ben ik tenminste prof.’

‘Jij gaat een jaartje gedijen. Volgend jaar kunnen ze niet meer om je heen. Heb geduld, dan kunnen wij wat voor je regelen.’

‘Wat bedoelt u?’

‘Er staat geloof ik al een mountainbike voor je klaar.’

Nieuw Vreelust

Op het hoofdveld van Nieuw Vreelust ontvangen we de tweede teams van alle grote clubs uit het land. Feyenoord, Ajax, HFC Haarlem, elke week is het oorlog. Tegenover mij staan spitsen van tweeëndertig, drieëndertig jaar. Het zijn niet de beste aanvallers van Nederland, wel de meest gelouterde, en gefrustreerde. Ze staan op mijn tenen, knijpen me hard in mijn ballen, spugen me in mijn bek. Als ik tussen deze beesten wil overleven, zal ik ze moeten raken waar ik ze raken kan. Alle schroom laat ik dit seizoen varen.

Ik kop en schop. Ik leef het leven van leerling-klootzak, een andere weg omhoog is er niet. Vanaf mijn tiende moet dat inzicht langzaam tot mij zijn doorgedrongen. Elk jaar zag ik jongens bij de groep komen die sneller waren dan ik, harder. Ik bungelde onder aan de groep, alles wat ik kon doen was mijn adem inhouden en aanklampen. Ik verloor mijn positie in het veld, zakte weg in de linies. Ik was blij met een plek als voorstopper.

Nu ben ik verbannen naar Sparta Amateurs. Het is een afvalrace, en dat is prima. Dit is een beroepsopleiding zonder garantie op een baan. Ik schop en sla mijn tegenstanders het doelgebied uit. Wat kan ik anders doen om me het eerste in te vechten? Niet denken – schoppen moet ik. Als Nijman, na een mindere wedstrijd van mij, met zijn versleten heup op me afstapt, schokschouderend, zijn manke been sleept als een bal met ketting achter hem aan, loop ik hem alvast tegemoet. Met bonkend hart. De man is kaal, en geblokt. Een

oer-Spartaan. Hij heeft iets bruuts, het leven zelf. Voor hem ga ik door het vuur. Ik ben klaar om zijn analyse van vandaag in te drinken, meer voetbalwijsheden, meer. Hij tikt me goedmoedig tegen mijn arm.

‘Negen van de tien jongens waren weggegaan,’ zegt hij. ‘Jij bent gebleven.’

Ik kijk hem vragend aan. Valt er verder niks uit te leggen dan?

‘Dingen moeten nu uit jezelf naar binnen komen, als het ware.’

Ik denk dat ik snap wat hij bedoelt. Ik kan wel wijzen, maar ik moet zelf. Want iedereen hier moet zelf, en iedereen moet mee, we stampen elke tegenstander het veld af. Tegen de winterstop kan het kampioenschap van Nederland ons al niet meer ontgaan. Kampioen Reserve Eredivisie worden we, in het seizoen '82-'83. Nog voor Kerst doet Nijman de toezegging dat ik me volgend jaar zomer kan melden bij het eerste elftal van Sparta. ‘Zie je wel, jongen? Doe je één stappie terug, zet je er twee vooruit.’

Het Kasteel (2)

Vertrouwen, dat groeit. Met dat vertrouwen groeit mijn haar. Haar dat er opeens is, als ik de commentaren moet geloven. Ze hebben geen idee. Ik ben er al zo lang mee bezig. Nou ja, mee bezig. Ineens wilde ik niet meer naar de kapper. Dan gaat haar groeien. Je lijkt wel een rocker, zeggen ze. Maar ik luister niet naar rockmuziek. Geen rocker ken ik van naam, rockers zijn niet mijn voorbeeld. Ik heb hoe dan ook niks met voorbeelden. Vooruit, een voetballer als voorbeeld, misschien. Neeskens, Krol. Ernie Brandts. De Oostenrijkse verdediger Bruno Pezzey. Maar niet om hun kapsels. Henkie van Stee houdt aan, terwijl hij de donkere wortels boven op mijn hoofd afspeurt. ‘Je bent veel blonder dan eerst.’

Mar en Petra (7)

Mar: ‘Dat haar, dat vonden wij niet zo.’

Petra: ‘Maar ja, dat was toen in de mode.’

Mar: ‘Hans zei d'r ook niks van.’

Petra: ‘Die had zijn Elviskuif, die vond het best.’

Mar: ‘Je mocht je eigen mening hebben.’

Petra: ‘En je eigen smaak.’

Mar: ‘Dan ga je maar voor gek lopen. Toch? Als die jongen daar nou zin in heb.’

Petra: ‘Hoe kwam-ie eigenlijk aan dat blonde? Want zo blond zijn wij niet.’

Mar: ‘Hij liet het blitsen.’

Petra: ‘O ja, met van die strengen.’

Mar: ‘Dan trokken ze van die plukjes.’

Petra: ‘Dat was toen in de mode.’

Mar: ‘Op de Groenelaan ging-ie.’

Petra: 'En later kwam-ie bij Alice, in West.'

Mar: 'Jaren heb-ie daar gelopen.'

Stappen

Voor het eerst valt het me op. Het hoge plankje naast de spiegel in het badkamertje van pa en ma. Staand op mijn tenen stak ik mijn neus erbovenuit, ik kon er maar net overheen turen als ik iets zocht. Ineens kijk ik er van een hoogte op neer, en overzie ik het gereedschap van de man, de ordening. Mes, De Vergulde Hand, scheerkwast. Brylcreem, kammetjes, nagelschaar.

Als je uitgaat, zegt pa, verzorg je jezelf en kleed je je netjes aan.

Hoe vaker ik met zijn schartje de blonde borstel onder mijn neus bijpunt, hoe harder de haartjes worden. De bleue kaaklijn is nog glad, daar valt weinig aan te doen, mijn pony hangt tot over mijn wenkbrauwen. Dan het lange haar achterop. Ik föhn het en duw het, totdat er slag in komt. Tevreden zie ik hoe het onder mijn oren uitwaaiert – tegen tienem spring ik op de fiets en haal mijn vrienden op. Schiedam is te klein voor ons, we rijden door naar Rotterdam.

We trekken van de Mauritsbar naar La Moustache en van La Moustache naar Pipo, bars met discomuziek en Top-40-hits. Ik omring me met jongens van Sparta, ze komen hier al jaren. Toen ik nog in de A1 zat, begreep ik maar niet waar ze het over hadden. Cartouche, de Bristol, weet ik wat voor discotheken zij toen al bezochten. Ik had er geen beeld bij, na *Studio Sport* op zaterdag ging ik naar bed. Om elf uur knipte ik mijn lampje uit en sliep ik zoet in – voetbal was waar ik over droomde. Wat heb ik mezelf ontzegd?

Wat je in zo'n bar doet? Kijken, en wijzen. Dansen doen we niet aan. Eerst gaan we alleen op de donderdagen stappen. Na de training kaarten we in de kantine tot een uur of elf, daarna gaan we naar de Pianobar. Al snel gaan we ook op vrijdag uit. Dat bevalt zo goed, dat we ook maar de zaterdag erbij pakken. Uiteindelijk volgt ook de zondag. Vier dagen op rij gaan we uit. Maar van een sneeuwwitje word ik al dronken, meer dan één kan ik nog niet aan. Net wat ik zeg, ik ben zo bleu. We proberen weleens jenever-cola, een Apfelkorn. Ik ben er al een keer verschrikkelijk ziek van geweest. Dat wil ik nooit weer meemaken.

Om drie uur 's nachts lopen we bedwelmd over straat, met de fiets aan de hand. Van Rotterdam helemaal naar Schiedam. Niks kan ons gebeuren. Het laatste stuk, naar de Gorzen, fiets ik alleen. Niemand weet waar ik ben.

Mar en Petra (8)

Petra: 'Om twee uur moest John toch thuis zijn?'

Mar: 'Hans en ik sliepen boven, aan de straatkant. Ik lag wakker.'

Petra: 'En pa, die sliep als een os.'

Mar: 'Dan dacht ik: o god. Het is al twee uur en John is er nog niet. Dat gaat weer wat worden, als-ie om half vier aan komt zetten. Als Hans dat hoort! Dan zwaait er wat. Dus

weet je wat ik deed? Ik zette de wekker effe terug.'

Petra: 'Dan ging je terug in de tijd, als het ware. Als er wat met ons was, dacht jij altijd bij je eigen: ik ben toch ook jong geweest. Ja, toch?'

Mar: 'Nou, als John dan eindelijk thuiskwam en hij de trap op kwam, kuchte hij even. Speciaal voor mij. Dan wist ik dat-ie thuis was. Dan kon ik slapen.'

Petra: 'En pa heeft het nooit gemerkt. Toch?'

Mar: 'Eén keer. Toen heeft hij hem de deur uitgezet. D'r uit, riep-ie. Zo, van boven aan de trap, de halve straat kon het horen, midden in de nacht. Gaat maar wat anders zoeken dan. Effe stoer zijn ook, natuurlijk. Toen hij weer lag, ging ik naar beneden. Stond John daar op de stoep – lijkwit, geschrokken dat-ie was! Zei ik: en naar binnen jij. Dan wist-ie weer waar-ie aan toe was.'

Meisjes

Ik kom ze niet tegen. Wat ik zeg, ik ben zo bleu als wat. Zijn mijn vrienden wel actief op dat vlak? Dat mis ik dan. Mijn eerste zoen? Daar moet ik hard over nadenken. Op de camping misschien? Daar kan weleens wat gebeurd zijn. Daar is geen voetbal. Wel zijn er meisjes. Meisjes op het pad, meisjes langs de voortent. Eén heb ik gezoend. Denk ik. Misschien. Dat was het wel. En ja, dat was best leuk. Maar nee, ik weet niet meer hoe ze eruitzag. Hoe of wat, ik kom haar ook nooit meer tegen, en ik weet ook niet hoe ze heet.

Of er meisjes zijn in Lloret de Mar? Daar kom ik weleens meiden tegen, ja. Maar die vliegen niet op me af. Ja, de vliegen.

Vooruit, er gebeurt wel 's wat. Op de leao was ik verliefd. Eén keer. Caroline den Haan heette ze. Ze had donker haar, en ze had blauwe ogen, als ik me niet vergis. Of was ze toch blond? We hadden in elk geval verkering. Een soort van. Ik nam haar niet mee naar huis. Ben je gek?

Wat ik zeg, ik was hartstikke bleu.

Meisjes (2)

In de kantine van Nieuw Vreelust werkt een meisje. Soms staat ze achter de bar, op andere dagen helpt ze mee in de bediening.

Als we kaarten, brengt ze bladen cola naar onze tafel. Trainer Aad de Vries en elftalleider Puck de Vries brengt ze glazen met bier. Ze is blonder dan blond, haar ogen zijn blauwer dan blauw.

Haar aanspreken? Wat ik zeg. Bleu. Ze is overal waar ik kijk. Haar stem hoor ik overal waar ik ben. Ze klinkt meisjesachtig, opgewekt en heel erg Rotterdams. En die blauwe kijkers van haar, die klapperen zo uit d'r hoofd. Daar kan ze mee kijken alsof ze compleet verbaasd is. Verbaasd dat ik besta. Onzichtbaar stoot ik Henk aan. Heeft hij haar al gezien?

'Ja John.'

Nog eens stoot ik hem aan.

Hij zucht. 'Al gezien. Blond, blauwe ogen. O ja, John.'

'Mm.'

'Er is iets wat je moet weten.'

'Mm.'

'Ze is de dochter van Puck. Het nichtje van Aad.'

'Mmm.'

'O, en John?'

'Mm.'

'Ze gaat met de grensrechter.'

Henk van Stee

Het was Wilma die hem van begin af aan doorhad. Wilma was mijn vriendinnetje, ze is nog altijd mijn vrouw. Ze kon het met John goed vinden, hij kwam vaak bij ons aan de bar staan. Als het maar dicht bij Ingrid was.

Van nature was hij een stille, maar hij kwam er niet langer mee weg om altijd maar de kat uit de boom te kijken als het om meisjes ging. Zijn status in het team, zijn prestaties op het veld, al die ontwikkelingen als voetballer dwongen hem langzamerhand om zich ook buiten het veld te doen gelden. Hij moest. Ook van zichzelf. Voordat een ieder ander haar had opgemerkt, wist hij Ingrids naam en achtergrond al. Hoteldebotel was-ie, voor het eerst echt verliefd. En: zo verlegen als wat. Zette Ingrid een colaatje voor hem neer, klapte hij dicht. In die tijd ging het niet zo snel allemaal. Ook niet met John. Hij moest worden gekoppeld. Wie ging dat voor hem doen?

Ingrid

Ik had niks met voetbal, nog steeds niet. Toch volgde ik elk weekend Puck naar Sparta. Ik had wat met de grensrechter. Maar hij was het niet voor mij.

John was de jongen. Vanaf het eerste moment dat ik hem zag, vond ik hem geweldig. Een jonge Rod Stewart, met die lange, geblitse lok van hem. Daar stond hij altijd zo mee te gooien. En die onderbijt hè, zijn onderkaak staat iets naar voren. Dat vond ik zo woest.

Ik stapte niet op hem af, en van hem ging ook niks uit. Wilma moest het voor ons doen. Bij de wc stootte ze me aan. 'John vindt je wel leuk.'

'Ik hem ook wel.'

Weken gingen voorbij voordat hij me eindelijk aansprak. Aan de bar dronken we een colaatje. Hij zei niet veel, ik praatte honderduit.

Ik vertelde hem dat ik uit een echte Spartafamilie kwam, dat ik zo'n beetje in deze kantine ben geboren. Hij vertelde iets over zijn ouders, langs de lijn trokken ze op met die van mij. We spraken af in New Orleans, een bar aan de Westersingel in Rotterdam. Om

twee uur bracht hij me naar huis. We liepen door de tunnel van het Centraal Station, wandelden de oude Provenierswijk in. We staken de Walenburgerweg over, terwijl we de Schepenstraat naderden vertraagden we onze pas, onder een oude boom op de hoek bleven we staan. Boven ons: gekoer van duiven.

Toen ik de deur dichttrok en naar mezelf in de spiegel wilde lachen, zag ik het pas. Ik zat onder de duivenstront. Ze hadden me helemaal onder gekakt.

Ingrid (2)

Niemand mocht er iets vanaf weten, vooral voor mijn vader moest ons geheim verborgen blijven. In de zomer ging het amateurelftal van Sparta op trainingskamp naar Sauerland. Iedereen mocht mee – ouders, kinderen.

In het hotel betrok iedereen zijn kamer, de jongens startten hun bekende bestaan op. Trainen, kaarten, trainen, kaarten. Op witte sokken en blauwe doucheslippers bewogen ze zich door het hotel.

Ik kon niet anders dan het van een afstandje gadeslaan.

's Avonds gingen we stappen. Terug in de lobby, toen de anderen heel even niet opletten, zei hij: 'Ga je effe mee naar mijn kamer?'

Op kousenvoeten gingen we – oom Aad sliep in de kamer naast hem. Hij deed de deur op slot, schoof de gordijnen dicht. 'We moeten fluisteren', zei hij steeds, 'we moeten héél zachtjes doen.' Ja, ja, dacht ik. Hij deelde zijn kamer met een andere speler, maar die heb ik die avond niet gezien.

Blijven slapen

Het nieuws verspreidt zich als een lopend vuurtje door de bus. Aad weet er al van, nog voor we terug zijn in Nederland weet ook haar vader Puck ervan. Hij heeft een wat strenger gezicht dan broer Aad, maar dezelfde glanzende ogen achter brillenglazen. Ingrid is het eerste vrouwtje dat bij mij thuiskomt.

Ze kan het goed vinden met mijn ouders, vooral met mijn vader. Ik breng ook al bezoeken aan haar ouders. Ze wonen vlak bij dierentuin Blijdorp. Warme mensen, Korrie is kapster en Puck elektricien. Na de wedstrijd op zondag ga ik graag met ze mee naar huis. Kijken we daar voetbal, en mag ik blijven slapen.

De volgende dag loop ik naar het platenmagazijn van Radio Modern, op een steenworp van haar huis. Voor zesendertig filialen houd ik de voorraad platen op peil. Daarna neem ik de bus voor de middagtraining van Sparta.

Henk van Stee (2)

Waar we ook waren, Stekkernek overzag alles. Aan de bar bij de amateurs, in hotellobby's, op een terras. Het maakte niet uit wat er binnen kwam lopen, als het blond was en lipstick op had, zag hij haar als eerste. Met zijn lange nek.

Hij was de opleiding ingestroomd toen ik al vier jaar bij Sparta zat. Hij was een jaar jonger, hij moest op zijn tenen lopen. Dingen gingen te snel voor hem. Hij was dat kleintje

voorin, ik de grote achterin. We kruisten elkaars paden. Tien jaar later, in het tweede, stond hij achterin – en mocht ik het voorin proberen.

Het werd het mooiste seizoen van mijn leven. Het seizoen waarin we vrienden werden, en hij zijn wilde haren kreeg. Verkering met de dochter van de leider, het nichtje van de trainer. Een trainer tegen wie ik opkeek. Aad was een serieuze man, ‘de pastoor’ noemde ik hem. Ik werd nooit blij van hem. Dat John met zijn nichtje ging, droeg overigens niets bij aan zijn status, maar het deed er ook niets vanaf. Het ging zo hard met hem op het veld, na twee weken zag ik al dat hij niet lang meer bij ons zou blijven. Hij was ons ontgroeid, maar hij bleef mijn beste vriend. Zeker acht jaar lang gingen we elke zomer op vakantie. Wilma, Ingrid, John en ik. Eerst naar Lloret de Mar, later naar Mallorca.

Henk van Stee (3)

Op Mallorca vermaakten we ons met spelletjes. Elke ochtend bij het ontbijt had John weer iets nieuws bedacht, al kwam het meestal neer op weer een variant in het kaartspel. Gek van kaarten was-ie. Eenentwintigen, eenendertigen, poker. Desnoods plakten we een kaart op ons voorhoofd: wie heeft de beste kaart? John dus, meestal. Het maakte hem niet uit wat de inzet was, als er maar inzet was. Het moest ergens om gaan, anders deed hij niet mee. Dat was niet om mij uit te kleden – het kon ook om een colaatje gaan, of een gevulde koek.

Wie plaatst de bal het dichtst bij de cornervlag? Wie raakt als eerste de lat? Een potje tennis dan? Voor de verandering een spelletje biljart?

De verliezer betaalde Wimpy.

Op Mallorca aten we elke dag bij de Wimpy. Dat mannetje van Popeye, je weet wel. Bolhoedje, snorretje onder zijn neus, altijd een hamburger in zijn klauwen. We kozen knakworst en patat, het allergeedkoopste wat ze hadden. Elke zomer opnieuw schoven we daar met de vrouwtjes aan, ook toen we al een eind op weg waren als profs. John, een serieuze voetbalman, maar intussen dat hunkerende jochie met lekkere trek, langzaam maar zeker een tweede natuur aannemend. Die van de flierefluiter. Vette bek halen, lol trappen. Alleen zwemmen, daar hield-ie niet van. Liever was hij bezig met zijn sixpack. Smeren met olie, braaien onder de Spaanse zon. Daar kwam hij prima de dag mee door.

Je ging niet diep samen. Ons wereldje was klein, meer dan voetbal was er niet, ook onze meisjes wisten niet beter. Die grote boze wereld daarbuiten, we hadden er geen enkel idee van. Slagen wilde je, en daar had je alles voor over. Ook je bewustzijn. Geld hadden we niet, maar we wisten dat het binnen handbereik was, we droomden hardop over onze eerste aankopen. Nog geen week nadat hij zijn semiprofcontract bij Sparta had getekend, stonden we met zijn tweeën in de BlueTiek-In, een discotheek aan de Karel Doormanstraat in Rotterdam. Hij stootte me aan. ‘Heb je geen pijn in je ogen?’

‘Hoezo?’

Zonder nog iets te zeggen, blikte hij naar beneden. Toen zag ik het, dat ding om zijn pols. Ik had zoiets nog nooit van dichtbij gezien. Het was een Rolex, en geen gewone. Rondom de wijzerplaat schitterden steentjes.

Gekocht van zijn eerst verdiende geld. ‘Nou? Je mag ook de andere kant op kijken, als dat minder pijn doet.’

Henk van Stee (4)

Intussen hield Stekkernek alles in de gaten. Hij overzag. Strand, boulevard, discotheek. Net als in het veld, altijd was hij aan het loeren. Het moest blond zijn, lippenstift op hebben en de ogen moesten lichtgekleurd zijn. Blauw, groen, grijs, het maakte niet uit, zolang ze maar niet donker waren. Van donkere kijkers hield-ie niet.

Met zijn vieren, aan een tafeltje op een terrasje, kon ik erop wachten. Dan keek-ie me zonder gezichtsuitdrukking aan, knikte bijna onzichtbaar naar links of rechts. Zijn ogen informeerden me al, maar ik trapte er altijd weer in. Ik draaide mijn nek bijna in een dwarslaesie – kijken, kijken. Waar? ‘O ja, daar!’ Kreeg ik toch op mijn flikker van mijn vrouwtje! Ik reageerde op hem, zij dacht dat ik zat te gluren en hij deed of zijn neus bloedde. ‘Zo, Henk,’ schmierde hij, om het vuurtje nog wat hoger op te stoken. Dan had-ie een lol, jongen. Die twee rijen met tanden blikkerden – ook ik kon mijn lachen dan niet meer houden.

Maar eigenlijk zat hij met zijn hoofd heel ergens anders. Al voordat we het vliegtuig hadden genomen, had hij een gesprek aangevraagd met het bestuur van Sparta. Ze hadden hem al met Kerst toegezegd dat hij naar het eerste elftal mocht, maar er waren plotseling onduidelijkheden gerezen. Bert Jacobs, de trainer van Sparta 1, had hem niet uitgenodigd voor het trainingskamp ter voorbereiding op het nieuwe seizoen. John vreesde dat hij alsnog met het tweede elftal verder moest. Na drie dagen Mallorca lag er een briefje bij de balie.

Of-ie naar huis wilde bellen. ‘Ma, met mij.’

‘Jacobs wil je toch bij de groep hebben.’

Hij kwam niet eens terug naar het zwembad om het ons te vertellen, hij nam meteen de lift naar zijn kamer om zijn koffer te pakken. Als hij op tijd terug was in Rotterdam, kon hij nog net de persdag van Sparta meemaken.

‘Moet dat nou?’ klaagde Ingrid nog, toen hij haar kwam halen bij het zwembad. ‘We zitten hier net twee dagen.’ Toch begreep ze het wel, we snapten het alle drie heel goed. Over zoiets twijfel je niet. En dus vlogen die twee terug, op zijn kosten. Voetbal was één. Dan was er een hele tijd niks, dan kwamen misschien de vrouwtjes. Dat snapten de vrouwtjes.

BMW

Twee gigantische deuren zwaaien open, wit licht verblindt me. Zo, zeg. De oude bestuurskamer van Sparta, in een van de torens van Het Kasteel. Geen voorstelling had ik ervan. Statige ramen, houten lambrisering, klassiek behang. De geur van sigaren, oude heren in pak achter een tafel.

Ik teken voor een maandsalaris van zo’n tweeduizend gulden bruto. Exclusief premies, en geen auto. Profvoetbal in de eredivisie, tegen iets meer dan het minimumloon. Ik geef

mijn halve dagen in het magazijn van Radio Modern nog maar even niet op. Alleen dan is er genoeg geld voor iets waarop ik al maanden geleden mijn blik heb laten vallen. Een grijze BMW-3-serie.

René Eijer (2)

Met zijn BMW maakten we graag een ritje naar Den Haag. Tot een uur of twee hingen we rond in de Marathon, daarna gingen we maar weer eens naar huis op aan. Toen we wilden wegrijden, zag hij nog iets in zijn achteruitkijkspiegel.

‘Zo, hé! Wat een mooie meiden komen daar naar buiten!’

Hij zette de BMW in zijn achteruit, gaf om een beetje indruk te maken vol gas, en ramde de zijkant van een geparkeerde auto. ‘Godverdomme!’

Plankgas reed hij door de ontelbare rode lichten van de stad, en ik hield mijn ogen stijf dicht.

BMW (2)

Duits, degelijk, de wagen heeft altijd binnen gestaan. Als een aap zo trots gas ik er nu al een paar weken mee over de rijksweg van Schiedam naar Radio Modern. Van acht tot twee lekker werken, daarna trainen op Het Kasteel. Plof. Als ik rustig wil wegrijden van het terrein, kringelt rook van onder de motorkap omhoog. Ik bel pa.

‘Waar staat-ie? Pak de bus, naar de training jij. Ik ga ermee terug.’

Ik heb medelijden met de garagehouder. Pa gaat die tent verbouwen.

Kleedkamer

Met mijn nieuwe Spartavoetbaltas van skaileer bungelend aan twee vingers over mijn schouder stap ik Het Kasteel binnen. Ik ben ruim op tijd, als altijd, meer dan een half uur voor aanvang van de training. De kleedkamer puilt dan nog niet uit van spelers en rotzooi, en hoef ik niet te zoeken naar een goed plekkie.

Voor mij: de deur naar het spelershome. Ernaast: de deur naar de kleedkamer. Ik stap de drempel over, deze ruimte moet mij bekend zijn. Ik kwam hier vaker, hier kleedden we ons met het amateurteam ook om. Meestal zat ik ergens in het midden. Dan had ik goed zicht op wie er na mij binnenkwam.

Dit keer neem ik meteen links om het hoekje plaats. Pal naast de deur, op het uiteinde van de bank. Ik ben de eerste, ik duik in mijn tas. Mijn Quicks, zwart van kleur en met witte, geponste strepen, hebben een hoge rand. Echte schoenen voor voorstoppers. Ik controleer de noppen, met een sleuteltje draai ik ze stevig aan. Andere jongens komen binnen. Ron Stevens, Adrie Andriessen, ze nemen plaats langs de zijwanden. Langzaam raakt de ruimte gevuld, niemand gaat vlak naast een ander zitten, het midden van de bank wordt vrijgelaten.

Een spelertje op proef, een A-junior, meldt zich schuchter bij de deur. ‘Gaat daar maar zitten,’ grijnst Ron, terwijl hij naar het midden van de bank wijst. Kort erna komt Louis van Gaal binnen, onze aanvoerder. Louis’ verontwaardigde blik zegt genoeg, de jongen

blijkt op zijn plek te zitten.

Mij flikken ze zoiets niet. Waarom, dat weet ik niet. Ik zorg er gewoon voor dat mij zoiets niet overkomt. Ik zorg dat ik op tijd ben. Ik ken mijn plaats, ik houd het overzicht, altijd.

Het geroezemoes stukt. Mijn naam wordt niet genoemd, maar door het geginnik dat ik niet kan plaatsen vermoed ik dat mij iets is gevraagd. Ik hoorde niet wat, de vraag kwam uit het midden. Ik kijk op, meerdere ogen staren me lachend aan, ik weet niet wat ik moet zeggen. Ik voel dat ik een rooie bolo krijg.

Ik ben allang klaar met omkleden, misschien moet ik alvast naar het veld gaan lopen? Danny Blind, Silvio Diliberto, Edwin Olde Riekerink. Steeds als een verlate speler binnenkomt, knalt de deur tegen de bank waarop ik zit en verdwijn ik in de schaduw. Ze spelen al jaren in het eerste. Ze zijn laat, maar voor hen is een plek gereserveerd. Een plek met zicht op wat er nog meer komt. Na hen.

Tot slot steekt een hoofd met vlassig blond haar naar binnen, met een donker gesausde zonnebril en enorme glazen. Trainer Bert Jacobs. Niet om ons iets mee te delen, al helemaal niet om zijn licht hier op te steken. De kleedkamer is een jungle, een vrijplaats voor spelers. Jacobs heeft zijn rug weer scheef staan. Hij grijpt beide deurposten vast, laat zich voorover vallen en rekt zich uit.

Linksback

Negen officiële wedstrijden van Sparta 1 zit ik al op de bank, en ik heb nog geen minuut gespeeld. Toch heb ik het gevoel dat ik heb weten aan te haken. Na elke zondagmiddagwedstrijd zitten we nog uren met zijn allen in het spelershome, basisspelers en reservespelers, het onderscheid is dan heel even weg. Ook zijn er geen tactische nabesprekingen, de ruimte vult zich met onbezorgd gekwebbel, vrouwen en vriendinnen voeren het hoogste woord, kinderen rennen tussen de tafels door – en Bert Jacobs met zijn grappen is het zwaartepunt om wie alles draait. Het spelershome is als een huiskamer zo geborgen, de bar wordt gerund door Korrie en Puck. Mijn schoonouders, noem ik ze maar vast voor het gemak.

Na de bitterballen met bier wordt Chinees voor vijftig man gehaald. We kijken met zijn allen *Studio Sport*, op een tv-toestelletje hoog aan de wand.

Op de training de volgende dag merk ik dat er toch iets gaande is. Het eerste traint achter de oude, houten hoofdtribune, tegenover de velden van Nieuw Vreelust. De training is vrij toegankelijk voor publiek. Tussen de oefenvormen door stappen mannen met rood-wit gebreide sjaaltjes op me af, knopen praatjes aan, geven ongevraagd hun mening. Ze kennen me al vanaf mijn tiende. Ze weten dat ik ooit als spitsje binnenkwam, zoals zo veel jonge talentjes. Dat ik algauw afzakte naar het middenveld en van daar naar de achterhoede. Ik ben opgeleid en afgeleverd als voorstopper. Toch is het ze opgevallen dat ik in de partijtjes van Jacobs nooit als voorstopper speel.

‘Is hij je aan het omscholen tot linksback? Wanneer kom je er nou ’s in?’

Ik haal mijn schouders op, ontwijk de vragen als volleerd prof. ‘Ik kom nog maar net

kijken. Ik heb bepaalde kwaliteiten. Maar de trainer bepaalt.'

Linksback (2)

Bij andere clubs schijnt de maandagtraining niet veel voor te stellen. Beetje verzorging, rustig uitlopen, lekker de dag afsluiten met een gezellig partijtje en op je gemakkie de week opstarten. Nou, bij ons gaat het er nooit rustig aan toe.

Niet zolang Louis hier de baas is. Louis wil winnen. Altijd. Elk partijtje van niks, ten koste van alles. Zo ben ik ook, maar alleen op zondag. Dan moet je pieken, zo heb ik geleerd, niet eerder. De rest van de week doe je rustig aan.

'Niet sloffen!' Erop moet ik, zegt Louis. Júíst op maandag. Als ik niet voortdurend alles geef wat ik heb, als ik heel even de tijd neem om een lastige bal op mijn linker eerst voor mijn sterkere rechter te leggen, krijg ik het meteen te horen. 'Hé jij! Hoe heet-ie? De Wolf? Jij kan er echt geen klote van, man.'

Heerlijk. Want ik weet dat hij straks, als ik dat als reserve linksachter in zijn ogen heb verdiend, mij net zo goed een aai over de bol geeft. Hij is een vaderfiguur, een superaanvoerder. Omdat hij de boel op scherp zet en omdat hij kan voetballen. Louis 'Kap en Draai' van Gaal. Hij heeft de bal aan een touwtje, in ons elftal is hij de grote ster. Alleen in de kranten en op tv nemen ze hem niet serieus, ze ridiculiseren hem altijd, en ik snap daar niks van. Zie ik ruimte voor mijn gevaarlijke, verre inworp, diep in de doelmond van de tegenpartij, duikt hij voor mijn neus op om de bal op te eisen. Voor hij zich bij de cornervlag mogelijk gaat vastdraaien, lever ik hem toch maar in bij hem. Alle ballen op Van Gaal.

Debuut

Een wit, klein tunneltje leidt naar het veld. Vijfenvijftighonderd toeschouwers zijn vol verwachting, Het Kasteel voelt als een huiskamer.

Zeven punten uit vijf wedstrijden hebben we, en dat is niet genoeg. Van Sparta wordt aan het einde van het seizoen Europees voetbal verwacht. PEC Zwolle is op bezoek. Van Noortwijk staat op doel, Blind, Van Oosten, Andriessen en De Wolf staan achterin – linksachter Verbeek is geblesseerd.

Verder in de spelerstunel: Van den Berg, Van Gaal, Lengkeek, Olde Riekerink, Holverda, Eijer. Van Gaal heeft ons zojuist meegegeven voetballende oplossingen te gaan zoeken. Het is zondagmiddag 2 oktober 1983.

We trappen af onder een zwaar wolkendek waaruit al de hele dag geen regen lijkt te willen vallen. René Eijer, voor mij op links, beweegt. Ik beweeg met hem mee, alsof ik met een touwtje met hem ben verbonden. Achterwaarts, voorwaarts, zijwaarts, zo natuurlijk, alsof we weer op de Maasboulevard spelen.

Al in de eerste minuten verschijnen Lengkeek en Olde Riekerink alleen voor Piet Schrijvers. In de twintigste minuut ontloopt Blind de buitenspelval van PEC, omspeelt Schrijvers en brengt de stand op 1-0. Zeven minuten later kan Danny andermaal doorgaan op de rechtervleugel. Zijn voorzet vliegt de zestien in. Ik merk dat ik met hem mee naar

voren ben gekropen.

Ik wacht op de rand zestien. Gehinderd door Olde Riekerink duikt De Bolle van Zwolle onder de bal door, de bal stuitert op, hobbelt richting mijn zwakke linkerwreef. Ik twijfel geen moment, leg hem niet eerst voor mijn rechter, ik raak de bal niet super. De bal verdwijnt in de rechterhoek, halfhoog, buiten bereik van Van Moorst die op de doellijn nog redding denkt te gaan brengen.

Ze bespringen me, op mijn gezicht voel ik een enorme lach doorbreken.

‘Scoren bij je debuut, man.’ René beklopt me enthousiast.

Dat doen alleen grote spitsen in wording, denk ik er nog achteraan.

Het wolkendek boven ons kleurt diep donkergrijs.

Debuut (2)

In de rust zegt Jacobs dat we meer behoudend gaan spelen. Wat hem betreft dringen we niet verder aan bij PEC, we verdedigen slechts nog de voorsprong. Van Gaal, tegenover mij. Ik schat zijn borende blik in. Op draagvlak hoeft Jacobs plan niet te rekenen. We blijven superieur voetballen, op een misplaatste manier. Op de vleugel heb ik Pelleboer onder controle, maar in ons centrum hebben we last van Cees van Kooten, Rini van Roon en Johnny Rep. PEC komt op 1-2, op 2-2, we worden overlopen. Ik kijk naar de klok, ik wou dat het afgelopen was. Mijn goal blijkt nog belangrijk te zijn ook.

Als de pers zich rond Jacobs verdringt, vang ik zijn gevloek op. Hij moppert op Van Oosten, en ook in andere spelers ziet hij het niet zitten. ‘Ik moet het helaas met dit materiaal doen. Die gasten gingen ervan uit dat in de tweede helft alles wel hetzelfde zou blijven. Zo’n voorsprong mag je niet uit handen geven.’ De boze woorden passen niet bij de trainer zoals ik hem ken. Ik kan me er niks bij voorstellen, ik wil ze niet eens horen. Jacobs is de coach die mij liet debuten. Een man voor wie ik graag iets extra’s doe. Scoren, bij mijn debuut.

In *Het Vrije Volk* zoekt Van Gaal de confrontatie met Jacobs, hij neemt het voor ons op. ‘Voor een trainer is dit toch een heerlijke groep? Allemaal jonkies die willen. Goed, er is nog geen evenwicht. Maar ga nou eens uit van wat we al wél hebben laten zien. Niet wat er allemaal nog beter moet.’

Ik lees het stuk niet uit, mijn blik dwaalt af. *AD Sportwereld*, *Telesport*, *Het Vrije Volk*: de fotoredacties van alle sportkranten op de leestafel van Korrie kozen, ter illustratie, voor mijn doelpunt. Blonde manen, donkere schaduw onder de neus. Toch een van de langere in de spelersmêlee. Maar ik zie een jongetje.

René Eijer (3)

Toen hij debuteerde, speelde ik al een jaar in het eerste. Praat met mij, zei ik in de kleedkamer nog tegen hem. Als je het straks even niet meer weet, zal ik je helpen. Maar al in die eerste wedstrijd was hij me voorbij, en ik haalde hem niet meer in. Hij waakte juist over mij. Als ik een probleem had met een tegenstander, knipoogde hij alleen. Twee minuten lag die gast gestrekt.

Elk jaar stelden de supporters van Sparta een lijst samen van de beste spelers. John eindigde dat eerste jaar meteen op één, en ik op twee. Het was dat we niet bij Ajax of Feyenoord speelden, maar we waren echt goed.

Zijn vader kon het niet verkroppen dat we niet voor Oranje werden gevraagd, ze zagen ons over het hoofd. Persoonlijk belde hij met VI om daarover zijn beklag te doen. Maar die teleurstelling was niets bij de klappen die John toen nog moest krijgen. Afwijzingen, genegeerd worden. Altijd krabbelde hij snel weer op. Steeds maar weer aanklappen, dat is niet iedereen gegeven.

Nog altijd haal ik hem aan als voorbeeld. Als trainer van de psv-jeugd begeleidde ik jongens als Huntelaar en Afellay. Als ze in mijn ogen nog niet rijp waren voor de stap naar het eerste elftal en ik ze hevig moest teleurstellen, vertelde ik ze het verhaal van John. Een jaartje hard worden bij de amateurs is juist het beste wat je als prof kunt overkomen. Bij de amateurs zaagt men van dik hout planken. Amateurs hebben nu eenmaal minder te verliezen.

Schorsing

Knijp me eens. Of weet je wat, doe ook maar niet. De droom is te mooi. Ik op links, schoffelaar Ron Stevens terug op rechts. Zoals hij de beuk erin gooit, dat inspireert me, de hele verdediging draait er beter van. Verrotte zonde wel dat Andriessen is weggevallen. Leen van Oosten is geen voorstopper. Ik ben dat.

Het beetje plankenkoorts is verdwenen. Al is het nog altijd wennen, hier op links. Als ik zo'n kwikzilverachtige figuur naar de zijkant dwing, maar het op snelheid toch tegen hem moet afleggen, kom ik met mijn tackle nooit uit. Mijn rechterbeen glijdt toch als eerste, in het spoor dat hij al heeft getrokken.

Dick Nanninga van mvv, Cees van Kooten van pec, keekies die niemand ziet. De oplossing is simpel, voor een broekie als ik. Ik klets er nog harder op. Na drie wedstrijden in de eredivisie heb ik al drie gele kaarten verzameld. Mijn eerste schorsing is aanstaande. Iets zegt me dat het daar niet bij zal blijven.

'John de Wolf tegen psv op de tribune,' meldt een berichtje in het AD. Verder staat er niks, het lijkt wel een familiebericht. Mijn vader knipt het roodomrande kader uit, voegt het tussen zijn kleine, complete knipselverzameling.

Carl Zeiss Jena

De laatste minuten tikken weg tegen de aardedonkere hemel, 3-2 voor ons staat het. Dit is de tweede ronde van de Europacupwedstrijd tegen het Oost-Duitse Carl Zeiss Jena. Jacobs gaat de boel achterin weer eens op slot gooien.

'Trainingspak uit, warmlopen.'

Pas als ik mijn jack uittrek, besef ik dat ik geen clubshirt draag. Kleine, maar levensechte nachtmerrie. Hoe heb ik er in hemelsnaam niet op kunnen rekenen dat ik vandaag zou invallen? Veldhoen reikt me zijn shirt aan.

Mijn directe tegenstander dringt niet meer aan, hij laat zich terugzakken naar zijn eigen

helpt. Ik kies positie rond de middenlijn, wacht hem op, knijp alvast iets naar binnen. Richting Stürmer Andreas Bielau, hij loert in het centrum al de hele wedstrijd op zijn momentje. Pats. Jezus, wat is die snel. Hij breekt er bij voorstopper Van Oosten doorheen, de doortocht naar keeper Van Noortwijk is vrij, hij is op weg naar een onvermijdelijke en onverdiende en ontzettend Duitse 3-3. Ik merk dat ik ben begonnen met rennen, al kan ik er natuurlijk nooit meer bij. Stel je voor dat die gozer hem maakt, ik moet er toch niet aan denken.

Ik weet niet veel, ik weet alleen dat mij dit niet gaat gebeuren.

Iemand zo verschrikkelijk te grazen nemen, dat voelt goed. Ik kan er niks aan doen, maar dit is mijn werk. Het is alsof ik hier heel mijn ziel en zaligheid in kwijt kan. Het moment waarop ik Bielau in volle vaart van achteren raak, het beeld van die poten die onder zijn lijf vandaan vliegen, de gedachte dat ik die levensgevaarlijke spits verander in een hoopje ellende. Waar zag ik dit eerder?

Dit is diepdonkerpaars. De scheids trekt slechts geel.

Carl Zeiss Jena (2)

Met zijn kruin tegen de douchekop spreekt Van Gaal me dwingend toe.

‘Als jongste van het spul heb je verantwoordelijkheid gepakt. Pure klasse.’

Ik dacht dat ik ongenadig op mijn kloten zou krijgen. Ik gloei van trots, en dat is gelukkig niet te zien in de waterdamp.

Terug bij mijn tas zie ik het pas. Op een hoopje liggen mijn voetbalspullen. Ik pak het shirt op, lees de naam en het rugnummer. Bert Veldhoen? Mijn gedachten gaan terug naar de dug-out, de wisselbeurt, en langzaam dringt het tot me door. Ik stoot mijn buurman Ron van den Berg aan. ‘Witlof. Weet je wat dit betekent?’

‘Mm?’

‘De scheids heeft alleen mijn nummer genoteerd. Niet mijn naam.’

‘Dus?’

‘Ik heb niet eens geel gekregen! Veldhoen heb geel!’

We schieten in de lach. Europees sta ik gewoon op nul kaarten, in de return tegen Bielau over twee weken kan gewoon weer de bijl erin.

Ook in de dagbladen stelt Louis mij omstandig ten voorbeeld. We hebben het volgens hem aan De Wolf te danken dat we uitzicht hebben op de volgende ronde. Licht als een veertje giet ik melk in de koffie die Korrie me inschonk, ik strek mijn benen onder de kantinetafel. Stevens schuift een ander stuk onder mijn neus. ‘Een Sloper is Geboren.’

Ik hoef het niet te lezen, ik ken mijn eigen woorden wel.

‘... af en toe een doodschap is nodig, in het hedendaagse voetbal...’

Vleierij

Emile Schelvis van *Het Vrije Volk* zit me te vleien. We bereiken de achtste finales van de Europacup II, aan de vooravond van Sparta Rotterdam-Spartak Moskou schrijft hij een groot stuk over me. ‘Wie is bang voor De Wolf?’ Met zijn wijs- en middelvinger drukt hij de knoppen van zijn cassette recorder in. Om te beginnen heb ik volgens hem wat weg van ‘een jonge Ruud Krol’. Om dat punt te maken, telt hij zijn observaties op zijn vingers na. ‘Postuur, rugnummer 5, shirt uit de broek. Die uitstraling van overal maling aan. Een stijf rechtse linkback, die liever in het centrum speelt. En zes: je geringe startsnelheid. Dat maakt de parallel nog fraaier...’

‘Hou even op,’ zo kap ik hem lachend af.

Levensgevaarlijk, als de pers je zo gaat lopen ophemelen. Dan hoeft er straks maar dit te gebeuren, heb jij de verwachtingen niet waargemaakt en kan jij er in ene geen klote meer van. Ik moet terugduwen. Voor mijn eigen bestwil hoor ik mezelf de werkelijkheid lelijk verdraaien. ‘Ik ben nog bezig een vaste plaats bij Sparta te veroveren. Verder wil ik maar niet denken.’

Spartak Moskou

Verfomfaaide regenjas, ingevallen gezicht, de grond rondom hem is bezaaid met peuken. Ik zie dat scherpe neusje van opzij. We stonden juist zo goed, we creëerden veel. Maar alles is voor Dasajev, en de goal valt aan onze kant.

‘Nog één goal tegen,’ mompelt Jacobs, ‘en we hoeven niet eens meer naar Moskou af te reizen.’ We hollen achteruit. Totdat Van Gaal, de enige dertiger in dit gezelschap, het genoeg vindt. Hij wijst ons de weg.

Naar voren moeten we.

Het is tien minuten voor tijd als Lengkeek in het Russische strafschoopgebied naar de grond gaat. De golf van opwinding op de Jongenstribune gaat ook door mij heen. Van Gaal heeft de bal al in zijn hand, dat spreekt vanzelf. Toch merk ik dat ik met ferme stappen op hem af loop.

Afspraken over penalty’s kennen we niet bij Sparta. Dat wat Van Gaal wil – dat is de afspraak, dat is de enige wet die we kennen. Ook alle penalty’s en vrije trappen en corners neemt hij, daar is geen discussie over mogelijk. Toch ben ik me op de een of andere manier daar nu niet zo van bewust. In een roes stap ik op hem af. Hij doet niks. Hij staat daar maar. Het is geen aarzelen, ik weet niet wat het is, hij overweegt iets. Daadkrachtig oogt het in elk geval niet, en ik ruk hem de bal uit zijn handen. ‘Ik neem hem wel.’

Spartak Moskou (2)

Ik snap niet waar ik het vertrouwen vandaan haal om mijn aanvoerder zo te kijk te zetten. Niet uit mijn lange manen in elk geval, ik ben net naar de kapper geweest. Ik kreeg er de laatste tijd zo veel commentaar op, bij kapsalon Alice hebben ze me van de week flink te grazen genomen.

Louis heeft geen verweer.

Met de bal onder mijn arm loop ik naar de stip. Nog altijd dringt het niet tot mij door dat

ik die bal weleens hard over zou kunnen schieten, dat ik de laatste kans op overwinteren in Europa Het Kasteel kan uitschieten.

Al moet ik er hierna nog honderd nemen, ik maak ze allemaal.

Ik sta oog in oog met Rinat Dasajev, de beste keeper van deze planeet. Hij staat daar echt, De Kat, in zijn aardedonkere pak. Op de lijn, gebogen, kalm turend naar de bal. De bal ligt. Mijn aanloop is een beetje vreemd.

Als ik een strafschoep neem, loop ik altijd eerst een beetje om de bal heen, om daarmee de schijn te wekken dat ik hem met rechts naar de verre hoek stuur. Op het laatst draai ik hem de andere kant op. Zo neem ik ze altijd, tegendraads. Maar dit keer ziet het eruit alsof ik hem totaal verkeerd raak. Het lijkt erop dat ik op het laatste moment mijn plan heb veranderd, omdat ik dacht dat ik hem zag bewegen. Toch stond ook nu mijn plan van tevoren vast. Wel raak ik hem beroerd, het rollertje gaat tergend traag naar de linkerhoek.

Dasajev ligt in de rechterhoek.

Spartak Moskou (3)

Het is geen gezicht, man. In de kiosk van Schiphol, voor het rek van de dagbladen, moet ik die conclusie trekken. Kijk nou, het lijkt wel alsof ik een Duitse helm draag. Het gaat even duren voordat dit weer is aangegroeid, voorspelde Ingrid me gisteren voor de badkamerspiegel. Of ze het bij Sparta nu leuk vinden of niet, mijn haar gaat vanaf nu alleen nog groeien.

Tbilisi, Georgië, Sovjet-Unie. Ik deel een kamer met Ron Stevens. Jongens, dit zijn snoepreizen. Het duo Leep en Listig noemt Jacobs ons. Spuitwaterflessen leegspuiten op mensen die langs onze kamer komen, bij het ontbijt zout in de koffie gieten – ook bij oudere spelers. We gedragen ons hondsbrutaal, en ze accepteren het nog ook. Sparta is een technisch vaardige ploeg, maar wat ze noemen ook wat flegmatiek. Ron en ik hebben van beide dingen geen last. Nergens trekken we ons poot voor terug.

Vorige week tegen FC Utrecht moest er een penalty worden genomen. Grijnzend stond ik weer vooraan. Van Gaal liet me begaan, en ik miste.

Het stadion van Dynamo Tbilisi is nog leeg. We staren naar de ijzige, spekgladde tribunes van het Dynamostadion. Tachtigduizend man zitten er straks. Een journalist fluistert dat het maar goed is dat we niet in het Leninstadion in Moskou spelen. Het is niet pluis daar, een jaar geleden voltrok zich er een ramp. Tijdens de wedstrijd Spartak Moskou-HFC Haarlem kwamen supporters in de verdrukking, er vielen doden, de autoriteiten hielden het stil.

In onze clubkostuums wandelen we over het gras, voorzitter Floor Brouwer gaat voorop. In de middencirkel staan we wat te ouwehoeren. Het is nu de bedoeling dat we deze plek een beetje op ons in laten werken. Als we hier straks scoren, zijn we de enige Nederlandse ploeg die in Europa overwintert. Rood-Wit is onze glorie, denk ik nog. Op dat moment gaat Floor voor ons staan en beweegt zijn armen als een dirigent. De ‘Spartamarsch’ eechoot door het stadion.

Rood-Wit is onze glorie/ Rood-Wit zit ons in 't bloed/ Bij neerlaag of victorie/ In voor- of tegenspoed/ Rood-Wit gaat nooit verloren/ En jaren nog hierna/ Zullen wij laten horen/ S-P... A-R... T-A...!

De haren op mijn armen staan recht overeind.

Spartak Moskou (4)

Er is maar één rood-witte ploeg, en dat zijn wij niet. Vanavond prijkt sponsor De Efteling op het geel-blauw van onze uitshirts. De Russen laten ons komen, als een soldaat sta ik op de middenlijn te posten. Ik houd me op in de buurt van nummer 10, Cherenkov. Eigenlijk is nummer 7, Gladilin, mijn man. Maar hij zwerft rusteloos over het veld, zelfs mijn ogen kunnen hem niet altijd volgen. Niet te dekken zo iemand, wat heeft die gegeten? Hij heeft er al twee in liggen. Het hadden er meer kunnen zijn. Het waren counters, die zo snel worden uitgevoerd dat ze je niet eens meer angst aanjagen. Ze overrompelen je. Mijn tackles komen te laat, elke verdedigende actie eindigt tussen de modderkluiten.

Voorin lopen we ons stuk op een muur, en de wedstrijd lijkt gespeeld. Een minuut voor tijd glipt Ron Stevens er dan toch nog even langs, ze trekken hem naar de grond, de scheids wijst naar de stip. Alert doe ik alvast een paar stappen in die richting, ik ben er klaar voor de verantwoordelijkheid te nemen. Op het moment dat ik het op een hollen wil zetten, zie ik door de mist dat Van Gaal de bal al op de stip heeft neergelegd. Met zijn handen in zijn zij wacht hij op het signaal. Opnieuw oogt zijn houding aarzelend, weinig daadkrachtig.

Lange aanloop, hij kiest voor de rechterhoek, de hoek van Dasajev.

Ingrid (3)

Terug van Lloret de Mar trokken we in ons nieuwe huisje aan de Rotterdamsedijk. In het uiterste oosten van Schiedam, dicht tegen Rotterdam aan. In die paar dagen dat we weg waren, had Hans het voor ons opgeknapt. Verrassing! Hans was een schat, hij was mijn maatje. Ik moest altijd vreselijk om hem lachen. Als John aan het trainen was, trokken we vaak met zijn tweetjes op. Schoondochter en schoonvader die samen naar de vismarkt gaan, waar zie je dat nou? Na één week barstte de bom.

‘Ik zie het effe niet meer zitten,’ zei John.

Hij mompelde dat hij het wilde uitmaken.

René Eijer (4)

Hij was ook een lul soms. Nu had hij ‘even’ een vriendinnetje tussendoor. Ze werkte in een boetiek op de Lijnbaan. Met zijn tweeën traden we op in AVRO's *Sterrenslag* – met nog wat collega's uit de eredivisie vertegenwoordigden wij de voetballers, en we moesten strijden tegen de politici en de artiesten. Dat was behoorlijk stoer. En wat deed hij? Hij nam niet Ingrid, maar die griet van hem mee. Hij had er schijt aan wat anderen daarvan vonden.

Ingrid en hij woonden nog maar net aan de Rotterdamsedijk. We waren een avondje op

stap geweest. Bij hun huis vroeg hij of ik nog ga even mee naar boven ging, dan zouden we nog wat drinken. Hij opende de deur – en we wisten niet wat we zagen. Er stond alleen nog een bed en een tv.

Ingrid (4)

Ik wist niet wat me was overkomen. Ik was weer bij mijn ouders ingetrokken, compleet overstuur. Maar ik bleef elke week gewoon naar Sparta komen. Ik dacht: ik ben hier geboren, ik kom hier langer dan jij, ik blijf niet weg om jou. Al die mensen van Sparta ken ik al zo lang, die laat ik me niet afnemen.

Tussen de spelersvrouwen keek ik ook naar zijn wedstrijden. Ik kreeg geen hap meer door mijn keel. Ik was broodmager, ik zat erbij als een aangekleed lijk. In het spelershome negeerde hij me, in de drukte passeerde hij me met zijn rug naar me toe. Onze moeders hadden de kwestie toen al nagetrokken bij de andere spelersmoeders. Hij had iemand anders ontmoet. Maar zo had hij het niet aan mij gebracht. Hij is niet van durven zeggen.

In de kantine kreeg ik steeds meer brokjes informatie aangereikt. Ze stond gewoon langs de lijn te kijken, en het bleek dat hij zo'n beetje alles wel met haar deed – mijn liefdesverdriet ging niet meer over. Toch bleef ik naar Sparta komen, en ook bezocht ik de Brielsestraat. Zelfs met Kerst kwam ik bij zijn ouders – hij was naar een zaalvoetbaltoernooi – want ook aan hen was ik in korte tijd verknocht geraakt. Hans bleek woedend op hem te zijn, hij negeerde hem al dagen. 'Mijn zoon,' zei hij steeds maar. 'Mijn zoon flikt me dat niet.'

Ingrid (5)

Die zomer erop kwam mijn opa te overlijden. Van die opa hield ik heel erg veel, hij was de vader van Korrie. Ik was gebroken. Ook John moest er kapot van zijn, hij had hem zo vaak een 'moordvent' genoemd. Toch kwam hij op de crematie niet opdagen. Zijn moeder was er wel. Ik vond het zo erg dat hij er niet was. Het doet hem dus allemaal niks, dacht ik. Dat wat we hadden, stelde niks voor.

Hij is koppig, hij is niet van durven zeggen, maar dit had ik van hem niet verwacht. Voor mij betekende dit het einde. Stootte kort daarna Wilma me aan.

'John roept je bij het toilet.'

Ik erheen. Mijn hart bonkte in mijn keel. Hij stond er, en hij zag er beroerd uit. Zijn gezicht was vlekkerig en rood aangelopen, over zijn ogen lag een doffe waas. Zo had ik hem nog nooit gezien. 'Gecondoleerd met je opa,' mompelde hij.

'Ik had je eigenlijk wel verwacht.'

'Ja, het is allemaal niet zo leuk gegaan.' Hij praatte. 'Ik schaamde me naar je familie toe. Ik dacht: die zitten vast niet op mij te wachten. Maar ik had een bord voor mijn kop moeten doen, ik had gewoon moeten gaan. Nu lijkt het alsof ik er niks om geef. Dat is niet waar. Ik zal het mezelf nooit vergeven.'

Hij kon echt praten. Als het water hem werkelijk aan de lippen staat, dacht ik, kan hij zich uitspreken. Toen pas zag ik dat hij op zijn blote voeten stond.

Theo Vonk

Hij schoof me wat te veel mee naar voren. Hij eiste vrije trappen op, strafschoppen, steeds vaker ondernam hij aanvallende escapades. Dan schold ik hem de tering. Had-ie gekeken of het kon? Eerst verdedigend goed staan.

Ik trof een jong elftal. Ik hamerde op een gesloten verdediging. Van daaruit konden we met onze snelle spitsen flitsend counteren.

We speelden wisselvallig als het weer. Wonnen we met 1-6 van FC Twente, gingen we de week erop met 4-0 ten onder tegen Marco van Basten. 'Een elftal van brodtrommelformaat,' schreef iemand. 'Niet echt slecht, maar een beetje zalvend.' Alleen John kwam er in de stukjes goed vanaf. 'Omdat hij een beetje torso heeft.' Dat klopte. Hij was toen al snoeihard in duels – en tegelijk leergierig, zelfs op het onderdanige af. Net als ik vroeger was hij een voorstopper, maar nam hij genoegen met een plek linksachter. Ik hamerde op goed staan. Van mij moest hij niet alleen op de bal letten, ook op de speler. Ik deed het hem voor tijdens trainingspartijtjes. Is de bal weg? Waar is nu je man? Volg je hem tot bij de piskakken of houd je positie? Als je hem maar blijft zien. Daartoe moet je perifeer zien, schuin staan. Voetbal is een jungle, zei ik altijd. Het eerste duel moet voor jou zijn, zei ik. Binnen de regels, en anders maar buiten de regels om. Dan weten ze meteen dat er bij jou niks te halen valt.

Jacobs zag een back in hem. Ik zag dat hij een voorstopper was. Hij kon koppen, hoewel hij het tegen een Houtman lastig had. Elke week moest John van mij onder de galg. Bond ik zakken met drie kilo zand op zijn rug, en zette ik een aanvaller naast hem. Op het juiste moment voor de ander komen en springen, steeds langere series, steeds minder rust. Totdat-ie voor dood lag in het stof.

Louis van Gaal

Bij doorkomst van elke aanvaller van Roda JC staan we in het centrum als portiers te knipmessen, tikkend met de vingers aan de pet. We staan erbij en kijken ernaar. Linksachter kom ik snelheid tekort, in het centrum komen we kracht tekort. De wedstrijd in Kerkrade is tien minuten oud, we worden voorbijgerend, links, rechts, meestal brutaal door het hart van onze verdediging. We weten niet wat ons overkomt. De stand loopt op van 1-0 naar 2-0 naar 3-0, een slachting dreigt. Vanuit de dug-out hoor ik gefoeter, maar Vonk grijpt niet in.

Louis is het zat. Dat geïrriteerde, giraffeachtige lichaam, de vanaf het begin almaar stijgende verwondering op zijn gezicht, die toch ook nu weer verrassend omslaat in die intense woede van hem – mijn naam klinkt als een donderslag bij heldere hemel. 'De Wolf!'

Druk gebarend stapt hij op mij af. 'Naar het centrum jij, nu!'

De eigengereide omzetting, zonder enig overleg met de coach, valt in onze formatie als een langgezocht puzzelstukje. In het centrum komt er ineens geen Roda-speler meer door. Tot aan de rust komt Sparta een beetje op adem.

In de kleedkamer gaat Vonk uit zijn stekker. 'We zijn toch zeker Sinterklaas niet!' Zijn

razende blik trekt traag langs de bankjes, op zoek naar het grootste lek achterin, alle spelers staren naar hun schoenen. Ik probeer samen te vallen met de schaduw van de deur – maar aan mij blijft zijn blik plakken.

‘En jij, De Wolf. Hé! Kijk me aan als ik tegen je praat. Hoe haal jij het in je botte hersens om je plek te verlaten? Wie denk je wel dat je bent, man? Nou?’

Ik stamel excuses, maar dan schraapt Louis zijn keel.

‘John moest dat van mij.’

In slowmotion draait Vonk zich om naar onze aanvoerder.

‘Hij moest wát?’

‘Dit is iets tactisch, Theo. John komt beter tot zijn recht in het centrum. Hij is de beste kopper, en hij verdedigt agressiever dan de anderen. Geef toe, na de omzetting is Roda niet meer gevaarlijk geweest. John verdient een compliment.’

De laatste twintig minuten van de wedstrijd geeft Louis het signaal alles of niets te spelen. Ook ik moet van hem mee naar voren, ik treed zelfs op als vierde spits. Met de uitslag van 5-3 stappen we niet ontevreden van het veld.

Theo Vonk (2)

Het was een toneelstukje van Van Gaal en mij. Denk jij dat ik me zo door hem laat afzeiken? Ik heb Louis belangrijk gemaakt. Volgens plan maakten we ruzie – eens kijken hoe de jongens reageerden. Het zette ze op scherp, vooral bij John pakte het goed uit. Te midden van een matige cijferlijst vol vijven en zessen, herinner ik me, noteerde de *Telesport* op maandag de enige zeven voor De Wolf.

Een maand later riep Sparta hem uit tot de Populairste Speler, en wat mij betreft was hij dat seizoen zelfs de beste speler. Maar een verdediger als beste speler – dat klopt eigenlijk niet. Ik had geprobeerd het oude, Engelse spel van Sparta om te turnen naar technisch spel, maar het evenwicht was weg. Lengkeek, Olde Riekerink, Van Gaal, dat waren mooiweerspelers. Ze keken weg als de bijl erin moest. Kijk, van een lammetje maak je geen leeuw. Konden zij niets aan doen, het was hun karakterstructuur. Maar als een verdediger niet minimaal één keer per jaar met een open wenkbrauw rondloopt, zei ik altijd, dan doet hij het niet goed. Hem hoefde ik daarop nooit aan te kijken. Die ingedeukte bek met tanden, die pleeborstel op zijn kop: de personificatie van het oude Sparta. Van Feyenoord, waar we eerder 0-5 van verloren, wonnen we in De Kuip met 1-3. John was het slot op onze deur. Houtman kwam er niet meer bij hem aan te pas, John leverde zelfs de voorzet af waaruit de 0-2 werd gescoord.

Hij mocht nog wel wat breder worden. De bal de tribune in, waar nodig.

Tientjes

Is het onzekerheid? Verkleed als overmatig zelfvertrouwen? Waarom doet een mens de dingen die hij doet? Als we na een uitwedstrijd in een uithoek van het land de tijd moeten doden, spelen we spelletjes in de bus. Een collega tegenover mij heeft een stapel tientjes

genummerd. Een, twee, drie, de stapel is dik.

Hij heeft geschud. Ik moet raden of het tientje dat hij hooghoudt even of oneven is genummerd. Heb ik het goed, dan is het briefje van mij.

We spelen het wel vaker. En als je spelletjes vaker speelt, ontdek je de mogelijkheden ervan. Op de bank achter mijn uitdager zit dit keer iemand die meekijkt in de kaarten. Een knipoog met links is even, een knipoog met rechts is oneven.

Als we weer terug zijn in Rotterdam zit die hele stapel tientjes in mijn zak.

Stap

Hetzelfde ongemakkelijke gevoel als toen. Het badkamerplankje van pa waar ik op een dag niet meer tegen opkeek, maar ineens van grote hoogte op neerkeek. Het is april 1985, het einde van het seizoen nadert, en mijn bestaan hier ook, zo heb ik het gevoel.

Ik wil hogerop, ben toe aan een stap. Toch is Sparta mijn thuis. In Het Kasteel ontvangen we FC Groningen, al weken kijk ik naar deze dag uit. Op hun middenveld loopt vandaag niemand minder dan de *hero* uit mijn jeugd, vierendertig jaar oud is hij nu. Hem moest je van het veld dragen, anders ging hij er niet vanaf. De voorzitter van FC Groningen haalde hem uit de Oostenrijkse goot, ze wilden hem nog een keer laten vlammen.

Neeskens speelt gedegen, maar onopvallend. Ik sta linksachter, onze paden kruisen geen moment. Niet hij maar Jan van Dijk deelt bij de Groningers de lakens uit. ‘Alle ballen op nummer 5!’ roept hij steeds. Nummer 5, dat ben ik toch? Ik vroeg me al af waarom ik zo veel ruimte krijg om op te bouwen. De eikel. We verslaan ze met 2-0, gaan over ze heen in de ranglijst, en nemen de vierde plaats van ze over. Een stand die nog net recht geeft op Europees voetbal. Ik ga Neeskens dadelijk vertellen hoezeer ik hem bewonder. Ik ga hem zijn handtekening vragen, kan mij het schelen. Bliksemsnel droog ik me af en kleed ik me om, ik schiet de gang op, steek mijn hoofd om de hoek bij de jongens van Groningen. Hij is al weg, zeggen ze. In het spelershome is-ie ook niet, bij de bus zie ik nog niemand.

‘Hé, John.’

Christiaan Toering. Familie van Ingrid, kan het ook goed met mijn vader vinden. Runt een autobedrijf, heeft tevens contacten in de voetballerij. ‘Han Berger belde.’ Berger is een goeie vriend van hem. Hij wordt volgend jaar de trainer van FC Groningen, de club van Neeskens. Ze hebben versterking nodig. ‘Ik zei: denk je van John?’

‘Sparta is mijn thuis.’

‘Ze gaan goedkoop met je om. Bij Radio Modern verdien je meer.’

‘Het bevalt goed hoor.’

‘Je loopt te buffelen voor minder dan het minimumloon.’

Renze de Vries, de voorzitter van FC Groningen, zou op de tribune al met interesse hebben zitten kijken. De Vries is varkenshandelaar. Bepaalde spelers bevielen hem wel, eerder al haalde hij hier Adri van Tiggelen weg. Renze is een gokker, zegt Toering. ‘Op jou zet hij in.’

‘Sparta staat nog altijd hoger dan FC Groningen.’

‘Je bent semiprof. Bij Groningen word je fullprof.’

‘Ze komen nog maar net uit de eerste divisie.’

‘Over twee jaar staan ze aan de top.’

Stap (2)

Renze de Vries heeft zijn oog laten vallen op Louis. En van Ajax wil hij Frank Rijkaard. Als Renze het vliegtuig pakt, komt hij altijd terug met een speler. ‘Maar Van Gaal en Rijkaard kan hij niet betalen,’ grinnikt Toering. Berger wil Manuel Sanches, of Torres – voor dat soort vedettes is al helemaal geen geld. Mensen lachen zich slap om de ambities, en het *Nieuwsblad van het Noorden* voert al jaren een hetze tegen FC Groningen. De club zegt de top drie van de eredivisie te gaan bestormen. Verwachtingen, die moeten worden waargemaakt. Dan maar de flair uit Rotterdam-West.

Toering gaat met me mee, in een wegrestaurant bij Hoevelaken ontmoeten we Berger. Hij maakt een voorbehoud.

‘Op jouw positie denk ik vooralsnog aan Graeme Rutjes.’

‘Best,’ zegt Toering. ‘Maar bedenk dat mvv en enkele Belgische clubs ook interesse hebben in John.’

De dag erop licht ik toch maar vast het management van Sparta in. ‘Ik wou even zeggen dat er belangstelling is.’ Ik noem de namen van alle clubs. Vonk en de technisch directeur, ze kijken me sarcastisch lachend aan – die is op de bluftour, die wil een verbeterd contract. ‘Wij hebben niks vernomen uit Groningen. Witlof willen ze hebben. Over jou hebben ze niks gezegd.’

Weken gaan voorbij, het seizoen loopt ten einde. Om mij heen wisselen spelers van club, van Toering hoor ik niks meer. Dan gaat toch de telefoon. ‘Wolfie!’

Renze de Vries vertelt dat Rutjes voor KV Mechelen heeft gekozen. Nu wil hij mij. Over de details spreekt hij me nog wel. In mijn hart heb ik al besloten – met de grote Johan Neeskens in één elftal. Toen ze hem van het veld droegen, lag ik te huilen in een kussen, op pa’s bruine plavuizen.

Ingrid (6)

De verkering was een half jaar uit toen hij weer aanbelde. Aan de Rotterdamsedijk woonde ik niet meer, die plek herinnerde me te veel aan de mislukking, ik kon daar niet meer zijn. Ik woonde aan de Franselaan, nog dichterbij Rotterdam, mijn stad. Dat huisje had mijn vader voor me opgeknapt.

John zei dat hij wilde praten. ‘Ik ben stom geweest,’ zei hij, toen hij boven op de overloop stond. ‘Ik had nooit iets met die griet moeten beginnen. Met haar heb ik het uitgemaakt. Ik ben toch nog wel gek op jou.’

Hij stond daar in tranen.

‘Ik wil je niet meer terug.’ Dat had ik me zo voorgenomen te zeggen. Ik wilde het hem even flink laten voelen, ik denk ook wel dat dit een beetje is gelukt, want ik hapte niet meteen toe. Maar ja. Ik wilde hem graag.

Mijn vader vond het maar zo zo dat ik weer met hem omging. ‘Een vos verliest zijn haren,’ zei hij, ‘maar niet zijn streken.’ John voelde wel aan dat hij van ver moest komen, hij is nog met mijn ouders wezen praten.

Bij mijn moeder had hij nog enig krediet. Ze zei: ik hoop dat je weet waar je aan begint, jongen. Ze hield hem voor dat ik een rottijs had gehad. Ze hoopte zoiets nooit meer mee te maken. Daarna trok hij weer bij me in.

In de gang van mijn huisje was een fonteintje, zo’n ouderwetse douche met een granieten bakje eronder. ‘Dat is handig,’ zei zijn moeder toen ze op visite kwam. ‘Daar kun je mooi de voetbalschoenen van John in zetten, als je ze borstelt en invet.’ Zij deed dat soort dingen voor hem. Ik dacht: nee zeg.

Die opmerking van Mar zette me wel aan het denken. Ik koos nu uit vrije wil voor een voetballer, en als je met een voetballer bent, moet je sterk in je schoenen staan. Anders ga je er gegarandeerd aan onderdoor. We woonden nog een half jaartje aan de Franselaan, en toen tekende hij een contract bij FC Groningen. Over alles wat was gebeurd, hebben we nooit meer gesproken. Gebeurd is gebeurd, niet over praten verder. Precies zijn moeder.

Paterswolde

‘Witlof, heb jij nou al getekend bij FC Groningen?’

Op de training van Sparta gisteren stond ik even met Ron van den Berg te praten. Vonk kwam erbij staan, trots knikte Ron van ja.

‘Ach,’ zei Vonk. ‘Tegen ons maak je niks klaar. Ik zet John op je.’

Toen hij weer doorliep, boog ik me heimelijk naar Witlof. ‘Ik heb morgen ook een gesprek met FC Groningen.’

Wij lachen – je had dat gezicht van de trainer moeten zien.

Op een terrasje in Paterswolde zijn Renze de Vries en ik er snel uit. Toering heb ik thuisgelaten, ik voer de onderhandelingen zelf wel. Renze nestelt zich in een witte plastic stoel, hij legt zijn dikke sigaar te rusten in een stalen asbak. ‘Wolfie. Waar werk je nu?’

‘Radio Modern.’

‘Daar zit geen toekomst in. Ik bied je een driejarig contract. In je eerste jaar kan jij bij ons tachtigduizend gulden verdienen, ex premies.’

‘En mijn vriendin dan?’

‘Wat is daarmee?’

‘Die heeft ook een baan.’

Zijn bolknak steekt door het rookgordijn. ‘Gaat ze op en neer rijden dan?’

‘We denken dat ze die baan zal moeten opgeven.’

‘Moet ze doen.’

‘Maar wat krijgt ze ervoor terug?’

‘Oin poes is staarker as tien peerd’n.’

‘Sorry?’

‘De vrouw is de baas. Doen ik er negenhonderd gulden bij.’

‘Bruto of netto?’

‘Netto. Doen ik er ook nog een Fiatje Panda bij voor het vrouwtje.’

‘Wat ga ik rijden?’

‘Opel Omega. Station.’

‘Daar heeft zij haar baan niet mee terug.’

‘Laat haar nou maar lekker thuis.’

‘Ik denk niet dat dit is wat ze wil.’

‘We kijken wat we voor haar kunnen vinden. Jong, ’t het mooi west.’

Een week later zijn we rond. Mijn vertrek slaat in als een bom. Sparta biedt me dezelfde dag nog een aanmerkelijk verbeterd contract aan.

Maar twee ton transfergeld is alles wat overblijft voor hen.

29 mei 1985

Onder aan een Rijksweg, aan het andere eind van de wereld, wandel ik een hotel binnen. Mensen begeleiden me naar een zaaltje. Achter in het zaaltje: een lange tafel met rokken, de nieuwe aanwinsten van Renze erachter, Witlof is er ook al.

Ik schreef mijn naam onder het contract, de persconferentie kan beginnen.

Als Neeskens de zaal binnenkomt, maakt mijn hart een sprong. Wat een karakter. Hij neemt zelfs de moeite de presentatie van de aanwinsten bij te wonen. Fotografen, cameraploegen, er is te veel hectiek om het hier allemaal goed te kunnen overzien. Alleen de stilte van de reporters van *Nieuwsblad van het Noorden* is opvallend, ze schrijven niet mee met de woorden van Renze, hun houding is afwachtend. FC Groningen is matig geëindigd, en dat pikken ze hier niet. Iemand als Erwin Koeman ging al aan die druk ten onder, hij schijnt hier na de zoveelste doodsb bedreiging kotsend over het veld te hebben gelopen.

Ook hebben ze moeite met het doorselecteren van Berger. Ze vinden het maar niks dat hun eigen jongens plaats moeten maken voor westerlingen als Witlof en De Wolf. Dan is het woord aan Neeskens.

‘Ik stop,’ zegt Neeskens.

Verdere uitleg ontbreekt, ik begrijp niet wat ik hoor. De media hebben nauwelijks

belangstelling voor het trieste vertrek van deze levende legende. En ik heb nauwelijks tijd om me te verbazen over het gebrek aan respect voor zo'n grote speler – aan mijn zijde van de tafel wil de pers nu zijn.

Bij de uitgang van het hotel loop ik hem dan toch nog tegen het lijf. We schudden handen. Ik heb niet veel tijd, zeg ik onhandig, ik moet naar Schiedam, ik heb nog zo veel dingen te regelen. In de Ridderzaal van Het Kasteel is een feestje omdat we het UEFA-cuptoernooi hebben gehaald, en ik bedenk dat ik trouwens ook nog recht heb op een premie van vijftienhonderd gulden. Ook willen ze in Spangen op gepaste wijze afscheid van me nemen, fans willen me huldigen als Speler van het Jaar. Dat is wat ik zou kunnen zeggen, maar ik sta met mijn bek vol tanden. Ook hij weet niks uit te brengen, hij zal wel teleurgesteld zijn over zijn avontuur hier. Ik moet echt door nu, vluchtig zeg ik hem gedag, ik spring in mijn wagen, draai de A28 op. Kut! Weer die handtekening vergeten te vragen.

Als ik gas geef, kan ik de aftrap van de Europacup-1-finale nog zien, gezellig samen met pa op de bank. Liverpool, Juventus, volgens de verslaggever op de radio is het Belgische Heizelstadion tot de nok toe gevuld.

'Ik heb getekend!' roep ik al vanaf de stoep. Geen reactie. Als ik de woonkamer binnenstap, is het alsof er een dode in huis ligt.

Ik hoor ze in de keuken. Ze hebben woorden.

'... het hoge Noorden, dat is het einde van de wereld...'

'... en ik breng hem er niet heen...'

Ik zie aan haar gezicht dat ze heeft gehuild, dus hij vast ook.

II

BLOEI

Survivalen

Enorme kleedkamer van baksteen, naast mij zit Jan van Dijk, de aanvoerder van FC Groningen. Warrige krulletjes, stuurse blik, reageert niet op mijn grapjes. Etterbak, zo herinner ik me van wedstrijden. Dat ik nu net met die gast moet gaan samenwerken. Al die dooie Groningers hier ook, ik val er zelf bijna stil van. Van de weeromstuit sta ik op, drentel door de ruimte. Mijn handen rusten onder het elastiek van mijn trainingsbroek, mijn hoofd steekt door een deur.

Enorme, koude ruimte. Witte tegels op vloer en wanden, somber, donkergrijs voegwerk, leidingen overlans. In de hoek een trog van roestvrij staal. ‘Badkuip,’ zegt Peter Houtman. ‘Kunnen we met twintig spelers tegelijk in.’

Mijn gedachten gaan naar mijn toiletas, op het rek boven de kledinghaakjes. Kam, deo, crème, check. Maar heb ik ook nog zo’n klein maar venijnig potje tijgerbalsem bij me? Zondag voor de wedstrijd zal ik er wat van op de bodem van deze kuip smeren. Als die suffe boertjes eenmaal zitten, zal ik vragen of ze even willen staan. Een mooi, rood kieltje hebben ze dan aan.

Tijgerbalsem in hun sokken, tijgerbalsem in een onderbroek, knopen in de clubdassen, afgeknipte hemdsmouwen. Bij ons in Rotterdam gaat er geen dag voorbij zonder een goed geintje. Maar hier? Leuk heur, elkaar dol’n.

Kleedkamerhumor, zeggen ze, daar moet je bij geweest zijn. Maar in groepsverband lach je je eigen toch ziek?

Houtman, Witlof, Van Tiggelen, De Wolf – of het Rotterdamse vreemdelingenlegioen maar wil volgen. Door de catacomben gaan we, het baksteen is overal. Het Oosterpark Stadion, midden in de woelige Oosterparkbuurt, is doorleefd. Engelse stadions zien er ook zo uit, zo verbeeld ik me. Maar de smalle spelerstunnel blijkt geplaveid met grijze, Hollandse stoeptegels. Vandaar stappen we meteen het gras van het hoofdveld op.

Maandagochtend, het is vroeg in augustus. We draaien om onze as. De tribunes staan intimiderend dicht op het veld. Nu ze nog leeg zijn, valt vooral de hokkerigheid op. Ergens doet het vertrouwd aan. Het is een beetje als in Het Kasteel. Achter de doelen zijn de lage, onoverdekte statribunes, er hangen nog verregende lakendoeken van de beruchte Z-Side aan de Zaagmuldersweg. Langs de lengte van het veld staan onheilspellend hoge bouwsels van golfplaat, ondersteund door iele palen. Dubbele rijen reclameborden, bovenlangs en onderlangs vast gerommeld. *Sport+Mode Kollum, Bondsspaarbank, Skol, Samsom Shag, Snelkrediet*. Ertussen doemt groen op uit de wijk.

Onderlangs de grote Zuidtribune gaan we. Bijna twintigduizend man kunnen er in dit stadion, twee keer zoveel als in Het Kasteel.

Alles is groter hier, alles lijkt ook lossier te zitten. Met deze nieuwe tribune erbij, vertelt de teammanager, zijn nog eens een extra vijfduizend nieuwe zitplaatsen gecreëerd. Jammer wel dat die niet mogen worden benut. Nieuw veiligheidsregime – Heizel heeft

alles veranderd. Toch wil voorzitter De Vries er nu nog een stuk aan vast bouwen. Kunnen er weer wat meer mensen in.

Survivallen (2)

Het trainingsveld van FC Groningen lijkt wel een akker. In het weekend doet het dienst als parkeerterrein. Berger staat erbij en kijkt ernaar. Nu heeft hij goede spelers uit Rotterdam, maar hij heeft geen veld. Hij zal het ermee moeten doen. De beker of plek vier, voor minder doet Renze het niet. Goedbetaalde fullprofs zijn we, we trainen twee keer per dag, we melden ons elke ochtend om negen uur stipt op de club, we lunchen samen, en gaan om vijf uur pas weer naar huis. We moeten survivallen met elkaar, de Westerlingen en de Noorderlingen.

Berger, met twee kleuren hesjes in zijn hand, mixt de bloedgroepen. Goed om elkaar in een partijtje als dit wat te leren kennen. Vanaf de eerste minuut zit ik Van Dijk op zijn huid. Ik ben een kop groter dan hij, maar hij heeft een geblokt postuur, hij is niet van de bal te zetten, hij plant zijn ellebogen diep in mijn ribbenkast. In de kleedkamer kun je je nog zo klein of groot voelen, respect verdien je toch op het veld. Daar glijden die korte pootjes van hem alweer richting mijn knieschijven, hoog geheven, hij schopt me lachend dood. Ik ga nog veel van hem leren, denk ik, als we in de kleedkamer weer zwijgend naast elkaar zitten. Onder mijn kont tast ik naar mijn schoenen, ik schuif een voet in de rechter. Heeft die eikel zijn sokken soms in mijn schoenen gedouwd?

Ik tast in de schoen, pak iets beet, houdt het nog een moment in mijn handen voordat ik het walgend op de tegels laat vallen. Het ding heeft nog het meest weg van een enorm gebakken ei. Maar dan met een dikke, glanzende dooier, bruinig zwart. De spieren hangen er nog aan, mijn maag draait om, nu pas zie ik hoe somber het ding me aanstaart. Meuuu – iemand verderop op de banken loeit luid als een koe. ‘Cadeautje,’ zegt Jan. ‘Van de boertjes, voor jou.’

Jan van Dijk

Die Westerlingen kwamen met tegenzin naar Groningen. Dat straalden ze ook wat graag uit. Zo van: wat moeten wij bij die boeren? Begrijpelijk wel, vanaf Zwolle zie je door je raampje alleen maar weilanden. Maar ze vergaten dat FC Groningen al een grote club was. Jos Roossien en ik ergerden ons aan dat blufferige, ze deden zich flinker voor dan ze waren. We pikten het niet.

Ik dacht: die nieuwelingen moeten hun bek houden. Laat het nou eerst maar zien, jongen. En die De Wolf leek me maar een simpele mandekker. Hij kon een man uitschakelen, dat was het wel zo’n beetje. Maar wel zo’n muil erbij. Hij had dat niet nodig, hij leek me slimmer dan dat. Op de training wilde ik hem hard aanpakken, maar het probleem was dat ik fysiek weinig tegen hem had in te brengen. Toen herinnerde ik me het seizoen ervoor. We speelden tegen Sparta uit, en Berger had ons verteld dat die blonde linksback van hun er echt geen klote van kon. ‘Die De Wolf is rechtsbenig, maar hij staat op links. En opbouwen kan-ie ook al niet, dus laat hem maar aan de bal.’

Ik heb het John een seizoen lang ingewreven.

‘Jongens, laat hem maar aan de bal. Die kan er toch geen klote van.’

Han Berger

In mijn loopbaan had ik wel wat boefjes meegemaakt, ik verwachtte dat hij er ook een was. Maar vanaf dag één toonde hij zich gedisciplineerd. Hij nam de plek in van Neeskens, en leek zich daar zeer van bewust. Ik zag meer in hem dan alleen dat gebikkel. Maar in zijn eerste wedstrijd kneusde hij zijn neusschotje en wilde per se doorspelen. Bij een strafschoop stapte hij gedecideerd naar voren, schoof de bal beheerst achter Van Ede. Kijk, zei ik, hiervoor heb ik je gehaald.

Hij had geen trainer nodig. Hij hield zichzelf wel scherp, was zich bewust van zijn goede en minder goede punten. Bij zijn eerste beoordeling kreeg hij van *Telesport* een zeven, net als laatste man Van Tiggelen. Adri was beweeglijker, en voorstopper John was positioneel goed. Ze vulden elkaar goed aan – de een bouwde op, de ander verdedigde, maar ik wilde dat ze het allebei allemaal konden. John moest zich meer met de opbouw gaan bemoeien. Hij had al een goeie lange pass, maar de middenlijn oversteken om op het middenveld een man-meer-situatie te creëren, dat kwam niet in hem op. Het leek wel alsof hij zich daarvoor te klein voelde. Verdedigers wordt vaak ingewreven dat ze het ook niet kunnen. *Timen*, zei ik, en durven. Hij ging er meteen mee aan de slag.

Op 1 september 1985 ontvingen we het Ajax van Johan Cruyff. Achterin speelden we brutaal een tegen een. Tegen Marco van Basten, John van 't Schip, Rob de Wit. Geen team dat zoiets in zijn hoofd haalde. Ik herinner me zijn eerste, voorzichtige opstomen die dag. Razendsnel was-ie weer terug, die escapades liet hij nog liever even aan Van Tiggelen over. Een lange dribbel toen van De Wit op links, hij speelde onze rechtsback uit, en stormde op ons doel af. John liet Van Basten Van Basten, hij gleeed de bal nog net van De Wits voet. We wonnen met 2-1. Die wedstrijd leverde hem meteen een uitnodiging op voor Jong Oranje. De rapporteur van *Telesport* gaf onze hele verdediging een acht. Ook John. Weer had het Oosterpark zijn naam waargemaakt. Voor grote ploegen was het een onneembare vesting – we hadden alleen een probleempje met de uitwedstrijden. Als we de bus instapten, hadden we al verloren.

Ook John ontkwam niet aan die wet. Een week later, FC Twente uit, een kwartier voor tijd. Doelman Storm wierp de bal naar Mason. Die vond het niet riskant om John aan te spelen, hoewel Bleuming van dichtbij loerde. John schoot wortel, hij verslikte zich in de snelheid, leed knullig balverlies, bood Bleuming de gelegenheid om te scoren. Van Dijk, Van Tiggelen – ze scholden hem verrot.

Adri van Tiggelen

Renze vond dat we in Roden moesten gaan wonen. Daar woonde hij zelf, Roossien woonde er ook. Het was gewoon een gezellig dorp, op nog geen half uurtje rijden van het Oosterpark. Het huis dat de makelaar in gedachten had, lag aan De Klencke. Rustige straat, groenvoorzieningen. Toen het jaar erop nog meer jongens uit het westen aan kwamen, promootte je dat.

Sjaak Storm van Ajax kwam, kort daarop kwam John. John hield wel van dat dorpse. In

de wijk was hij een verschijning, hij zag eruit als iemand uit de stad. Stoerder dan wij in elk geval. Toch bleek hij erg op zijn rust gesteld. Als je van zo ver overkomt, kijk je toch naar je vrouwtje – wat vindt zij leuk. Ze kwamen om de hoek wonen, Westhoven 18. Vier-onder-een-kap, lichte baksteen, zwarte dakpannen, hetzelfde als ons huisje. Er stond een Opel voor de deur, en zij had een boodschappenautootje. Die Opel ruilde hij in voor een BMW.

Aan carpoolen deden wij Rodenaren niet. Ik werkte bij de PTT, ging daarna rechtstreeks naar de training. En hij zat graag in zijn eentje achter het stuur. Uit eten gingen we ook niet. Wel kwamen we zo nu en dan bij elkaar op de koffie.

Het was nog een jong stel. Wij waren wat meer ervaren. Dus als er een scheet dwarszat, zat je algauw bij de burens.

Ze hadden een hond. Boy was nogal groot uitgevallen. Cadeautje van haar voor hem. Het was een bouvier met een dog erdoorheen. Deed je hem een zadel op, kon je er zo op wegrijden. Met zijn tweeën hadden ze er de handen vol aan om dat kalf in rechte banen te leiden. Gelukkig was er een plantsoen tegenover, er waren bossen verderop. Dat pakte verder prima uit. Overdag liet zij hem uit. Dan zag je eerst dat dier voorbijdraven, meters erachteraan kwam zij.

Lenie vond het wel leuk als ze weer kwam aangehobbeld. Maar als ze koffie wilde, moest eerst dat beest naar huis, die kwam er niet in bij ons. Al dat haar, die baard van kwijl. Mijn vrouwtje is op zijn zachtst gezegd niet dol op dieren. We hadden een kleine van twee. Ingrid vond het leuk om dat van dichtbij mee te maken. Tegen Lenie had ze het over adoptiekinderen. Dat je dat ook kunt doen. Op vrije dagen zaten John en ik er een beetje bij, en keken ernaar.

Adri van Tiggelen (2)

Er zat meer spanning op dan bij Sparta, en dat was wennen. Hij hield daarom dingen simpel voor zichzelf. In het veld beperkte hij zich tot zijn taak. Overleg hadden we niet nodig, we wisten dat de ander er stond. De centrumspits was voor hem, waren er twee spitsen verdeelden we het zaakje zonder een woord.

Hij had graag contact met zijn tegenstander. Van Berger moest hij leren er af te blijven. Dat deed hij dan wel, maar hij kon het niet laten iemand in de rug te duwen. Op de training roerde hij graag zijn mondje. Dat kon hij zich permitteren, in de groep lag hij goed. Als reservedoelman Schellekens weer eens te laat kwam opdagen of als Huistra onzichtbaar was, haalde John verhaal.

Zijn leven in Roden zag er anders uit. Daar zat-ie de hele dag als een zombie op de bank. Het klinkt gek dat ik het zeg, maar hij kon gevoelig zijn.

Op een zaterdagochtend zit ik de krant te lezen. Ik zie een foto van twee auto's die frontaal op elkaar waren gebotst, ze waren helemaal ingedeukt. Ik zeg tegen Lenie: kolere. Die hebben een klap gemaakt. Maar dat soort foto's zie je vaker, dus ik blader door en leg ten slotte de krant weg. Die middag word ik gebeld door een collega van de PTT. Robbie heeft zich doodgereden, zegt hij. Robbie Vollebregt. Werkte ook voor de PTT, maar dan in

Rotterdam. We speelden samen in het PTT-elftal. Robbie was de beste vriend van John.

Ik wilde het John meteen vertellen. Ik liep naar zijn huis, maar toen ik zag dat zijn ouders op bezoek waren, liep ik gauw door.

De volgende dag speelden we thuis tegen Den Bosch. Die stonden vier plaatsen boven ons. Ik zou die dag met John mee naar het stadion rijden. Toen hij het pad op liep, voelde ik het bloed uit mijn hoofd weglopen. Ik zag zijn postuur door het glas, hij belde aan. Ik deed open, hij schrok nog meer van mij.

‘Heb je het al gehoord?’

‘Wat moet ik hebben gehoord?’

‘Robbie heeft zich doodgereden.’

Weg was-ie, over de hegjes. In zijn woning had hij zijn moeder in tranen gevonden. Zij was al op vrijdag gebeld door de moeder van Robbie, het nieuws had ze die hele dag voor zich gehouden. Ze snapten dat Den Bosch een pittige partij zou worden, dat John even geen zware gesprekken kon gebruiken.

John was er die middag niet bij met zijn kop.

Robbie was zijn gabbertje, legde hij uit. Als kinderen gingen ze dag en nacht met elkaar om. Er kwamen vrouwen in hun leven, de contacten verwaterden. Hij kon niet naar de begrafenis. Dan speelden we weer een competitiewedstrijd. Het kwam erop neer dat hij geen afscheid kon nemen van zijn beste vriend. In zulke tijden zat hij als een zombie op de bank.

Ingrid kwam dan nog wat vaker bij ons over de vloer.

Of ik hem kon troosten? Nee, ha. Hoe dan? Ik had wel wat woordjes, denk ik. Hoop ik. De vrouwtjes losten het wel op voor ons. Je ging niet... John is een gevoelige jongen. Hij wilde zo graag stoer overkomen, maar in zijn hart was-ie dat helemaal niet. Hij moet als voetballer toch het goede hebben ingezien van de dingen die hem overkwamen, anders kom je niet zover als hij. Je moet een beetje een simpele ziel zijn, anders sta je steeds in de denkstand.

Hij was geobsedeerd door wat er allemaal mis kon gaan. Vooral met kinderen. Ook toen hij die zelf nog niet had. Met ons zoontje was hij altijd heel voorzichtig. Dat was apart aan hem.

Op een dag was ons zoontje zoek. Toen John daarvan hoorde, was-ie in alle staten. Hij vloog alle kanten op, alle burens moesten helpen met zoeken. Toen sprong-ie in zijn BMW. Stapvoets reed hij door de buurt, heel Roden kamde hij in zijn eentje uit. Overstuur stapte hij uren later weer uit, hij had geen spoor. Kleine John was toen al binnen. Hij had zich in de bosjes tegenover ons huis verstopt.

Uit vorm

Ingrid heeft zich uitgesloofd. Mijn vader en moeder zijn er al sinds vrijdag. Op zaterdag brengen ook Silvio Diliberto en zijn vriendin een bezoekje aan Roden, de woonkamer van

onze Drentse doorzonwoning was nog nooit zo vol. We fonduen, iedereen blijft slapen. Ronald Lengkeek slaapt bij de Van den Bergjes in Eelde, hoor ik. Al die Spartanen hebben een leuk avondje geregeld, bij hun ex-collega's in het hoge Noorden. Morgen doet Sparta het Oosterpark aan.

De verhalen, de Rotterdamse gezelligheid, Ingrid leeft op. We genieten meer dan we aan onszelf willen toegeven. Met pijn in mijn buik ga ik slapen.

Die ochtend maak ik ontbijt voor de gasten, de eieren zijn nog niet hard of er wordt aangebeld. Vijf Spartafans staan voor de deur. Dat is waar ook, die zouden nog even op de koffie komen. Of ik tikken ga uitdelen aan mijn oud-ploeggenoten, vragen ze. 'We lopen toch allemaal voor onze centen te voetballen?' antwoord ik stoer. 'Ik ken die gasten zo goed. Maar ze kunnen toch een rotschop van me krijgen. Maar ja, het zal wel vreemd zijn.'

De wedstrijd is vijf minuten oud als de bal over de lijn hobbelt. 'Sparta bal!' flap ik eruit. Ik kijk om me heen of iemand me heeft gehoord. Wie ben ik? Leen van der Weel speelt me door de benen, zijn schuiver gaat naast. Van der Weel springt hoger dan ik, hij kopt de bal op de lat. Ook Eijer probeert me in de zestien te slim af te zijn, ik moet hem pootje haken. En daar heb je Van der Weel weer, hij loopt hard tegen mijn elleboog op, zijn gescheurde wenkbrauw weerhoudt hem er niet van Sparta naast FC Groningen te brengen.

Het is onverdraaglijk als een tegenstander beter is. Sparta bal!

Uit vorm (2)

Een onbewolkte dag, een dag om te vergeten. PSV uit, mijn directe tegenstander heet Rob McDonald. Van zijn eerste twee rake kopballen ben ik zo van slag dat ik op het middenveld de bal verspeel aan Lokhoff. Die vindt McDonald: 0-3. Ook de 1-5 is voor McDonald, en weer kom ik te laat, elke kans die hij krijgt gaat erin. De teller stukt bij 1-6, Van Dijk staat mij de huid stijf te schelden, Renze staat Berger de huid stijf te schelden, Berger scheldt ons allemaal de huid stijf.

Boven een weiland torent een gele 'M' uit. 'Make Every Day a McDonald's Day,' zingt Van Dijk achter in de bus. Vandaag voelt meer als gehaktdag. Ik duik ineen, kijk naar buiten, maar alles wat ik zie is mijn spiegelbeeld.

De mat in mijn nek is lang en geblondeerd. Kappers melden zich de laatste tijd spontaan. Ze vragen of ze mijn haar in een ander model mogen knippen. Mijn eigen kapper, Koppie Koppie in Roden, zou dat weigeren. Ze vinden dit bij me passen. Daar hebben ze groot gelijk in. Deze week nog laat ik een permanentje zetten, dan gaat het meer golven. Ingrid vindt dat maar niks.

Terug in Groningen gaat iedereen zijn weg. Gezellig met zijn allen uitbuiken in het spelershome? Vrouw en kinderen erbij? Dat is niet de gewoonte hier. Voetbal kijk ik thuis op de bank. Koppie tomatensoep erbij, soppen met een broodje, mijn trainingspak heb ik nog aan. Mijn benen steken onder de bijzettafel, de gordijnen zijn dicht. 'Er heeft een kapper gebeld,' zegt Ingrid.

Uit vorm (3)

Laatst riep een fan iets. Ik wist niet of ik het goed hoorde. ‘Rambo,’ riep-ie. Omdat ik soms de sportschool bezoek? Of is het om de gescheurde lip en de wond aan mijn tandvlees – zeven hechtingen erin en ik trainde weer verder? Die ingescheurde enkelband – een spuit erin en ik speelde verder?

Maar dat is toch normaal? Sommige collega’s hebben last van pers en publiek. Mij moeten ze nooit hebben. Omdat ik tastbaar ben, de tijd voor ze neem? Omdat ik mijn best doe, juist als ik uit vorm ben? Ik herken het bij Jan en Adri. Ook zij spelen om te winnen, we trainen om beter te worden. Neem nou Adri. De Spijker noemen ze hem. Hij gaat ook als een spijker door je heen.

Ze spuiten het op lakens, ze hangen het aan de hekken van de Z-Side. ‘Rambo.’ Dan zij het zo. Ik krijg zo’n kick om te mogen voetballen in dit volgepakte stadion. Hoe meer druk er op een wedstrijd staat, hoe prettiger ik me voel. De verdediging staat goed, we missen alleen nog een mannetje voorin. Iemand die de bal kan vasthouden. Als Adri en ik de bal wegwerken, is-ie in een scheet weer terug. Maar zo denken Groningers niet, legt Jan me uit. ‘Jij komt van buiten. Als je van buiten komt, moet je meer brengen dan Groningers.’

Prima. Met Kerst staan we teleurstellend achtste, de sfeer in het Oosterpark is om te snijden, in de wijk heeft de politie haar handen vol aan relletjes en brandjes. Akelige dingen worden naar spelers geroepen. Maar ze kunnen je ook negeren, denk ik, de mensen kunnen ook wegblijven. Wat wil je? Ik mag het wel, een beetje vervelend doen. In het veld doe ik het zelf ook graag. Vooral als het publiek op dat gedrag van mij gaat reageren. Daar krijg ik dan een nog grotere kick van – het fokt me op. Dat is misschien de hooligan in mij.

Bruiloft

Op mijn knieën ga ik niet. Ik vraag het haar gewoon. Aan tafel, in de woonkeuken, als we ons prakkie eten. Verloofd zijn we al, nu moeten we nog trouwen. Dat is toch logisch? We zijn een goed koppel. We zouden niet goed weten wat we zonder elkaar zouden moeten beginnen. Ook onze vaders en moeders kunnen het goed met elkaar vinden. Dat is belangrijk. Zij is dol op mijn vader, en ik ben gek op haar moeder. Wat wil je nog meer?

Ze heeft dolblij ja gezegd en ik begin meteen over de datum. De trouwerij mag niet ten koste gaan van het voetbal, dat snapt het vrouwtje ook. Vrijdag 23 mei 1986, is dat misschien wat? Dat is drie dagen na haar verjaardag, en twee dagen voor de laatste speeldag van de eredivisie, vliegen we daarna meteen naar Mallorca voor twee weekjes vakantie met Henk en Wilma. Het past net.

Met de invulling van de dag zelf bemoei ik me niet. Daar hebben Ingrid en onze moeders duidelijke ideeën over. Trouwen in mijn Schiedam, feesten in haar Rotterdam? Eén ding staat vast. Wij tweeën moeten straks het bal openen. Ik heb er al maanden pijn van in mijn buik. Plankenkoorts, jongen, ik heb niets met dansen. Ik ben houten Pinokkio. Om niet helemaal af te gaan, volgen we met Ron van den Berg en zijn vrouw danslessen.

De meest eenvoudige pasjes van de foxtrot kan ik al niet onthouden. Voor, voor, sluit, achter, achter, sluit? Ook moeten we doorrouleren, telkens als ze een seintje geven krijg je

iemand anders in je klauwen. Maar ik ben zo druk bezig met tellen, ik heb al snel geen idee meer waar ik sta en waar ik heen ga.

Iemand achter de microfoon geeft commentaar.

‘Mensen, attentie. We hebben een spookdanser op de vloer.’

Ik geloof dat ik de verkeerde kant ben op gedanst.

‘Houd u rechts, probeer hem met lichtsignalen...’

Verderop liggen ze dubbel van het lachen, ze komen niet meer bij. Weer een ander mens dat me aangrijnst. Jezus, die meurt me een partij van onder de oksels! Die houd ik op grote afstand. Er lijkt geen eind te komen aan les een, nog negen lessen te gaan – en Ingrid straalt. Zij kan dansen, zij zat vroeger op dansles. Zie haar kwikzilverig gaan over de vloer, in al die mannenarmen.

Bruiloft (2)

Mijn golfpermanentje vindt ze niks, maar het grijze pak met roze strik vindt ze mooi. We betreden het kleine stadhuis van Schiedam, de plek waar mijn ouders een eerste sigaret deelden. Mijn vader is mijn getuige.

Met koets en paard rijden we richting Rotterdam, de jeugd van Sparta staat langs de weg te zwaaien met vlaggetjes, in een lange stoet van huifkarren volgen familie, vrienden, spelers. Van Tiggelen roept dat de vering van zijn wagen kapot is, hij zit met zijn reet scheef op zijn plank. Dan is het een klote-eind hoor. Nu eerst even lekker eten bij Plaswijck, onze favoriete Van der Valk in Hilleegersberg, en dan komt het moment wel erg dichtbij. Uiteindelijk arriveert de stoet bij Partycentrum Dansen bij Jansen, de school waar zij zo goed heeft leren dansen. Het bandje staat al helemaal klaar, de bandleider wrijft in zijn handen, ik neem hem meteen apart en fluister: ‘Luister, pik, één minuutje is lang zat.’

Ja, nee, sputtert-ie. Het is in kannen en kruiken. Het wemelt van de Spartafans, ook zijn veel Z-siders speciaal uit Groningen overgekomen om mij te zien falen op de dansvloer. Nu zullen ze allemaal met eigen ogen zien wat voor houten klaas ik ben. Ik kan het niet langer verbloemen, het zweet breekt me uit, deze wedstrijd verlies ik bij voorbaat. De zestig seconden tikken voorbij als ware het zestig minuten, nog is het niet voorbij. We hebben al één heel rondje gemaakt over de vloer, maar zij trekt me een nieuw rondje binnen. Waar blijft mijn vader? Vijf hele minuten laat de bandleider het nummer doorgaan.

Als meer mensen de vloer op stappen, knijp ik ertussenuit. Ik stel me zo ver mogelijk van de muziek op, trek mijn das los, geen leger krijgt mij nog die vloer op – bij de eerste de beste verzoekplaat van Ingrid sta ik bij de pisbakken.

Klein hotelletje, we zitten op het bruidsbed. Nou, wat doe je op zo’n moment? Enveloppen tellen! In de eerste zit een tientje. Heb je de hele avond zitten vreten op andermans kosten, is dit je cadeau – geen naam erop natuurlijk. Daarna volgen gelukkig ook nog wat enveloppen met snippen erin. Daar staan wel namen op.

Ingrid (7)

Naar feestjes ging ik vaak in mijn eentje, hij lag er al om tien uur in. 's Ochtends vertrok hij ruim op tijd naar Groningen, training of wedstrijd, aan te laat komen had hij een bloedhekel. Ik had dan de hele dag nog voor me.

Je bent een jong meisje, je kent niemand. In het begin had ik een leuk baantje. Leden werven voor Veronica, met zo'n pakje aan – Veronica komt naar je toe deze zomer. Reden we met wat meiden in een autootje braderieën af. Toen ik zwanger werd, stopte ik daarmee. Dat leek John ook beter. En toen zat ik thuis. Om de veertien dagen kwam Hans over, soms kwam Mar ook mee. De thuiswedstrijden bekeken we gezellig met zijn allen. Tussen de andere spelersvrouwen in – Geesje van Dijk, Jolande van den Berg, Cokkie Jacobs.

Liepen we na afloop terug naar de auto, kwam er een of ander wijf op John afgerend. Ze wilde zijn handtekening. Ze trok haar bloesje omhoog, en haar bh trok ze naar beneden. 'Schrijf het maar op mijn tietten!'

Hij was toch maar mooi van mij, dat hield ik me altijd voor.

Speelde hij een uitwedstrijd, reed ik met mijn Fiat Panda naar Rotterdam. En door de week kwam mijn moeder soms over. Dan haalde ik haar bij het station op, en gingen we de stad in. Beetje winkelen, koffie drinken. Of we reden eens naar Assen. Jan van Dijk had daar een sportzaak.

Op een gegeven moment ontmoette ik in Roden een Indisch vrouwtje. Daar kon ik het goed mee vinden. Samen deden we boodschappen, en we dronken koffie. Tegen zessen kwam John thuis. Daar keek ik erg naar uit. Hij ook. Lekker zijn prakkie naar binnen werken, stukje vlees erbij, gewoon met zijn tweeën samen zijn. Over zijn werk praatte hij niet. Veel andere dingen hadden we ook niet te bespreken. Had hij verloren, kreeg hij drie dagen geen hap door zijn keel. Was hij geblesseerd en weken uitgeschakeld, was hij niet te genieten. Dan zat hij op de bank. Het liefst keek hij voetbal op televisie, de pit stond vrijwel altijd aan. Daar kon ik soms niet zo goed tegen, en dan zei ik er wat van.

'Je kunt daar wel weer met je lange muil gaan zitten, maar we kunnen beter samen iets leuks gaan doen.'

Dan lieten we Boy uit, in het bos. Verder deed je samen niet veel. Toch waren we heel gelukkig. We waren gek op elkaar, keken elke dag heel erg naar elkaar uit. En als je elkaar dan weer ziet, heb je ook niet veel woorden nodig.

Wolfie

Het Oosterpark puilt uit. We winnen met 4-1 van Feyenoord, dat op de derde plek staat en al zeker is van Europees voetbal. We eindigen dit seizoen nipt als vierde, één puntje voor Roda, en mogen tot verrassing van veel mensen ook Europa in. Mij verrast het niks. Ik ben geloof ik de enige die er zo tegenaan kijkt.

Het rommelt binnenskamers al maanden, begrijp ik van Jan. De vierde plek is niet genoeg. Renze schijnt alvast een nieuwe trainer te hebben benoemd, namens de spelersgroep heeft Jan het vertrouwen in het bestuur opgezegd, Berger heeft al een overeenkomst met AZ gesloten, sponsor Aegon bemoeit zich ermee, de spelers houden

Berger af van een overstap. Berger heeft het volgens Renze verkeerd begrepen, er komt geen nieuwe trainer, wel wordt boven hem een voetbalmanager aangesteld – mij ontgaat het allemaal volkomen.

‘Mooier dan dit wordt het niet,’ zegt Berger bij zijn vertrek. Zijn woorden op tv klinken bitter. ‘De vierde plaats is het hoogst haalbare voor FC Groningen.’

Ik voel een grote afstand tot deze zaken. Daar ben ik misschien een aparte in. Op het veld ontgaat mij niets, als we uitgaan met de boys ontgaat mij niets. Maar voor dit soort dingen sluit ik mijn ogen. Ik kies geen partij. Berger heeft me naar Groningen gehaald, ik zal hem altijd dankbaar zijn. Maar Renze woont bij mij in Roden, voor hem voel ik een zwak. Alleen al die sigaar, die brede grijns als hij me tegen het lijf loopt in het spelershome. ‘Hé Wolfie!’

Een man als Renze staat dicht bij mij. Hij is een gokker, net als ik. Altijd loopt hij rond met voorstelletjes. Als we een wedstrijd winnen, betaalt hij ons een dubbele premie uit, maar bij verlies of gelijkspel krijgen we niks. Zo wil hij ons prikkelen. *Va-banque*. Bij elke topwedstrijd wil hij met ons onderhandelen.

‘Normaal krijgen jullie in de Europacup tweeduizend gulden als basisbedrag voor het spelen van de wedstrijd,’ zegt hij tegen Van Dijk, Olde Riekerink en mij. We vormen de spelersdelegatie, hij heeft ons bij zich geroepen in zijn kantoortje. ‘En 3500 als we een ronde verder komen. Maar nu is mijn voorstel: vijfduizend als we doorgaan, als we eruit liggen helemaal niks. Ook de basis zijn jullie dan kwijt. Kijk, gaat het de club goed, gaat het jullie goed. Brengen jullie dat even in de spelersraad in stemming?’

Van Dijk en Olde Riekerink willen het eerst eens in de groep gooien, maar ik heb het al gehoord. Wat Renze ook voorstelt – ik ga mee. ‘Doen,’ zeg ik.

Rob Jacobs

In Kuala Lumpur bereidden we ons voor op het nieuwe seizoen. Van mij moest John uitzoeken hoe de groep in elkaar stak. Daar gaf hij zijn eigen invulling aan. Voor het stappen riep-ie ze bij elkaar. Hij zei: luister. ‘We zijn hier in India. Je ziet hier veel mooie vrouwen, maar wees voorzichtig. Het zijn allemaal mannen.’ Dat knoopten ze goed in de oren, zou je denken. Maar de eerste die het hotel uit rende was Jelle Post, onze verzorger. Zijn vriendinnetje bleek een vriendje.

We wonnen alle wedstrijden dik, 7-1 van Seoul, 8-2 van een of andere Maleisische club. We wreven in onze handjes, want voor de winnaar lag twintigduizend dollar klaar. Amerikaanse dollars. Maar toen het tijd was om de buit te verdelen, zei Renze: nee hoor. Het waren Maleisische dollars. Het verschil stak hij in eigen zak, en de groep heeft dat nooit geweten. Maar, en dat moet je hem nageven, met dat bedrag deed-ie andere dingen voor de club. Zo was hij, een alleenheerser. Altijd was-ie bezig met constructies, hij regelde het. Allemaal een clubkostuumpie, blauwe blazer, grijze broek, Akai ergens erop geplakt. Tegenwoordig heeft een club meerdere sponsors en geldschietters. Wij hadden er eigenlijk maar een, en dat was Renze. Zijn auto werd bestuurd door een Joegoslaaf. Die werd later zijn scout. Alles rook naar misdaad.

Voordat ik kwam, had ik vijf jaar lang Excelsior in de eredivisie gehouden. Ik had gewonnen van PSV en Feyenoord, alleen niet van Ajax. Renze wilde mij hebben. Mijn eerste tien maandjes wilde hij even zo geven. In het handje. Ik zei: nee. 'Ik wil het op de bank. En ik wil een loonstrookje, elke maand overmaken.'

'Jong, we gaan 'n aanval op de top doen.'

'Tuurlijk baas.'

Rob Jacobs (2)

Moest ik tegen Renzes wens in gaan dan? Die torenhoge verwachtingen lagen er al, daar was toen al niks meer aan te doen. De Beker of de vierde plek was het vorig jaar. Day was te weinig, daar moet ik overheen. In het spelershome hing ik alvast de eindstand op die ik verwachtte. 1. PSV, 2. Ajax, 3. FC Groningen. Excelsior dichtte ik de zeventiende plek toe, zonder mij gingen ze degraderen.

Ze noemden me de Bluffer. Maar die grote bek moest ik wel hebben, ik moest lullen als Brugman om er een speler bij te krijgen. René Eijkelkamp kreeg ik, later kwamen Foeke Booi en Frans Thijssen. Spelers die al op hun top waren, onbetaalbaar voor een clubje als FC Groningen. Maar Renze wist wel weer een manier. En ik moest van dat vreemdelingenlegioen iets zien te bakken. Zo'n Eijkelkamp lag meteen goed bij de Rotterdamse klik, maar de Groningers vonden hem maar niks. 'Trainer, wat he-jij nou voor lange lul gehaald?'

Eijk wilde de ballen in de dekking, in de voet, als hij zijn tegenstander in de rug voelde. Maar een middenvelder als Roossien kon daar niks mee. Die weigerde een een-twee met hem aan te gaan, hij liep liever met de bal. Dus Eijk zei: ik kan het beter alleen doen. Doe maar, zei ik. En Eijk ging zwerven, met Houtman vrij eromheen. Het publiek pruimde het niet. Eijk werd uitgefloten, Olde Riekerink werd uitgefloten. John niet. John had nergens last van. Hij vond het wel mooi juist, dat ruige sfeertje. Aan hem kon ik niet veel toevoegen.

Wat je bent, zei ik altijd, heb je zelf gecreëerd. Dan had ik hem in mijn hoofd. In dat ruzieachtige wereldje van FC Groningen zag ik voor hem een speciale rol weggelegd. Hij moest anderen op hun plaats gaan zetten. Goedschiks of kwaadschiks. Jij bent de baas, zei ik. Naar jou moeten ze luisteren. Dat hoefde ik geen twee keer te zeggen. Roossien die veel te veel met de bal liep, Van Dijk die de strijd aan moest met Waslander. Ze pikten Johns grote bek niet, maar hij bedoelde het altijd goed.

Van Berger had-ie moeten inschuiven, maar ik zei: beperk jij je nou maar tot het verdedigen. Had hij geen zin in, maar zo heb ik van hem een laatste man gemaakt. Voor hem heb ik nog twee controlerende verdedigers gezet, en twee vliegende backs ernaast. Naast hem in het centrum zette ik Claus Boekweg. Die noemde ik altijd Claudio Boekweg, de Gentile van FC Groningen. Die was zo snel, daar kwam niemand niet langs. Kwam je er toch langs, kwam je vanzelf bij John terecht. Dan was je klaar. Eigenlijk stond er een heel goed team.

Dat geruzie, de klikvorming onder spelers? Dat kwam van buiten, de pers, *Nieuwsblad*

van het Noorden. Over alles liepen ze te zeiken. Met de hele groep hadden we in een studio een plaatje opgenomen. Een leuk liedje was dat, ik zing het nog weleens. In de videoclip liepen we als macho's over de Grote Markt. Dat hoorde bij de song. Hoe of we het in onze botte hersens haalden om zoiets stoers te maken, terwijl de resultaten achterbleven. Van de pers werd je soms niet blij. Steevast spraken ze over mij als 'De Wereldtrainer' Rob Jacobs. Zo had ik mezelf nooit genoemd. Ik had alleen gezegd dat ik vijf jaar lang Excelsior in de eredivisie had gehouden. Ze achtervolgden me er tot het einde mee.

Ik had gezegd dat mijn zoontje van elf de Tweede Maradona was. Zo'n fantastisch linkerbeentje had-ie. Ik zei dat alleen maar omdat ik trots op hem was. Het was een grapje. Natuurlijk zag ik niet echt de Tweede Maradona in hem. Gingen zij dat controleren. Op de velden van GRC. Vervolgens schreven ze stukjes over 'De Tweede Maradona'. Verschrikkelijk. Ouders en spelers bij de amateurclubs waar Pascal moest spelen, werden op een gegeven moment zo agressief, dat we hem elders onder een andere naam moesten laten spelen.

Gieter

Zijn hand gaat naar achteren, hij wil me voelen. Dat komt hem goed uit, ik dek graag kort. Eijkelkamp is een van de beste spitsen van Nederland. Kop groter dan ik nog, lange stokken eronder waartussen de bal zich ergens moet bevinden. Elke training zoek ik hem op. Maar dat wil hij juist, dan heeft-ie gevoel. Op het moment dat ik contact met hem maak, gaat-ie draaien. Ik sta dan al ingestapt en kan geen kant meer uit. Ik ben zijn draaischijf – weg is-ie.

Dat overkomt me geen tweede keer. Maar wat ik ook probeer, met mijn handen en mijn voeten, ik kan er niet bij. Struikelkamp rommelt zichzelf de zestien in, en ik ben gezien. Wachten, zegt Jacobs op de training. Wachten tot hij wordt aangespeeld. Dan staat-ie met zijn rug naar me toe, weet hij niet waar ik ben, en is hij nog niet gevaarlijk. Hij kan dan kaatsen op opkomende mensen, maar dat zien we dan wel. Het liefst draait hij zich toch om, als spits wil je liever zelf scoren. Het moment waarop hij zich omdraait moet ik erin. Wanneer die stelten van hem zelf de bal ook even kwijt zijn. Eijk is een geschenk voor mij.

'Dat geduw en getrek heb jij helemaal niet nodig,' zegt Jacobs.

Ik wijs hem erop dat ik in twee seizoenen bij FC Groningen pas drie gele kaarten kreeg. En nog nooit rood. Ik heb stappen gemaakt – bij Sparta verzamelde ik in één seizoen zeven gele kaarten. Toch zien mensen mij als een beest. Bij *Studio Sport* worden mijn overtredingen herhaald en uitgelegd als 'gemeen', dezelfde overtredingen van collega's krijgen het stempel 'professioneel'. De scheids moet mij nu eenmaal hebben, en bepaalde pers moet mij hebben. Maar zondag zal ik ze eens laten zien wat een professionele overtreding is. Zondag wacht Huub Smeets van Roda JC, net zo'n darm als Eijk.

Gieter (2)

Smeets blijkt nog groter en sterker dan Eijk. Ervaren jongen, loopt al heel lang mee op de

velden. Weet ook van uitdelen, maar bij een tikkie van mijn kant loopt-ie meteen te klagen bij de scheidsrechter. Professionele bloedzuiger. Die horen er ook bij. Maar toch. Zo'n grote vent, en dan zo lopen janken. Nu loopt-ie alweer te hengelen om een kaart voor mij. Etterbak, ik ben geloof ik klaar met hem – ik weet niet of ik vandaag nog aan de lessen van Eijk en Jacobs toekom. Als-ie op de grond ligt en weer zijn muil wil opentrekken, plant ik mijn noppen vol in zijn gezicht. Je bent ook niet goed bij je hoofd, denk ik.

Het spel gaat door, niemand heeft iets gezien. Zijn gezicht is een ponskaart. Mensen in vak Z hebben het ook gezien, leuk om te horen hoe zij erop reageren. Stoer jongetje. Zo voel ik me per saldo.

Na afloop blijkt toch nog iemand anders iets te hebben gezien. Op de tribune zat een waarnemer van de KNVB. Als Smeets hoort dat hij een getuige heeft, besluit hij alsnog een aanklacht tegen mij in te dienen. De KNVB maakte er een strafzaak van. Van het incident zijn geen tv-beelden, het is zijn woord tegen het mijne. Voor de tuchtcommissie in Zeist verklaar ik dat de afdruk van de drie noppen in Smeets' wang inderdaad van mijn schoen afkomstig is.

‘Hij had drie gaten onder zijn oog. Zijn gezicht was net een gieter.’

Ik voeg er gauw aan toe dat het geen bewuste actie was. ‘Wat ik deed, klopte niet.’ Al met al is het geen sterk verhaal, geef ik toe. Maar ook Smeets' verklaring is wankel. Hij beweert iets anders dan wat hij eerder beweerde. Per saldo is opzet niet te bewijzen, en ik word vrijgesproken. No hard feelings verder, wat mij betreft. In de return zullen we heus nog een blik uitwisselen. Maar het is goed zo, zand erover. Toch? Je moet elkaar niet blijven opzoeken.

Hé! Hitler

Op het middenveld van het Zwitserse Neuchâtel Xamax loopt een Duitser. Zijn naam is Uli Stielike. Ex-speler van Real Madrid, tweeënveertigvoudig international, bouwt in Zwitserland af, scoort nog altijd makkelijk.

Bloedzuiger, hoorde ik. Patroon is: uitdelen en anderen kaarten aansmeren, zelf niks incasseren. Vorige week schijnt-ie iemand van Luzern zo het bloed onder de nagels vandaan te hebben gehaald, dat die hem luidkeels vergeleek met Adolf Hitler. Het incidentje groeide uit tot een affaire. Onder druk van de publieke opinie bood de Luzernspeler zijn excuses aan. Ik accepteer de excuses, zo verklaarde Stielike, maar vergeten zal ik het nooit.

Als hij naast me staat in de spelerstunnel, snap ik meteen wat er door die Luzernspeler heen moet zijn gegaan. Die kop. Die kop die roept het op.

Zwarte snor, sluik zwart haar, kalend. Een Hitlertje op zijn retour. Al in de tunnel deelt hij bevelen uit, het veld is scheisse, de bal is scheisse, alles ist ja scheisse hier. Machtsmanneltje, ik kan mijn ogen al niet meer van hem afhouden. Ik ben een moordenaar. Ik volg je in stilte, wacht op het moment dat komen gaat. En dat moment komt sneller dan verwacht. Als ik zie hoe hij, terwijl er geen bal in de buurt is, met een smerige elleboog probeert Jan uit de wedstrijd te werken, knapt er iets in mijn kop. Een roze olifant met

witte stippen. Denk niet aan een roze olifant met witte stippen. Je weet wat er gebeurt, als je niet aan een roze olifant met witte stippen mag denken. ‘Hé! Hitler.’

Verontwaardigd kijkt hij naar de scheids. Die lijkt me niet te hebben gehoord. Nu moet hij zijn verhaal bij mij komen halen.

‘Hitler. Jij ja.’

Hij ziet er zwaar beledigd uit.

‘Wass habe ich ja den doch mit der Krieg zu machen?’

We zijn even lang.

‘Ik bin doch keiner Fascist?’

Daar heeft-ie gelijk in. Voor zover ik weet. En ik ben een randdebiel dat ik zoiets roep. Maar mijn Duits is niet zo goed dat ik er nog lang over door kan babbelen met hem. Het duel eindigt in 0-0, dankzij het goede keepwerk van Sjaak houden we nog een puntje over aan vandaag.

‘Wir sprechen uns über vierzehn Tage,’ zegt Stielike als we van het veld lopen. Hij is ook maar een winnaar.

In de kleedkamer staat hun trainer de pers te woord. Groningen heeft een uitstekend bestuur, zo vang ik op, de rest is scheisse. ‘Nederlanders leven nog in de jaren veertig.’ Dat is ook zo. Hij buit het akkefietje uit, gelijk heeft-ie, met het oog op de return. Is het toch nog gezellig Nederland-Duitsland geworden.

Ik blijk de populariteitsprijs van de avond te hebben gewonnen. Vooral de jongens uit het westen vonden de opmerking wel mooi. ‘Als een leeuw kwam-ie binnen,’ gniffelt Jacobs, ‘hij vertrok als een muisie.’ Van Dijk vond het oliedom. ‘Dat we niet verloren, komt doordat Tukker en ik zo goed waren, niet vanwege jouw trieste teksten.’ Hij staat op van de bank en schiet in zijn jas.

‘Maar toegegeven, Stielike was even in de war.’

Hé! Hitler (2)

Weinig mensen hebben vertrouwen in de goede afloop. Mijn vader in elk geval wel, hij moet nu in de bus naar Zwitserland zitten.

Ook Renze vindt het allemaal machtig mooi. Van achter zijn sigaar toetert hij rond dat hij na afloop van deze wedstrijd nog een nachtje blijft om de loting voor de volgende ronde bij te kunnen wonen. Daar doe ik nog een schepje bovenop. Ik kondig aan dat ik mijn uitgaanstenuue heb meegenomen, zodat ik na afloop van de wedstrijd feestelijk kan paraderen in nachtelijk Neuchâtel.

Stade de la Maladière, geen Europese ploeg schijnt hier te kunnen winnen. De groepswandeling door de stad – op witte sokken en badslippers – verloopt gemoedelijk, maar ze schijnen ons niet zo te mogen hier. In de kleedkamer heeft Jacobs krantenknipsels aan de muur geplakt. Doet hij wel vaker, om ons op scherp te zetten. De Zwitserse pers blijkt het voorvalletje met Uli in de eerste confrontatie uitgebreid te hebben besproken.

Volgens *Fan-l'Express* passen de Nederlanders 'pure' intimidatie toe, en De Wolf maakt schaamteloos 'gemene' overtredingen. De Zwitsers denken dat ze een stel boeven op bezoek krijgen. Bij elk stuk hebben ze foto's van mijn persootje geplaatst. Wapperend nat haar in de avondmist, het stadionlicht werpt een schaduw over mijn gezicht.

Stielike waagt zich niet in mijn zone. Negentig minuten lang keurt hij me geen blik waardig. We laten hen het spel maken, we laten ze langdurig aan de bal. Ik vertrouw het niet, de vraag is wie wie in slaap sust. Aanvaller Beat Sutter verlies ik geen moment uit het oog, vanuit het niets boor ik mijn rugbynoppen in zijn borst. Hij moet iets gedaan hebben. Ik weet even niet meer wat.

La Suisse concludeert dat de 'keiharde' De Wolf zijn defensie met een 'indrukwekkende dominantie' leidt. *Le Matin* laat de foto van mijn charge voor zich spreken. Het is meer een karatetrap tegen het hoofd, zie ik nu.

Dankbare verliezer

Lange bal van Veldmate op Harris Huizingh. Hij heeft zich ver terug laten zakken, ik moet een aanloop nemen om mee te springen naar de bal. Streekderby FC Groningen-SC Veendam, het Oosterpark gonst. Huizingh kopt door. Ik krabbel overeind, strompel met een slappe arm achter me aan zo snel als ik kan naar de achterlijn om daar nog van nut te zijn. Een sliding nog, ik ben uitgespeeld. De aanval leidt tot niets, ik blijf liggen. Ik weet niet waar ik het moet zoeken.

Schouder uit de kom, mompelt dokter Hut. Als hij voorzichtig aan de arm trekt, schiet hij er al weer in. 'Door, ik wil door.' Maar de scherpe pijn in mijn linkerhand dringt zich nu op de voorgrond, op de achtergrond sluimert een gekneusde rib. Terwijl dokter Hut een spuit in de hand zet en zwachtelt, maakt Huizingh gelijk. Ik mag door, vindt Hut. Ik moet naar de kant, gebaart Jacobs, de komende derde ronde van de Europacup III is belangrijker dan de eredivisie.

Het middenhandsbeentje blijkt gebroken. Ze zetten gips, drie dagen later halen ze het er al weer vanaf. Ik krijg nog een spuit tegen de pijn, en een speciale manchet. Ik ben speelklaar voor het Portugese Vitória de Guimarães.

Renze schijnt de Portugese bestuurders koeltjes te hebben ontvangen, de commissaris van de koningin moest er zelfs aan te pas komen om de relatie tussen beide besturen te herstellen. Het is me weer geheel ontgaan. De sfeer tussen de beide supportersgroepen lijkt me juist gemoedelijk, ruisend gejuich en sportief applaus is er voor ons spel, ook na de kopbal van Johan de Kock (1-0).

Zelfs over de Russische scheids heb ik niets te klagen vanavond. Na een charge knipoogt hij naar me – zelf dacht ik aan geel. Twee minuten nog maar, en we hebben een fantastische uitgangspositie voor de uitwedstrijd over twee weken. Nog even deze bal het stadion uitschieten, want Roldao loert, de seconden tikken weg. Het ruisen stopt, het stadion houdt zijn adem in. Ik heb ervoor gekozen de bal aan te nemen. Sullig slipt de bal onder mijn voet door, Roldao is er als de kippen bij. Ik kan wel door de grond zakken.

Oog in oog met Storm schiet Roldao voorlangs. Een zucht van verlichting, van mij, en

van het stadion. De Portugese voorzitter klimt over de boardings en vliegt op Jacobs af. Grote zonnebril, dikke pens. Voordat hij hem bij de keel wil grijpen, wordt hij door stewards afgevoerd. 'I see you in fourteen days!'

Dankbare verliezer (2)

Op een bommelding na bij vertrek verloopt de vliegreis perfect. Ook op het vliegveld in Portugal en bij het stadion van Guimarães oogt alles rustig. Bij het ontbijt horen we van Jacobs over het etentje dat de twee voorzitters gisteravond hadden. Jacques d'Ancona heeft er ook bij gezeten, Jacobs zelf en nog wat Portugese bestuurders. Het was even afwachten hoe dat zou verlopen. Nou, ze hadden een kostelijke avond gehad. De drankjes lieten lang op zich wachten, en Renze had alvast de menukaart gepakt. 'Zul'n we eerst 'ns wa bestell'n?'

Die Portugezen staarden hem dodelijk aan.

'Zes fles'n chateaubriand!'

Jacobs had het uitgegierd. 'Dan blijf je toch dood? Chateaubriand, John, dat is een gerecht! Die Portugezen dachten dat ze bij de neus werden genomen. En Renze maar denken dat-ie iets leuks zei. Zo'n domme, vette lach erachteraan.'

Bij de inspectie van het veld blijkt het stadion één kolkende waanzin. Gekken, overal waar je kijkt. Muntjes dalen als hagelstenen op ons neer, de klodders roggel druipen uit mijn haar. Het ontgaat Renze allemaal, Renze gaat voorop. Zeemanjasje aan, big smile, sigaar in een hoek. Eén komma twee miljoen aan recette uit Europa, nu al. 'Als we hierdoorheen komen en de loatste acht hoalen, kun'n we er tot maart weer tegen.' Hij denkt dat iedereen voor hem klapt, maar verderop staat hun voorzitter belangrijk te doen.

We bereiken de middencirkel van het veld. Hier zijn we veilig, hier kan ons niks overkomen. Toch? Tijd voor de warming-up. We spieden om ons heen. Geen ballen. Ze hebben geen ballen voor ons neergelegd.

'Eijk kom, we pakken er wel een paar van hun.'

Op hun helft pak ik drie, vier ballen van hun voorraadje.

'Wacht effe,' zegt Eijk.

Ik zie vier, vijf man op ons afstormen. Spelers, begeleiders, met koppen als bloedhonden. Als vanzelf beginnen we te rennen.

'Warming-up zonder bal vandaag,' zeg ik tegen de jongens, als we weer veilig in onze zestien staan.

We ondergaan de wedstrijd. Overal waar ik kijk, gebeurt wat. Bij elke situatie ligt een Portugees op de grond, of staat een Portugees te gillen. En de scheids heeft een dagje vrij genomen.

De bal rolt de dug-out van de Portugezen in. Eijk wil hem pakken, grabbelt onder hun bank. Een vuistslag van de trainer landt vol in Eijks gezicht.

De scheids kan er niks mee.

Als melkmuiltjes worden we aangepakt. Het spel raast langs me heen, ik ben er niet bij, neem niks in me op. Ik wil hier niet eens winnen. Een Portugees slaat met zijn hand de 3-0 binnen. Prima, jongen, doen. Weet je, in weerwil van Jacobs en Renze vind ik de eredivisie net even iets belangrijker dan Europees voetbal. Europees voetbal houdt op een gegeven moment toch een keer op?

Onduidelijke figuren in zwart-witte outfits zwermen uit over het veld. Hun team heeft gewonnen, maar ze zijn niet blij. Ze duiken voor me op, blèren in mijn gezicht. Ik versta geen woord van wat ze schreeuwen, het liefst zouden ze me verscheuren. Ik kijk niet meer op of om, in elke hand draag ik een voetbalschoen. Voorzorgsmaatregel. De twaalf lange pinnen van dof staal rasp ik vrij van modderkluiten. De tunnel, mompel ik in mezelf, de tunnel. Ik zie niemand meer die ik ken, er zijn alleen nog losgeslagen gekken om me heen.

Intimidatie, ik heb het al zo vaak gezegd, dat hoort gewoon bij topsport.

In de kleedkamer graaien we onze spullen bij elkaar. Op mijn signaal gaan we rennen. De catacomben door, weer een lange tunnel, hoge muren langs zij. Daarboven staan ze. Niet kijken! Het regent aanstekers, bierglazen, we weten niet wat. Draait de motor van de bus al? Dankbare verliezers zoeken dekking.

Ingrid (8)

Er was iets aan de hand met Boy. Na de vakantie haalden we hem op uit de kennel, sindsdien was hij knots. Er moet daar iets met hem zijn gebeurd. Hij was zo'n goeie lobbies, maar we kenden hem niet meer terug. Als hij alleen thuis moest blijven, trok hij de plantenbak omver, aarde en bladeren lagen door de hele kamer. Bij thuiskomst ontplofte John, hij gaf Boy een doodschop. Daar had hij spijt van, hij ging met hem lopen, maar buiten vloog hij andere honden aan.

In het bos mocht-ie altijd los, maar dat was ook niet verstandig. Hij verscheurde alles wat bewoog, hij trok de vellen er zo vanaf. 'Nu vermaakt hij zich nog met honden,' zei de dierenarts. 'Dat houdt een keer op. En jij krijgt binnenkort een kleine. Dan krijgt Boy minder aandacht.'

We hebben hem laten inslapen. Dat weekend zou Hans weer op bezoek komen. Ik was het huis aan het schoonmaken, mijn buik was al dik. Er werd aangebeld en ik deed de deur open. Er stond een rare vent. Hij droeg oude lappen en doeken. Het was een soort zwerver, maar dan wel een aparte. 'Ik ben van de kankerbestrijding,' mompelde hij. Of ik wat in zijn bus wilde gooien. Ik naar binnen voor de portemonnee, ik denk nog bij mezelf: wat een rare vent!

Toen ik weer bij de deur stond, stond Hans daar.

'Ik ben hoogzwanger. Ik had een rolberoerte kunnen krijgen. Ben jij wel goed bij je hoofd?'

Vreemde humor hadden ze daar, bij de Wolven. En toen kwam er een wolfje bij. Een jongen. Eerst een jongen, dat is in de voetbalwereld je van het. Belangrijk. Dit wolfje was alleen veel te vroeg. Ik heb nog pitjes zitten slikken om de boel op te houden, maar de sluizen gingen open. Dokter Hut van FC Groningen heeft nog snel een plekkie in het

ziekenhuis geregeld.

Naast me zat John enthousiast met me mee te puffen. Ook sloeg-ie het ritme van de verloskundige mee op mijn knie. Maar John is niet van de ritmes, hij raakte het spoor van de tellen bijster. Hij blies niet meer uit, en begon te hyperventileren. Ze stuurden hem de gang op.

Rodney

‘Heb je gedaan? Ben je nog heel?’ Pa aan de telefoon. De paar uitwedstrijdjes waar hij niet bij kan zijn, volgt hij op Teletekst. Zodra hij weet dat ik weer bereikbaar ben, belt hij me op. ‘Hoe is het met je poten?’

Klaarstaan, dat is wat ik ook wil. Nu wil ik klaarstaan voor die van mij. Vier weken te vroeg kwam Rodney ter wereld. Vernoemd naar Rod Stewart, Ingrid's *hero*. Hij is geel als een ei, ze hebben hem onder de blauwe lampen moeten stoppen, gangen verderop. Het is 28 juli 1987, ik sta op het punt om op trainingskamp te gaan. Heb je zoiets moois gekregen, zoiets kwetsbaars, kun je er niet klaar voor staan. We zijn nog geen moment met zijn tweeën alleen geweest, het besef is er nauwelijks, als de deur alweer openzwaait. Eerst zie ik dat glunderhoofd van Jacobs, dan volgen alle spelers. In een oogwenk puilt de kamer uit. Bloemen, cadeautjes, het gestommel van al die onhandige, verlegen kerels in trainingspak. Ze houden zich zo ver mogelijk op van het bed.

‘Heu, gefeliciteerd.’

Iemand reikt me het *Roder Journaal* aan. ‘Het ongeduldige mag hij dan misschien hebben van zijn vader, de naam “Rambo” is nog niet op hem van toepassing. Toch is Rodney de Wolf voor een te vroeg geborene niet abnormaal licht. Vijfenthalve pond, hij mag vermoedelijk spoedig al naar huis.’

Als hij straks is opgedroogd, zo besluit de landdag in het kraamkamertje, wordt hij op de middenstip gepresenteerd aan het publiek. ‘Rodney is eigenlijk een boertje,’ zegt iemand. Hoe of ik me voel, zo willen ze weten. Tja. Mijn Spartatijd komt boven. Ik was een broekie in die kleedkamer. Van Noortwijk, Blind, Van Gaal, Holverda – oudere spelers hoorde je altijd en alleen maar over hun kinderen beppen. Was er weer eentje geboren, konden ze wekenlang nergens anders over praten. Joh, dacht ik, is er nou niets meer dan dat?

‘Je hebt toch iemand op de wereld gebracht. Gezond en wel. Dat klinkt allemaal maar gewoon. Maar het is heel wat. Net wat ik zeg, ik doe dingen voor het Ronald McDonald Huis. Je denkt toch: als alles er maar aan zit.’

Ik moet door. De spelersbus wacht, het trainingskamp, een nieuw voetbalseizoen. De verzorging van het kind is nu voor moeders.

‘Leuk hè, dat de jongens even naar je kwamen kijken?’

‘Lig ik hier, als een zeekoe.’

René Eijkelkamp

De snelle voetbalwereld paste bij hem, met alles liep hij voorop. Haar, sieraden, bloesjes. De mooiste dingen had hij aan, uit alles moest hij het maximale halen. Ik stond erbij en keek ernaar. Ik heb daar geen gevoel voor, ik kom uit Dalfsen.

Hij rende door zijn carrière heen. Die Rotterdamse humor ook, hij en Jacobs samen waren onnavolgbaar voor een trage als ik. In hotellobby's volgde de ene na de andere anekdote uit de stad. Ik hield van die mensen, ik zat erbij en genoot. Jacobs stond onder druk. Je wist: Renze, met zijn dikke voeten in zijn kamertje. Jacobs had geroepen dat we wel even derde zouden worden, maar we haalden niet eens Europees voetbal. Het seizoen erop verloren we drie keer op rij. Toen we die week erop weer verloren, stond Jacobs voor ons, in het spelershome. 'Jongens, de dug-out staat in de brand. Ik denk dat ik weg moet.'

We dachten dat het een grap was.

In zijn tuin in Zuidlaren namen we afscheid van hem. Naar het Oosterpark durfde hij toen niet meer te komen.

Met Van Brussel, en later Henk Westerhof, viel niet meer zoveel te lachen. Dingen werden serieuzer. Gelukkig was daar John. Een vriend kon je niet echt van hem worden, dat liet hij niet toe. Maar er waren collega's die energie namen, en collega's die energie gaven. Altijd was hij goed te pas, altijd had hij een grap klaar. Cynische grappen graag, elke dag moest er iets gebeuren. Zo was hij niet te beroerd om voor de training even langs de slager te rijden voor een mooi, vers koeienoog. Liefst met alle spieren er nog aan. Waar of die Regtop zat, vroeg hij mij, toen de anderen al op het veld stonden. Of ik zijn sok even wilde pakken. Het werd de langste training ooit. Hoe Erik die sok nog eens goed hoog over zijn enkel trok, zijn tenen erdoorheen wiebelde, met zijn handen erin ging. Die dingen vergeet ik nooit meer. Simpel ja, die voetbalhumor. Maar je moet erbij zijn geweest.

René Eijkelkamp (2)

'Op onthutsende wijze toonden de jonkies van Ajax welk een beperkte spelers pseudo-vedetten De Wolf en Eijkelkamp zijn,' schreef *Het Vrije Volk*. Het Oosterparkstadion liep leeg, de sfeer in de catacomben daalde tot diep onder nul en alles wat ik kon doen was me aan John optrekken.

Ik wist dat als ik in trainingspartijtjes van hem kon winnen, ik van alle voorstoppers in Nederland kon winnen. Je kunt me beter niet aanraken, John, zei ik. 'Dan heb ik het lastiger.' Ik wilde dat hij het mij zo lastig mogelijk ging maken. Toen hij doorhad hoe ik hem als draaischijf gebruikte, bleef-ie in de zone. Dan moest ik daar weer wat op verzinnen. Ik liep van hem weg, verstopte me in zijn rug, ging buitenspel lopen. Maakte zo het veld groter. Daarop maakte hij het veld kleiner, speelde met meer ruimte in zijn rug. Om toch aanspeelbaar te blijven, week ik uit naar de buitenkant. Zo ging het maar door, we hielden elkaar voortdurend bezig. Maar het liefst had hij op de training, net als in de wedstrijd, gewoon contact. Stevig, fysiek contact. Voor mij – ik was een kop langer – had hij gewoon van die doffe beuken in huis, snotapen met kapsones konden op een gemenere tikken rekenen.

Had Regtop, een jonge ex-Ajacied, op een zondag twee doelpunten gemaakt en dacht hij

dat hij heel wat was en in de basis thuishoorde? Die maandag erop kwam hij John tegen – en wist hij weer waar hij stond.

Kwam niet aan ons vreten. Deed je dat toch, dan kwamen we aan jou.

Nee, de kleedkamer moet geen angstplek zijn. Maar het moet ook niet zo zijn dat je elke opmerking aan zo'n ventje in het veld hoeft uit te leggen. Toch liep het volgens Westerhof uit de hand. Er waren kliekjes ontstaan, niemand gunde de ander wat. En dus werd Ted Troost erbij gehaald. Nou, legendarisch. Daar kan ik niks mee, zei ik meteen. Maar Roossien was wel voor. 'Al helpt het maar een procent. We moeten het proberen.' Op naar Duinoord dus. Gingen we intern bij Ted. 'Retteketet, op naar Ted,' zei John.

Zaten we in een kringetje. Ik moest gaan staan, en Ted schoof mijn stoel naar achteren. Ga nu maar weer zitten, zei hij. Ik omkijken natuurlijk. 'Aha! Jij vertrouwt de groep niet!' Dat was volgens hem het grote probleem, dat moest helemaal anders. Nou, aan het einde van die week vertrouwde ik ze nog niet. Altijd éerst kijken voordat je gaat zitten, neem dat nou maar van mij aan. Zeker in een voetbalelftal.

Vervolgens moesten we op elkaar gaan liggen. Drie man, vier man, vijf man. Net zolang tot de onderste ging piepen. 'Niet goed, dat kan anders.' Als we elkaar nou eerst eens fijn met olie gingen inwrijven en masseren, dan zou dat stapelen vast beter gaan. Daarna liepen we in een rijtje achter elkaar aan door het zaaltje. Een soort polonaise, maar dan met onze ogen dicht. De voorste man bepaalde de route en beweging. 'Laat je gewoon gaan,' riep Ted, 'dan ga je mee in de flow.' Nou, ik heb in mijn leven van alles aan mijn lijf gehad, maar nog nooit geen flow. Bij de eerste bocht vloog ik er al uit.

'Jij komt van een andere planeet.'

Dat was ook zo. Ik ben te nuchter.

John bewaarde ook afstand, zag ik, al deed-ie beter mee dan ik. Er volgden nog vele praat sessies. Daarin deed John een kleine bekentenis. 'Ik kom privé weleens bij Ted. Losmaken, hoofd leegmaken, prima. Maar we moeten er met zijn allen niet afhankelijk van worden. Niet voor elke scheet die dwarszit, afreizen naar Ted. Dat gaat hem niet worden. En kliekvorming? Kom op. We hoeven toch niet elkaars holmaatjes te zijn om te presteren?'

Oranje

Ik mag mee naar Rhodos, en dat voelt alsof je van binnenuit een beetje licht geeft. Bondscoach Rinus Michels selecteerde me al eens eerder voor een vriendschappelijke wedstrijd van Oranje in en tegen Italië. Ik speelde toen niet mee. Nu enkele vaste krachten zijn weggevallen, wil hij mij er weer bij hebben. Het gaat om de kwalificatiewedstrijd tegen Griekenland. Er staat niets op het spel, Nederland heeft zich al geplaatst. Aan daadwerkelijk meespelen probeer ik ook maar niet te denken. En aan het EK 1988 in Duitsland al helemaal niet, bang als ik ben voor teleurstellingen.

In de drieënzestigste minuut kom ik erin voor Troost.

Ik meld me bij Ronald Koeman en Adri achterin het veld, bij de stand van 0-3. De

wedstrijd is een gelopen zaak. De Grieken willen niet komen, er rolt geen bal in mijn richting. Ik kan de bondscoach niks laten zien. Pas als het laatste fluitje klinkt, beseft ik dat het stadion grotendeels leeg is.

Op grond van de overwinning verdienen we de dubbele wedstrijdpremie, zo legt Adri me uit, als we terugwandelen naar het hotel. Drieduizend gulden een ieder. Ik voel in mijn broekzak. Mijn hand omklemt mijn haasje. Metalen medaillon, waarop een haas is afgebeeld. Aandenken van de KNVB, elke international krijgt er een bij zijn eerste interland. Zo wandel ik het casino binnen, het casino dat ik al bij aankomst naast het Grand Hotel heb gezien. Ik win er nog eens achthonderdvijftig gulden bij.

Zwager Marcel

Petra en ik kwamen ook weleens over naar Roden. Dan deed ik wat klusjes voor John in zijn huis. 's Avonds was er een happie en een snappie, en de volgende ochtend maakte hij ontbijt. Mars, zei hij, jij rijdt met mij mee naar het stadion. 'Laten we de vrouwtjes effe de vrouwtjes.'

Ik met hem mee. Jongen, ik wist niet wat ik zag. Bij het stadion stapte ik met mijn mond open die wagen uit, want ik zie denk ik wel driehonderd vrouwtjes. Ons hadden ze allang zien aankomen, ze stormden gillend op ons af. Nou ja, op hem dan. Van alle leeftijden waren ze, twintig, dertig, veertig jaar. Handtekeningen, foto's, ik weet niet wat ze allemaal van hem wilden – ook zag ik een slipje langsvliegen. Ik vond het maar niks. 'Ga jij lekker daarmee aan de slag', zei ik, 'dan gaat ik naar de kantine.' Draaide ik op mijn gemak mijn shaggy, en bestelde ik een lekker koppie koffie.

Ik wist al wel dat-ie populair was, maar dit. Naar de kermis of een braderietje konden we toen al niet meer. Als je één keer geen zin hebt in die big smile voor de foto, ga je de fout in. Kapsoneslijer! Ik zou er gek van worden. Zo veel aandacht van de vrouwtjes, dat siert je natuurlijk.

Maar het lijkt mij niet altijd even leuk. Ook voor je vrouwtje niet.

Storm

Het is bijna zomer, het stadion is weer vol. We leken kansloos in de competitie, maar we wonnen toch nog een ticket voor Europa.

Natuurlijk ziet het *Nieuwsblad van het Noorden* vooral punten van verbetering. Spelers hebben last van die krant, ik nooit. Ik lees de sportanalyses, de rest laat ik links liggen, de roddelpagina's mijd ik helemaal. Linksom of rechtsom, die verhalen komen mij toch wel ter ore.

Storm was laatst geblesseerd uitgevallen. Volgens het *Nieuwsblad* zou hij in het kantoortje van Renze hebben gestaan, met tranen in de ogen. Ik zou het met zijn vrouw hebben aangelegd, en hij zou daar niet mee om kunnen gaan. Het overspel zou hem zijn vorm kosten. Wie weet zijn carrière.

Ik weiger elk commentaar. Thuis kijk ik in de spiegel. Op mijn blauwe ogen, denk ik. Op mijn kind. Nooit, met geen vinger.

Storm zit niet lekker in zijn vel, en iemand bedenkt een reden. Hoe ziek kun je zijn? Toch? Echt jongen, nog geen haar. Trouwens, zij is in de Heere. Dat maakt het verhaal helemaal ongeloofwaardig. Kom dan met foto's, denk ik tot slot, meer gerust al. Want die hebben ze toch niet.

Acht tenen

Tijdens de warming-up in het kolkende Estadio Vicente Calderón loop ik te trekkepoten. Maar terug in de kleedkamer, als ik mijn schoenen uittrek en met mijn kleine, gebroken teen rechts wiebel, is de pijn weg. Het is de adrenaline die dat doet. De teen is een souvenir van mijn eerste ontmoeting met de Braziliaan Baltazar. Of Futre, daar wil ik vanaf wezen. Ook toen liep ik er vrolijk op door. Gedreven door het toeschouwersrecord van negentienduizend man, op de adrenaline in mijn lijf, of toch met hulp van de spuit van dokter Hut.

Vandaag lijkt een spuit niet nodig, het is een heksenketel daarbuiten, zeventigduizend aanhangers van Atlético Madrid joelen al een uur lang. Naast mij boort iemand zijn vuist in zijn hand, een ander slaat opzweepende teksten uit, weer een ander perst er boven het putje een laatste druppel uit. Ik kan gewoon niet serieus in de kleedkamer zitten. Niemand hier is in voor beetje dol'n. Het is oktober 1988, we spelen in de eerste ronde van de Europacup III. Mede dankzij de aanvallende tactiek van trainer Hans Westerhof wonnen we thuis al met 1-0. Zwakke punt echter is, volgens de kranten, onze defensie. Of we vooral die Braziliaan en die Portugees buiten het zestienmetergebied willen houden. Anders is het: strafs chop.

Hoe meer druk op de wedstrijd, hoe liever het me is. De roes doet de rest, als straks het fluitje gaat begint een flow van precies negentig minuten.

Dokter Hut houdt die kleine wurm tussen zijn vingers. Voor de zekerheid zet hij er toch een spuit in. Ik word er nog kalmer van.

Jan trekt de band om mijn linkerarm hoog. Al vrij snel na Westerhofs aantreden werd ik naar diens kantoortje geroepen. We hadden net getraind, ik voelde me waardeloos. Hennie Meijer ook met zijn dikke bolo – onze nieuwe spits zat weer met zijn reet tegen mijn kruis te duwen. Maakte ik contact met hem, ging hij draaien en was-ie weg. Toen ik het kantoortje van de trainer in stapte, dacht ik: die gaat me ongenadig op mijn flikker geven.

‘Ik maak jou per direct aanvoerder,’ zei Westerhof. ‘En Van Dijk ga ik passeren. Ben je er klaar voor?’

‘Ehm... Jan is mijn maatje. Maar ik vind het ook eervol.’

Uitleg over wat hij precies van mij verwachtte, met die band om, kwam er niet. En nu ben ik zijn verlengstuk. Het aanspreekpunt voor de spelers. Ik moet verantwoordelijkheid tonen, het overzicht bewaren. Het goede voorbeeld geven. De wedstrijd is nog geen kwartier oud, of ik schop die Baltazar hard voor zijn klotten. Zo weet-ie meteen hoe laat of het is. Jammer is wel dat de slimmerd even zijn voet hoog houdt, en zo met zijn noppen mijn voet opvangt. Onder de deken van de wedstrijd licht een schelle pijn in mijn grote teen links op. Ik vergeet het weer gauw, het spel gaat door. Uit de aanval die volgt, scoort

Ten Caat – we staan al met één been in de volgende ronde. Dan volgen steeds radelozer hoge ballen van Atlético Madrid in onze zestien. Voordat Storm eraan te pas hoeft te komen, kop ik ze weg. Eén voor één. Ik speel de eerste helft pijnloos uit. In de rust voelt Hut aan de grote teen van mijn linkervoet. ‘Nu is die ook gebroken.’

‘Ik ga er niet af.’

Jan van Dijk (2)

Dat stoere gedoe van John altijd. De een vindt dat hij daarmee wedstrijden voor ons heeft gewonnen, de ander vindt dat hij ze in gevaar heeft gebracht. We moeten hem vooral herinneren als die noeste rots achterin. Al die andere dingen van hem eromheen is aanstellerij. De met bloed besmeurde tulbanden, het tot het bittere einde toe doorspelen met injecties en speciale manchetten – ik had altijd het idee dat-ie zijn dingetjes groter maakte dan ze waren. In de rust trok-ie de wond gewoon wat verder open. Konden er niet wat meer krammen bij? Als-ie weer 's rondliep met een bandage, met zo'n sombere bek eronder, zei ik: haal toch die band eraf man. Keek-ie alsof-ie water zag branden. ‘John man, pleur toch op met die pijntjes altijd.’

Hij vond het niet erg zijn pijntjes te laten zien, iedereen moest ervan weten. Medespelers, pers, publiek. LITTEKENTJES, heb je deze al gezien? Een echte blauwe plek! En maar zeuren dat de scheidsrechters hem zochten. Ik ga dat hier niet zeggen natuurlijk, maar ik mocht hem bijzonder graag. Misschien wilde hij met zijn wondjes en andere ongemakken wel een andere kant van zichzelf laten zien, op zijn manier. Dat herkende ik, ik ben ook geen prater. Alle dagen trokken we met elkaar op. Madrid, Genève, Dresden, hele nachten waren we met zijn tweeën weg. Je wilt niet weten waar wij geweest zijn. En we keerden pas weer terug in het hotel als de anderen al aan het ontbijt zaten. In de duurloop waarop trainer Westerhof ons dan trakteerde, gingen we gewoon voorop. Tussendoor liepen we kotsend de bosjes in, daarna gingen we door. Dat gevoel brachten we over op de groep. Wat we in die kroegen precies hebben uitgevroten? Wat ik zeg: John liep voorop. Met alles. Ik volgde. Ik zeg daar verder niks over.

Ik ben geen knip voor de neus waard als ik daarover uit de school klap.

Jan van Dijk (3)

Die band, die mocht John van me hebben. Ik deed mijn ding toch wel in het veld. Alleen als iemand mij uit de basis speelde, zocht ik hem op de training op. De een zijn brood, hè? Maar voor de aanvoerdersband had ik geen doods chop over.

Toen Hans Westerhof werd benoemd als nieuwe trainer keken John en ik elkaar aan. Wat moesten we daar nou mee? Brave schoolmeester, dachten wij. Iemand uit de amateurwereld, die snapte vast niets van de wetten van onze jungle. Als wij het nodig vonden dat een nieuwe collega als Regtop een lesje moest krijgen, zochten we hem op. Raakte ik hem niet, dan raakte John hem wel. Dat is lastig uit te leggen aan amateurs. Alleen profs snappen dat je met een tikkie een ander niet blesseert. Hoe heftig het er ook uitziet, we blesseren niemand. Al in Westerhofs eerste week moesten we op het matje komen.

‘Ik heb komend weekend iedereen weer nodig. Doen jullie een beetje rustig aan?’ Amateur, dachten we. Maar toen vertelde hij hoe hij de dingen zag. Het ging hem niet alleen om het schoppen en schelden.

‘Ik zie dat jullie zo’n jongen ook treiteren.’

‘Maar trainer, we moeten hem toch op zijn tekortkomingen wijzen?’

‘Het moet socialer.’

‘Maar wij zijn winnaars.’

‘Ik kan jullie gewoontes niet in een dag veranderen. Maar één ding: elke keer als jullie iemand omlaagtrekken, trek ik hem weer omhoog.’

Er zaten jongens bij de groep van wie ik de naam niet ineens meer weet. Maar sommigen van hen kregen het zo hard te verduren, dat was inderdaad niet leuk meer. Hele ontgroeningen waren het. Nu schaam ik me ervoor. Zo rookten en dronken we op kamp altijd op de kamer van Regtop. Hij kon daar niks tegen inbrengen. Als het bedtijd was, lieten we hem achter in die teringzooi, en trokken wij ons heerlijk terug in onze frisse, schone kamers. Dat deden we niet voor de lol, niet alleen. Leuk dat zo’n wiseguy uit Amsterdam af en toe een doelpuntje voor ons maakte. Maar zodra hij naast zijn schoentjes ging lopen en de realiteit uit het oog ging verliezen, kwam hij aan ons vreten. Dan kwamen wij aan hem.

Duitsers

Een dag voor de wedstrijd tegen VfB Stuttgart, in de derde ronde van het Europacup-III-toernooi, loop ik bij het Oosterparkstadion Arie Haan tegen het lijf. Haan is de trainer van Stuttgart. Verder ken ik hem niet persoonlijk. Ik wil weer doorlopen, als hij terloops informeert welke voet van mij is geblesseerd.

‘Is het de linkerteen rechts? De rechterteen links?’ Knipoog.

Ik doe er niet moeilijk over. Dat mag hij weten van mij, ik trek die voet toch niet terug. Als Stuttgart zoiets wil weten, vinden ze me belangrijk.

Pas als ik ben doorgelopen dringt de betekenis van de vraag tot me door. Maar op zoiets ga je toch niet loeren? Vooruit, als hij zijn spits echt goed wil informeren waar hij mij moet raken: de pijnlijkste kwetsuur is die aan het middenvoetsbeentje van mijn rechtervoet. Het zal me niet beletten te spelen, Hut heeft de naald al klaarliggen.

Twintigduizend man in het Oosterpark, een nieuw toeschouwersrecord. Hilversum zendt een wedstrijd als deze normaal gesproken niet uit, niet als het slechts de Europacup III betreft, maar vanavond volgt heel Nederland ons rechtstreeks op tv. Tenslotte hebben we het hier over een nieuwe aflevering in de reeks Nederland-Duitsland. Graag geen Hitlervergelijkingen vanavond, heeft Westerhof ons nog gezegd, wel spektakel. Als we tegen deze topclub toch uit het toernooi worden geknikkerd, dan liever na een leuke pot voetbal dan na een laf partijtje. Ik ben het er roerend mee eens.

Bloedzwaar blubberveld, we beginnen slap. Eijkelkamp en Meijer zijn onbereikbaar, de

duels op het middenveld zijn voor de Duitsers. Razendsnel schakelen ze om, bij balbezit stormen ze massaal naar voren, voor ik er erg in heb zie ik vier, vijf van die rooie gasten om me heen. Resteert alleen nog Boekweg tegenover Gaudinho, en De Wolf tegenover Jürgen Klinsmann.

Ik wil hem laten voelen dat ik er ben. Dat er vanavond niets, maar dan ook niets te halen valt. Maar dat gaat niet. Hij mijdt me, hij wijkt steeds uit naar de zijkant, maakt ruimte voor opstormende spelers uit het achterland. Hij wacht, randje buitenspel, steekt dan de ruimte achter me over en kopt voorlangs.

Een kwartiertje later is het alsnog 0-1. Een dwarrelbal van rechtsback Allgöwer. Knallgöwer, noemen ze hem ook wel. Met nog twee doelpunten van Gaudinho om de oren is het rust. Verdomme, zeg ik, terwijl ik mijn bek brand aan de loeihete thee. ‘Dit wordt een afgang. En dan ook nog op tv, boys. Voor zo’n volle bak mag dit toch geen blamage worden? Laten we Haan het licht uit doen in Groningen? Of stropen we de mouwen op?’

De peptalk bereikt geloof ik niet iedereen. Ik zie dat Westerhof bij het bord met de tactische aanvullingen staat. Hij wacht totdat ik ben uitgeraasd.

Duitsers (2)

Daar komt Klinsmann weer. Onwaarschijnlijke voetballer, hij lijkt meer te vliegen dan te lopen. In een ander leven, in een andere rol zou ik van hem kunnen genieten. Ik zou zijn fan zijn. In de vierenvijftigste minuut glijd ik hem hard onderuit. De gele kaart die me wordt getoond, de schorsing voor de return in Duitsland als gevolg daarvan – die accepteer ik zonder meer. Geen schuldgevoelens ook, in wezen waak ik over zijn welzijn, want ook deze overtreding was weer een brandschone blessurevrije.

Terwijl ik opkrabbel, heb ik hem alweer in mijn vizier. Hij zweeft van me weg. Geen misprijzend gebaar van zijn kant, geen haatdragende blik, hij laat zijn voeten spreken. Gentleman-speler. Iemand tot wie je een respectvolle afstand bewaart – ik merk dat ik me van de weeromstuit steeds meer met andere mensen in het rood begin te bemoeien. Zoals die Joegoslaaf daar, die Katanec.

Onze witte broekjes zijn zo zwart als roet. Jan en ik kunnen het onontkoombare verlies niet verkroppen, we reageren onze frustraties af op alles wat rood is. Die Katanec raak ik zo verschrikkelijk hard dat hij van het veld moet worden gedragen. Te midden van het opstootje rond mij dat volgt – er wordt wat geduwd en geslagen, ik neem een voorbeeld aan de elegante Klinsmann en houd me er een keer verre van – kijk ik de deinende brancard vol ongeloof na. Zo smerig was het toch niet? De Z-side vindt de schoppartij prachtig. Ze gooien aanstekers op het veld, een vijl, vuurwerk gaat af. Bloemenofferande voor een zootje ongeregeld. Voor de Duitse doelman is er een stuk van een paraplu.

Het is, denk ik als we met zijn allen in bad zitten, misschien maar beter als de uitwedstrijd per post wordt afgedaan. Haan laat bij de persconferentie optekenen dat hij ons maar een ordinaire schopploeg vindt. Kan zijn, zegt Westerhof. Hij denkt dat ons spel wellicht hard oogt omdat onze mandekkers op snelheid moesten verdedigen, en de Duitse mandekkers in stilstaande situaties. ‘Maar De Wolf moet niet gaan slaan. Als ik dat had gezien, had ik ingegrepen.’

Zwaard

Mannen in blauwe windjacks dragen kartonnen dozen uit het kantoortje van Renze. Het lijkt wel alsof de stop uit een bad wordt getrokken, de club lijkt leeg te stromen. Badwater dat veel mensen al te koud vonden, maar waarin ik me nog altijd wentelde. We staan erbij en kijken ernaar, met de ballennetten en pylonen nog in onze handen. Renze heeft de Belastingdienst geld gekost, hij ontkent de beschuldigingen niet eens. Zelf is hij er geen cent wijzer van geworden, zegt hij. Hij deed het voor de club, en ik geloof hem zonder meer.

Om spelers naar het hoge Noorden te kunnen lokken, moest hij nu eenmaal iets doen. Lukte het niet linksom, dan moest hij rechtsom. Anders kom je toch nooit waar je wilt zijn? Zo zie ik de dingen ook. En nu is FC Groningen min of meer failliet. ‘Het zwaard van Damascus hangt boven deze vereniging,’ zo spreekt hij bij zijn aftreden. Mensen vinden zijn versprekingen en verhaspelingen grappig. Al die dingen die ze over hem schrijven, het zal wel. Ze veroordelen hem voor gesjoemel met zwart geld en belastingontduiking, en daarvoor gaat hij de bak in. Ook Hennie Meijer en René Eijkelkamp krijgen bezoekjes van de FIOD.

Mij laten ze met rust. Toen ik kwam, was ik nog maar een kleine jongen. Een nobody. Het was waarschijnlijk de moeite niet om mijn salarisje zwart te betalen. In Renze kan ik gewoon niet teleurgesteld zijn. Ik schrijf hem een brief, later stuur ik hem nog eens een kaart. Ook zal ik hem een bezoekje brengen. Een Oosterpark zonder Renze, ik kan me geen verlatener plek voorstellen.

Rob Jacobs (3)

Winterstop, Rotterdam, De Kuip.

Hans Kraay senior: ‘Hoe vind je zelf dat het gaat?’

Rob Jacobs: ‘Halverwege het rechterrijtje. Kan beter.’

‘Feyenoord staat historisch laag. Het gaat zo niet langer.’

‘Wie gaan we halen?’

‘Een centrale verdediger.’

‘Waar denk je zelf aan?’

‘Er loopt een hele goeie bij FC Groningen.’

‘De Wolf?’

‘De Wolf.’

‘Ik weet het niet.’

‘Wat vindt het bestuur?’

‘Gerard Kerkum zegt doen.’

‘En Cor Veldhoen?’

‘Cor zegt doen.’

‘En Piet Steenberg?’

‘Doen.’

‘En Moulijn?’

‘Ook.’

‘Waar wacht je dan nog op?’

‘Ik weet het niet.’

‘Binnenhalen die De Wolf. Ga je veel plezier van krijgen.’

‘Ik zie er niks in.’

‘Waarom niet?’

‘Ik vind hem asociaal.’

Feyenoord

Rodney heeft aandachtig geluisterd, de hoorn ligt weer op de haak. In zijn ogen ligt dezelfde rust als die van pa. Het is januari 1989, zomaar een dag in Roden. Je zit op de bank, je kijkt wat naar buiten. Tuintje voor, tuintje achter. Alles bruin en nat. Ingrid zit aan de tafel in de achterkamer. Ook zij staart me aan.

‘Wie was dat?’

‘O, niemand.’

‘Kom op.’

‘Nee, echt.’

‘John!’

‘Het was Hans Kraay senior maar.’

‘Wie is dat?’

‘Technisch directeur van Feyenoord.’

‘En?’

‘O, niks. Of ik wil praten.’

Als ze de grijns met rij tanden ziet, krijgt ze ogen als schotels.

‘Denk je dat...?’

Ik denk het, ja. Het klopt zo goed. Sparta, FC Groningen, Feyenoord. Wat een reeks, maar er is nog niets zeker. Het enige wat ik weet, is wat ik in de krant lees. Het gaat historisch slecht met de club van mijn dromen.

‘Denk je dat we terug kunnen naar het westen?’ zo houdt ze aan.

‘Ik spreek Kraay dadelijk.’

‘Waar ga je heen?’

‘Bij Hoevelaken linksaf.’

Feyenoord (2)

‘Ik vind jou de ideale voorstopper,’ zegt Kraay. Waar kan ik tekenen? Het tafelblad is leeg. Zou er nog wat in zijn koffertje zitten? Hij zegt dat deze ontmoeting strikt geheim moet blijven, FC Groningen weet nog van niks. Een en ander moet contractueel worden uitgewerkt, mondeling wil hij wel wat toezeggen. Op de achterkant van het bonnetje van de zaak schrijft hij de termijn van maar liefst drie jaar, en het bedrag waaraan ik moet denken.

Het bedrag is meer dan ik bij FC Groningen verdien, maar niet veel meer. Het is niet wat een Koeman verdient, of een Rijkaard. Hij ziet mijn teleurstelling.

‘Dit is Feyenoord, John. Geen Ajax, Barcelona of AC Milan.’

Spelers zijn nog altijd eigendom van de club, zo legt hij voorts uit. ‘En dan is er nog de transfersom.’

‘Ik mag voor vijf ton weg, beloofden ze. Ingrid heeft heimwee.’

‘Dat bedrag gaat ook nog ’s af van het budget dat voor jou beschikbaar is.’

Ik luister maar half naar zijn uitleg, de finesses van financiën hebben me nooit zo kunnen boeien. Ik heb ook niet de illusie dat ik me nog financieel onafhankelijk kan spelen. Ik ben al zesentwintig, ik heb misschien nog maar vijf jaar de tijd om het beetje geld dat ik waard ben uit mezelf te schudden.

We praten hier over de club van mijn dromen. Het stadion dat ik als kind ontelbare keren bezocht, met mijn armen om pa’s middel geslagen, de wind over de Maas floot harder dan zijn brommer knetterde.

Als pa toch zou weten dat ik hier met Hans Kraay senior zit. In gedachten tik ik zijn nummer al. Ik trek die pen uit Kraays handen en zet mijn handtekening onder het bonnetje. Terwijl zijn wagen het terrein af draait, en nog voordat de telefoon aan mijn oor in Schiedam overgaat, staan de tranen in mijn ogen.

‘Dag jongen. Alles heel?’

‘Pa, luister...’

Als twee kinderen staan we te huilen.

Maasboulevard (4)

‘Onder deze flats voetbalde ik altijd,’ zo mompel ik meer tegen mezelf dan tegen Ingrid. We wandelen over het gras van de Maasboulevard, op een steenworp van mijn ouders. Ik trek met mijn rechterenkel. Van het weekend lag ik op volle snelheid, kwartfinale KNVB-beker, Aron Winter van Ajax kwam te laat, ik hing kermend in de lucht. Ik zag mijn vader in het hek hangen, hij wilde eroverheen vliegen – niemand komt nu nog aan zijn zoon. Zijn zoon, bijna bij Feyenoord.

Het was slechts een vleeswond aan de binnenkant van de enkel, ik zwaaide in zijn richting dat hij gerust kon zijn, na vijf hechtingen liep ik weer terug het veld in. Met mijn hoofd zit ik al in Schiedam, maar mijn lichaam behoort nog FC Groningen toe. Dankzij de overwinning op Ajax staan we in de finale van de KNVB-beker tegen PSV. In elk geval tot die tijd ben ik de trotse aanvoerder van FC Groningen. En al die berichtjes in de krant dan? *Celtic volgt De Wolf en Eijkelkamp, Feyenoord wil Eijkelkamp en De Wolf*. Die berichtjes gaan over iemand anders. Kraay heeft me verboden er ook maar iets over te zeggen, en al helemaal niet over mijn handtekening onder dat restaurantbonnetje, tegen wie dan ook, nog maanden moet ik ons geheim bewaren. Zelfs met Ingrid wilde ik het eigenlijk niet delen, ze praat me iets te makkelijk haar mond voorbij.

‘Deze flats waren voor mij dus echt het walholala, Ingrid. Als je daarboven kon wonen, dacht ik als kind, dan had je dus echt geld.’

En nog steeds ben ik diep onder de indruk. Het leegstaande appartement waarop wij zijn afgekomen, blijkt zelfs een dubbele etage te hebben. Ik sta aan het grote raam beneden, ik ben alweer verkocht. Dit is top of the bill, jongens. Riant uitzicht op de Maas, en mijn eigen, oude speelpark aan mijn voeten.

Achter mij worden argwanend deuren van vertrekken opengetrokken, ze telt het aantal slaapkamers. We verwachten ons tweede kindje.

‘Twee kamers, John. We komen er een tekort. Dit gaat hem niet worden.’

Pats

Ik sprong, kwam neer en hoorde pats. Hut vroeg om een kijkoperatie. Beschadigde binnenband, zeiden ze, verder kunnen ze er weinig mee. Ik moet naar huis gaan en rust houden. Dan valt alles stil. De bekerfinale tegen PSV kan ik vergeten, ook het intensieve faxverkeer tussen FC Groningen en Feyenoord is abrupt gestopt. Weken gaan voorbij zonder een telefoontje uit Rotterdam. Alleen met zaakwaarnemer Bob Maaskant heb ik nog contact.

‘Ik moet zeggen dat het er voor jou niet meer al te florissant uitziet.’

De clubs kwamen een transferbedrag van 665.000 gulden overeen, zegt hij. Maar FC Groningen weigert me voor dat bedrag te laten vertrekken.

‘Ze hebben toegezegd dat ik voor vijf ton weg mag! Feyenoord was toen nog niet in beeld, maar toch. Een toezegging is een toezegging, toch?’

‘Technisch directeur Martin Koeman ontkent elke toezegging. Er is alleen toegezegd dat jouw verzoek zou worden besproken in het bestuur. Jij bent hun meest waardevolle bezit, ze willen meer voor je vangen.’

‘Maar Feyenoord wil me toch hebben?’

‘Ook Feyenoord maakt terugtrekkende bewegingen.’

‘Maar Kraay liet me een restaurantbonnetje tekenen!’

‘Dat is niets meer waard. Je hebt nu een blessure. Hij wil je geloof ik nog wel hebben –

maar alleen als jij zelf iets kan regelen met FC Groningen.’

Vandaar dat het zo stil was. Iedereen wacht op mij. Maar wat kan ik doen? Ik wil geen conflict. Zeker niet met Feyenoord, maar toch ook niet met FC Groningen – ze hebben me net nog uitgeroepen tot populairste speler van het jaar. Maaskant adviseert me het geruzie aan anderen over te laten en er een arbitragezaak van te maken. Het is juli, de voorbereiding op het seizoen begint maandag al. Er is overleg met advocaten, er is correspondentie, en er zijn hoorzittingen. Alles zit los. Mijn knie, de transfer van mijn leven, Schiedam.

Deze voetballer verzamelt geen prijzen, zo denk ik weleens, maar blessures en littekens. Ik zie de paniek in Ingrid's ogen wel. Maar met haar verdriet weet ik me geen raad. ‘Het is zoals het is. We moeten afwachten.’

Ik wil net de buis weer aanknippen als de telefoon gaat.

‘Wie was dat? Kraay?’

‘Westerhof. Of ik me weer op de training van FC Groningen wil melden.’

‘Dat ga je toch niet doen?’

‘Ik zal wel moeten. Ik ben hun eigendom.’

Maar mijn trainingspak en voetbalschoenen laat ik thuis, besluit ik grimmig. Als een opstandige slaaf zal ik me op de training melden. Ik zal die ochtend mijn oorbellen in houden, en ik draag een bloes met een mooie print.

Blessures

(FC Groningen, 1985-1989)

1. Augustus 1985, neusschotje gekneusd, doorgespeeld
2. September 1985, enkelband rechts gescheurd, zes weken
3. November 1985, wond tandvlees, gescheurde lip, zeven hechtingen
4. Oktober 1986, schouder uit de kom, gekneusde rib rechts, middenhandsbeentje linkerhand gebroken, doorgespeeld met verdoving
5. Januari 1987, blindedarmoperatie met aansluitend ontsteking, zes weken
6. Mei 1987, binnenmeniscus linkerknie, zes weken
7. Juli 1987, spierscheuring rechterbovenbeen, zes weken
8. September 1988, kleine teen rechtervoet gebroken, na een wedstrijd, doorgespeeld met verdoving
9. September 1988, grote teen linkervoet gebroken, doorgespeeld met verdoving
10. Maart 1989, vleeswond binnenkant rechterenkel, vijf hechtingen, doorgespeeld
11. Mei 1989, onduidelijke blessure linkerknie, wordt vervolgd.

Knie

Het zijn de eerste trainingsdagen van het seizoen. In de koele schaduw van De Kuip lopen we rondjes. De ballen moeten in de zakken blijven, trainer Gunder Bengtsson heeft ons opgedragen te lopen. Niet een beetje warmlopen, maar lopen. Man, we lopen ons de touwtyfus, tegen de tijd dat straks het partijtje begint, ben ik al moe. Achter in de groep hobbelen Ruud Heus en ik op ons gemakje mee. Sinds de zaken tussen FC Groningen en Feyenoord rond zijn, en nadat ik ben voorgesteld aan de groep, heb ik met hem meteen contact.

‘Heus, De Wolf, aansluiten!’

Heus is weg. Als ik aanzet om hem bij te houden, zak ik door mijn knie. Hij lijkt wel van pap. Ik ga zitten op het gras. Heus ziet het, komt teruggelopen en wenkt verzorger Gerard Meijer. Rondje na rondje werpen collega’s een blik op me. Wat denken ze? Wat komt die De Wolf nou doen? We zaten te wachten op een verdediger, geen sukkelaar uit Groningen. Meijer kan zo gauw niets vinden, Bengtsson stuurt me naar huis. Morgen moet ik het maar opnieuw proberen.

De dag erop klap ik er weer doorheen, de dag daarop nog eens.

Ik druk het gaspedaal in tot aan de plaat, somber stuur ik mijn nieuwe Opel Calibra de Van Brienoordbrug op, kies de weg naar Schiedam-Noord, trekkepotend loop ik het tuinpad op aan de Ambachtsweg. Bij de deur springen twee whiskyhondjes tegen me op. DJ en Whitney, speelse Schotse terriërs, laten me voelen wat voor een houten klaas ik in feite ben. Met mijn knikkende knie bereik ik de bank, ik laat me vallen, tik het nummer van pa, stort mijn hart bij hem uit. ‘Ik heb geen gevoel meer in dat been.’

‘Jongen toch.’

‘Zal het me afgaan als Koos Alberts?’

‘Vast niet.’

‘Dit komt vast nooit meer goed.’

Niet eerder moet ik zo radeloos hebben geklonken in de telefonische rampspoed die ik bijna maandelijks over hem uitstort over weer een zware blessure. Hij is er stil van. Wat doe ik hem aan? Dit gesomber doet hem meer pijn dan mij. Inzicht, dat weer wegebt als ik hem heb weggedrukt.

Knie (2)

Het is ijskoud op de OK van het Dijkzigt. Het is 4 oktober, Werelddierendag. Ik heb Rien Heijboer om een ruggenprik gevraagd, ik wil erbij zijn als hij gaat snijden. Tien keer liever een ruggenprik voor mij dan narcose, mij brengen ze van zijn levensdagen niet meer in slaap. Ik heb dat één keer meegemaakt, begin vorig jaar, bij mijn blindedarmoperatie. Toen ik wakker werd, kreeg ik geen adem, ik dacht dat ik stikte. Jongen, ik scheet mijn broek vol, letterlijk. Weet je hoeveel mensen er niet wakker worden na een narcose? Dat wil jij niet weten. Er volgde nog een darmontsteking ook. Ik was er zes weken zoet mee.

Sinds die tijd bezoek ik Ted Troost. Kijk, ik kan wel op karakter doorgaan, maar op een bepaald moment zegt je lichaam toch: pats. Troost heeft me leren luisteren naar mijn lichaam. Nu wil ik van Rien leren kijken naar mijn lichaam. Ik kijk mee met de diverse scalpels die voor hem worden klaargelegd. Ik ril van de kou, de verpleegster legt een deken om me heen.

Ik kan niet meer stoppen met trillen. Ze stopt me stevig in.

Van achter zijn groene kapje somt Rien de mogelijke beschadigingen op.

‘Het kan je meniscus zijn, de banden of – laten we het niet hopen – de kruisbanden.’

Ik volg de fijnmotorische handelingen van zijn gehandschoende handen op de monitor. Het mes blijft maar glijden, van hoog boven mijn knie tot ver eronder snijdt hij me open. Ontsmetten, klemmen en haken, beelden van Groningse slagerijen en koeienogen met loshangende spieren komen in me boven, ik kijk even weg. Daar beneden is alles gevoelloos, in mijn bovenkamer draai ik overuren. Het zweet breekt me uit, en dan verschijnt zij boven me.

Met een washandje dept ze mijn voorhoofd. Een washandje zo zacht, zo koel. Zoiets heb ik nog nooit gevoeld.

‘Je doet het heel goed,’ zegt ze van achter haar kapje.

Eindelijk iemand hier die me geen u noemt. Ik doe mijn ogen dicht, ik wil een echte je zijn, de sterveling die ik dus ben. ‘Zie je al wat, Rien?’

‘Je voorste kruisband is afgescheurd. Maar komt goed, elders uit je been halen we gewoon een andere pees weg en die zetten we ervoor in de plaats.’

Mooi, mooi. Ik voel hoe mijn onderbeen omhoog wordt getakeld, ik voel hoe mijn bovenbeen wordt afgeklemd – ik voel. Raakt de prik al uitgewerkt? Ze sleutelen aan me als aan een oude auto, het lijkt al niet meer over mij te gaan. De monitor houd ik verder voor gezien, als een konijn staar ik in de operatielampen. ‘John, kijk dan.’ Rien toont me zijn elektrische schroefboor, laat hem even brullen. ‘Je krijgt een mooie roestvrijstalen schroef van me. Daarmee zetten we je buitenband strakker, en houden we meteen het bot erbij.’

Prima, prima.

‘John, kijk dan.’ Rien pronkt met zijn nietjespistool. Hij schiet er nietje voor nietje de jaap van veertig centimeter mee vast, en ik denk aan het washandje. Maar liefst vier uur later lig ik weer op mijn kamer.

De gipsen poot steekt in een slede. Die moet hem vierentwintig uur per dag, zes weken lang in beweging houden. Op mijn borst: een puntzak patat. Heeft pa meegebracht. Bram Ladage, een extra flinke portie. Mocht van Rien.

‘Je bent weer helemaal de oude, jongen. Alle deuren hier zwaaiden voor me open. Onvoorstelbaar. Alsof ik op bezoek ben bij keizer Haile Selassie.’

Ingrid (9)

Zijn knie zat zes weken in het gips, maar voor zijn revalidatie moest hij dagelijks in Zeist zijn. Met de auto pendelen was geen optie, want rijden met gips was verboden. De KNVB had hem de mogelijkheid geboden om door de week in het KNVB-hotel te overnachten, maar dat zag hij niet zitten.

Hij wilde bij zijn gezin zijn. Wie moest dan het hapje voor Rodney maken? Daarbij was ik bijna uitgerekend van mijn tweede, John kon toch niet weg nu? Hij ging pendelen, dat besluit stond vast.

Ik zeg: je mag niet rijden. Wacht maar, zei hij.

Hij stapte in zijn wagen, hij hoefde niet ver. Hij reed alleen even naar Van Dijk Mercedessen langs de A20. Een paar uur later stond zijn nieuwe wagen voor. Een automaat, voor de time being geleend. ‘Linkerpootje: niet nodig.’

Revalidatie

Als Wasiman is ingestapt, haal ik mijn rechterpoot van de rem, we glijden de straat uit, zoeven de linkerbaan van de A20 op, vol gas gaat het richting het revalidatiecentrum in Zeist. Rob Ouderland, de fysiotherapeut van het Nederlands elftal, wacht op ons. Op Steve met zijn enkel, en mij met mijn knie.

Op onze krukken strompelen we over kronkelpadjes tussen naaldbomen. We gaan bij Rob intern, onze koffers worden naar boven gebracht. Onze opdracht: leren lopen. Vijf dagen per week, zeven uur per dag. Rob neemt me mee naar het zwembad.

‘We beginnen lekker in het water. Houd je van zwemmen?’

Ik sta in het kikkerbadje. Br. Grote lummel waadt tussen moeders en spelende kinderen door. Mijn gedachten gaan terug naar Rodney in zijn box – altijd is hij maar op zoek naar iets wat hij vast kan pakken. Het drijfgordeltje dat Rob me aanreikt weiger ik korzelig, maar als ik genoeg heb van die stang en die koude stenen wand, grijp ik toch maar een schuimrubberen plankje vast.

‘Mama, die man kan nog geeneens zwemmen!’

Met Steve in het krachthonk lach ik om mijn ellende, gelukkig maar, anders zou ik dit niet volhouden. Dagenlang ga ik langs de rand van het zwembad, stapje voor stapje, weken achtereen sta ik tussen twee liggers in een zaal. Nog maanden heb ik te gaan, niemand weet waar dit eindigt. Ik ben geen kind dat leert lopen, ik ben een oude man die verknocht is aan zijn rollator.

’s Avonds lig ik op bed. Wat kan ik doen? Lezen? *De Ontvoering van Alfred Heineken* ligt al weken in mijn koffer. Ik ben geen lezer, ik ben een denker. Een tobber, zeggen sommigen.

Zappen dan maar? Van televisie val ik in slaap. Een lachfilm zou leuk zijn, *Naked Gun 1* of zo. Ik tik het nummer van thuis – met de buik alles rustig. De volgende ochtend bel ik weer, nog altijd is alles rustig.

Het is 8 december 1989, twee dagen voor mijn verjaardag, en we zijn uitgerekend. Op

stokken loop ik richting het krachthonk als mijn moeder belt – Ingrid is met spoed onderweg naar het Sint Franciscus, de sluisen staan open. Het volgende moment strompel ik tussen de naaldbomen door, speur het terrein af naar mijn automaat, verbreek alle records op de A12.

Desley heeft op mij gewacht. Hij is niks te vroeg, hij is precies op tijd. Hier wil ik blijven, denk ik als ik alweer afscheid neem van de visite. Ik draai de A20 op richting Zeist, mijn snelheid is aanzienlijk lager nu, ik rijd als een natte krant. Een mooie, ronde baby. Niet eens geel, maar biggetjesroze. Hij hoefde niet eens onder de lampen. Super, super, denk ik maar.

In mijn ogen staan tranen.

Revalidatie (2)

Het is tien maanden geleden dat ik voor het laatst een bal heb geraakt, vier maanden zit ik nu al intern, ik strijd tegen de definitieve afkeuring voor voetbal. Ik snak naar balcontact. Vandaag wil Rob met mij het kunstgras op, hij wil met mij de laatste fase in voordat ik weer met de bal aan de slag ga. Of ik daar klaar voor ben. Ik hoor mezelf zeggen dat het me niet verstandig lijkt.

Sinds een paar dagen voelt mijn knie niet zo goed. Er zit een akelig soort druk op, hij lijkt ook dikker te zijn, bij de schroef is het gaan irriteren.

Zoemend schroeft Rien met zijn handboor de schroef uit mijn knie: niets. Hij drukt op het gaatje: niets. Met een mesje maakt hij een klein sneetje. Pats.

Geel drab spuit hoog op tegen zijn witte jas.

‘Is dat normaal?’

Revalidatie (3)

Mijn eerste bloktackle in Zeist verliep goed. Rob zag toe, ik gleeed over het gras. Ik deed het in mijn broek van angst voor de klap die ging komen. Steve en ik kletsten tegelijk op de bal. Het werd een doffe, droge klap.

We hielpen elkaar overeind en we klopten onszelf af.

Dat gaat de goede kant op. Op plekken buiten Rotterdam, waar ik soms moet zijn, is het zelfs alsof ik al tot de basiself van Feyenoord behoor.

‘Vieze, vuile kutkakerlak.’

Ik houd mijn pas in, en draai me om. ‘Hoor ik het goed?’

‘Sorry, het was eruit voordat ik erg in had.’

Je bent een klootzak die tegen een bal trapt, ook als je al acht maanden geen bal hebt geraakt. Je krijgt schouderklopjes als het goed gaat, maar o wee als het wat minder gaat. Ik zou dit soort gedachtes willen delen met de andere jongens. Die moeten nog veel meer bagger over zich heen krijgen. De competitie loopt op haar einde, Feyenoord gaat eindigen in het rechterrijtje.

Mijn knie functioneert op zeventig procent – sinds mijn komst uit Groningen speelde ik nog geen wedstrijd voor Feyenoord. Een debuut is nog heel ver weg. In de hatelijke stukjes over mijn club wordt mijn naam niet genoemd, maar ze doen me niet minder pijn. Mensen in Amsterdam en in Den Haag associëren mij blijkbaar met de sukkelende havenarbeiders uit Rotterdam Zuid, maar juist daar verwacht niemand dat ik terugkom.

In De Kuip kom ik niet, ik kan me er niet toe zetten. Liever breng ik Sparta een bezoekje. In de kantine bij Korrie, mijn schoonmoeder, voel ik me op mijn gemak. Zwijgend zit ik met een kopje koffie op een kruk, ik staar naar het lege veld. Bengtsson en Verbeek zitten vast niet op een bezoekje van mij te wachten. In al die maanden heb ik Verbeek één keer aan de telefoon gehad. Ik snap het wel, ik ben niet interessant voor ze.

Revalidatie (4)

Ik vecht mezelf het eerste in. Lukt dat niet, dan dien ik mijn contract met Feyenoord netjes uit. Daarna vertrek ik naar Engeland. Dat staat vast, al moet ik er in de derde divisie spelen.

Van Engels voetbal slaat mijn hart over. Daar is een wedstrijd nog een gevecht. Als ik Engels voetbal heb gezien, heb ik op de maandagtraining vleugels. Het is zomer 1990. In de voorbereiding op het nieuwe seizoen heb ik de veldtraining hervat, bij de looptraining ga ik fanatiek voorop, mijn knie houdt zich goed. Ik vocht mezelf al het team van de reserves van Feyenoord in – als mij het bericht bereikt dat Tommie Krommendijk dood is.

Onder de douche sluit ik mijn ogen. Tommie was mijn maatje. Frivole linksbuiten, bij Feyenoord kwam hij maar weinig aan spelen toe. Hij verkaste naar FC Twente, ik verloor hem uit het oog, te druk als ik was met mezelf. Een auto-ongeluk, hij is maar drieëntwintig jaar geworden. Ik ben zevenentwintig. Vanmiddag ga ik godverdomme trainen alsof de duivel me op de hielen zit.

Als ik bij het partijtje als bezeten vooropga, verstep ik me en scheur ik een spiertje onder mijn rechtersvoet. Ik ben vijf weken uitgeschakeld.

Debuut (3)

Ook onder Bengtsson, zo begrijp ik van Heus, is het lopen, lopen, lopen. Ik spreek zelden een selectiespeler, ik train mee met de reserves, maar als ik er een tegen het lijf loop, steek ik graag mijn licht op. Ik wil weten hoe het met ze gaat, ben benieuwd wat er speelt in de groep. ‘Je mist niet veel,’ zegt Heus.

Sinds Bengtsson trainer is, heeft hij nauwelijks nog een bal gezien. Hij heeft het over kadaverdiscipline. ‘Goede trainer wel hoor, op zich. Maar een Zweed. Met buitenlandse trainers kun je niet echt communiceren. Bovendien zijn Zweden ijshockeyfanaten, hij wil dat we aan *forechecking* doen. We moeten de tegenpartij op hun helft opjagen en vastzetten, negentig minuten lang. Niet te belopen natuurlijk. En dus volgen boetes, en nog meer conditietraining.’

Koude man, voegt hij eraan toe. ‘Lachen is verboden.’

Achterin wil Bengtsson op één lijn spelen, denk ik. In dat systeem pas ik eigenlijk prima.

De PTT Telecompetitie is al weken bezig, ik ben fit als een hoentje. Op de training geef ik alles, al vijf wedstrijden speel ik in het tweede, wat moet ik nog meer doen om me in de basiself te spelen?

Sparta staat klaar om me terug te nemen, heb ik gehoord. Van achter hun tafeltje staren Bengtsson en zijn assistent Pim Verbeek me aan. Eigenlijk kijkt Bengtsson meer naar mijn haar, met een beetje een vies gezicht. Ga eens naar de kapper, lijkt hij te willen zeggen. En haal die vieze baard eraf.

‘Trainer, ik ben er klaar voor.’

‘We zagen je wel puffen. Het duurwerk kun je aan, maar je hebt nog moeite met het korte sprintwerk. We missen dat explosieve.’

‘Explosief ben ik nooit geweest.’

‘We gaan je niet opstellen.’

‘Als ik niet speel, kan ik het ook niet laten zien.’

‘De wedstrijd is geen speeltuin.’

Hoe langer dit gesprek duurt, hoe zinlozer het me allemaal voorkomt. Ik hoor het aan Verbeeks toon, ik zie het aan de blik van Bengtsson.

Debuut (4)

De Kuip is halfleeg, opnieuw dreigt Feyenoord al vroeg in het nieuwe seizoen af te zakken naar het rechterrijtje. Vier, vijf, zes wedstrijden kijk ik toe vanaf de tribune. Te midden van nog maar vijftienduizend toeschouwers.

Ik ben slechts een beperkte voetballer. Zo veel spelers zijn beter dan ik. Neem zo’n Ioan Sabău, de Roemeen bij ons op het middenveld – die is lichtjaren verder, al spreekt hij dan geen woord Nederlands. In de groep trek ik op met John Metgod, Piet Keur, Marcel Brands, Martin van Geel. Gelouterde spelers, maar een mentor voor mij kunnen ook zij niet zijn. Als ik iets wil, moet ik het zelf doen.

Het is 30 september 1990, we spelen thuis tegen RKC, en Verbeek stuurt me de dug-out uit. ‘Hesje aan, warmlopen.’ Ik voel hoe de spieren zich spannen in mijn gezicht. Geen gekke dingen doen. Beperk je tot dat waar je goed in bent.

Die week praat het Legioen over John de Wolf. Ook de pers schrijft over John de Wolf, er hangt iets in de lucht, iets van een belofte. In dat kantoortje daar zal Verbeek nu toch wel voorzichtig aan Bengtsson uitleggen dat ze niet langer om me heen kunnen? Nog eens vier weken later, een dag voor de wedstrijd tegen FC Twente uit, speel ik in het oefenpartijtje in de basiself.

De dag erop, in Enschede, schud ik mijn benen los. Knijp me, sta ik hier echt? Naast Henk Fräser wacht ik op het fluitje. De spieren in mijn gezicht spannen zich, het is alsof er rekfolie om mijn hoofd wordt gewikkeld. Doe waar je goed in bent, blijf dicht bij jezelf. Dat is alles. Als zo het fluitje gaat, zijn op slag achttien verschrikkelijke maanden vergeven en vergeten.

Debuut (5)

Het trage loopje zonder bal dat dan volgt, de trotse wijze waarop ik mijn borst vooruitsteek, de polsen iets omhooggedraaid, het laatste tussenhupje voordat ik, na een bal op Heus, weer ga wandelen. En nu gaan alle remmen los. Niets kan mij nog... ik wil zo graag slagen bij deze club.

Na drie wedstrijden spreken ze op Radio Rijnmond van ‘de rots in de branding’.

Na een wat mindere dag tijdens mijn eerste klassieker Feyenoord-Ajax (0-4), krijg ik op de training op mijn donder van Bengtsson. Ik ben een ‘schim van wie ik was’, weet hij al na vijf wedstrijden, en ik heb een ‘slechte invloed op de groep’. Ook in de kranten is de stemming omgeslagen. ‘Houthakkers,’ schrijven ze over Fräser en De Wolf. ‘Beperkte voetballers.’ Ik ga er alleen maar nog harder van trainen – en dan scheur ik een spier in de hamstring van mijn rechterbeen. Ik moet vier weken rust houden.

In burger zoek ik een plaatsje op de tribune. Een fan vraagt of ik bij het Legioen wil komen staan, en ik denk: waarom ook niet.

In vak S voel ik warmte. Geborgenheid die ik daar beneden al zo lang mis. Als het goed met Feyenoord gaat, gaan de mensen hier uit hun dak. Als het slecht gaat, zijn ze woest – maar ze blijven altijd komen, nooit keren ze je de rug toe. Hondstrouw, de supporters in Rotterdam, ik kan niet anders dan een zwak voor ze koesteren. ’s Avonds, als ik de samenvatting zie bij *Studio Sport*, schrik ik me een hoedje. Die man daar in vak S. Ik zie mezelf staan, grijnzend, uitgebreid toont de regie dat ‘volksman’ De Wolf tussen de fans staat. Nu denken ze dat ik het erom doe. Zo van: kijk eens, zij staan wel achter me. Mijn angst wordt bewaarheid. Als ik een paar weken later ben hersteld, roept technisch adviseur Ger Lagendijk me bij zich. Ik kan kiezen.

‘Op de bank of weg.’

‘Ik wil bij Feyenoord slagen.’

‘Wij willen je verhuren. RKC heeft interesse.’

‘Nee.’

‘Werk nou mee, dan speel je tenminste. Zo kan je jezelf bewijzen.’

‘Ik blijf bij Feyenoord.’

Met een plofkop loop ik door de gangen van het stadion.

Wim Jansen

Hij was een statische voetballer, hij moest in beweging komen, niet de hele tijd achterin blijven staan. Het hele team moest bewegen. Met zijn allen naar voren en met zijn allen naar achteren. Dat is voetbal. Voetbal zoals wij het in ’74 speelden. Later deden ze een touwtje tussen elf spelers om die samenhang te verkrijgen, maar dat hadden wij toen niet nodig. Wij hadden hersens.

Hoe breng je het spelers bij? Ik kon het ze tien keer vertellen, maar dan snapten ze het

dus nog niet. Ik dacht: ik moet het ze laten voelen. Elke dag deden we een half uur positieospel. Vijf spelers aan de buitenkant – twee in het midden, tien keer de bal rond was een punt. Er was één regel. Gaf je een pass en stond je daarna stil, blies ik op mijn fluitje. Prrrt! ‘John, in het midden.’

Bal inspelen, door-be-we-gen... Bleef hij staan, floot ik weer af en kreeg de tegenpartij de bal. Het waren steeds dezelfde spelers die daar niet in mee konden. Ook met hem ging het niet echt jofel. Bij anderen liepen de irritaties hoog op, ze gaven hem op zijn kop. ‘John! Kom op hé!’ Dan gingen ze elkaar staan uitschelden, en dat was precies wat ik wilde. Want bij balverlies moet het team zich snel organiseren. Dat kon ik natuurlijk ook voor ze gaan doen, maar ik had liever dat zij het zelf deden. Na afloop sprak hij me aan: verdikkeme trainer.

‘Elk keer als dat fluitje van u gaat, zie ik dat ik stilsta.’

Na een paar weken ging het een beetje lopen. Er werden minder fouten gemaakt, de eerste automatismen ontstonden. De spelers waren in beweging. En als spelers bewegen, zien ze meer dingen op het veld. Zien ze meer dingen, dan gaat dat doorbewegen in hun kop vastzitten – en gaat het er nooit van zijn leven meer uit. Als speler heb ik het me niet gerealiseerd, maar ook Happel bracht ons in voetbalsituaties waarin je als vanzelf tegen dingen aanliep. Israël, Moulijn, getergd waren we. Veel later pas beseften we wat er was gebeurd.

‘Trainer! József stond stil! Waarom fluit u niet?’

‘Niet gezien.’

Als Kiprich stilstond, vond ik dat niet erg. Die was dan juist op zijn best. Maar hé, dit wordt niet mijn boek hè. Dat je het weet. Maar je begrijpt wat ik bedoel? Sta je stil, ben je van geen waarde. Ben je van geen waarde, dan werk je voor de tegenpartij en ben je uit de wedstrijd. Prrrt! Anderen de bal. Dan kun je wel zeggen: ja maar trainer, ik sta al goed. Dan is er nog zoiets als stilstaan – en actief stilstaan. Op je voorvoeten, alert. Is er toch nog een betere positie?

Zo heb ik hoop ik bereikt dat hij een klein beetje een andere speler is geworden. Hij kwam met een rolkoffertje, hij moest gaan met een hutkoffer.

Wim Jansen (2)

Wie moet Romario stoppen? Dat was de grote vraag. Toch niet De Wolf? zei iedereen. Die kan alleen tegen grote, sterke spitsen spelen. Van kleine rappe heeft-ie geen kaas gegeten. Die dagen ging het niet geweldig met Feyenoord. Voor de halve finale KNVB-beker moesten we naar Eindhoven. In de competitie waren we daar met 6-0 geslacht.

Pas in de nacht voor de wedstrijd had ik de opstelling in mijn hoofd.

Iedereen dacht: Fräser op Romario, De Wolf is daar niet behendig genoeg voor. Twee uur voor de wedstrijd stapte ik op hem af. Ik zeg: John, moet je luisteren. Ik wil dat jij tegen Romario speelt. Denk er maar over na. Maar ik zag het al, hij hoefde er niet over na te denken.

Happel flikte mij dat ook, in een wedstrijd tegen AC Milan. Hij noemde alleen de klus, verder niks. Contraverdedigen noemden wij dat in die tijd. Kijk, meestal zet je een snelle op een snelle. Maar soms kun je ook een langzame op een snelle zetten, of andersom. Daar maak je verder geen woorden aan vuil, en je kunt er ook niet op trainen. Ja, niet zo gauw happen. Je moet het gewoon doen. Dat meebewegen waar we die maanden zo op trinden? Dat hoefde hij tegen Romario niet te laten zien, dat begreep hij ook. Met zijn specifieke vaardigheden moest het ook lukken. Met zijn intimiderende aanwezigheid, zal ik maar zeggen. Alleen al het feit dat Romario pas in de wedstrijd doorkreeg dat hij tegenover die vreselijke De Wolf stond, dat was al genoeg.

Romario heeft die dag geen knikker geraakt.

Rivera – zo heette die middenvelder bij AC Milan. Hij is nog voorzitter geweest ook. Hij was zeg maar de Van Hanegem van AC Milan. Rivera, een hele grote. Happel zei: Rivera. En hij liep zo weg. Nou, ik heb die Rivera in zijn veters gebeten. Er was ook nog een andere speler, een looper. Daar moest Van Hanegem op spelen, terwijl Van Hanegem een broertje dood had aan lopen. Ze hadden verwacht dat ik daartegen zou staan. Rivera, zei Happel. Verder niks. Romario, zei ik tegen John. En verder niks.

Zoiets kan ook verkeerd aflopen. Maar als ik er ook maar één woord aan had toegevoegd, was mijn geloof in hem niet over gekomen. Als je denkt dat iemand het kan, moet je het hem niet nog eens gaan uitleggen.

Romario

Als hij de bal kaatst en zich omdraait om verder te sloffen, vang ik hem toch nog even op. Dat soort kleine dingetjes. Aanwezig zijn. Hem laten voelen: hier is geen eer te behalen. Als hij dadelijk moet poepen, ga ik ernaast zitten.

Na onze verdiende overwinning op psv (0-1, doelpunt Fräser) spreekt trainer Bobby Robson schande van mijn 'gewelddadige' spel. Vreemd, voor een Engelsman. Volgens mij heb ik geen één overtreding nodig gehad, maar als ik zijn commentaar en dat van anderen moet geloven, heb ik blind lopen schoppen. Zelfs Theo Vonk van FC Twente, onze tegenstander over een paar dagen, kondigt alvast aan geen centrumspits op te stellen. 'Die houd ik liever heel.' Vonk, mijn ijzervretende trainer, de man die me een bijl in de hand duwde, bij wijze van.

Intussen blijkt de wedstrijd tegen psv de grote ommekeer te zijn.

In de KNVB-bekerfinale tegen Den Bosch staat Van Gobbel naast me in het centrum. We komen vlot op 1-0, maar kunnen niet echt doordrukken. Ik vecht heerlijke, harde duels uit met Jack de Gier, ook hij houdt van uitdelen en incasseren, woordenwisselingen is met zo iemand niet nodig. Ik bied hem de kans na een te korte terugspeelbal, gelukkig zit De Goey er kort achter.

In de kleedkamer zegt iemand dat we moeten opschieten, de Coolsingel wacht. Onze eerste echte prijs, we moeten dat ding gaan tonen op het bordes. We kijken elkaar vertwijfeld aan.

'Wat moeten we daar doen dan? Hoeveel mensen kunnen daar staan dan?'

Romario (2)

Ik heb hem hoog. Maar zodra het fluitje gaat, schuif ik dat respect terzijde. Die zomer, in de strijd om de Supercup, staan we weer tegen over elkaar.

‘Hé, Romario.’

‘Ja, ja.’ Hij sloft van me vandaan.

‘Romario, ik weet zeker dat jij vandaag niet gaat scoren.’

‘Ja, ja.’

Hij doet alsof hij me niet verstaat. In het voorbijgaan trek ik hem aan zijn mouw, ik tik met een vinger tegen zijn wang. Een vage glimlach breekt door.

‘Als jij vandaag scoort, drinken we een biertje.’

‘Ja, ja.’

Het lukt me maar niet bonje met hem te krijgen. Ik voel zijn afkeer van mij, ik begrijp het als hij geen respect voor me kan opbrengen. Hij heeft liever een voetballende verdediger. Daar kan hij mee doen wat hij wil. Met mij kan hij niks. Raar, als je erover nadenkt.

In Brazilië moet hij toch wat gewend zijn.

Al in de achttiende minuut doem ik blijkbaar zo schrikbarend achter hem op, dat hij een angstig stapje zet en spontaan zijn enkel verzwikt.

Ik kijk bijna verlangend naar de zijlijn, maar hij komt niet meer terug.

Zonder hem ontbreekt er iets, zonder hem mis ik... zingeving. Dat geslof, zijn geslaapwandel. Dat hield me scherp.

Nu is Kieft mijn man. Kieft is groot, sterk en aanwezig, ik moet weer uit mijn oude vaatje tappen. Een eerste elleboog heeft hij al manmoedig geïncasseerd. Maar bij een boogbal van Vanenburg richting Kieft, hoog over mij heen, sta ik als aan de grond genageld. In een reflex strek ik mijn arm, hands. Ik weet het al. Scoringskans beletten is direct rood – de nieuwe spelregel is sinds vandaag van kracht. Mijn eerste en enige rood in de eredivisie. Zonder nog op of om te kijken been ik het veld af.

Wim Jansen (3)

John: ‘Weet je nog? RKC uit.’

Wim: ‘Wel heb ik ooit. Zal ik jou eens wat zeggen? Laatst was Jan Boskamp hier. Gerard Meijer zat er ook bij. Boskamp beweerde dat ik vroeger de vedettes in mijn team niet durfde aan te pakken. Iemand als De Wolf, beweerde hij, die zou ik niet aanpakken. Gerard zei meteen: RKC uit.’

John: ‘In die ouwe kleedkamer daar.’

Wim: ‘Tien tellen duurde het, niet langer.’

John: ‘Met rust stonden we 1-0 achter. We speelden slecht, maar ik ging geloof ik wel aardig nog. Toch pakte je mij.’

Wim: ‘Krijg de klere, dacht de rest, dan moet ik helemaal mijn best gaan doen.’

John: ‘Ik kon er geen klote van, zei je, ik moest me diep schamen. Ik had altijd het beeld van: warme man. Nu dit. Ik begreep er geen flikker van.’

Wim: ‘Maar ik wel. Ik moest een voorbeeld stellen.’

John: ‘Je kon een speld horen vallen.’

Wim: ‘Een piepeltje dat net bij de groep was, had ik alleen maar afgebrand. Jij kon wat hebben.’

John: ‘Na rust vlogen we eroverheen. Goals van József, het werd 1-3.’

Wim: ‘Het had ook anders kunnen lopen. Jij had iets terug kunnen zeggen. Dan was het effect in de groep weg geweest.’

John: ‘Na afloop liepen we samen op naar de kleedkamer. Jij gaf alleen maar zo’n vette knipoog. Toen pas ging ik nadenken.’

Wim: ‘Ik heb geen psychologie gestudeerd, maar het werkt.’

John: ‘Het is ook de warmte die je voor je trainer voelt. Je bent niet de eerste de beste die het zegt. Voor jou loop ik door vier betonnen muren.’

Wim: ‘Ik heb mijn fluitje weggegooid, John. Dat je het weet.’

John: ‘Dat fluitje vergeet ik nooit meer. Zo simpel, maar het werkte.’

Wim: ‘Weet je wat het probleem is? Geen trainer die het nog doet.’

John: ‘Spelers accepteren zo’n fluitje niet meer.’

Wim: ‘Nu is het praten, praten en meepraten. Terwijl je het moet ondervinden. Ik heb alles op papier staan. Ik heb Boskamp wat laten lezen en...’

John: ‘Ik kom ook nog een keer bij je langs.’

Wim: ‘Ik ga je niet duwen. Als jij over dingen wilt nadenken, help ik je.’

Ingrid (10)

Waar we ook gingen, naar de Efteling of naar Blijdorp – als ik van de wc terugkwam, stond John te poseren met een fan. Hij stond voor iedereen klaar. Op een dag raakte hij verstrikt in drie schoolreisjes tegelijk. Een voor een kregen die kinderen van hem een handtekening. Hij kwam nog een heel eind ook, maar toen kwam er nog weer een klas bij staan. Het hield niet meer op. Onze eigen kinderen begonnen hun geduld te verliezen, wij wilden ook weer eens verder. Uiteindelijk wees hij een meisje aan en zei: sorry, tot daar. ‘Dan moet ik echt gaan stoppen.’ De begeleiders zonder handtekening vonden het maar belachelijk. Bozig keken ze ons na.

Als sluipschutters liepen we door de dierentuin.

In het zelfbedieningsrestaurant van Blijdorp kwam een jongetje op hem af, pen en papier had hij al in de aanslag. Met bladen vol patat en frikadellen en drankjes liepen we tussen de drukbezette tafeltjes door. John zei: ‘Kom je na het eten naar onze tafel? Dan krijg je er een.’ We zagen hem niet meer die dag. De volgende dag belde Radio Rijnmond. Een moeder had naar het station gebeld. Ze was gisteren met haar zoontje in Blijdorp geweest, en John de Wolf had hem een handtekening geweigerd. Ze vond John de Wolf maar arrogant.

‘Wat heb je hierop te zeggen?’ vroeg de presentator aan John.

De bijl erin

Weet je wat het is? Iemand moet het doen. Laatst hadden ze Sabău te pakken genomen. Een wonderschone voetballer, vind ik. Toen hij weer overeind stond, werd hij emotioneel. Ik riep zijn naam en wees ferm op mijn borst. Laat gaan, Ioan, zo was mijn boodschap. Laat óns nou maar wraak nemen. Voor zoiets nemen Fräser en mijn persoontje graag de verantwoordelijkheid.

Ik heb me altijd graag bemoeid met de oorlogen die anderen op het veld moeten uitvechten, maar de laatste jaren heb ik er een sport van gemaakt om mijn eigen tegenstander te vernederen. Als ik de bal niet kan koppen, dan hij zeker niet. Natuurlijk word ik ook weleens dolgedraaid, maar met slechts twee camera’s rond het veld wordt dat niet altijd vastgelegd voor het nageslacht.

Wel houd ik, in mijn hoofd, mijn eigen score bij. Sinds ik met Henk in het centrum speel, is tegen mij geen doelpunt meer gescoord.

Ze vergelijken ons al met het illustere Feyenoordduo Israël-Laseroms. Woorden hebben we niet nodig, we voelen elkaar aan als een Siamese tweeling.

Spelen we tegen De Graafschap – zie ik bij een vrije trap voor De Graafschap, terwijl we allebei ons mannetje dekken in het strafschoopgebied, in een ooghoek dat Henk boven op de tenen van Hans Kraay junior is gaan staan. Kraay is niet zijn mannetje, Kraay was alleen even mee naar voren gekomen om de bal erin te koppen. Nadat Henk nog even goed zijn hak erin heeft gedraaid, zoekt hij snel zijn mannetje weer op. De woedende Kraay is de vrije trap dan al vergeten. Hij heeft nu alleen nog oog voor Henk. Op het moment dat hij in de kluwen spelers Henk een schop wil geven, stap ik ertussen. Kraay wankelt, de vrije trap levert niets op, en diep gefrustreerd moet hij terug naar eigen helft.

Kijk, bij zo’n imago hoort geouwehoer. ‘Stelletje eppo’s die het veld ingaan om benen te breken,’ zeggen sommige spitsen. Maar vraag het nou eens aan een topspits als Wim Kieft van PSV, of een Ronald de Boer van Ajax. ‘Beetje bikkelen, dat hoort erbij.’ Zo zijn de meningen over mij verdeeld.

Als na een stevig duel in een Europese wedstrijd een Portugees of Duitser op de grond ligt, vinden Nederlanders dat prachtig. Ligt er een in de eredivisie op de grond, ben ik gemeen. Zelf zie ik het verschil niet zo. Mijn intentie is om de bal te hebben. Toch zoeken scheidsrechters in Nederland me, mijn naam is nu eenmaal John de Wolf. Neem ook de wedstrijd laatst tegen RKC. Werkelijk een brandschone wedstrijd van mijn kant, negentig

minuten lang. Mijn tegenstander had de bal, en ik moest een sliding in zetten. Weliswaar van achteren, maar hij sprong op. Ik raakte hem niet, ik speelde de bal, toch kreeg ik geel.

Nou vraag ik je.

Van de acht gele kaarten bij Feyenoord tot nu toe zijn er drie terecht.

Verder ben ik eigenlijk een engel in het veld.

Oké, ik spuugde Marciano Vink van Ajax een dikke, schuimige klodder vol in het gezicht. Man, je moest eens weten hoe vaak ik het kwijl van anderen uit mijn gezicht moet vegen. Je moest eens weten hoe vaak ik in mijn ballen wordt geknepen. Maar spugen en ballen knijpen is niet gemeen. Je kunt daarna gewoon weer doorspelen. Bovendien gaf ik Marciano binnen vijf minuten een hand, oprecht bood ik hem mijn excuses aan, en hij aanvaardde die zonder twijfel. Diezelfde wedstrijd sloeg ik, zonder een bal in de buurt, Bryan Roy in zijn gezicht. Kijk, dat ging echt te ver. Dat vind ik ook. Tegen hem zei ik meteen dat ik even niet goed bij mijn krentenbol was, en ook hij aanvaardde zonder meer mijn excuses. Maar ja, excuses laten ze niet zien op televisie.

Ik snap dat ze mij soms een schurk vinden. Maar als ik alleen een schurk zou zijn, dan was ik toch niet zover gekomen?

Er zijn spelers die me nooit meer aankijken. Peter Barendse van FC Dordrecht was zo kwaad op me, dat hij de hele wedstrijd heeft geprobeerd mijn been te breken. Daar kan ik best in komen. Al heb ik zelf nog nooit iemand moedwillig een doodschop gegeven. Ik ben geen beest.

Maar om je tegenstander te verslaan, is alles geoorloofd. Vrijwel alles.

Waar ligt de grens – dat is de vraag. Er zijn twee grenzen. Bij het eerste en het laatste fluitsignaal. We zijn collega's, je hebt het beste met elkaar voor. Alleen niet in het veld. Dat moet je scheiden van het leven erbuiten. Kijk nou naar het Engelse voetbal. Daar vallen ze elkaar na afloop huilend in de armen.

De bijl erin (2)

Ik lees dat ik een beest ben geweest. Zelfs de dokter van FC Twente wil interessant doen. Hij vindt dat John de Wolf 'net zo lang moet worden geschorst als Prince Polley geblesseerd aan de kant moet blijven'. Ik had verder geen woorden meer vuil aan de kwestie willen maken, maar nu ik ook Polleys leugenachtige lezing van het incident verneem, moet ik mijn verhaal wel doen.

Ik geef het ronduit toe. Ik heb iemand zijn poot willen breken.

Zijn been, bedoel ik. Ik zal het niet goedpraten, nooit, als jij de voorgeschiedenis maar kent. Prince Polley van FC Twente spuugde me in mijn gezicht. Een paar minuten later kneep hij me in mijn ballen. En nog hield ik me in. Toen ik na een mannelijk duel met hem op de grond lag, en de bal al lang weg was, trapte hij me bij het weglopen nog even vol in mijn kruis. In mijn kop blijken al dat soort kleine dingetjes tezamen dan toch een simpele optelsom te zijn. Niet eerder wekte het tellen ervan zo veel razernij in me op, nooit eerder was de trieste conclusie dat ik een ander bewust het veld af ging schoppen.

Onder de streep stond ‘wraak’. Ik ging hem breken.

Bij zijn doelpoging kwam mijn tackle te laat, mijn noppen eindigden achter op zijn knie. Hij scoorde nog, daarna moest hij kreupel het veld af.

Van excuses aan zijn adres is het niet gekomen, al had ik dat best willen doen. Mocht ik hem weer tegenkomen, is het wat mij betreft ouwe-jongens-krentenbrood. Of hij dat ook zo ziet? Ik weet niet of mij dat boeit.

De bijl erin (3)

Met Erik Meijer van mvv heb ik het moeilijk. Geblokte spits, goed in de lucht. Met de tikjes die ik uitdeel ga ik zover als ik denk dat nodig is om hem te stoppen, zolang ik hem maar niet ernstig blesseer – ik denk dat ik dat kan. Zo’n Meijer weet tenminste wat incasseren is. Luister ter vergelijking nou even naar dat gejengel van zijn medespeler, Rob Delahaye. Daar erger ik me dus wild aan. Terwijl we tegen de Limburgers jammerlijk ten onder gaan met 4-3, leg ik hem uit wat ik dadelijk met hem ga doen.

‘Ik ga je kop eraf slaan.’

‘Als je dat doet, nou!’

‘Reken er maar op. Ik zie je zo wel in de tunnel.’

‘Mag je doen, maar als je naar Maastricht komt, laat ik je doodschieten.’

‘Dat is goed. Maar kom nou dadelijk maar even bij me.’

Ik zorg ervoor dat ik als eerste het veld af ben. Ik storm de spelerstunnel in, trek mijn schoenen en kousen alvast uit, boven aan de trap blijf ik staan wachten. Daar komt hij, tussen de scheids en de grensrechters in. Ik geef ze een hand, en hem ook. Ik blijf staan tot alle mvv’ers zijn langsgetrokken. Dan schiet ik in de lach.

Echt. Ik had hem alleen maar willen feliciteren met de overwinning.

De bijl erin (4)

Ik voel iets wat ik niet mag voelen. Mededogen met een tegenstander.

We spelen een Europacupwedstrijd tegen Partizani Tirana. Twee weken geleden in Tirana zijn we ontsnapt met 0-0. Thuis in De Kuip trakteert een Albanees me op een elleboogstoot, ik voel aan mijn kin. Hij heeft me goed geraakt. Het doet me goed. Al nachten lig ik wakker van wat ik in Tirana heb gezien, de ellende waarin die mensen moeten leven. Het akelige beeld van broodmagere zwerfkinderen voor ons hotel. Dat raak ik maar niet kwijt. Ze zagen er zo verlaten uit. Bij thuiskomst in Nederland hebben we met zijn allen meteen een actie op touw gezet, fans brachten jam en pindakaas, we stopten de levensmiddelen in dozen en lieten die naar een weeshuis in Tirana rijden.

Als ik opkrabbel heb ik de keek al in gedachten die ik hem bij het eerstvolgende duel zal geven. In het voorbijgaan kijk ik hem recht in zijn geschrokken ogen. ‘Sorry,’ zegt hij. Sorry, meer is het niet. Het klinkt zo oprecht, zo welgemeend – meteen laat ik mijn voornemen varen. Zo’n jongen is voor het eerst op bezoek in West-Europa. Hij speelt de

wedstrijd van zijn leven, hij doet ook maar zijn best om zich in de kijker van een leuke club te spelen.

Wat voor klootzak ben ik dat ik denk hem iets te moeten aandoen?

Ingrid (11)

Op zondag ging ik altijd met hem mee naar De Kuip. Maar naar de wedstrijd zelf keek ik niet. Zat ik in de rust in het spelershome net lekker aan een bakkie koffie en een sigaretje, ging de bel alweer, en dan moest ik helemaal terug naar de zitplaats. Mij niet gezien, ik bleef lekker binnen zitten. Ruud Heus zijn meisje vond het ook wel best, die bleef bij mij. Na afloop kwamen de andere spelersvrouwen terug. Dan informeerde ik snel hoe John het gedaan had.

‘Heel goed. Hij heeft zelfs gescoord!’

‘Goeie goal, John,’ zei ik toen hij later binnenkwam.

‘Vuile teringhuichelaar.’

‘Wat bedoel je?’

‘Je stoel was weer eens leeg.’

Had hij vanaf het veld blijkbaar toch richting mijn plek gekeken. Ik denk dat hij het mooi vond om te zien hoe ik toch een beetje mijn eigen weg ging.

Humor

Onder Bengtsson mochten we niet lachen, nu vragen ze ons of er wat aan de hand is als we vijf minuten niet hebben gegrinnikt. Na elke thuiswedstrijd kijk ik uit naar het spelershome van ome Henk. Biljarten, kaarten, daarna met het vrouwtje de auto in en naar huis op aan – is je voorruit ingesmeerd met vaseline. Tróép, jongen. Denk je dat je het ervan af hebt, zit het er nog.

Zitten we te eten op het Leidseplein, heeft de ober een raar kapsel. Komt hij de bestelling opnemen, stoot ik Heus aan. ‘Ruud, hoe weet ik dat nou?’

‘Hm? Waar heb je het over?’

‘Welke kapper hij gaat. Hoe weet ik dat nou? Vraag het hem zelf.’

Dat soort dingen. Jongen, ik maak het mee dat zo’n ober dan gewoon niet meer terugkomt. Dat perplexe, dat iemand met zijn bek vol tanden staat.

Zit iemand van ons soep te eten. Steeds als hij een happie neemt, ga jij heel hard slurpen. Nou, bij de derde lepel durven ze hem niet eens meer in hun mond te dauwen, weet je wel. Druk doen, altijd zitten we druk te doen.

De donkere jongens in het team draaien muziek in de kleedkamer. Ze dansen, doen de samba onder de douche, en ze zwaaien met hun stengels. Zoiets had ik me nooit kunnen voorstellen bij Sparta. Ik kwam net kijken. Alles was nieuw, ik was overgeconcentreerd. Nu heb ik dat niet meer. Je moet pas focussen als het fluitje gaat. Dat zijn de clichés. Maar het is wel zo.

Zit ik in de kleedkamer naast Metgod. Voor Metgod voel ik van begin af aan respect. Real Madrid, Tottenham Hotspur. Toch heeft hij altijd boxershorts aan met van die kinderlijke dingetjes. Kikkertjes, poppetjes, dingetjes. Daar knippen wij dus weleens een kikkertje uit. Iemand anders zou denken: bekijk het, die broek met die dingetjes doe ik niet meer aan, ik draag liever iets normaal. Metgod niet. Hij blijft ze gewoon aantrekken. Dat bewonder ik.

Het is er ook de groep voor. De geintjes zijn leuk en overzichtelijk, het loopt eigenlijk nooit echt uit de hand. En iedereen ondergaat weleens een dolletje – op één man na dan. De Goey. De Goey wil met rust worden gelaten. Als je bij jezelf al een grappige gedachte toelaat, en al overwegend even zijn kant op kijkt, laat je de mogelijkheid meteen weer varen. De Goey laat je met rust. Als we hem gek gaan maken, gaat dat ten koste van onszelf.

Zo heeft een ieder zijn voorbereiding op de wedstrijd. Neem Heus. Heus is Gellie. Elke dag stopt Gellie handenvol gel in zijn haar, en kamt het dan strak naar achteren. Ook voor de wedstrijd. Eenmaal beneden, in de tunnel, loop ik langs, wens hem succes, en tik met mijn hand even over zijn haar – van achteren naar voren. Er is geen tijd meer om terug te hollen naar zijn toiletas, met twee handen harkt hij de boel weer een beetje recht. Zit het weer een beetje zoals hij het hebben wil, loopt Blinker nog even langs. ‘Succes, Gellie.’

Ruud Heus

De schoenen van De Goey waren weg. Vijf minuten voor de aftrap van de klassieker Feyenoord-Ajax. ‘Hoe zagen die schoenen eruit? Waren ze soms zwart en hadden ze maat 47? Sorry, niet gezien.’ We zochten met hem mee, in alle hoeken, we vonden ze niet. Nog twee minuten te gaan voor de aftrap.

Het was zielig om te zien, Ed kon met zoiets niet goed omgaan, het bracht hem echt uit balans. Natuurlijk was ook hij weleens aan de beurt, maar niet te vaak. Uiteindelijk, één minuut voor tijd, had één persoon wel een tip waar die schoenen zich mogelijk zouden kunnen bevinden. John.

John was vooral scherp op kleding.

Wat heb je aan? Geel shirt? Dan begon-ie te fluiten – vogeltje, kanariepietje. De helft van de groep deed het hem na. Dan zaten ze allemaal te fluiten, en zat jij daar in je gele bloes. Het hing dan van je persoonlijkheid af of je dat shirt nog eens aantrok of niet. De meeste spelers dachten wel twee keer na over wat ze aantrokken. Anders was je gewoon de lul.

Die dingen ontstonden. In ons midden was geen speler van wereldklasse. We hadden Tament, Blinker, Kiprich. Bijzondere spelers, persoonlijkheden, maar geen wereldklasse. Scholten was in de kleedkamer een stille, maar in het veld ging hij voorop. Zo had je ook nog wat aparte typetjes in de verdediging staan. Mannetjes, stuk voor stuk., zonder een leider van wereldklasse. Dat betekent normaal gesproken oorlog. Bij ons niet. We accepteerden al die rottigheid van elkaar. Slechts één ding accepteerden we niet. Slapte. Er moest bloed aan de paal, elke wedstrijd opnieuw. Iedereen moest mee. Dat fanatisme van ons kwam niet van Jansen of Dorjee, het kwam uit onszelf. Een dictatoriaal trainer als Van Gaal die dingen oplegt, was al na een wedstrijd weggehoond. Jansen en Van Hanegem

waren vaderfiguren. Ze lachten besmuikt om onze kutgeintjes.

Ruud Heus (2)

Alle vijftientwintig Feyenoordspelers reden Opel Calibra's.

Nou, kijk. Wat ligt dan meer voor de hand dan dat John vijftientwintig jaszakken doorzoekt, en de sleutels verwisselt?

Elke speler reed een andere kleur Calibra. Er waren groene bij, gele, rode, dat maakte shirtsponsor Opel niet uit. John en ik hadden voor de meer gedekte tinten gekozen. Nu was er bij De Kuip een dijkje. Voordat je vanaf de parkeerplaats de weg op kon, moest je eerst scherp omhoog dat dijkje op, en dan meteen weer scherp omlaag. Je zag dus niet wat er onder je was.

Na afloop van een supportersavond, waarop het een en ander was gedronken, wilden we met een grote groep spelers naar de stad. Iedereen stapte in zijn eigen Calibra, op het terrein gaf je gas, je trok de handrem aan en draaide aan het stuur, beetje driften, je kent het wel. Toen ging de eerste van ons met rokende banden het dijkje op en verdween uit zicht. Ik erachteraan.

Boven aan het dijkje brandden twee remlichten in mijn gezicht, ik moest vol in de remmen, ik miste hem op een haar na. Achter mij kwamen de anderen. Boem, boem, boem. De ene na de andere, echt, alles klapte op en in elkaar.

We stapten uit, wilden de blikshade bekijken – en stapten snel weer in.

‘Overall supporters,’ riep John. ‘Wegwezen hier, we kijken daar wel.’

Als mensen dit zagen, als de pers hiervan zou horen, dan zwaaide er wat. In een bonte stoet bereikten we het centrum van Rotterdam. De Baya Beach Club wachtte, maar eerst gingen we altijd naar 't Fust. Tegen de tijd dat we bij Stad Rotterdam parkeerden, naast het Hilton, waren we het incident al weer vergeten. We stapten uit, in heldere stadsverlichting. We wisten niet wat we zagen. Blikshade? Overzichtelijk geintje? Elke auto lag in de kreukels. Bij de ene stond de motorklep omhoog, bij de ander de achterklep. Koplampen hingen aan draadjes, nummerplaten waren eraf getrokken, grills waren verwrongen. Het was een autokerkhof.

Ruud Heus (3)

Eén keer – dat was wel wat minder – bonden we een touw aan de bumper van Metgods auto. Het andere eind knoopten we vast aan het stadion. Toen Metgod vol gas achteruitreed, trok hij eerst het trappenhuis van de toeschouwers uit zijn voegen, voordat zijn bumper eraf vloog.

Fräser, Robbie Witschge, Blinker, ik, het groepje initiatiefnemers wisselde van samenstelling, maar één persoon was altijd en overal aanwezig. Hij was op de plek van de misdaad, ook als hij niks deed of zei. Dan stond hij op de uitkijk, en viel hij als het ware samen met zichzelf.

Hij zag alles. Vrouwen, ook. Liepen we warm voor de wedstrijd, tikte hij me aan. ‘Vierde

rij, derde van rechts.’ Ik kijken – ja hoor, blond. Wij naar het hek toe, praatje maken, beetje dollen.

Terug in de kleedkamer bleek alle kleding van de haakjes en de plankjes gehaald. Echt alles was weg. Iemand in de badruimte riep. Had John alle kleding, van alle vijftientig spelers, de broeken, jassen, sokken, onderbroeken en autosleutels – alles wat hij kon vinden – in de badkuip gedaan en door elkaar gehusseld. Konden we uitzoeken van wie wat was.

Op een mooie dag kwam Peter Bosz naar Feyenoord. Iedereen parkeerde altijd zijn Calibra langs het kunstgrasveld, maar wat deed Bosz? Die kwam op de fiets aangezet. Tring, tring! Populair gedrag van een nieuweling, dat kon niet. Dus was het wachten op John. Als hij wat langer binnenbleef, wist je het wel. Dan speelde er iets. Toen Bosz naar de massage werd geroepen, namen we die fiets van hem naar het spelershome en haalden hem uit elkaar. Helemaal, zelfs de kettingkast en het tandwiel kregen we van het frame af. We keken elkaar beduusd aan. Wat nu gedaan? Met zijn ogen wees John me op het lattenplafond. Toen Peter na zijn eerste, fijne training voor een verfrissend drankje het spelershome in liep, bungelde elk onderdeel van zijn stalen ros aan een touwtje aan een latje. We probeerden hem ervan te overtuigen dat al die spullen tezamen ooit zijn fiets vormden, maar dat viel nog niet mee. Toen we wel zo’n beetje waren uitgelachen, wilden we hem weer in elkaar schroeven. We hadden geen idee hoe dat moest. Een fietsenmaker uit Charlois hielp ons uit de nood.

Ruud Heus (4)

Werd hij zelf weleens aangepakt? Minder dan de anderen. De anderen uit het groepje met kloodzakjes werden gepakt, ik ook. Hij niet echt.

Ik had mijn haar altijd vol met gel zitten. Mijn producten voor haar- en huidverzorging bewaarde ik zorgvuldig in mijn toiletta. Die was nogal groot uitgevallen, een soort dokterskoffer was het. Alles had ik bij me – crèmes, zalfjes, parfums. Ze noemden me ook wel de Wandelende Drogist.

Op een dag kwam ik thuis na een dagje training. Ik maakte die tas open – was-ie helemaal volgestopt met zooi van de lunch. Mes en vork, servet, pot pindakaas, peper-en-zoutstel. En een pak vermicelli.

Sta je toch even met je bek vol tanden, hoor. Maar het was niet zo dat we niks tegen John konden zeggen of doen. Neem even die bloezen van hem. Blinker en Witschge liepen er ook mee. In het begin vond ik ze ook wel mooi, maar de prints werden met de maand drukker. Na een jaar was het echt te erg geworden. Al die kleuren door elkaar, het was gewoon niet meer om aan te zien, man. Daar lachten we hem wel om uit. ‘Hé, kerstboom.’

‘Is gratis man,’ zei hij dan. ‘Je bent gewoon jaloers, man.’

‘Joh, al kreeg ik hem gratis, trok ik hem nog niet aan.’

Hij kwam aan de beurt. Maar minder dan anderen. Dat was toch die uitstraling. Met één blik legde hij mensen het zwijgen op. En hijzelf keek er wel voor uit zich in de groep kwetsbaar op te stellen. Collegiaal feedback geven aan John? Dat was lastig. Hij was erg

gevoelig. Die kant van hem kende ik ook, ik was tenslotte zijn slapie. Alleen een op een toonde hij die kant van zichzelf.

Gary Lineker

Het zoontje van Gary Lineker is ernstig ziek. Dat zag ik van de week in een reportage op de Engelse televisie. Ik ben er nog altijd stil van.

Bij het ventje, één jaar is-ie nog maar, is leukemie geconstateerd. Al maandenlang ondergaat George chemotherapie, en op dit moment, nu zijn vader helemaal in Nederland is, is hij nog aan het kuren. In de reportage zie je dat Lineker steeds pendelt tussen voetbalveld en ziekenhuis. Verschrikkelijk zoiets.

Morgen wacht de kwartfinale van de Europacup II tegen Tottenham Hotspur. Dorjee heeft geen hoge pet van ze op. Ik zit tussen hem en Gerard Meijer in. We kletsen wat, en bladeren door de kranten van vanochtend. De Spurs staan onder grote financiële druk, lezen we. Als ze de halve finale niet bereiken, gaan ze failliet. Hun enige echte ster is spits Lineker. Die is zo goed, zo heeft Dorjee in een van de stukjes laten optekenen, dat hij eigenlijk misstaat in het nationale elftal van Engeland, laat staan in dat van de Spurs. De coach van Tottenham is witheet over de uitspraak. Uit wraak heeft hij het over de beperkte kwaliteiten van De Wolf. Ook Lineker wordt gevraagd naar wat hij van zijn directe tegenstander weet. 'De Wolf heet hij, hoorde ik,' zegt hij volgens de verslaggever met een knipoog. 'Hij schijnt groot, sterk en agressief te zijn. Komt goed uit, masochisme is me niet vreemd.'

Ik weet ook iets over hem.

Moet ik hem aanpakken? Een wanhopige vader? Zal ik Dorjee om raad vragen? Metgod, Fräser? Als ik technisch directeur Wim Jansen zie lopen, schiet ik hem aan. 'Mag ik na afloop mijn shirt met Lineker ruilen? Normaal gooi ik mijn shirt in het publiek, maar dit is een ander geval.'

Gary Lineker (2)

De tape op mijn duim heb ik eraf gehaald, het hinderde me bij het ingooien, het hinderde me bij slidings, het hinderde me bij mijn concentratie op Gary Lineker. Vanmiddag schoot die duim uit de kom, Meijer zette hem weer recht. Lineker loert. Hij loert op de lange bal die komen gaat.

Metgod bouwt op, maar Witschge en Sabău staan ver weg, Metgod kan niet anders dan een lange bal geven. Dat spelletje kennen ze in Engeland al jaren. Zijn ballen komen even hard weer terug. En Lineker is gek op lange ballen. Lineker beweegt. Waar ligt de dode hoek van De Wolf? Ik moet hem kort dekken, ik moet hem op zijn huid zitten, met handen en voeten probeer ik hem van zijn bloedlinke loopacties af te houden. Ternauwernood blok ik een eerste schot, in een luchtduel balanceer ik ruggelings op zijn rug.

De tijd verstrijkt, een, twee, drie, vier kleine overtredinkjes heb ik pas nodig gehad. 'Unlucky, Gary,' zegt iemand van de Spurs. 'Well tried.'

Dan kijk ik achterom. Waar is-ie gebleven?

Ik weet niet wat ik zie. Gary Lineker, de gevaarlijkste spits van Europa, topscorer van de Spurs. Loopt van het veld af. Naar de kant gehaald, omdat hij een verloren wedstrijd speelt? Of speelt zijn hamstring op?

Daar gaat mijn kans om mijn shirt met hem te ruilen.

Gary Lineker (3)

Uit Nederland heb ik een pakje meegenomen. Het is een compleet kindertenuetje van Feyenoord. Maatje xxs, het allerkleinste dat ze voorradig hadden in de Feyenoordshop. Het ligt vrolijk verpakt tussen de andere spullen in mijn tas.

Het is twee weken later, we spelen de return op White Hart Lane in Noord-Londen. We hebben veren onder onze voeten gebonden, alles gaat vandaag de lucht in. Bal en tegenstander, negentig minuten lang, daar kun je donder op zeggen. Laat ze maar komen, heeft Dorjee gezegd, thuis hebben we al bewezen dat we op de nul kunnen spelen. We verdedigen de 1-0 van Kiprich, de Spurs vechten voor hun bestaan. De ware voetballiefhebbers zullen vandaag niet aan hun trekken komen, maar het vak met de Feyenoordaanhang trilt al van genot.

Op andere tribunes zit andersoortige belangstelling. West Ham United, Sunderland, Arsenal. Er zitten scouts van clubs bij waar ik nog nooit van heb gehoord. Officieel weet ik van niks, ik heb met niemand gesproken. Maar de kranten hier hebben het over 'een van de beste centrale verdedigers van Europa'. Het prijskaartje dat er volgens hen aan hangt is er een van 'iets boven de miljoen pond'. Dat is makkelijk op te brengen voor een Engelse club.

Kijk, te praten valt er altijd. Maar als ze straks mijn commentaar vragen, zeg ik dat ik mijn zinnen heb gezet op een prijs voor Feyenoord. Eén van de drie minimaal, het is al voorjaar 1992, en we zijn nog op alle fronten in de race.

'Unlucky, well tried.' Na elk vlammend duel kijken Lineker en ik elkaar even aan. Aandachtige blikken zijn het die we uitwisselen, keer op keer, van man tot man. Jij bent er, en ik ben er. Verder is er niets. We staan tegenover elkaar in een roes van onophoudelijk gezang dat de tribunes af dendert.

Glory glory Tottenham Hotspur/ Glory glory Tottenham Hotspur/ Glory glory Tottenham Hotspur/ And the Spurs go marching...

Daartussendoor, klein maar dapper, het geluid uit Rotterdam.

We love you, Feyenoord, we do.

Gary Lineker (4)

We houden de Spurs op 0-0, met de 1-0 thuis erbij zijn wij door, ontgoocheld druipen ze af. Spelers om mij heen schieten nog snel een tegenstander in tranen aan, ze ruilen shirts voordat hij voor altijd is verdwenen. Ik waag het erop, ook ik vraag zijn shirt. 'Sure, man. Well played.'

Ons team hangt nog lang rond op het veld, uitgelaten bedanken we de meegereisde

aanhang, we kunnen geen genoeg van elkaar krijgen. Met zijn nummer 10 op mijn rug dirigeer ik het duizendkoppige mannenkoor in ons vak. *We gaan naar Liverpool, we gaan naar Liverpool, we... gaan...* Ik hos mee op de maat, met Ruud en Robbie spuit ik een fles champagne leeg voor de camera's.

Een laatste slok, dan moet ik gaan.

Ik sta voor de kleedkamer van de Spurs. Geen geluid, alleen het kloppen van mijn hart. Dit is een van de engste dingen die ik ooit heb moeten doen.

In de ruimte heerst doodse stilte. Deze jongens zijn wat je noemt: echt verslagen. Mijn blik trekt langs de bank, ik stap op hem af, geef zonder iets te zeggen het pakje.

Leidseplein

Vanavond zijn in Rotterdam alle tenten dicht. En in Amsterdam gebeurt het. Maandagavond, Stapavond. Alle vijftientig jongens zijn welkom om mee te gaan, met een mannetje of vijftien stappen we weer het Leidseplein op.

We bevinden ons doodleuk in het hol van de leeuw. De Amsterdammers op straat vinden het prachtig dat we hier rondlopen, ze zijn dol op ons. József staat zelfs midden op het plein handtekeningen uit te delen – aan Ajaxhooligans.

Eerst gaan we naar bar La Bastille, daarna naar The Cooldown Café. Wordt het nog later, gaan we naar het Feest van Joop.

Bekende Nederlanders, Ajacieden, elke week zie je hier dezelfde koppen. Schlagers op tien, gesprekken zijn onmogelijk. Je kunt alleen kijken, en lijf aan lijf een beetje ouwehoeren met elkaar. Ik bedenk weddenschapjes, Heus moet lucifers trekken. Trekt hij de kortste, mag hij de schnaps naar achteren slaan.

Zelf drink ik liever jenever-cola. Of weet je, geef me anders een grote Apfelkorn, of een schnaps met 7Up eroverheen. Levensgevaarlijk spul, je hebt niet door hoe dronken je in feite bent. Toch stapt straks iedereen gewoon weer in zijn Calibra. Nu zijn we nog één. Op weg naar huis is het ieder voor zich.

Mario van der Ende

Op maandagavond kwam ik hem geregeld tegen op het Leidseplein. Ik was aan het stappen met mijn neef, en hij met de Feyenoorders. Hij was veranderd. Bij Sparta had hij nog zo'n vlassig snorretje – hij had de tweelingbroer van Ed de Goey kunnen zijn. Bij FC Groningen was hij al meer aanwezig, al trad hij ook daar niet op de voorgrond. Maar nu heerste hij over de velden, met bloederige verbanden om zijn kop. De voorplecht van een gehavend maar trots Vikingschip.

In de kroeg was hij een filmster, het stralend middelpunt van de groep. Altijd stapte ik op hem af voor een praatje. Dan knikte ik naar zijn bloes.

‘Zeg John, kun je straks even naar mijn huis komen?’

‘Hoezo?’

‘Kan ik de kleuren van mijn testbeeld bijstellen.’

Het viel me op hoe verlegen hij dan was. Dat bombastische van het veld – weg was het aan de bar. Wat dat betreft was hij net Jan Wouters. Hij vertelde niet veel over zichzelf, informeerde kort naar mij. De vallende stiltes verbloemde hij met behulpzaamheid. Had ik ergens hulp bij nodig? Probleempjes, oplossinkjes – liefst iets met auto’s, of kleding. Dan stond hij vooraan, zijn laatste dubbeltje zou hij nog met je delen. Hij wist altijd wel iemand die iets voor me kon fiksen. Ik zat niet echt op wat voor hulp dan ook te wachten, maar goed.

‘Als ik maar niet zo’n hemd van je aan moet,’ zei ik.

Ook rond wedstrijden stond zijn deur open. Bij Heerenveen-Feyenoord sliep ik in hetzelfde hotel als Feyenoord. Op weg naar mijn kamer zag ik een deur op een kier staan. Zat Van Hanegem daar. Hij rookte een sigaretje op zijn bed. Ik liep even binnen, maakte een praatje. Twee uur later zaten we met acht, negen spelers nog op zijn bed. Met glazen beeldde Willem de opstelling uit, de te verwachten situaties op het veld. Ik luisterde met rode oortjes.

Dat ik daar als neutrale scheidsrechter gewoon bij zat.

De volgende dag was het steenkoud op het veld. Die Friezen wilden altijd openen met het Blauhúster Dakkapel, die speelde volgens de traditie het Friese volkslied. Ze hadden maar één Fries in dat team rondlopen, maar goed.

We stelden ons allemaal op in een rijtje, toonden respect. De oostenwind sneed door ons heen, het gevoel in mijn tenen was al weg. Aan de hoempapamuziek leek werkelijk geen einde te komen, dat kapelletje, dat dweilde maar door. Hoor ik John naast me. ‘Mooi geweest, boys. Opwarmen.’

Terwijl dat koper en slagwerk nog in volle gang was en Heerenveen in het gareel moest blijven, stond Feyenoord al lekker een balletje rond te tikken. Stelletje bandieten, dacht ik, ze hebben nog gelijk ook. Ik stapte ook uit de rij.

Mario van der Ende (2)

Uit lieten ze zich door niemand de wil opleggen, thuis bepaalden ze hoe dan ook wat er gebeurde. Al voor de wedstrijd begonnen de intimidaties.

Ik was altijd ruim op tijd in De Kuip, ik stond te trappelen als een kind. Al die vlaggen, het sfeertje, het praatje met de terreinmeester. Die vertelde me dat hij dadelijk ging sproeien. ‘Als de druppeltjes aan de sprietjes blijven hangen, dan is het goed.’ Een paar spelers liepen langs, De Wolf stootte me ruw aan.

‘Ga jij fluiten? Hadden ze niemand anders? Veel geblesseerden zeker?’

Zo begon het al. Meest imponerend waren de twee minuten voordat je het veld opging. De klep van de tunnel was nog dicht. We luisterden naar het gezang, het ‘Hand in Hand, Kameraden’ werd aangeheven, Lee Towers stierf weg, en het getrommel van schoenen op de betonnen vloer zwol aan. John kraste er nog eens extra met zijn noppen overheen, en keek zijn tegenstander indringend aan. Van achter uit de rij hoorde ik Robbie Witschge

stoer meepiepen. ‘Jullie komen hier niet levend uit.’ Ik zag de geschrokken blikken van spelers van NAC, of Roda JC, en dan deed Heus er nog een schepje bovenop. ‘Moet je die schijterd zien, man, we staan al met 1-0 voor.’ Het werd steeds erger. Op een gegeven moment konden de elf van Feyenoord het niet eens meer opbrengen om netjes in een rij te wachten. Als hangjongeren leunden ze tegen de wand van de tunnel, en namen uitgebreid de jongens van de tegenpartij op. Zonder veel te zeggen, of juist met intimiderend gefluister en gegrinnik. Als dan eindelijk de klep openging en het licht aan het einde van de tunnel doorbrak, hoorde je John nog even.

‘Grijp ze bij de strotten, eerste seconde!’

Ajax of psv had je daar niet mee, maar een Volendam wel. Ik vond dat heerlijk, het zette ook mij vanaf de eerste seconde op scherp.

Ik werkte met sterren. De hoogste categorie bestond uit vijf sterren. Jan van Dijk behoorde daartoe, Gène Hanssen van Roda JC, Jan Wouters en Ton Pattinama. Namens Feyenoord zat Henkie Fräser bij dit selecte groepje. Als een van die mannen speelde, bevond ik me in een staat van verhoogde paraatheid. Heus, Van Gobbel en Bosz kregen van mij vier sterren. Witschge had vooral veel woordjes, cynische dingetjes onder de gordel. Voorin had je dan nog de lieverdjes – Blinker, Taument en Kiprich. Als die iets gingen uitvreten, zag je dat een uur van tevoren aankomen. Samen speelden ze het spel zoals hun dat paste. Taument gevloerd? Nog even doorrollen, stadion ontploft, De Wolf erbij – en dan was het wachten op wraak. John had in mijn register een vierenhalve ster achter zijn naam staan. Tijdens uitwedstrijden hield hij zich meestal gedeisd, maar thuis in De Kuip was hij prominent aanwezig. Zodra hij het Legioen hoorde, was hij ontoerekeningsvatbaar. Toch heb ik hem nooit rood hoeven geven, zelfs geel kan ik me niet herinneren. Meestal had ik aan een knipoog genoeg.

Mario van der Ende (3)

Al bij mijn eerste maatregel tegen Feyenoord kwam hij verhaal halen, en waarschuwde me vriendelijk. ‘Dat vinden de mensen hier niet leuk hoor.’

Terwijl ik de naam van Van Gobbel of Fräser in mijn boekje noteerde, keek ik hem aan. ‘Als ik jou was, zou ik eerst eens proberen die bal normaal te raken.’

Trok ik een tweede keer geel tegen Van Gobbel of Fräser, en mocht die persoon gaan douchen, rolde als voorspeld de dreigzang de tribunes af.

‘Hij... komt... De... Kuip niet uit, hij komt De Kuip niet uit, hij...’

Liep John langs zij. ‘Zie je nu wel? Ik denk het, zij roepen het.’

Het volume leek dan steeds wat verder te worden opgedraaid.

‘Hij... komt... De... Kuip niet uit...’

En daar was John weer. ‘Weet je Mario, ik help ze daar wel effe mee.’

We wisten precies wat we aan elkaar hadden. Lag hij voor de zoveelste keer in de worstelhouding met Kluivert, trok ik geen geel, maar siste ik iets in zijn oor. ‘Hé idioot,

kijk je uit?’ Wat moest ik anders zeggen? Wilt u alstublieft die stalen noppen uit de achillespees van de heer Kluivert verwijderen? Ik spreek algemeen beschaafd Haags, en hij snapte meteen wat ik bedoelde: de grens is bereikt. Natuurlijk ging hij die nog eventjes over. Als hij in de blubber van zijn eigen verwoestende tacklespoor zijn kousen omhoogtrok, in zichzelf verzonken – hij leek dan vaak al tot inkeer te komen – boog ik me over hem heen.

‘Vuile tyfusidoot. Ben ik nou duidelijk?’

Op tv zag ik hem soms dingen doen, die konden echt niet. Voor die actie op Polley had-ie van mij gewoon rood gekregen. Maar op de een of andere manier gebeurde dat niet in mijn wedstrijden. Toegegeven, zo’n middagje Feyenoord verliep makkelijker voor mij als een van die heren daar achterin zwak, ziek of misselijk was. Dat scheelde sterren. Maar uit de weg ging ik ze nooit. In de verlenging van de Supercupwedstrijd Feyenoord-Ajax stond het 1-1, en het wachten was op de golden goal. Peter Bosz tikte Martijn Reuser aan, die ging onderuit, en ik gaf een strafschoep. Het was nog een eind lopen, naar de tunnel.

Opgang

Jong en oud draagt petjes met blonde slierten haar eronder. En op amateurvelden drogen voetballers bij een inworp eerst de bal onder hun shirt, waarna ze hem met een aanloop zo ver mogelijk het veld in slingeren. Iemand noemde me laatst in een stukje ‘Mister Feyenoord’. Titel die aan Wim Jansen toebehoort. Komen nog de reclamespots bij, talkshows, quizprogramma’s, *Ko de Boswachtershow*. Volgens Van Hanegem en Meijer wordt er geen winkel in de regio Rijnmond geopend zonder dat ik mijn gezicht moet laten zien.

In de spelersgroep bestaat geen jaloezie, hoop ik. Ik snap het als spelers het niet leuk vinden dat veel aandacht naar mij gaat. Vragen ze weer naar mij? Dan schuif ik graag andere spelers naar voren. De meisjes van het Feyenoordsecretariaat houden er zelfs een speciaal schema voor bij. Soms loopt het de spuigaten uit. Lotto, een overhemdenfabrikant van de Albert Cuyp, voetbalmaandblad *Elf*. Maar dingen zijn te leuk om nee tegen te zeggen. En dan is er nog het ambassadeurschap voor het Sint Clara Kinderbos – zieke kinderen geven me meer dan welke schnabbel ook. Dat is geen sentimenteel gelul.

Opgang (2)

Er wordt gefluisterd, na elke wedstrijd wordt gefluisterd. Dit keer biedt Leeds United acht miljoen gulden, als ik onmiddellijk kom. Die avond voor de camera’s van *Studio Sport* zeg ik dat ik niets met al die berichtjes kan. Ik ben negenentwintig jaar oud – één verkeerd stapje, en het is voorbij.

‘Ik leef met de dag. Dit leven kan zo voorbij zijn.’

De dag erna doen we een afsluitend partijtje vijf tegen vijf. In de laatste minuut wil ik nog even uithalen op doel, maar mijn linkerbeen blokkeert, en ik sta vast. Klap zegt mijn enkel. Kraak doet het bot. Ik gun mezelf niet de tijd om te kermen of te vloeken, het eerste wat ik doe is mijn schoen uitschoppen en mijn kous afrollen. Ik ben klaar voor het beeld dat ik altijd zo heb gevreesd. Een kippenbotje, dat eigenwijs uit mijn huid steekt.

Dit is het einde. In de massagehoek ontplof ik van woede, teleurstelling, ik weet niet wat het is. Vanaf de tafel kan ik nergens tegenaan schoppen, niets kan ik vastpakken en kapotgooien. Het maakt mijn razernij alleen maar groter, alles gooi ik eruit, mijn harde vloek klinkt lang en doordringend. De krullenbol van Gerard Meijer, al die jaren van ervaring en betrekkelijkheid, die brengen rust. In de ambulance op weg naar het Dijkzigt slaat opnieuw de twijfel toe, het zweet breekt me uit. Zeg maar dag met je handje tegen al die clubs met hun aanbiedingen. Ik had uit vijf, zes clubs kunnen kiezen. Over en sluiten, dit was mijn carrière. Deuren zwaaien open, iedereen rent en vliegt voor me, Rien is alweer opgepiept. En ik, ik lig daar maar. Domme, domme lul die je bent.

Opgang (3)

Rien bekijkt de foto van mijn linkerenkel. 'Niks gebroken hoor...' Ik wil door het plafond van blijdschap springen, duik met een brul meteen weer naar mijn enkel. '... wel is de buitenband ingescheurd.'

Zes tot acht weken uit de running, is zijn voorspelling.

Geen wereldramp, zeg ik als ik weer buiten de pers te woord sta, en over de misgelopen miljoenen zeker geen zorgen. 'Volgend jaar speel ik me toch gewoon opnieuw in de kijker?' Dan dringt het tot me door. Die goudgerande aanbiedingen van Engelse clubs zijn niet het enige wat ik op mijn buik kan schrijven. Ik ga de halve finale van de Europacup II tegen AS Monaco missen, de wedstrijd tegen concurrent in de eredivisie PSV, de ontknoping van de competitie, Sparta voor de beker. George Weah mag zich gelukkig prijzen, en Romario ook. Het ging perfect. Nu de prijzen worden verdeeld, gebeurt me dit.

Alles waar ik me zo op heb verheugd, is weggefallen. Op zijn vroegst ben ik eind mei weer fit. Dat is te laat voor de Europacup-II-finale, mochten we die al bereiken. Met Oranje naar het EK in Zweden sluit ik ook maar uit. Maar daarna? Teken ik toch alsnog een mooi contract in Engeland? Ze weten daar nu toch wel wat ik kan, ik hoef me in die laatste zes wedstrijden toch niet meer te bewijzen?

De finale van de KNVB-beker, die moet ik kunnen halen.

Tussen de sessies op de bruine martelbankjes van fysiotherapeut Dick van Toorn door luister ik mijn berichtjes af. Supporters, Dorjee, spelers. Een telegram van het olympisch elftal, Van Gobbel en Taument bellen erachteraan, ze klinken bezorgd. Ze denken me te gaan missen achterin. Ik raad ze ernstig aan er niet mee te zitten. 'Denk alsjeblieft aan jezelf.'

Ook Robbie belt, Bosz en Van Tiggelen bellen.

Zelfs clubvoorzitter Van den Herik heeft iets bij me ingesproken. 'Jij gaat mee naar Monaco, John. Je hoort er gewoon bij.' Ja. Natuurlijk ga ik mee. Dan kan ik nog iets doen voor het team. Uli steunen bijvoorbeeld, die op mijn plaats speelt, of Sjaak Troost. Ik bel met dokter Van de Bos. Mijn gips moet eraf, zeg ik. Dan kan ik mee naar Monaco. Niet verstandig, vindt hij. 'De enkel heeft nog veel rust nodig.' Rust? Oei, oei. Hij moest eens weten hoe Dick me afbeult.

De Europacupfinale halen we niet. Wel bereiken we de KNVB-bekerfinale. Tot die tijd zit

ik thuis op de bank. Om mijn krantje van de deurmat te kunnen pakken, struikel ik bijna over de bloemstukken. Het *Rotterdams Dagblad* heeft een tekening van mijn lichaam gemaakt. Een krans van pijltjes verwijst naar alle blessures. Eenentwintig zijn het er nu al. Ik ga er maar eens goed voor zitten.

Opgang (4)

Ik dacht: ik zal het grote hoofd er maar eens tegenaan zetten.

Doelpunt! 10 mei 1992, Dick heeft het hem weer geflikt. Ik heb de finale gehaald. Roda JC is verslagen, Taument heeft zijn gettoblaster op tien gezet, Blinker beweegt de heupjes – en onze tweede KNVB-beker mag mee in bad.

Als we een beetje bedaard zijn, laat Wim Jansen ons weten dat hij stopt als interim-trainer. De trainer voor het komend seizoen, zegt hij, heet Willem van Hanegem. Ik weet niet of ik daar blij mee moet zijn. Over John de Wolf heeft hij zijn oordeel in elk geval klaar. Hij vindt mij maar een middelmatige speler, zo liet hij laatst ergens optekenen. ‘Schoppen en koppen, da’s alles wat-ie ken.’

Lekker, zo’n narrige, cynische man die vanaf de zijlijn overal commentaar op heeft en nu zo nodig zijn stempel op de ploeg moet drukken. Maar nu eerst: vakantie. Een blessurevrije zomervakantie. Ik hoef een keer niet in behandeling, er is geen operatie of revalidatieprogramma, en er zijn geen lucratieve contracten met Engelse clubs waarover dringend moet worden onderhandeld.

Voor het eerst sinds vijf jaar reizen we met zijn viertjes af naar Zuid-Frankrijk. Ik wentel me er in de witte zon, ik spoel me af in de blauwe zee, ik sar Rod en Des wat met de bal – en laat me tot slot opnieuw zalig insmeren met een nieuwe laag bakolie. Als ik me op mijn handdoekje strek, verheug ik me al op de lunch straks. Bifteck met Franse frietjes, salade vert, koud biertje erbij. Twee lange, heerlijke weken aan de Côte d’Azur. Is toch weer eens een keer wat anders dan de Costa Brava? Schoppen en koppen, da’s alles wat-ie ken.

Ik maak mezelf zwaar. Ik geef me helemaal over aan het hete zand. Elke ochtend als ik wakker word, zal ik voortaan blij zijn. Niet van: zo, ik ben er weer. Nee: ik ga de dag begroeten. De ene dag kun je alles, de andere dag kun je niks meer. De eenentwintig littekens op mijn benen – deze weken goed zichtbaar voor alle kiekjesnemers op het strand – herinneren me daaraan.

Het kan zo voorbij zijn. Van alles wat me dit leven nog is gegund, ga ik genieten. Voornemens en gedachten herhalen zich, mijn stramme enkels raken doorbloed van het warme zand. Ik suf weg, ben me nog net bewust van mijn geschonden knieën. Ik heb ze geborgen in twee kuiltjes van badstof.

Als ik wakker word, is mijn denkwijze veranderd. Voorgoed.

Maar niet mijn speelwijze. Elk duel zal ik vol overgave blijven aangaan, ik kan niet anders. Zelfs aan mijn eigen kinderen geef ik de bal niet zomaar terug; er is niets leuker om Desley te irriteren, en langzaam maar zeker een plofkop van woede te zien krijgen. Schoppen en koppen, dat is toch wat-ie ken.

Willem van Hanegem

Wat ik zag was dat-ie een heel middelmatige speler was. Geen bijzondere speler of zo. Hij moest meer met het voetballen bezig zijn. Daar had-ie alles aan te danken, op dat moment. Niet door die gekkigheid van hem.

Tegen hem hadden ze altijd gezegd: jij moet de bal afpakken en dan inleveren. Jij moet openstaan en schuin staan en je man zien en dit en dat. Ik zei: waarom kijk jij de hele tijd naar je man? Dat deden wij vroeger nooit. Dat hij daar gaat staan, dat moet hij toch weten? Kan mij dat nou schelen? Dat gepluk aan elkaar ook bij de corner, die blinde zag de bal helemaal niet meer.

Hij dacht zeker dat-ie op korfbal zat.

Je moet weten waar de bal komt, meer niet. Let jij alleen maar op jouw man, komt die bal bij een ander en kopt hij hem binnen. Doe nou 's een stukkie achteruit, of een stappie vooruit. Het enige wat je moet voelen is het moment waarop je man achter je vandaan komt. Als de bal dan vertrekt, weet jij al waar die komt. Daar anticipeer je op, en hou jij je man even tegen.

Kijk, dat kon hij al wel. Tegen Romario wist-ie wat-ie moest doen. Kieft vond hij ook een aardige gozerd, daar had-ie geen geintjes bij nodig, Fräser en hij hadden veel respect voor dat soort spelers. Die zouden ze nooit een schop geven. Die bewaarden ze voor gasten die vervelend waren, tegen jou of tegen een ander. Gasten die spuugden. Of als het van die grote stevigerds waren.

Ik was benieuwd of hij nou 's wat anders kon laten zien dan hij op dat moment al liet zien. De bal afpakken, zei ik, dat was leuk bij FC Groningen. Maar nu zit je bij een grote club. Nu héb je al de bal. Hij moest leren meespelen van mij. Niet dat hij meteen een spelverdeler moest worden, wel moest hij nou eens weten wanneer hij kon inschuiven, zodat we een mannetje meer op het middenveld hadden en verder konden voetballen. Hadden andere trainers voor mij daar ook al met hem aan gewerkt? Nee, je moet luisteren jij. Nog een keer.

Willem van Hanegem (2)

Om te beginnen stopte ik met die twee trainingen per dag. Krachttraining, looptraining, al die onzin gooide ik er de eerste dag al uit. Voortaan trinden we nog maar één keer per dag. Met bal. Ik vond dat ze sneller moesten leren kijken – over de bal. Spelenderwijs gingen we zo met die bal aan de slag.

Van Gobbel gaf ik veel op zijn lazer, tegen John ging ik ook tekeer. Hij had meer mogelijkheden dan hij liet zien. 'Ben je nou godverdomme aan het doen, man?' Ja niks, trainer. Ik ga dat toch niet zeggen omdat ik dat leuk vind? Maar opdat-ie bij de les blijft. Omdat-ie te snel instapte, omdat-ie aan de verkeerde kant stond te dekken, omdat-ie sneller moest inschuiven, de bal sneller moest spelen en niet moest wachten tot er iets bijzonders gebeurt. Want hij liep maar te wachten op iets wat er niet was. Dat heb je vaak met spelers, die denken dat ze Einstein zijn. Ze zoeken naar iets wat er niet is op dat moment. Het klinkt gek, maar een saaie bal over vijf meter kan het beste zijn wat er is.

Om zo toch ineens een situatie te creëren.

Het meest simpele, dat is het meest moeilijke.

Staat er iemand vrij: spelen. Neem ook die lange ballen die vaak achter ons vielen. Dan zag ik John weer op zijn gemakje achter zo'n bal aan wandelen, tergend traag kwam dan dat tikkie terug op De Goey – nee, dat moest in een zo snel mogelijk tempo! Waardoor hij en Ed en de negen andere spelers meer tijd hadden voor het vervolg. Dat zijn heel normale dingen, in mijn ogen. Neem ook even het ingooien. John moest gooien. Robbie kwam heel dicht bij hem staan. Maar die gozer van de tegenpartij zat Robbie in zijn rug. Dus als Robbie kaatste naar John, kwam-ie over Robbie heen en zette-ie John onder druk. Zou Robbie tien meter verder staan, moest die gozer tien meter meer overbruggen, en had John meer tijd om Robbie te zoeken. Toch? Nou, dat zijn heel normale dingen.

Willem van Hanegem (3)

Ik zei: we gaan positiespel doen.

‘O, lummelen bedoel je.’

Ik dacht nog: laat gaan. In een vierkant van tien bij tien meter stelde ik vier rode spelers op tegen twee witte. Vier rooie balbezitters tegen twee witte balafpakkers. Zeg maar een situatie die in de wedstrijd gewoon in een goal voor rood moet eindigen. Vier tegen drie was eigenlijk meer van hun niveau, maar ik wilde het ze makkelijk maken. ‘Eén keer aanraken,’ zeg ik nog tegen die vier.

‘Lummelen dus.’

Ik dacht: ik ga er maar even bij zitten. Eerst eens kijken, voordat ik er wat over zeg. Maar ik zat nog niet of de bal was al weer weg. Ging ik die bal maar voor ze halen, want ik dacht: dit kan niet waar zijn. Maar het was wel waar.

‘Probeer het eens met twee keer raken dan.’

Ook een positiespel met twee keer raken bleek een groot probleem. Dus ik die bal weer halen. Toen ik terug was, riep ik ze bij elkaar. Die rooien krabbelden zich achter hun hoofd, de witte balafpakkers dachten dat ze heel wat waren.

‘Dit is geen lummelen, dit is nou voetbal. Best lastig, hè? Toe maar weer. Proberen de rooien het met drie keer raken.’

Willem van Hanegem (4)

Dat rondtikken, met een, twee of drie keer raken, dat interesseerde mij op zich geen ene klote, want de twee witte schoven mee. Dan zag je al die ene rooie gozer denken: als ik hem dadelijk krijg, speel ik hem hierheen. Maar wat deed de witte? Die sloop hierheen. Nou ging het erom dat die rooie op tijd een andere optie zocht. Dit kan niet, dus dat. Maar dat kan ook niet, dus dit. Want als die rooie eindelijk eens de bal kreeg, was de opening al ergens anders. Hij moest veel meer opties in zijn hoofd hebben dan hij dacht. Het normale, dus.

Zo was ik ook met centrale mensen als John bezig. Kijk niet naar de eerste man, maar

naar de tweede. Of beter nog: speel hem maar meteen naar de derde. Als het niet liep, maakte ik een dingetjes van twintig bij twintig, ook weer vier tegen twee. Dan hadden ze wat meer de ruimte om te spelen. Moesten ze de bal weer verplicht drie keer raken, en in de tussentijd moesten ze kijken. Wie heeft tijd, wie is de beste optie, waar ligt de ruimte, ook al is-ie maar klein.

Op een gegeven moment zag je dat het beter ging. Ook bij hem.

Maar toen kwam het Driekleurenspeel. Het Driekleurenspeel speel je met drie partijen, zeven man tegen zeven tegen zeven. Geel en wit spelen bijvoorbeeld samen, of nee dat verschil zag ik niet, geel en rood spelen samen, en blauw moet afjagen. De ploeg die de bal verloor, moest in het midden. Speel je dat spelletje goed, speel je met veertien tegen zeven en staat blauw de hele middag in het midden. En geloof mij, vijf minuten achter de bal aan lopen, dát is al het ergste wat er is. En liep één gozerd te klootzakken, scholden ze je de zenuwen. Nu zeggen ze: ah jammer jongen. Krijg je nog een aai over je bol ook. Of je met dat Driekleurenspeel ter motivatie ook nog punten kon verdienen? Hoezo, ze krijgen toch een salaris? En ze moesten ook niet denken: ik loop hier een beetje te trainen. Nee, zorg nou dat je dit spelletje beheerst, dan loopt straks de tegenpartij zijn eigen de zenuwen. Tot slot had je nog die mensen langs de kant. Ja, jij doet steeds hetzelfde op de training. Maar voetbal is nooit hetzelfde.

Willem van Hanegem (5)

Er waren dertien donkere spelers in de selectie, was me op een dag opgevallen. In de winter, als het sneeuwde, liet ik dus de witte tegen de zwarte spelen. Dat Leek me niet meer dan logisch. En zij vonden dat hartstikke leuk. Dan hoefden ze ook geen rode of gele hesjes meer aan.

Ook deden we veel aan tennisvoetbal. Dat speelden we met drie tegen drie, en we hingen er een laag netje tussen. Aan zo'n hoog net heb je niks. Dat heeft niks met voetbal te maken, dan kop je die bal alleen maar recht omhoog.

Mensen kregen altijd een beroerte als ik meedeed met tennis. Dan schold ik ze de zenuwen. Henk Fräser stond achter in het veldje, die was als de dood dat ik hem op zijn lazer gaf. Dan stond-ie zo, met zijn vuisten geknepen. Helemaal verkramp. Het was van belang dat hij de bal goed opzette. Als die eerste bal al niks is, wordt het nooit wat. Nou jongen, alsof-ie klompen aanhad. Die voet van hem was veel te gespannen. Stuiterde de bal er weer af, schold ik hem de klere.

Aan het net gaat het erom dat je zo lang mogelijk kan wachten. Maar nee, kwam er weer een instormen. Bal tegen lichaam, bal tegen de grond, af. Bijna nooit had er eentje dat in de gaten. Als ze nou iets meer naar elkaar toe zouden schuiven – maar dat zei ik niet. Dat moesten ze zelf uitzoeken. Twee man voor, één achter, niet te ver van elkaar. Zo maak je dat gat klein, en is het lastig voor hunnie om erdoorheen te komen. Maar wat deden ze? Tegen het net staan. Het gat wordt dan groot. Kun je een beetje koppen, veeg je ze zo van het veld.

Het was een strijd op leven en dood. Als ik meedeed, wilde ik winnen. Op trainingskamp deed ik een keer een spelletje hinkelen met ze. Iedereen mocht geld op me inzetten. Ik

ging op de middenlijn klaarstaan, en Van Gobbel bij de zestien. Ik zou naar het andere doel hinkelen, hij mocht sprinten. Iedereen zette natuurlijk zijn geld op Van Gobbel. Die liep de honderd in minder dan tien seconden. Maar je gaat snel hoor, als je hinkelt. Halverwege zag hij het zelf ook in, en gaf-ie al op. Hadden ze de pest in allemaal.

Ik zei: hou dat geld maar. Voor als je gaat stappen.

Ik ging me niet de klere lopen. Dat heb ik al mijn hele leven gedaan. In partijtjes deed ik wel mee. Om dingen te laten zien. Ik deed alles met links, mijn rechterbeen liet ik in de kleedkamer liggen. Stond ik weer 's tegenover Van Gobbel. Als die kruipt, is-ie nog sneller dan ik. Waren ze verderop bezig, keek ik hem aan. Zo van: doei. Deed ik net alsof ik diep ging lopen. Dacht hij: laat gaan die gast. Vervolgens liet ik me iets terugzakken – kreeg ik net op dát moment de bal, was de afstand tussen hem en mij toch nog zes meter. Dan schrok hij zich de klere, en kwam hij als een gek op me af gestormd. En stond hij weer tussen mij en de goal. Keek ik hem weer aan: ook prima, wat mij betreft. Ik had hem laten zien dat het geen enkele zin heeft om als een gek op iemand af te vliegen.

Als ik meedeed, kon ik ze dingetjes uitleggen. Gaf ik een balletje diep, zei Fräser: ‘Maar trainer! Dat kan niet, hoe zie je dat?’ Henk, zei ik, als je over het veld loopt, en je hebt geen stijve nek, dan kan je altijd kijken. Ook jij. Jij kunt altijd overal naar kijken. Toch? Dus als jij dan een keer de bal krijgt, dan weet jij al wat de situatie is, want je hebt de hele tijd lopen kijken. Toch? ‘Ja maar trainer, soms kík je helemaal niet en speel je die bal er zomaar tussendoor. Hoe kan jij dat nou hebben gezien?’ Tja, dat had ik dan daarvoor al gezien.

Aanvoerder

Hoe kun je je in iemand vergissen? Had ik Van Hanegem maar vier jaar eerder ontmoet. Ik beweeg. Ik durf ruimtes achter me te laten, durf op buitenspel te spelen, ik voetbal mee. In de eerste wedstrijd van het seizoen winnen we met 0-5 van FC Twente. In het voorbijgaan zegt Willem: jij bent aanvoerder vanaf nu.

Ik sta perplex. ‘Om mij in bescherming te nemen?’

‘Tegen wie?’

‘Tegen mezelf.’

‘Nou moet jij 's luisteren. Je hebt een bepaald image, met die gekkigheid van je, en scheidsrechters letten op je. Deze band zal je vast beschermen. Maar dat is niet waarom ik jou aanvoerder maak.’

Die wedstrijd erop raak ik geen bal.

‘Loop je nou chagrijnig te doen, man?’

‘Ik heb als een drol gespeeld.’

‘Waarom zeg je dat nou?’

‘Ik heb toch geen bal geraakt?’

‘Luister Wolf, je ziet het nog niet altijd even goed. Wel heb je mensen neergezet, en ik

heb je ook zien coachen. Daar had ik je niet om gevraagd. Ik heb niet gezegd dat jij moet gaan praten in het veld. Je doet het toch. Dat heeft met jou zelf te maken. Je kunt goed spelen zonder dat je een bal raakt. Zo dwing jij de tegenstander om dingen anders te doen, en dat is in ons voordeel.'

Gaat dit over mij?

'Wolf, nog even. Over wat ik toen over jou heb geschreven in de krant. Dat je alleen maar ken schoppen en koppen. Dat neem ik terug.'

Ritueel

Voor de wedstrijd volgt een ieder zo zijn eigen rituelen. Ik onderga bijvoorbeeld graag een lekkere, uitgebreide massage. Het liefst nog voor de warming-up, maar dat zit er niet altijd in. Met Gerard Meijer maak ik daarom van tevoren een afspraak. Eerst mogen de tapers en de fysiomannen, daarna mag ik.

In de arena moet je er gesoigneerd uitzien. Ik ga onder het zonnebankje, en Gerard zet me goed in de olie. Om de warmte, en voor de kleur.

Daarna bind ik mijn schoenen onder. Schoenen met rugbynoppen. Dat mag dus niet, stalen pinnen zijn verboden. Voor de zekerheid heb ik altijd een extra set rubberen noppen bij me om onder mijn zolen te schroeven, maar meestal laat ik de lange pinnen zitten. Op drassige velden sta ik dan steviger.

Als laatste van alle spelers loop ik de kleedkamer uit. Ik roep Heus na.

'Gellie. Geef jij me zo een seintje?'

Hij geeft me de duim. Ik volg zijn spoor niet, waar de anderen rechts gaan, duik ik links het hoekje om. Terwijl de rest zich in de hal boven de spelerstunnel verzamelt, en de grensrechter steekproefsgewijs de lengte van de noppen controleert, trek ik me op mijn gemak terug op de wc.

Na vijf minuten is er het kuchje van Ruud. 'John, kust veilig.'

Ruud Heus (5)

Stonden zij netjes met de neuzen naar het veld, stonden wij met de rug tegen de muur. Daar in de tunnel al begonnen de intimidaties. De boertjes in je opnemen, elkaar aankijken, gniffelen. Niemand durfde onze kant op te kijken.

Elke week werd het erger. We keken elkaar aan, en wisten genoeg. Liep de een tegen een elleboog op, nam de ander wraak – en steeds een ander. Dat was niet afgesproken, het ontwikkelde zich. De scheids kon er niks mee. Er speelden maar liefst acht, negen spelers op het randje van het toelaatbare, hij kon niet om elk misstandje fluiten. Dan hield hij geen elftal meer over.

Tegen Willem II ging ik neer op een harde tackle van achteren. Het stadion ontplofte, Meijer rende al over het veld. Op dat moment stond John in de buurt van vak W, een vak dicht op het veld. Iemand schreeuwde: 'John! Nummer 5!' De meeste voetballers reageren niet op opmerkingen uit het publiek, maar John wel. Hij stak nog een duim op richting de

supporter, gaf hem een vette knipoog – komt goed. Binnen vijf minuten wist de nummer 5 van Willem II hoe het is om een tackle met twee gestrekte benen van achteren te krijgen.

In een Europacupwedstrijd tegen Luzern in Zwitserland stond John tegenover een grote Joegoslaaf. Al na twee minuten trakteerde die John op een elleboog. Zijn hele gezicht zat onder het bloed – de jacht was geopend. Echt, ik heb die gast de hele wedstrijd proberen te raken. Fräser, Van Gobbel, nergens was-ie nog veilig. Die wedstrijd werd John er met rood af gestuurd, maar op het moment van de overtreding was hij niet eens in de buurt. Na de wedstrijd rapporteerde Fräser netjes dat hij rood verdiende, en pleitte John vrij. Die kon toen alsnog de return spelen. Inmiddels had die Joegoslaaf ergens een gebroken neus opgelopen, hij droeg een kappie. Al bij de tweede cornerbal lag hij gestrekt. John boog zich over hem, voelde aan zijn neus. Zit alles nog goed daar?

Toch zijn we nooit een grens overgegaan. Italianen zijn zoveel harder dan wij. Wil je prijzen winnen, dan moet je dit doen. Of je moet van exceptionele kwaliteit zijn. Maar dat waren wij niet. Elke dag nog probeer ik dat aan mijn verdedigers uit te leggen. Zo zag ik vanochtend een bal tussen mijn verdediger en een aanvaller vallen. Die moet altijd voor ons zijn, maar hij verloor het duel. Meteen haalde ik hem het veld af. Ik zeg: hoe is het mogelijk? Sta rechtop man, wees hard. Zo'n grillig aanvallertje doet alles op zijn talent, en jij moet het hebben van je wilskracht. Maar je moet het wel echt willen. Wil je het echt?

Dertig

We eten wat in Hillegersberg, ik draag mijn allernieuwste Armstronghemd. Het is een beetje een Griekse variant dit keer, met veel zwarte figuren en witte lijnen en vlakken verspreid over het gehele shirt, tegen een bordeauxrode achtergrond. Ik draag het op een bordeauxrode broek, die ik er speciaal bij heb gezocht.

Voor mij had dit etentje niet gehoeven. Ingrid wilde het toch graag vieren. Het is 10 december 1992, vandaag ben ik dertig jaar geworden. Hoe doe je dat, hoe word je dertig, zonder heel erg somber te zijn? Ik zeg niet veel, zij glundert. Ze wil het ook niet laat maken, en ik ga de rekening alvast vragen.

‘Gelukkig heb je geen surpriseparty voor me georganiseerd.’

Want daar houd ik niet zo van, van verrassingen. Bovendien heb ik last van een gekneusde rib. Laat mij maar lekker op de bank liggen vanavond.

‘John, ik ben denk ik weer zwanger.’

Als ik met een verrassend licht gevoel terugrijd naar Schiedam, zegt ze dat we nog even langs Plaswijck moeten, het Van der Valk-restaurant in Hillegersberg. Als ik het parkeerterrein op rijd, zie ik de Opel Calibra's al staan.

De zaal is stampvol. Iedereen is er, Rodney en Desley, opa's en oma's, de gehele Feyenoordselectie, pers, Joop van Tellingen, de *Story*. Ik wilde geen poespas. Dertig verdomme, geen twintig meer. Dat is allemaal al erg genoeg.

John Metgod geeft me namens de jongens een wandelstok cadeau. Niet voor mijn gekneusde rib, denk ik. De bijgedachte is: ouwe lul. In mijn bedankje zeg ik: ‘John, ik heb

een groot hart. We gebruiken hem om de week.'

Ik ben een oude man met een wandelstok, vanavond geef ik mijn beste grijs ten beste. Ik weet ook wel – dat wat laatst in de Bijlmer is gebeurd, dát is erg. Die mensen zitten lekker voor *Studio Sport* en dan... We moeten er allemaal wat moois van zien te maken. Het kan zo voorbij zijn. Zsa Zsa, een travestiet met enorme tieten en een zilvergrijze krulletjespruik, een vriend van Ingrid's familie, zingt 'Happy Birthday'. Van Tellingen schiet plaatjes, Rod en Des kruipen op mijn knie dicht tegen me aan. Ze vinden Zsa Zsa doodeng, van schrik valt Des' roze speen uit zijn mond. Ik grijs stralend voor Joop, en ik denk aan mijn veertigste.

Willem van Hanegem (6)

Ook bij de bosloop ging hij voorop. Gingen er een paar linksaf en hij rechtsaf, gingen ze toch maar allemaal rechtsaf. Hij bepaalde. Hij was geen aanvoerder die zo nodig wilde meepraten met de leiding. Gezag dwong hij af op zijn eigen manier. Hoe dat in de kleedkamer precies ging weet ik niet, daar kwam ik niet. Ik weet wel dat ze hem niet ontzagen. Op een gegeven moment hadden ze telefoontjes, van die hele grote. Voor de wedstrijd zat ik met Wolf in het spelershome, en hij werd gebeld. Blinker en Taument hadden pech op de Van Brienenoord, of hij ze even wilde komen ophalen. Terwijl hij beneden wegreed, zie je die twee grinnikend uit de wc komen. Dat is toch een teken dat ze goed met elkaar op kunnen schieten. Anders zoek je het maar uit met je pech. Toch?

Ze deden maar met elkaar. Twee dingen vond ik belangrijk.

Gaat niet lopen liegen, want een leugen onthoud je niet. Dus als je te laat bent, geen lulverhalen. En heb je een probleem, dan is daar de deur. Daar kun je altijd naar binnen. Nou, meer was er niet. Meer kon ik niet zeggen. Sommige spelers dachten dat ik een hekel aan ze had. Maar dat was het tegendeel. Ik heb helemaal geen hekel aan mensen, ik vind het alleen jammer als mensen kwaliteiten hebben en ze doen er niks mee. Dan kon ik er de pest in hebben. Dat kregen ze ook te horen. Verder zei ik niet zoveel. Ik ging niet steeds zeggen: zo en zo gaan we het doen. Wat ik in het hotel wel deed, was even op je kamerdeur kloppen. Of we nu Europees speelden of uit tegen psv, ik had er lol in om langs die gozerds te lopen. Daar had ik nooit over nagedacht. Zo van, dat ga ik nou eens doen. Nee, ik rookte. En als ik bij Blinker en Taument op de kamer kwam, dan wist ik dat ze gerookt hadden. Zei ik: gaat het nou niet stiekem doen. Niet stiekem wezen. Rook hem op, als je wilt. Niet in de kleedkamer nee, geen gekkigheid. Maar als we met zijn allen op bed zaten, stak ik er wel een op.

Blinker en Taument deden dat dan toch maar liever niet.

Klopte ik bij John aan, vond-ie dat prachtig. Zaten we met zijn tweeën te praten over het hele gebeuren. Ouwehoeren over het spelletje, maar ook over andere dingen. Je kinderen, je vrouw, je ups en downs. Alles kwam langs.

Moesten we de volgende dag uit tegen Werder Bremen, had ik niet eerst naar die ploeg zitten kijken. Wat heb ik daar nou aan? Er spelen toch drie anderen. Pas als ik dat briefje kreeg met hun opstelling, een uurtje voor de wedstrijd, dan zette ik onze spelers neer. Meer is het niet. Op zo'n avond in een Duits hotel hadden we het over heel andere dingen.

Dan vertelde ik over vroeger. Hoe wij in de tijd van Laseroms omgingen met nieuwelingen in de groep. Hoe wij een keer een Duitser zochten. Die was op proef, hij moest Henk Wery gaan vervangen. Maar wij wilden helemaal geen Duitser. Duitsers, daar had ik een bloedhekel aan, we wilden hem zo snel mogelijk naar huis schoppen. Je eigen speler, hè. Nou, wat bleek? Deed John dat soort dingen ook. Die had zich dus enorm geërgerd aan Harry van der Laan. Hij vond Harry maar een mooiweerspeler. In het *AD* had John gelezen dat Harry wel even topscorer werd. Had Fräser dat ook gelezen? Dat moest Harry maar even voelen dan.

Klasse wel van Harry. Ze hebben hem geschopt en geslagen, maar hij gaf geen kik. Intussen waren er steeds meer spelers bij komen zitten. Als er geen plek meer was op bed lagen ze op de vloer en hingen in de gordijnen. In Eindhoven werden we twee keer onderbroken. Ging de brandmelder af, kwam Bosz binnengerend: brand, brand! Ik dacht: van dat ene sigaretje? Wij die kamer uit, maar er was helemaal niks aan de hand natuurlijk. Het waren altijd dezelfde mensen, met dezelfde geintjes. Konden ze een beter plekkie bemachtigen.

Oranje (2)

Overmorgen speelt het Nederlands elftal in Utrecht tegen Turkije, in de voorronde van het WK 1994. Omdat Rijkaard er niet bij kan zijn, zit ik erbij. Ik mag Hakan Şükür slopen. Het is bijna zes jaar geleden dat ik voor het laatst bij de selectie zat. Ik heb niet durven dromen dat het ooit nog ging gebeuren.

Als ik me in Noordwijk meld, en me door het ontvangst van camera's en journalisten worstel, staat Advocaat voor me. Kort en intens maakt hij me een compliment. 'Je hebt de laatste tijd bij Feyenoord veel indruk op me gemaakt.'

Op de eerste ochtendtraining, tijdens het partijtje – ik draag een hesje, ik speel met de basiself mee – sta ik stil. Midden in het spel. Ik voel achter mijn bovenbeen, er blokkeerde geloof ik iets. 'Ik kan niet verder,' mompel ik.

Met mijn hesje nog aan zit ik met de dokter in de lobby van het hotel. We voelen, we praten. Zijn diagnose: minieme scheurtjes in het vlies van één spiertje in de hamstring. Hij geeft me een tablet. Ik kijk hem aan. Alleen een tabletje? 'Rustig aan. Morgen zal het vast een stuk beter gaan.'

Ik woel tussen de lakens, hoog in Huis ter Duin, ik doe geen oog dicht. Ik stap mijn bed uit. Even kijken of de pijn misschien toch al iets minder is. Een klein stukje lopen, misschien haal ik de wc. Na een paar meter weet ik genoeg.

Het heeft niks met pijngrens te maken. Een spier zegt stop, en dan is het einde verhaal. Spiertje van niks in een hamstring. Dan heb ik liever een gebroken teen. Daar kan tenminste een dikke spuit in. Als ik de volgende ochtend mijn biezen pak, een dag voor de wedstrijd, voelt het niet alsof ik word weggestuurd. Ik laat de boel in de steek. In het voorbijgaan belooft Advocaat me nog scherper in de gaten te zullen houden. Stapvoets rijd ik het parkeerterrein af. Als ik de hoek om ben, ram ik met mijn vuist drie keer op het stuur.

Thuis wacht Ingrid, haar buik is dik.

‘Ik vind het heel erg voor je.’

‘Ik moet meteen door naar Dick.’

Die woensdag, 24 februari 1993, half negen in de avond. Wees een kerel, denk ik, en doe die tv aan. Ik druk de knop in, beginnen ze in de Galgenwaard net het Wilhelmus te spelen. Die klanken komen binnen als een mes in mijn buik. De camera trekt langs Dennis Bergkamp, Ronald Koeman – een halve ochtend was ik een van hen. Dan: iemand met kort, zwart haar. Rugnummer 4, Johan de Kock, mijn oude collega van FC Groningen. Ik probeer me voor te stellen dat ik daar sta. Het lukt me niet de wedstrijd uit te kijken. Bij 2-1 laat ik de honden uit.

Petra en Marcel

‘Het is niet zo’n mannetje van: ik hoor in Oranje.’

‘Ergens mee te koop lopen, dat deed-ie niet. Zo’n type is het niet.’

‘Hij heeft ook geloof ik maar één wedstrijd in Oranje gespeeld.’

‘Zes? O. Dan heb ik er een paar gemist.’

‘Hij is ook zo gesloten.’

‘Hij zegt wat-ie wil zeggen, en anders niet.’

‘Nu is-ie wel meer een prater.’

‘Iets meer.’

‘Tijdens wedstrijden van Oranje vindt hij ons “te luidruchtig”. Ik versier de huiskamer altijd en ik schreeuw de hele wedstrijd mee. Dat mag niet van hem.’

‘Dan gaat hij zuchten. Pff.’

‘Dat is John. Pff.’

‘Mijn vader hield van zingen. Ik ook, altijd zong ik mee. Houd je mond eens, zei hij dan. Laat haar, zei pa. Dat is ook John. Niet dat hij niet van zang houdt, maar dat meegalmen is hem te veel. Nou ben ik ook geen zangeres.’

‘Je kunt niet zonder en niet met elkaar. Dat is het verhaal.’

‘Toch komt hij wel bij ons voetbal kijken hoor. Maar hij kijkt er anders naar dan wij.’

‘Hij doet zijn mond niet open.’

‘Voor hem was Feyenoord zijn werk.’

‘Oranje was meer een feestje.’

‘Voor ons in elk geval wel. De hele straat kleurde oranje.’

‘Barbecuen, vlaggetjes.’

‘Ik hoopte heel erg dat John er een keertje in kwam. Vroeger moest ik altijd mee naar die

wedstrijden van hem. Zo heb ik toch een stukkie van mijn eigen jeugd gemist. Maar ik heb die dagen niet als naar ervaren, ik wist niet beter. Eigenlijk zat ik met pijn in mijn buik naar hem te kijken. Dat wilde gedoe van hem zag ik niet. De John van thuis, dat is wat ik altijd ben blijven zien.’

‘Zeg niks verkeerd over haar broer.’

Oranje (3)

Derde minuut van de wedstrijd Nederland-San Marino, 24 maart 1993. Zo’n oranje shirt aan je lijf, man dit is speciaal. Vrije trap van Jan Wouters. De bal gaat achter in de zestien vallen. Ik loop in, spring hoog boven iedereen uit, kop hem hard onderkant lat, de rebound is voor John van den Brom (1-0). Hij viert het feestje in zijn eentje, helemaal aan de andere kant van het veld. Ik steek het veld over, feest uitbundig mee. Het is ook een beetje mijn doelpunt.

Veel grote spelers hebben zich voor deze wedstrijd afgemeld. De amateurs van San Marino proberen ons met kopstoten en scheldpartijen van scoren af te houden. Je kunt zeggen: dwerglandje. Maar aan het einde van de rit zullen we de doelpunten in de poule hard nodig hebben. Ik speel alsof het een topwedstrijd is, ben zo geconcentreerd dat ik ook de aanvallende taken die Advocaat me gaf excellent wil uitvoeren. Drieënvijftigste minuut, vrije trap van links van Blinker. Ik kom weer van achteruit opzetten, kop de bal dit keer hard naar de grond, en ren uitgelaten op Regi af (3-0). Zevenenzestigste minuut, lange bal van mij op Blinker, Van den Brom wordt neergelegd, De Boer benut de penalty (4-0).

Dan de drieëntachtigste minuut. Pass van Robbie Witschge, overstapje Ronald de Boer, en ik schiet raak – en strak ook (6-0). Ik kan mijn geluk niet op.

Uiterst kalm haal ik mijn schouders op als journalisten me na afloop juichend aanspreken. ‘Ik ben niet iemand die zegt: ik hoor in Oranje. Hallo, ik wil wel reëel blijven.’ Maar als ik reëel ben, móét Oranje me meenemen naar Engeland. Voetballand, waar ik thuishoor. Op Wembley wil ik het doen, daar wil ik nog één keer laten zien wat ik kan. Met zo’n hevig verlangen kan ik beter het zwijgen ertoe doen. Ik wil het lot niet tarten. Behendig breng ik het gesprek met de pers dus op iets anders – de tweede plek van Feyenoord in de eredivisie. ‘Nog twee misstappen van PSV, en wij staan eerste. We doen bovenin nog mee.’

Oranje (4)

Bij Huis ter Duin stormen meisjes op me af. Overal waar ik kijk: vrouwen. Nog eens kijk ik om. Ja, ze komen toch echt voor mijn handtekening. Ze dragen foto’s van me in hun portemonnee, ze willen afspraakjes. Eén vraagt of ik een keer met haar meega – naar een feestje van een vriendin. Iemand van *Aktueel* staat erbij en beschrijft vlijtig het tafereeltje. Hij vraagt of ik ‘een playboy’ ben. Ik antwoord dat ik niet zo nodig op de versiertoeer hoef. Ik proef de woorden op mijn tong. Zo voel ik het, en zo is het ook. ‘Ingrid is de ideale vrouw voor me.’

Ik moet me niet laten afleiden, of verleiden. Nog twee dagen tot de wedstrijd der

wedstrijden, Engeland-Nederland. In de pers zegt Advocaat plots heel andere dingen dan wat hij laatst tegen me zei. Hij lijkt te twijfelen. ‘Hij kan een beetje koppen,’ zo laat hij optekenen. De Engelsen spelen met Wright en Platt, of met Wright en Ferdinand in de spits. ‘Dat zijn wel erg snelle jongens.’

Als ik een dag voor de wedstrijd zijn opstelling verneem, verbijt ik de teleurstelling. Met Rijkaard op mijn positie valt er weinig te discussiëren.

Oranje (5)

Vanuit de dug-out kijk ik op naar het scorebord van Wembley. Na vijftientwintig minuten staan we al 0-2 achter. Het is 28 april 1993, Engeland-Nederland, de kraker om de belangrijke tweede plek in de poule achter Noorwegen. We moeten nu vol op de aanval spelen; de kans dat ik er nog in kom, is verkeken.

Voor rust maakt Bergkamp op een boogballetje van Wouters er met nog een boogballetje schitterend 1-2 van, de snoeiharde elleboog van Wouters tegen Gascoines slaap is minstens zo bepalend, want Gascoine komt niet meer terug. Onze kansen keren. Die van mij ook. In de zesenvertigste minuut krijg ik een seintje van assistent-bondscoach Israël. We moeten scoren. Maar onnavolgbaar als Advocaat is, wisselt hij een aanvaller voor een verdediger – ik kom erin voor spits John Bosman.

De laatste dagen heb ik nauwelijks met de bondscoach gesproken, ik hing er maar een beetje bij in de groep. Ineens kiest hij nu toch weer voor mij. Niet denken. Doen. Ik voeg me tussen Frank Rijkaard, Frank de Boer en Danny Blind. Ik sta rechtsback. Een plek waar ik nog nooit heb gestaan.

De tweede helft sloopt mijn zenuwen. De tijd gaat traag, achterin heb ik niet veel te doen, in de opbouw word ik niet betrokken. Wouters en Blind slaan me over in hun passing. Ik wil me niet verstoppen voor dit rondspelen, het zoeken naar een gaatje. Maar als de bal opnieuw aan mij voorbijgaat, besef ik dat ik nogal verdekt opgesteld sta, achter Platt. Per toeval caramboleert de bal toch in mijn richting. Ik ros hem blind naar voren. Ik hoor iets scheuren. Wat overkomt me nu weer?

Ik ben uit mijn schoen gescheurd, de zwarte vellen hangen aan mijn voet. Tijdens een blessurebehandeling van Engeland ren ik naar de dug-out, schreeuw al van verre naar Israël. Hij reikt me een paar spiksplinternieuwe Lotto's aan. Het zijn schoenen zonder veters.

Dit komt toch alleen in nachtmerries voor? Gaatje voor gaatje rijg ik een veter door de gaatjes. Het duurt te lang, dit gaat niet zo. Ik zit doodleuk binnen de lijnen mijn schoenen speelklaar te maken, de scheidsrechter wacht op mij, het spel kan zo niet verder. Intussen kijken een paar miljoen mensen toe hoe ik dit fijnmotorische klusje klaar. De Engelsen beginnen te protesteren, hun coach Taylor, het zweet breekt me alweer uit.

Godzijdank, Gullit komt me helpen. Gullit zit niet in de wedstrijd, hij verspeelt de ene bal na de andere, maar hier voelt hij zich niet te beroerd voor. Kruislings, zegt-ie. ‘Van binnen naar buiten.’ Hij neemt een schoen van me over, mijn mond valt open van zijn handvaardigheid. ‘Tjee. Dat doe je snel zeg.’

Ik ben weer terug op mijn plek. John Barnes is de man die ik moet uitschakelen. Maar de Engelsen hebben zo veel lopers, en wij spelen zo ver van ons doel af – ik kom ogen en handen en voeten tekort. Ferdinand breekt door de buitenspelval. Ik kan alleen toekijken, en appelleren. In een volgend moment glipt Merson langs me heen. Ik haak hem, steek mijn handen al schuldbevestigend in de lucht. Gele kaart, ik geef hem een handje. Ook Platt breekt door de linies, ik appelleer maar weer. Je kent me. Die haal ik nooit meer in. Ed kent me ook. Ed is uit zijn doel, en is eerder bij de bal dan Platt.

Oranje (6)

Marc Overmars wordt in de zestien van Engeland gevloerd. Peter van Vossen, de vervanger van Gullit, benut de penalty, en we komen op gelijke hoogte met de Engelsen (2-2). We kruipen door het oog van de naald. Als dan de scheidsrechter voor de laatste keer op zijn fluitje blaast, steekt laatste man Tony Adams, diep teleurgesteld als hij is, helemaal het veld over, en brengt me sportief een handje. Engelsen, wat een volk om tegen te strijden. Met mijn vrije hand veeg ik kameraadschappelijk langs zijn schouder. Ik ben nu *one of the boys*. Ik heb de nul gehouden voor Oranje. Dat betekent toch iets? De volgende wedstrijd is die tegen koploper Noorwegen, in juni. Daar wil ik, daar moet ik toch in de basis kunnen starten.

Ik zie Rijkaard, Blind. De basis van Oranje. Ze ruilen shirts met de Engelsen. Ik ruil nooit shirts, ik gooi ze altijd het publiek in. Uit zelfrelativering? John Barnes staat erop dat hij de mijne krijgt.

‘Sorry. Ik heb alleen nummer 14 voor je. Ik ben ingevallen.’

‘No, no, I want it. Cruijff droeg ook 14.’

Mijn kop gaat er nog van gloeien ook.

Ruud Heus (6)

We sliepen samen, vijf seizoenen lang. Op onze kamer lagen we over voetbal te praten, oeverloos. Hij was een winnaar, ik was dat ook.

De laatste keer dat Feyenoord kampioen werd, was aan de hand van Johan Cruijff, in ’83-’84. In ’92-’93 had psv een seizoen lang op de eerste plaats gestaan, wij volgden kort erachter. Twee wedstrijden voor het sluiten van de markt liet Van Breukelen een bal uit zijn handen glippen, en stond psv een punt achter ons. Wonnen we in Groningen, dan waren we kampioen, voor het eerst sinds tien jaar.

We sliepen dat weekend in een familiehotel, aan een dorpsplein. We kaartten de hele avond tussen de mensen beneden, op tapijtjes met asbakken, totdat Meijer zei dat het tijd was om naar boven te gaan. John sliep snel in. Dat was saai. ‘Teruste,’ zei hij, en weg was-ie. Ik kon dat niet. Uit verveling at ik nog een reep chocola in bed. Of ik las nog een boekje, en keek een beetje tv. Van het geknisper en gekraak naast hem had hij geen last, hij sliep overal doorheen. Soms verveelde ik me zo, dat ik dingetjes bedacht. Geintjes. Ik lag een keer chocola te eten, en zag dat hij op zijn zij lag. Ik gooide stukjes van de reep op zijn matras. Toen hij zich omdraaide in zijn slaap, lag zijn lichaam erop, en trok die chocola in het laken.

‘John, John, wordt wakker,’ zei ik de volgende ochtend. ‘Je hebt allemaal zwarte plekjes.’ Hij zat onder. Dan zag ik die oogtwinkeling in die norske kop van hem, en dan wist ik al dat ik aan de beurt was. We konden niet normaal doen. We klommen uit het hotelraam, balanceerden op een gevel driehoog, klommen zo bij Fräser en Van Gobbel weer naar binnen. John had tenslotte een drol gedraaid in een glas, en het glas hadden we meegenomen. Bij Fräser en Van Gobbel zetten we het glas op de kast.

De ochtend erop liepen we langs hun kamer. Eens even kijken, zijn Henk en Uli al wakker? ‘Hebben jullie ook zo lekker geslapen in die goed geventileerde kamers hier? Klere wat stinkt het hier! Stelletje viespeuken.’

Aan de vooravond van de kampioenswedstrijd liet ik John maar eens met rust. Ik denk dat we nog even *Studio Sport* hebben gekeken, daarna sliep hij in. Het volgende dat ik me herinner, is het geluid van kerkklokken. Ik opende mijn ogen, de zon scheen fel bij ons naar binnen. Ik keek op mijn wekker. Het was 31 mei 1993, en het was pas zeven uur. Jongen, ik stroomde over van adrenaline. Ik keek opzij, John lag zich al met een grijns uit te rekken. We keken elkaar aan. Ik zeg: John, het gaat gebeuren vandaag.

‘We worden kampioen, John.’

‘Ja jongen. En hoe.’

‘We gaan erop, we laten ze voelen, we maken ze helemaal gek, John.’

‘En dan maakt József hem. Let maar op.’

‘Puffie gaat het doen, absoluut.’

Nog één keer keken we elkaar aan. Ik vloog het bed uit, zette het op een hollen naar de badkamer. We hadden allebei een baardtrimmer, en de tijd voor de spiegel was schaars. Het was elke ochtend hetzelfde liedje. Wie was het eerste? Hij dus. Kon ik weer die vieze haartjes van hem opruimen.

Kampioen

‘József, József,’ zo klinkt het dreinend van de tribune. Heus had gelijk, Puffie doet het. Bij de warming-up stond Puffie al te blazen. Een broertje dood heeft-ie aan lopen. Maar lopen hoeft-ie ook niet van Van Hanegem, want Puffie is een sluwe sjakie. Meer dan van De Wolf houden de supporters van József – de Tovenaar van Tatabánya. De 0-1 komt van zijn voet.

We knuffelen hem als onze eigen kinderen.

Een zootje ongeregeld gaat kampioen worden, een wonderlijke puzzel van niet in te passen stukjes. Van Arnold Scholten tot Mike Obiku, en van Ruudje Heus tot Regi Blinker en Gaston Taument. Een bonte stoet van zonderlinge figuren is dit Feyenoord, een bende van dansende Rastafari’s en schimmige, bleekwitte figuren, van uitbundige spierbundels en sloffende bierbuikjes. Bij het zien van een tegenstander sluiten ze onmiddellijk de rijen. Karikaturen van onszelf zijn we geworden, deze jaren.

‘József, József.’ Binnen een half uur staat het 0-2 voor de stripfiguren. PSV heeft

wereldster Romario, Ajax heeft godenzoon Dennis Bergkamp. Bij psv en Ajax spelen de beste voetballers van Europa. Maar wij hebben de beste ploeg. Van die ploeg ben ik de aanvoerder. Ik ben trots op onze elf, maar zonder de twaalfde man op de tribune, zo denk ik weleens, was het ons niet gelukt. Met het Legioen was elke uitwedstrijd een thuiswedstrijd, in het meest vijandige stadion waanden we ons dit seizoen veilig. Want zij staan achter ons, altijd. Blameren we ons met 0-5 bij Ajax? Gaan er de volgende keer gewoon weer vierduizend man mee naar RKC. Vol verwachting.

Vandaag zijn maar liefst vijfduizend aanhangers naar Groningen gekomen, het Oosterpark is rood gekleurd. Nog eens drieëndertigduizend supporters in De Kuip volgen de wedstrijd live op twee reusachtige beeldschermen, een noviteit. De planning was om in twee, drie jaar tijd kampioen te worden. Maar het is nu al raak, Van Hanegem doet het in een jaartje. De stand loopt gestaag op. 0-3, 0-4, 0-5, bij elke goal vliegen we elkaar intenser om de hals, ruim voor het eindsignaal barst het feest al los. En als die schaal dan als een rauw stuk vlees is meegevoerd naar ons hol, vult de grote bak in de hoek, die stalen trog die ze bij FC Groningen het spelersbad noemen, zich met tijgerbalsem, zweet en champagne.

Kampioen (2)

Zwalkend gaan we over de landingsbaan van vliegveld Eelde, de vrouwtjes mogen mee aan boord. De charter wint snel hoogte, ik heb een half uurtje om me even te ontspannen. Dan raken we een hobbel. De turbulentie is onmiddellijk hevig, mijn maag vol champagne draait zich om – net op tijd houdt Ingrid een papieren kotszakje onder mijn snufferd.

Als ik enigszins opgelucht opkijk, in een lucht van zuur, zie ik door mijn tranen Van Gobbel, en nog zo wat jongens die ik niet meteen herken. Kokhalzend kruipen ze op hun knieën over het gangpad.

Tegen de tijd dat we in de spelersbus zitten, heeft iedereen alweer een blik bier in de hand. De politie escorteert ons van Rotterdam Airport tot dicht bij het stadhuis, de Coolsingel schijnt afgeladen te zijn, op een afgelegen parkeerplaats stappen we uit. Via smalle steegjes naderen we het gebouw. Langs gevels en achter hekken, overal staan blije mensen, het lijkt wel Koninginnedag. Ik hoor geschreeuw. Gekrijs is het meer. Ik draai me om, ik zie Ingrid, met haar dikke buik loopt ze een paar meter achter me.

Drie kinderen, dat heeft ze altijd gewild. Het gaat een meisje worden dit keer. Denk ik, hoop ik. Er klopt iets niet. Angstig houdt ze haar handen boven haar hoofd, ze loopt gebukt. Ze wenkt dat ik moet stoppen.

‘Zagen jullie dat?’

‘Wat?’

‘Ik kreeg iets hards op mijn hoofd.’

Mijn blik trekt langs het publiek. ‘Waar dan?’

‘Die griet! Achter dat hek daar!’

Ik zie niks.

Met Ingrid tussen mij en Robbie in bereiken we de achteringang. Ingrid kijkt nog 's achterom. 'Daar! Die ene die zo fel kijkt. Wie is dat mens?' Ik haal mijn schouders op. 'Weer zo'n jaloers wijf,' mompelt ze nog.

Met Heineken in de hand struinen we door de Rotterdamse Burgerzaal, van daaruit bereiken we de brede, witmarmeren trap. Bovenaan gaan we rechtsaf, een lichte, hoge zaal in. Toespraakje van Peper, drankje, hapje. We gluren door de gordijnen – al die mensen. Aan de overkant van de Coolsingel zitten ze zelfs op de daken van de gebouwen. Tot achter in het Stadhuisplein, zelfs tot achter in de Korte Lijnbaan ziet het rood en wit van petjes en vlaggen. De eerste keer dat ik hier stond, was in '91. Vanuit het niets wonnen we die dag de beker. Een huldinging? Was dat nou nodig? Vijftigduizend man bleken er toen te staan. Nu zijn het er minstens honderdduizend – de vijfduizend uit Groningen zijn nog niet eens terug.

Moeten we daar eigenlijk niet op wachten?

We worden het balkon al opgeroepen, een voor een. De Goey houdt de schaal omhoog, met zijn keepershandschoenen gewoon nog aan. Scholten gaat na hem, daarna ben ik. In trance stap ik de drempel over.

Het balkon is kleiner dan het vanaf de straat lijkt. Winston Churchill sprak hier de bevolking van Rotterdam toe. Overall waar ik kijk: rode rook. Daaronder moeten zich mensen bevinden, maar het lijken wel kinderkopjes, zo dicht staan ze op elkaar. Als ik de schaal omhooghoud, dienen ze me een ongekende stoot adrenaline toe. Ernst Happel, Wim Jansen, Willem van Hanegem (waar is hij eigenlijk?), Johan Crujff, en John de Wolf.

Dat rijtje. Daar hoor ik nu in thuis. Ik ben een kampioenenaanvoerder, met een John de Wolf-pet op, en gele draden eronderuit.

We trekken onze groene clubjasjes uit, en onze hemden ook. De stropdassen gooien we naar beneden. 'Doe dat nou niet,' zegt Ingrid nog. Maar het is al gebeurd. Beteuterd kijken we over de balustrade naar het slagveld dat we hebben aangericht. Vaders vechten om de dassen, gezinnen met kleine kinderen raken in de knel. Als ze door de politie zijn ontzet, en ik weer opkijk, zie ik dat Robbie de schaal in handen heeft.

In de schaal zie ik een blote borst, met een gouden ketting. Robbie wijst me op Bosz, tussen de dansende mensen staat hij er maar bedremmeld bij. Hij heeft niet gespeeld vanmiddag. We duwen hem de schaal in handen, hoog op onze schouders houdt hij zijn tranen niet langer binnen.

Willem van Hanegem (7)

Op mijn gemak rookte ik een sigaretje op de wc. Toen het wat laat werd, ben ik toch maar even wezen kijken bij die gasten. Van achter de gordijnen. Dat gehos met die schaal, dat was toch geweldig om te zien. Maar zelf hoefde ik dat niet zo nodig. De burgemeester trok me het balkon op. Hij pakte mijn hand vast en stak hem in de lucht. Dat kon ik zelf ook nog wel.

Feestjes houd ik snel voor gezien. Voor twaalven was ik weer thuis. Ik weet nog dat ik in de donkere keuken stond.

Godverdikke, dacht ik. Het komend seizoen wordt nog moeilijker.

III

NEERGANG

Kort haar

‘Jij bent ook net een vrouw soms,’ zegt Ingrid. ‘Als je je staat om te kleden, ben je zo’n twijfelkont.’

Voor de spiegel sta ik maar te draaien en te kijken of iets me wel staat. Ik draag een shirt van Fong Leng. Die heb ik gevonden bij Theo Sijthoff. De prijs was elfhonderd guldentjes, maar dat heb ik er niet voor betaald, dat snap jij ook. Kleding koop ik in mijn eentje, zonder Ingrid erbij. Alles wat zij mooi vindt, vind ik niks. En de dingen die ik meebreng, vindt zij weer niks. Laatst ging ik de stad in voor wat hemden – kwam ik thuis met alleen kinderkleding.

Vind je mijn Rolex patserig? Gelul. Ik kan me zelfs een gouden met diamantjes permitteren. Daar heb ik jaren voor gewerkt. Pakken draag ik niet graag, zo zien alle mannen om me heen er al uit. Doe mij maar een bloes. Eén met lange mouwen, en zonder stropdas. Maar het liefst draag ik een oude trui. Als iets niet lekker zit, doe ik het nooit meer aan.

Laatst reed ik op de Van Brienoordbrug. Ik droeg een nieuw vest, maar ik dacht: het zit me toch niet lekker. Ik keerde de wagen, reed terug naar Schiedam en trok een trui aan. Voor dit soort dingen zou ik geen tijd moeten hebben. Dingen gaan me te makkelijk af, deze maanden.

Nog één seizoen heb ik te gaan bij Feyenoord. Dan heb ik mijn contract netjes uitgediend, ben ik bijna tweëndertig jaar, en is het tijd voor een stap. Iemand aan de andere kant van de zee moet nu toch wel wakker zijn geworden? Monkou slaagt er. Dan moet ik dat toch ook kunnen?

Kort haar (2)

Onder het motto ‘Niemand zegt nee tegen Eurocard’ vraagt Eurocard of ik mijn haar eraf wil knippen. Het bedrag mag ik zelf noemen.

Als ik het ooit doe, dan doe ik het uit mezelf.

Heel goed, John, zeggen mensen. Je moet zuinig zijn op je imago. Volwassen kerels dragen blonde pruiken en petjes met mijn naam erop. Welk percentage beur jij daarvan? vragen mensen. Niks, zo geef ik toe, en ik zit daar totaal niet mee. Die petjes zijn een uit de hand gelopen grap. Liever nog zie ik het als een eerbetoon. Daar hoeft ik geen geld voor te vangen.

Als voetballer is je terugverdientijd maar kort, zo waarschuwen mensen me. Ik moet mijn merkkracht in stand houden, mijn commerciële meerwaarde uitnutten, nu het nog kan. Ik moet pakken wat ik pakken kan. Ik moet mediatraining volgen, ik moet weten waar de camera’s staan, en ik moet leren nee te zeggen. Oók tegen mensen die er met mijn looks vandoor gaan. Maar pers en publiek – dat zijn toch ook mensen? Ze hebben vanaf het begin voor me klaargestaan. Hebben zij niet recht op stukjes van mij?

Eén jongen, Damiën heet hij, heeft mijn gezicht op zijn rug laten tatoeëren. Ik kan niet wachten om hem zelf te mogen ondertekenen.

‘Heb je dat lange haar soms nodig om tegenstanders te imponeren?’ vroeg iemand op tv me laatst. ‘Nee,’ zei ik, ‘kort haar staat me niet.’ Ze lachten, die De Wolf toch. Zo’n wijf kan het toch niet zijn? Maar ik meende het. De Wolf – brede torso, ruige baard, wilskrachtige kin, dodelijke blik in helblauwe wolvenogen. De schrik van elke spits. Daar zit, is steeds weer de vraag, toch een gedachte achter? Het is mooi meegenomen, geef ik dan toe.

Maar hoe angstaanjagend ik er ook uitzie, als ze me aan alle kanten voorbijlopen, schiet ik daar niks mee op.

Op zondag schop ik Prince Polley kreupel. Op maandag dool ik drie uur lang radeloos door het kinderziekenhuis. En op de training van dinsdag ga ik weer voorop en loop ik stoer te doen. Ruwe bolster, blanke pit – maar zo simpel is het niet. Ik heb een bloedhekel aan macho’s. Gedraag ik me bij Feyenoord als een macho, zetten ze me met beide beentjes op de grond. Neem dat maar van mij aan. Doe nou maar een beetje normaal met zijn allen, zeg ik vaak. Maar dat willen mensen niet horen. Laatst kwam *Privé* of *Story* langs voor een fotoreportage. Of ik mijn fleurigste bloes wilde aantrekken. Ik moest dromerig poseren op een rotspartij. Met een blik in de verte, romantisch mijmerend. Ook een beeld.

Belde vervolgens een man op. ‘John,’ zei hij, ‘mooie reportage. Elke dag draag ik precies dezelfde kleding als jij. Mijn haar is in jouw stijl gekapt, en boven mijn bed hangt een grote foto van je.’ Ik dacht: leuk voor je vrouw.

Stacey

Als het gaat om de namen van onze kinderen, scheppen we er thuis lol in om een beetje apart voor de dag te komen. Als het maar Engelse namen zijn. Ze moeten anders dan anders zijn, én ze moeten iets met elkaar te maken hebben. Rodney, Desley, dat vind ik nou gave namen. Zo zou ik zelf wel willen heten.

Ook voor nummertje drie hebben we weer een hele leuke in gedachten.

Volgens de dokter kon ik me deze week rustig richten op mijn trainingskamp in Winterswijk. Het is maandag 19 juli 1993, honderdtachtig kilometer lang druk ik het gaspedaal tegen de bodemplaat, maar te laat kom ik toch. Ik ben te laat in Schiedam om mijn meisje los te knippen.

Als ik me een paar dagen later weer bij de groep meld, spelen we in de voorbereiding op het nieuwe seizoen een oefenduel in Ermelo tegen FC Horst.

Een grote kerel komt door, Bosz is in zijn buurt, dus ik houd in. Poot erin, zei pa altijd. Je kunt er maar beter hard in, dan half. Overkomt jou niks, is die bal voor jou. Om te voorkomen dat Peter wel iets overkomt, houd ik toch maar in. Wel glijdt die jongen van Horst ongestoord door op mij. We klappen op elkaar, mijn rechterbeen klapt naar binnen, mijn knie klinkt als een luciferhoutje.

Ik wil roepen dat ze me kunnen wegdragen, maar ik breng geen geluid voort. Ik sterf van

de pijn.

Een brancard is niet aanwezig, ik zweef in de armen van zes, acht, twintig man. Ik zie dat zij nog meer aangeslagen zijn dan ik, Bosz' gezicht is krijtwit. Achter Bosz duikt steeds die kerel op. 'Sorry man, sorry, dit wilde ik niet.'

'Snap ik, vriend.'

Ingrid (12)

Hij bracht altijd de kinderen naar school. Dat was een van de huishoudelijke taken die hij zichzelf streng had opgelegd. Geen dag was compleet als hij het ontbijt niet had gemaakt, de kinderen niet had aangekleed én ze niet naar school had gebracht. Op een dag was hem een rijontzegging opgelegd – ik denk vanwege weer eens te hard rijden. Wat moest hij nu? De buurjongen zou meerijden. Hoe moest die nou op school komen?

John stapte in zijn auto. Twee deuren verderop al werd hij aangehouden.

'Meneertje, meekomen.'

De twee agenten hadden speciaal op hem zitten wachten. De hele dag bleef hij weg. Toen hij eindelijk thuiskwam, was-ie door het dolle. Ze hadden hem vernederd als een hond. Zijn riem, zijn veters, zijn sieraden, alles had hij moeten uittrekken en inleveren. Op het bureau hadden ze hem in een hoekje op een stoel gezet, daarna hadden ze hem genegeerd. Zo van: vieze kapsoneslijer van een voetballer, jou laten we lekker lang bloeden.

Privé

Grote schuifdeuren naar het terras, een mooi trapveldje grenzend aan onze tuin. Vanaf de bank in ons huis aan Koolwitjeshof 108, met mijn poot omhoog, overzie ik het allemaal. 'Op het veld is John een beest, thuis is hij heel anders.' Het staat gedrukt in de *Privé*. 'Ik kan me geen betere vader voor mijn kinderen wensen. Hij is als eerste op, geeft Stacey de fles, smeert boterhammen voor onze jongens, kleedt ze aan en brengt ze naar school. Als het even kan haalt hij ze 's middags ook weer op. Ook stofzuigt hij het hele huis en doet hij de afwas zonder gemopper. Hij is altijd opgewekt en gezellig. John is de ideale vader.'

En zij is de ideale moeder, maar die vraag wordt nooit gesteld. Dan hoef ik hem ook niet te beantwoorden.

Privé (2)

Ik ben een prater. Ik heb over heel veel dingen nagedacht, en ik heb die dingen ook al talloze malen in de media kunnen formuleren.

Toch ben ik ook een stille. Komt het onderwerp me niet uit, dan word ik kortaf. 'Was ik niet bij,' brom ik dan. 'Zou het niet weten,' als je aanhoudt.

Met Ingrid praat ik ook niet veel. Dingetjes los ik graag in mijn eentje op. Soms komt ze er pas maanden later achter dat er iets speelt. Meestal helemaal nooit. Dingetjes stop ik liever weg. Als je er niet over praat, is het er ook niet.

Hou je vol? Dan staar ik je aan. Ik ben er voor je. Maar dat wil niet zeggen dat ik echt

voor je opensta. Zo van: kom maar binnen met je knecht.

Privé (3)

Sinterklaas vieren we niet groots. Als de familie er maar is. En elk jaar bestellen we dezelfde Piet, en dezelfde Klaas. In hun rondje door de wijk plannen ze Koolwitjeshof 108 steevast als laatste. Ze weten: daar komt de fles op tafel.

Privé (4)

Koolwitjeshof 108 is een heerlijk huis in een autoluwe buurt. Twee-onder-een-kap, gebouwd van witte bakstenen. Elk raam is voorzien van gezellige, geel-wit gestreepte zonneschermen. Nu is het stil om mij heen, maar doorgaans is het hier één grote, gezellige kantine. Altijd heeft Ingrid happies en snappies op tafel staan. Fans, spelers, van alles waait hier aan. Tot laat blijven ze hangen.

Hiervoor woonden we aan de Ambachtsweg. In dat huis woonden we nog maar net. Terwijl wij vakantie in Spanje vierden, verbouwde mijn vader het samen met mijn zwager Marcel. Marcel is stukadoor, gouwe handjes met een zilveren randje heeft die aan zijn poten zitten. Maar uit dat huis zijn we gauw weer weggetrokken. Ik reed er niet met een gerust hart vandaan, het verkeer raasde me er te hard langs. Toen had ik al gezien dat ze dit fijne huis aan het bouwen waren. En voordat Ingrid het doorhad, had ik het al gekocht.

‘Tuurlijk, ik volg,’ zei ze een beetje gelaten. Kijk, zo los ik dingetjes op.

Privé (5)

Ben ik op kamp, of zit ik in het buitenland, denk ik niet aan de veiligheid thuis, of aan de gevaren die mijn kinderen lopen. Dat gaat niet, dan houd ik mijn kop er niet bij. Wel bezoek ik shops waar je dingetjes kunt kopen, dingetjes om te geven. Shirtjes en trainingspakjes, *My Little Pony*. Ik moet per se met iets terugkomen van mezelf. Dat heb ik van pa, die sjouwde ook van alles voor ons mee. Kleren, altijd maar kleren. Die bracht mijn moeder dan weer terug naar de winkel. Zelf hoef ik niks te hebben. Wat ik mezelf cadeau zou doen? Lang stond ik afwijzend tegenover tatoeages. Nu denk ik toch: de letters van mijn kinderen. Ik overweeg een klein hartje, met daarin de letters van Ingrid en de kinderen.

Tattoo Laura

Hij is geen typische tattoo-man, maar nadat hij op de rug van een fan onder een levensgroot portret van zichzelf zijn handtekening had mogen zetten, was hij om. Als hij weer eens de zaak in stapt, heeft hij al lang met een idee over een nieuw schrift rondgelopen. Nog voordat we koffie hebben ingeschonken, komt hij ter zake. Hij weet al wat hij wil, maar laat ons toch wat voorstellen doen. Als het maar klein en bescheiden is, zegt hij erbij. Wil hij de band met zijn kinderen vastleggen? In het boek wijzen we hem op het Japanse teken van de wolf.

Een stuk of tien hebben we er nu gezet. Veel ontmoetingsdata en overlijdensdata in Romeinse cijfers, elk met een speciale reden. Ze zijn stuk voor stuk een eerbetoon. Aan de mensen van wie hij houdt, en de mensen die hij is kwijtgeraakt. Hij laat ze niet zetten voor

de mooi, en hij loopt er zeker niet mee te koop. Ook is hij niet happig op de operatie zelf. Als we met hem bezig zijn, kijkt hij weg. Om zichzelf af te leiden praat hij aan één stuk door. Hij wordt liever op het veld onderuit geschopt, dan dat hij die naald in zijn lijf voelt branden.

Oranje (7)

Wie ben ik? Meer dan elk ander seizoen voelt dit vijfde seizoen bij Feyenoord als een worsteling. Wat is er over van de vechtersbazen die we waren?

Kampioen van de Armoede, noemen ze ons.

‘Hé, ik wil jou wat vragen,’ zegt een meneer bij het Zuiderpark.

Zijn vingers steken door een hek van gaas. ADO Den Haag uit, na afloop zijn we op weg naar de bus die ons naar Rotterdam gaat brengen. Ik stap op de man af, ik tast mijn zakken alvast af naar een pen of een kaart voor zijn zontje.

Als ik voor hem sta, schraapt hij zijn keel en spuugt met volle kracht een dikke roggel in mijn gezicht. De vraag is: moet ik over het hek heen, en hem een flink pak rammel verkopen? Maar na de eerste verbazing overheerst toch de teleurstelling. Ik ben een vechtersbaas, een straatvechter ben ik niet.

Oranje (8)

‘Rugnummer 2: John de Wolf.’ Assistent-bondscoach Rinus Israël heeft zojuist het velletje met de opstelling uitgedeeld, en het staat er toch echt. Ik behoor tot de basiself. In De Kuip tred ik aan tegen Engeland.

Land van mijn dromen.

Voor de return van Oranje tegen San Marino in Bologna passeerde Advocaat me nog, ik was weer eens diep teleurgesteld, maar voor de wedstrijd waar het om gaat, ben ik blijikbaar met stip gestegen. Dit is onze allerlaatste kans om in de WK-kwalificatiepoule Engeland voorbij te streven en met een tweede plek achter Noorwegen onze kwalificatie zeker te stellen.

Achter rugnummer 2 had net zo goed ‘Ulrich van Gobbel’ kunnen staan. Uli is sneller, maar ik ben kopsterker. Tijdens de oefenpartijtjes heeft Advocaat ons nog getest. Snelle spitsen op Uli, hoge ballen op mij, en vice versa. Misschien koos hij uiteindelijk voor mij omdat ik meer coach dan Uli? Maar wat valt er eigenlijk te coachen? Tussen een Koeman, De Boer en Rijkaard in? Zij spelen in de Spaanse en Italiaanse competitie – zij gaan mij zo dadelijk coachen.

Mijn opdracht is simpel. Spits Alan Shearer uitschakelen. Met koppen en schoppen, mijn oude stiel. Het is woensdag 13 oktober 1993.

Deze ruimte zou de kleedkamer van Feyenoord moeten zijn, maar ik herken hem niet meer terug. Dit is nu de kleedkamer van Oranje. Ik zit niet tussen Heus en Fräser in, maar tussen Gullit en Ronald Koeman. Ik bevind me niet tussen grappenmakers die hun wedstrijdzenuwen verhullen met kutgeintjes waar ze anderen mee lastigvallen, maar

tussen doodkalmte, volwassen internationals. Een kraker als deze hebben zij al zo vaak gespeeld.

Dat ik dit nog mag meemaken. Terzijde van de groep, op zijn vaste plek, zit Ed de Goey met zijn keepersspulletjes te tutten. Tot zover kan ik plaatsnemen wat ik zie. Iets verderop zit Jan Wouters. Ook een stille willie, hij heeft zich compleet teruggetrokken in zichzelf. Andere spelers voeren juist ontspannen, persoonlijke gesprekjes, een op een, het gaat zo te horen over de kinderen thuis. Ik zou niet weten waar ik nu een gesprekje over moet voeren. Of met wie. Geen loos geschreeuw in deze kleedkamer, het is duidelijk dat ik vandaag even niet de popiejopie moet gaan lopen uithangen. Als ik daartoe al in staat zou zijn.

Ik weet wat mijn kwaliteiten zijn. Ik ben meer dan een beperkte voetballer. Ik zou mijn schoenen en kousen wel willen uittrekken, zo heet heb ik het ineens. Ik heb dit nooit voor een wedstrijd. Dit is iets voor op de dansvloer.

Bij de deur geeft iedereen elkaar een handje. ‘All the best, all the best.’ Dat is niet anders dan anders. Na het volkslied stellen we ons op, het kriebelt in mijn buik, ik schud de bibbers uit mijn benen. Als dan het fluitje gaat, zijn op slag mijn benen zuur. Een lange uittrap van hun doelman nadert, Shearer springt, en ik kom niet van de grond. Alsof ik kauwgum aan mijn schoenen heb.

Oranje (9)

Dit is dus mijn plafond. Ik ben ook maar een mens. Advocaat gaat me wisselen, denk ik, als we weer terug zijn in de kleedkamer. Dat kan niet anders.

‘Zo blijven staan,’ is alles wat hij tegen me zegt. ‘Op zeker spelen,’ zegt hij tegen ons allemaal. ‘Wij moeten komen, maar zij moeten ook.’

Ik kijk nog eens in zijn richting. Weet hij het zeker? Dan kijk ik de groep rond. Iedereen is er nog, constateer ik nu opgewonden, hij heeft niemand vooruitgestuurd om alvast warm te lopen voor de tweede helft. Ik kan niet wachten tot ik naar buiten mag. Weg is ook het zuur in mijn benen.

Doe waar je goed in bent, denk ik ten overvloede in mezelf. Op zeker spelen. Bal inleveren bij Koeman, daarna meteen weer positie kiezen.

De Engelsen komen, lange ballen vliegen over ons heen en landen in de enorme ruimte achter ons. Koeman is te laat, hij trekt hard aan de noodrem, de scheids legt hem net erbuiten. Mis. Aan de andere kant breekt Wouters door de linies, ook de Engelsen trekken aan de noodrem, en opnieuw legt de scheids hem erbuiten. Wij missen niet – Koeman krult hem in de linkerbovenhoek, het staat 1-0. Niet lang daarna maakt Bergkamp er zelfs 2-0 voor Nederland van, van achteruit kom ik het hele veld oversteken om het feest mee te kunnen vieren.

Terug op mijn plek voel ik toch weer het zuur. Als ik positie kies achter Shearer, grijp ik naar mijn hamstring. Niet zwak zijn nu, geen fouten maken.

Dan kan Advocaat niet meer om me heen.

Tulband

Na een tik in mijn gezicht gaat het licht uit. Als ik weer op mijn benen sta, nog een beetje groggy en met drie krammen achter mijn oor, krijg ik van Uli de naam van de gangster door. ‘Nummer dertien, Jorge Couto. Elleboog.’ De scheids heeft volgens hem niets gezien. ‘Maar komt goed.’

De wraak verbleekt bij de sluwheid van FC Porto, van Portugese aanstellerij hebben we nu eenmaal geen kaas gegeten. Om de haverklap ligt het spel stil omdat er een van hen over het veld ligt te rollen. Een overtreding van Peter Bosz wordt ten slotte doorzien. Hij mag vertrekken. Met tien man houden we stand, 0-0 zou perfect zijn voor de return in Rotterdam. Diep in blessuretijd koppen ze de bal alsnog achter Ed. Ik kan de eenzijdige commentaren al uittekenen. Armzalige vechtlust, naïef werkvoetbal – onze grootste kwaliteiten.

Twee weken later is het Europa-avontuur alweer voorbij. Maar er is geen tijd om bij onze moeizame internationale optredens stil te staan. Wat wacht me nog? Ik bijt op de antenne van mijn mobiele telefoon, druk nog ’s op gemiste oproepen. Zeist moet me toch allang hebben gebeld? Waar blijft die uitnodiging voor de wedstrijd van het Nederlands elftal tegen Polen toch?

Maar eerst wacht de topper tegen psv. Het technisch superieure psv, zo schrijven ze, tegen het noeste Feyenoord. Ze denken dat we onderuitgaan.

Tulband (2)

Corrigeer me als ik het niet goed zie, maar volgens mij hanteert psv voor eigen publiek de lange bal, en zoekt Feyenoord vandaag naar voetballende oplossingen. Blinker en Taument dartelen als vanouds over de flanken, ik leg Kieft het zwijgen op. Bij Kalusha klets ik er ongenadig hard in. Als ik weer opkrabbel, veeg ik mijn haren uit mijn ogen. Er kleeft iets aan mijn handen. Ze zitten onder het bloed, mijn groene shirt kleurt bruin. De ogen van dokter Van de Bos schieten heen en weer over mijn hoofd. ‘Paar hechtingen.’ Daarna kijkt hij diep in mijn ogen en beweegt hij zijn vingers heen en weer. ‘Niet duizelig?’

‘Ik wil terug.’

Hij zet wat krammen, terug in het veld zet ik mijn hoofd meteen weer ergens tegenaan. Ik voel dat er iets wijkt daarboven. Vocht druipt op mijn neus, het plakt in mijn haar. Het spel ligt stil. Ik sta weer bij de dokter. Omstandig wikkelt hij een bandage rond mijn hoofd, om zo druk te houden op de wond. psv’ers staan geërgerd op me te wachten, met hun handen in de zij. Ik heb geen haast. Ik voel me verre van gejaagd. Van mij mogen ze doorspelen, maar de scheids is zo vriendelijk om op mij te wachten. Uiteindelijk hol ik met een prachtige, witte tulband terug naar mijn positie. Aanstellerij kun je dit toch niet noemen? Een Portugees had zich eerst laten vallen en zich met een brancard van het veld laten dragen – terwijl zijn maten om een gele kaart vroegen. Maar ontkennen dat vechtlust onze grootste kwaliteit is? Dat zal ik niet meer doen.

Bloed druipt in mijn nek, ze vormen stroompjes in de delta van mijn oksels, het lekt tot

in mijn broekje. Bij de stand 1-2 voor Feyenoord, met nog maar een paar minuten op de klok, als PSV niet meer aandringt en de winst ons niet meer kan ontgaan, ga ik definitief het veld af. Beplakt en behangen wacht ik het einde van de wedstrijd af. Als tot mijn vreugde Taument een derde doelpunt maakt, hang ik alweer met Van Gobbel in de hekken, en feest met de fans mee.

‘De onverzettelijkheid zelve,’ zegt Aad de Mos, als hij bij de persconferentie naast me neerzigt. De wil om te winnen was abnormaal groot vandaag. ‘Wolfje is zuinig op z’n image.’ Cynisch stukje in het *AD*, ik denk dat ik dat maar oversla. ‘Wolfje is een heel gemiddelde voetballer, maar als artiest en koopman is er toch echt geen betere.’ Alleen de foto van de tulband bewaar ik.

Het is een olijk, Marokkaans hoedje. Het staat een beetje schuin.

Oranje (10)

Daags voor het oefenduel tegen Ierland verzwik ik mijn enkel, een dag later kneus ik mijn hand. In de zesenvestigste minuut kom ik erin voor Koeman.

Kom ik erin voor Koeman? De hele tweede helft? Het kan niet anders dan dat ik er dicht tegenaan zit. In het Willem II-stadion wijst Rinus Israël Stan Valckx en mij in de rust op de lopende mensen van de Ieren. Wie vangt wie op? Wat als Coyne en die andere spits zich laten zakken? ‘Dekken we door of niet?’

‘Doordekken. Anders loop je met zijn tweeën lucht te dekken achterin en ligt er te veel druk op onze middenvelders. Maar laat je niet weglukken.’

Een counter van de Ieren, hoog over mijn hoofd vliegt een bal. Ik besef dat ik ben weggevoerd uit het centrum. Dat is dodelijk, John. Je had moeten uitzakken, je had minder ver naar voren moeten staan, want op het middenveld werd even geen druk op de bal gezet. Half werk daar, half werk hier. Coyne, zo moet je nu toezien, scoort het enige doelpunt van de avond.

De druk op bondscoach Dick Advocaat neemt toe, zeggen analisten bij *NOS Langs de Lijn*. Ook rommelt het onder de motorkap van mijn Calibra. De druk onder mijn voeten valt weg, ik stuur de wagen naar de vluchtstrook. Ik stap uit in het aardedonker, maar in de verte zie ik al een lichtje. In mijn nette bondspak klim ik over prikkeldraad. Ik spring over slootjes en waad door de ondergelopen voren van akkers. De naam van Johan Crujff wordt al genoemd, zo ving ik tot slot nog op van het radioverslag. Mogelijk reist De Verlosser als adviseur van het Nederlands elftal straks mee naar het WK in Amerika.

En Crujff, zo had de reporter in de wandelgangen vernomen, heeft al laten doorschemeren dat hij ‘die Wolf’ in elk geval niet gaat meenemen.

Ik weet het zeker, dat lichtje. Dat is een benzinepomp.

Oranje (11)

‘In Amerika kunnen ze wel een paar types als jou gebruiken.’ Mijn vader aan de telefoon. ‘In plaats van elf van die tikkertjes.’

‘Ik heb nog geprobeerd een vrijkaartje voor je te regelen, pa, voor het oefenduel tegen Hongarije in Eindhoven. Sorry, maar het is me niet gelukt.’

‘Ik ga geen vijftig gulden uitgeven om jou te zien spelen.’

Hij kletst, hij had er vast dolgraag bij willen zijn.

Oranje (12)

Tegen Hongarije kom ik er pas in de drieëntachtigste minuut in voor Jonk. Het staat dan al 7-1 voor Nederland. Ik kan Advocaat niets laten zien.

Nog drie weken te gaan tot het wereldkampioenschap voetbal. Eén Feyenoorder is zeker dat hij speelt, en zijn naam is Ed de Goey.

Ook Robbie Witschge en Gaston Taument maken kans.

Oranje (13)

Nu moet ik scherp zijn, nu moet ik bewijzen dat ik er klaar voor ben. In de laatste oefenwedstrijd op Nederlandse bodem, tegen het Noordwijkse SJC, ligt het tempo van Oranje moordend hoog. Dit is mijn allerlaatste kans om met de beste voetballers van Nederland, wat zeg ik, de beste voetballers van Europa, mee op reis te mogen. Ik werp een blik op Koeman en Rijkaard. Ze wandelen, ze spelen dit potje fluitend op één been – en nog spelen ze foutloos.

Ik kan juist wel een been extra gebruiken. Ik loop op mijn tenen tussen die jongens. Ik loop zo geforceerd mijn best te doen, met rare stapjes achterwaarts en zijwaarts om mezelf vrij te lopen, dat er al gauw iets in mijn rechterkuit schiet. Advocaat gebaart driftig. Hij wisselt me. ‘Uit voorzorg.’

In de kleedkamer bel ik Dick voor een afspraak, daarna bel ik pa. Pa klinkt niet blij als hij van mijn blessure hoort. Hij twijfelde al of hij met mij naar Amerika zou afreizen. ‘Maar ik ga zeker geen rooie of zes uitgeven om jou daar op de bank te zien zitten.’

‘Sorry pa.’

‘Je moeder had wel gewild. Ze heeft onder een andere naam meegedaan aan een loterij om een WK-reis te winnen.’

‘En?’

‘Ze viel buiten de prijzen.’

Oranje (14)

Advocaat heeft me een rugnummer gegeven. Een rugnummer, vlak voor de WK! Het is nummer eenentwintig. Door mijn sluimerende kuitblessure zit ik niet erg dicht tegen het basiselftal aan, maar dat doet me weinig. Het zal niet de eerste keer zijn dat alles anders loopt dan de bondscoach van tevoren heeft bedacht.

In Amerika spelen we zeven wedstrijden op rij. We krijgen te maken met blessures, schorsingen. Reserve zijn. Reserve zijn houdt in dat je jezelf moet wegcijferen – en

tegelijk jezelf moet bewijzen. Een rol die mij wel ligt.

In Huis ter Duin schuif ik niet als een dood vogeltje aan. Ik praat honderduit, ook met de Ajacieden kan ik het goed vinden. Wel erger ik me aan de kranten op tafel. Ze schrijven alweer over mijn snelheid – of het gebrek daaraan. Mijn persoontje naast Koeman in het centrum is volgens de commentaren geen optie, want Koeman zou ook al zo traag zijn. ‘Maar,’ zeg ik tegen Uli, ‘vormt De Wolf met Metgod niet ook al vier jaar een aardig koppel?’ Beiden stonden we niet vooraan toen snelheid werd uitgedeeld, maar noem mij één spits die ons er echt heeft uitgelopen. Dat is gewoon een kwestie van goed opstellen. Toch Uli? Uli lacht. We maken ons op voor de vlucht naar Orlando, de speldenprikken van de media doen niets af aan de uitstekende sfeer hier.

Sinds Gullit het kamp heeft verlaten, zijn we nog meer naar elkaar toe gegroeid. Tot de selectie behoren dertien Ajacieden, en maar liefst vijf Feyenoordspelers. Ed, Gaston, Robbie, Uli en ik. ‘Die tikkertjes uit Amsterdam kunnen jou goed gebruiken,’ zei pa weer bij het afscheid. ‘Jullie zijn winnaars.’

Het gevoel een winnaar te zijn, dat is mij bekend. Als je één strijd wint, is de kans groot dat je de volgende ook wint. Dat is de testosteronverslaving, zeggen ze. Je doet het simpelweg niet meer voor minder. Winnen begint met gezond zelfvertrouwen. Blijf je winnen, ontstaat overmatig zelfvertrouwen. Dan volgt zelfoverschatting, overmoed, en uiteindelijk lijdt je aan grootheidswaanzin. Zo gaan die dingen. Het uit zich in de drang naar steeds sterkere competitie, naar steeds meer risico. Ook als je de absolute top al hebt bereikt. Zoals ik, vandaag. Aan de kaarttafel zitten vijf winnaars. Vier Amsterdammers en ik.

Oranje (15)

Robbie. Aron Winter. De broertjes De Boer. Het is stil tussen hen en mij.

Poker is het spel dat we spelen. In dit geval: poker met een joker erbij. Ook wel Five of a Kind genoemd, een pokervariant waarbij een extra kaartcombinatie mogelijk is. De hoogste combinatie in het spel is vier azen – plus die ene joker. We schudden om de beurt, Winter mag beginnen.

Ook ligt er geld op tafel. Serieus geld. Een eerste potje begint met zo’n honderd, soms vijfhonderd gulden. Het kan oplopen tot enkele duizenden.

Ik weet niet waarom ik het ga doen. Omdat ik het al eens eerder heb gedaan? Omdat ik er toen toch ook mee wegkwam? Nu zit ik hier, op een congresstoel van Huis ter Duin, en overweeg ik serieus het te gaan doen.

Overmoed? De kick van het risico?

Het suist in mijn hoofd. Ik hoor bij het grote Oranje. Ik had dat niet verwacht. Mooier bestaat niet, ik ben nu top of the bill – en dat wil ik weten ook.

Anders kan ik het niet verklaren.

Frank is aan de beurt om te schudden. Hij zit daar en ik zit hier. Hij is Ajax, ik ben Feyenoord. Ik moet zo niet denken, maar ik doe het toch. Ben ik de underdog, ondanks

alles wat ik heb bereikt? Samen hebben zij vieren meer dan honderd caps. Ik heb er pas zes. Ze bouwen aan vermogens met zo veel meer nullen dan ik – dat soort slechte gedachten komen steeds maar terug, hoe hard ik ze ook wegduw. Wil ik ook een keer het mannetje zijn? De verklaring komt niet eens bewust in me op, het scheert langsij.

Voor Amsterdammers zijn ze verdacht stil. Verbeeld ik het? Voeren ze iets in hun schild? Er speelt iets. Maar ik weet niet wat. Ik denk iets te zien, iets te voelen, maar ik kan het niet onder woorden brengen voor mezelf. Die o zo bedrukte pokerfaces van de twee broertjes. Winter is stil als altijd. En ook de smile van Robbie is niet anders dan anders. Gaan zij mij iets aandoen?

Ronald is aan de beurt om te schudden.

Om de tafel hangen andere spelers rond. Ed de Goey, wat Amsterdammers. Ze kijken mee. Zodra we straks worden weggeroepen voor de massage, nemen zij gretig onze plaats in. Alwetend kijken ze naar het spel op tafel, ze kijken in mijn kaarten. Waarom zou ik het doen? Wat win ik ermee?

Oranje (16)

Het is mijn beurt om te schudden. Terwijl ik de kaarten verzamel, stel ik vast waar de joker ligt, en schud hem fluks naar boven. Ik tel. Een, twee, drie, vier, vijf. De joker steek ik op de vijftiende plek. Kan niet missen, bij het uitdelen valt-ie zo dadelijk bij mij. Ik kan niet geloven wat ik aan het doen ben.

Ik ben aan het quasischudden, en niemand die het doorheeft. Dat alleen al geeft zo'n kick. Als ik nu een aas trek, kan ik mijn geld blind inzetten, en is die hele pot daar voor mij. Bij deze gedachte overvalt een gevoel van zinloosheid me. Waar leidt dit toe? Rijk word ik er niet van. Een beter mens evenmin.

Voetballers kennen drie regels. Eén: je komt niet aan elkaars vrouw. Twee: je zegt niks lelijks over elkaars kinderen. Drie: je steekt niet met kaarten.

Ik zit hier keihard te steken, ik zit ze ongehoord te klootzakken. Maar het is niet zo dat ik hun iets wil flikken, ik wil geloof ik alleen mezelf beschermen. Tegen hen. De aanval als beste verdediging, zoiets. Ik win de pot, vooral ten koste van de hoge inleg van Robbie. Ik had verwacht dat ik me slecht zou voelen. Dat is niet zo. Ik kom ermee weg, ik zie niets aan hun kalme gezichten dat me zou moeten verontrusten. Die constatering alleen al biedt troost. Ik schuif de kaarten over tafel naar Robbie. Hij neemt ze aan, schudt voor een nieuw potje. Alles is weer normaal, en ik word weggeroepen voor een heerlijke massage. De bundel groene en bruine briefjes prop ik weg in mijn trainingsbroek, ik sta mijn plek af aan een andere winnaar. Op weg naar de kamers, in gedachten verzonken, merk ik dat de De Boertjes achter me aan zijn gekomen. In slowmotion draai ik me naar hen om. Robbie duikt achter de twee op. Het is alsof hij de dood in de ogen kijkt. Frank en Ronald nemen het woord.

‘Jij hebt gestoken, makker.’

Het dikke hotel tapijt wordt onder mijn voeten vandaan getrokken.

‘En niet voor de eerste keer.’

‘Bij Feyenoord schijn je dit ook te flikken.’

‘Voor hoeveel heb je de boel opgelicht?’

‘Nou?’

‘Bewijs maar,’ zeg ik stoer. Mijn hete hoofd zit dan al vol met watten, weinig van wat ze tegen me zeggen dringt werkelijk tot me door. Ik verlang naar een stil, koel, donker plekje. Het liefst zit ik twintig meter onder de grond.

‘We hebben getuigen.’

‘O, en John? Koeman hebben we ook al ingelicht.’

Ingrid (13)

We konden het altijd erg goed vinden met Barbara en Robbie. Toen we met zijn allen door Disneyworld liepen, zeiden ze ineens niks meer tegen ons.

In de rij voor een attractie zorgde Barbara ervoor dat ze niet naast mij kwam te staan. Ik begreep er niks van.

Terug in de bus naar Orlando zei ik er iets van tegen John.

‘Is er iets aan de hand of zo?’

Ik zag het al aan zijn gezicht. Die ging niet praten.

Maar hij praatte wel.

‘Ik heb zitten steken. Daar zijn ze boos over.’

‘Dat doe je dan lekker handig.’

‘Ja. Nee.’

‘Waarvoor doe je dat dan ook?’

‘Wist ik het maar.’

‘O, John.’

‘Ik wil het er verder niet meer over hebben.’

Zweeps slag

Het partijtje tussen Oranje 1 en Oranje 2 in het Robert F. Kennedy Memorial Stadium, Washington DC, is een kwartiertje bezig. Het is zaterdagavond, 18 juni 1994, maandag wacht Saudi-Arabië. Robbie en ik spelen beiden in Oranje 2.

Onze relatie is wat je noemt: zakelijk. Hij moet dealen met mij, ik moet dealen met mezelf. Hier op het veld is het geen onderwerp. Niet in groepsbesprekingen, niet met Advocaat, niet met Koeman. Het is duidelijk, voor iedereen. Stilzwijgend weten zij dat ik fout ben. Ik zou sorry tegen Robbie moeten zeggen, tegen alle Amsterdammers en Rotterdammers, tegen het hele Nederlands elftal dat ik in gevaar heb gebracht, maar ik

krijg dat gewoon niet uit mijn bek. Bang als ik ben voor nog meer boosheid, en omdat ik me ergens, heel ver weg, ook door hen onheus behandeld voel. Daar aan die kaarttafel voelde ik me werkelijk bedreigd – een sombere, duistere gedachte die steeds weer opduikt en ik dan dertig meter onder de grond stop. Ik heb er geen enkel bewijs voor.

Marc Overmars bouwt op links aan een aanval, en op dat moment, aan de andere kant van het veld, ga ik op de grond zitten.

Ik heb iets horen knappen. Dan weet je dat het een spierscheuring is.

Masseur Guus en dokter Frits voelen aan mijn rechterkuit, Advocaat kijkt bedenkelijk. Het is de pijn die me al sinds Noordwijk kwelt, maar dan dieper en scherper. Het is een zweepslag. Na een half uur rijden ze me het stadion uit.

Zweepslag (2)

Ik kan blijven, hebben ze gezegd, ik kan blijven als ik wil. Maar ik voel de sterke behoefte het Oranjekamp te verlaten. Ook kan ik een beetje tussen de spelersvrouwen in hun hotel gaan zitten. Liever nog vlieg ik naar huis. Ik heb Dick al gebeld, hij verwacht me. ‘Baal je niet?’ vraagt een journalist.

‘Niemand hoeft medelijden met mij te hebben.’

‘Waarom niet?’

‘Ik ben de enige in het vliegtuig. Met twaalf stewardessen aan boord.’

Hoe is het mogelijk dat ik er zo luchtig over kan doen?

Als ik op Schiphol ben geland, is het tien uur in de ochtend. Ik zou nu meteen door naar Dick kunnen gaan, maar als ik Rotterdam nader, kies ik zonder twijfel de weg naar Schiedam-Noord. Het is maandagochtend kwart over elf. Het is veel te vroeg om de kinderen van school te halen. Omdat ik niks beters weet te doen, loop ik langs het raam van de eerste klas te posten. Al snel heeft Desleys lieve juffrouw me gezien, ze gebaart dat ze hem alvast laat gaan.

Papa zou zijn best doen de wereldbeker voor hem mee terug te nemen. Maar daartoe zou hij wel zes, zeven weken wegblijven. Na één weekje ben ik er alweer. Verbaasd komt hij het schoolplein af gelopen, hij vertraagt zijn pas.

Hij twijfelt of ik het wel ben. ‘Jongen toch.’

Zweepslag (3)

Na ruim twee weken martelwerk verklaart Dick me fit. Over een paar dagen staat Oranje in Dallas in de kwartfinale tegen Brazilië. Ik heb de eerste de beste vlucht terug geboekt naar Orlando, Amerika. Ik ben klaar voor Romario.

In het kamp meld ik me nog even bij dokter Frits Kessel, grijnzend, het zal niet meer dan een formaliteit zijn. Hij mompelt dat hij het druk heeft met de voorbereidingen op de grote wedstrijd in Dallas. ‘Ik had je eigenlijk niet meer verwacht. Nou vooruit, we doen wel wat tests.’

Al na een paar sprintjes heeft hij het wel gezien. ‘Het bestaat niet dat je zo snel bent hersteld. Ik moet Advocaat adviseren je geen speeltijd te geven. Natuurlijk kun je wel mee naar Dallas, vanaf de tribune kun je de wedstrijd mooi volgen.’ Met stomheid geslagen, en met een tomeloos leeg gevoel in mijn maag, bedank ik hem vriendelijk voor die eer.

Met Ingrid kijk ik op haar hotelkamer naar de wedstrijd. Van een hopeloze 0-2 achterstand komen we in het laatste half uur nog knap terug tot 2-2. Als Branco tot slot mijn laatste hoop de grond in heeft geslagen, pak ik de haak van de telefoon en boek een vlucht naar Nederland. Ik heb grote haast ineens, ik spoor Ingrid aan haar koffers te pakken. Ik wil het Oranjekamp verlaten hebben voordat de jongens zijn teruggekeerd, en op het vliegveld wil ik ze ook niet tegen het lijf lopen. Die zitten niet te wachten op mij. Ik ben een vreemde nu.

Op weg naar het vliegveld eten we nog een broodje in de stad, we winkelen in een *mall*. We verlangen naar de kinderen, en ik sla een arm om haar heen. Als we hebben geboard, bevindt zich in de bagageruimte boven ons een gênante, maar troost gevende hoeveelheid tassen, vol kleding voor de kinderen.

Ruud Heus (7)

Met Feyenoord waren we op trainingskamp in Winterswijk, en John en ik sliepen als vanouds samen. Het moet eind juli geweest zijn, kort na het WK in Amerika. De hele week dacht ik: wat is er toch aan de hand met die pik? Hij ruimde de haartjes op van zijn baardtrimmer, hij liet zijn kleren niet meer slingeren aan mijn kant van de kamer. En meerdere keren op de dag vroeg hij hoe het met mij ging. ‘Hé Ruud. Kan ik misschien iets voor je meenemen van de bar beneden?’

Maar ouderwets een kaartje leggen, daar had hij geen zin in. Hij deed aardig. Te aardig, voor zijn doen. Hij was te netjes. Elke dag moesten we onze vuile was verzamelen en voor de deur zetten, zodat Gerard Meijer het in één keer mee kon nemen. De afspraak was dat John en ik dat om en om zouden doen, maar nee. Hij wilde het de hele week doen. Alsof hij iets goed wilde maken. Dat klinkt als amateurpsychologie, maar ik wist toen nog niet wat zich in het Oranjekamp had afgespeeld. Later die week reed ik met Robbie mee terug.

‘Ruud, wat vind jij nou van John?’

‘Wat bedoel je?’

‘Jullie zijn toch vier handen op één buik?’

‘Dat weet ik niet. Hoezo dan?’

‘Heb je het niet gehoord dan?’

‘Ik weet nergens van.’

‘Weet je niks van dat vals spelen af?’

En toen moest Robbie huilen. Hij vond het verschrikkelijk wat er was gebeurd, hij begreep er niks van. Hij wilde dat het weer goed zou komen, maar hij dacht niet dat het ooit zou gebeuren. Die week erop, in de kleedkamer in Rotterdam, was de spanning om te

snijden. Iedereen was er kapot van. Wat me nog het meest verbaasde: we praatten er niet over. Er waren twee kampen, en die waren heel boos op elkaar. In de kleedkamer zaten Blinker, ik en nog een paar spelers bij John in de buurt. Taument en nog zo wat anderen liepen met Robbie op naar het veld. Een hechte groep, die kampioen werd en drie nationale bekens won – al dat vertrouwen was in één klap weggevaagd. Van Hanegem vroeg of ik met die twee wilde praten. Ik weet het niet, zei ik. Wat kon ik doen? Ook ik voelde me verscheurd. Ik kon gewoon niet goed boos worden op hem.

Rellen

Rellen bij Feyenoord, al vroeg in het seizoen. In de kleedkamer, in de bestuurskamer en in de supportersvakken. Gelijktijdig zijn ze opgelaaid.

Voor de rellen in de supportersvakken loop ik niet weg. Ik houd van mensen met rood-witte sjaaltjes, die vlaggen, dat hondstrouwe van ze, hun overgave ontroert me steeds weer. Ik herken dingen in ze, al verafschuw ik hun geweld. Ik spreek jongens aan die zich misdragen, ik leg ze uit dat ze daarmee het plezier van anderen verpesten. Die preken van mij accepteren ze soms nog ook. ‘Tuurlijk John, als jij het zegt.’ In het Olympisch Stadion gooien Ajaxfans stalen balken tussen de Feyenoordaanhang. In het vak breekt grote paniek uit, onze jongens willen eruit, ze beginnen te kloten met de hekken. Als ze die plat hebben, bewegen ze zich dreigend op de sintelbaan. Terwijl het spel wordt stilgelegd, slaat de ME ze hard terug het vak in. Ik stap het veld af en ga tussen hen en de ME staan. ‘Kijk nou effe waaróm ze uit hun vak zijn gekomen,’ zeg ik tegen een agent. Daarbij wijs ik hem op het vak met lachende Amsterdammers.

Rellen (2)

In Vilnius, Litouwen, kapt een doorgebroken middenvelder van Zalgiris me uit, ik trek hem naar de grond – geel, penalty, kut. Aan de hand van Henrik Larsson zetten we thuis ons matige spel nog enigszins recht. Dankzij hem doen we in Europa nog mee, maar in Nederland zijn we dit seizoen nu al het lelijke eendje.

En niet alleen als het gaat om voetbal. Iemand heeft naar de pers gelekt. In VI lezen we over de zieke sfeer in onze eigen, eens zo vertrouwde kleedkamer. Vooral Van Hanegem moet het ontgelden, hij zou slecht met de spelers communiceren. Vreemde gewaarwording, zo’n verhaal. Een paar onbelangrijke details kloppen wel, de analyse zelf staat ver van de werkelijkheid zoals ik hem beleef. Wat rest, is een vieze smaak in de mond. Wie lekt zoiets? Dat is niet goed voor de groep. Ik ben de laatste die daar iets van mag vinden.

‘Peter Bosz is het lek,’ fluistert iemand. ‘Kan niet anders.’

Het zal wel. Ik scan het stuk nog eens, maar geen woord over het spelletje poker in Noordwijk. Ook andere kranten schrijven er niet over. Tot mijn verbazing selecteert Advocaat zowel Robbie als mijn persoontje voor de interland tegen Luxemburg. Weet hij dan niet wat zich in Huis ter Duin heeft afgespeeld?

Als ik aan die plek terugdenk, krimpt mijn maag alweer. De crisis in de bestuurskamer, de crisis op de tribunes, de crisis in de kleedkamer. Wat kan ik eraan doen? Wat kan ik

zeggen? Ik kan toch moeilijk op de tafel klimmen en een praatje houden? Mijn positie in de groep is niet meer wat het is geweest. En dus bind ik maar een masker met grote grijs voor, geef ik mijn peptalk aan iemand van *Telesport*, en zoek naar onze gemeenschappelijke vijand. Iets wat ons bindt. ‘Vier punten uit drie wedstrijden. Zo slecht gaat het ook weer niet. En de sfeer is niet slecht. Geloof mij nou, iedereen is er doodziek van als prestaties uitblijven. Maar alles wat jullie over ons schrijven, maakt ons alleen sterker.’

Willem van Hanegem (8)

De klacht was dat ik dingen niet rechtstreeks tegen spelers zei. Ik zei dingen altijd rechtstreeks. Ik ging nooit apart zitten met een speler, want als ik mijn verhaal aan iemand in mijn kantoortje vertel, vertelt hij op het veld een ander verhaal. Ik zei alles op het veld, want dan kon iedereen het meteen goed horen. ‘Jij en jij staan ernaast zondag.’ Dat is toch het beste? Op het veld kan niemand zijn eigen verstoppen, op het veld kan niemand verhaaltjes bedenken. Ik deed dat in het belang van de groep. Niet om iemand in de maling te nemen of zo.

Eén keer had ik te maken met een speler die al weken niet speelde. Ik dacht: die is teleurgesteld. Zijn maatje was ook een problematische speler. Die was net door zijn vrouwtje uit zijn huis gezet. Dus had ik twee teleurgestelde spelers. Op voorhand zei ik al tegen een van die twee: jij speelt zondag. Nou, die ging toch anders in de auto zitten dan daarvoor. Hij vertelde het aan die gozer met problemen thuis, waarna die ook anders op de bank zit. Dit soort dingen doe ik zonder erover na te denken. Later denk ik: het was een aardige zet van me.

Mijn derde jaar bij Feyenoord was het meeste vervelende jaar dat er was. De spelers wisten niet wat ik allemaal van ze wist. Van mensen kreeg ik voortdurend verhalen te horen, dingen die mijn spelers flikten. Gokken. Drugs, dat gedonder. Moet ik het nou voor jou gaan bedenken? Ook vrouwen? Nee, dat kon me niet schelen. Als je bekend bent, heb je dat soort flauwekul. Ik ging ze ook niet achtervolgen als ze uitgingen, dat interesseerde mij niet.

De verhalen over mijn spelers kwamen van mensen die niet helemaal achterlijk waren. Dan dokterde ik uit of ze klopten, zonder dat spelers dat zelf in de gaten hadden. Want als zo’n verhaal niet klopte, zat zo’n speler met dat probleem. Dan zou hem dat bezighouden, terwijl het niet waar was. Doe jij aan drugs? Denkt die gast: hoe komen ze daar nou bij? Van wie heeft-ie dat? Dan gaat-ie op zoek. Dat wil je niet. Je wilt ze beschermen. Ik was geen trainer meer. Ik was sociaal werker. Ken je dat gevoel? Dat je leeg bent? Ik klopte op de deur van Van den Herik. Ik zei: ik kan dit niet meer. Ik gaat ermee stoppen.

Escalatie

Eerst zijn er de toespelingen door columnisten van *De Telegraaf* en *VI*. ‘Er wordt niet meer gekaart bij Feyenoord,’ schrijven ze. ‘Een willekeurige verdediger is betrapt terwijl hij een troefkaart in de mouw van z’n trendy overhemd liet glijden.’ Niet lang daarna noemen ze man en paard, en een bedrag van ‘tienduizend gulden’. Dagbladen en tijdschriften, landelijk en regionaal, iedereen brengt varianten van het verhaal. Als de zaak

is ontploft, stamel ik aan de telefoon tegen journalisten dat het één groot misverstand is, en dat het allemaal allang met Robbie is uitgepraat. Maar het is helemaal niet uitgepraat, zo laat Robbie in dezelfde stukken optekenen. En het is ook geen misverstand.

Als verlamd zit ik op de bank. Willem belt. 'Kloppen de verhalen?'

Ik zeg dat ik me van die bewuste middag niet veel kan herinneren. Het is bijna drie maanden geleden, die inktzwarte dag lijkt zo ver in de tijd, het lijken de Middeleeuwen wel. 'Dat koppen van mij, dat is misschien toch niet zo goed.'

'Nee, wat is er nou? Gaat niet tegen mij lopen liegen.'

Vage beelden van een oude nachtmerrie komen weer boven, maar ze laten zich niet makkelijk in woorden vangen. Elk woord doet me pijn.

'Gaat niet lopen zaniken, John, wat is er? Grote spelers zijn slechte verliezers. Zeker als er grof geld op staat. Maar jij gaat dit zelf oplossen.'

Willem van Hanegem (9)

Zelf heb ik zo vaak vals gespeeld. Dus als je het mij zou vragen, zou ik zeggen: doe het. Speel maar vals, als je denkt dat je ermee wekomt. Maar doe het wel goed. Met zo veel mensen om je heen moet je wel Fred Kaps zijn. Kaps ja, ken je die niet? Kaps uit Utrecht. Vingervlugge goochelaar, drie keer wereldkampioen.

John was op de top van zijn roem, eindelijk had hij dan aangehaakt bij de allerbesten, hij hoorde erbij. Een voetballer als hij, die zo hard moest werken om te komen waar hij kwam, maar daar niet goed mee kan omgaan, valt vroeg of laat van zijn voetstuk. Iets in hem moet hebben gedacht: dan maar vroeg.

Toen die hele story op straat lag, bleef John op mijn verzoek een tijdje weg. Moet je je even de kleedkamer voorstellen. Fräser en Heus zaten op een bankje, en vonden de ophef maar schandalig. Tegenover hen zaten andere jongens, jongens die niet met dat groepje rond John gingen stappen. Zij vonden het juist wel aardig dat hij eens werd aangepakt. Toen hij terugkwam, trok zijn aanhang naar hem en zaten die anderen te kijken: wat zijn dat nou voor gasten?

Daar zat ik dus tussenin. Van trainen kwam helemaal niets meer. Dat was op zich niet erg. Het belangrijkste wat een trainer doet, is niet een hartslagmeter ombinden, maar het observeren van mensen. Ik moest weer aan de slag.

Robbie

Er is een gesprek gearrangeerd. In een kamertje wacht mijn oude vriend. Hij heeft geen zin me aan te kijken. *Pissed off* is-ie, nog altijd. Ik heb het bloedheet, en ik zeg de woorden die ik me heb voorgenomen te zeggen.

'Ik begrijp het dat je teleurgesteld bent. Ik kan alleen naar mezelf wijzen, maar ik kan het niet meer terugdraaien. Ik begrijp dat het niet meer zal zijn zoals vroeger.' Zinnen die ik deze bijeenkomst meermaals herhaal.

Feyenoord belegt een persconferentie, tegelijk wordt heel Nederland via het ANP op de

hoogte gebracht. ‘De zaak is uitgepraat,’ zo laat Robbie dan optekenen. En het ging niet om tienduizend gulden, maar drieduizend gulden.

Er volgen nog wekenlang media-analyses over de zwarte kantjes van beroepsvoetballers, jonge jongens die de waarde van geld niet meer kennen – of juist belangrijker achten dan vriendschap. ‘We waren boezemvrienden,’ breng ik ten slotte uit. ‘Nu liep het uit de hand omdat de ander iets uithaalde.’ Het klinkt vagelijk bezwerend. ‘Triest vooral dat zoiets op straat komt te liggen.’ Andere bijgedachten slik ik maar in. Anders lijkt het erop dat ik wijs naar anderen, en escaleert de zaak opnieuw. Ik moet alleen nog naar mezelf wijzen. Alleen dan zullen de relaties misschien normaliseren. Maar terug bij de groep is niets meer normaal, er is iets verdwenen. We gaan niet meer uit. Ik niet in elk geval. Ik stel ook geen leuke plannetjes en dolletjes meer voor, ik ga niet meer voorop – ik kijk wel uit. Ik kan achter in de rij aansluiten, en daar mag ik mijn bek houden.

Mar en Petra (9)

Petra: ‘Wat heb-tie nou weer gedaan? Zo stapten mensen op je af. Is het bij jou in de familie soms allemaal goed? zei ik dan. Nou dan!’

Mar: ‘Maar omdat-ie bekend is, denken ze van alles tegen je te kunnen zeggen. In elk gezin gebeurt toch wel wat?’

Petra: ‘Ik zeg altijd: hij heeft een hart van goud. Zeiden mensen: ken je niet tegen je broer zeggen dat-ie zijn haar eraf moet halen? Zal toch zeker niet? Zal hij toch lekker zelf uitmaken? Dan had je nog de mensen die zomaar bij je aan de deur kwamen. Zat je voor de deur met je prakkie, loerden ze naar binnen. O, o, o, hij heb het zo goed gedaan. Zo probeerden ze binnen te komen, hè. Gewone mensen uit de Gorzen.’

Mar: ‘Daar kwam dus niks van in.’

Petra: ‘Ze denken dat wij kapsones hebben. Na een tijdje zeggen ze: maar jij bent aardig! Komen ze binnen, schrikken ze zich rot. Maar je broer is er!’

Mar: ‘Nu is het hier verpauperd. Toen was het hier veel netter allemaal.’

Petra: ‘Altijd zaten mensen te wroeten. Hoeveel verdient-ie nou? Geen idee. Omdat hij toevallig bekend is, moet ik het aan de grote klok hangen? Ik zeg altijd: iedereen mot werken voor zijn centjes. Hij ook.’

Mar: ‘Ging-ie in de hemden.’

Petra: ‘Dat vond je gewoon.’

Mar: ‘We zijn heel praterig, maar we vertellen lang niet alles. Mensen denken dat we open zijn, maar dat is niet zo. Want je groeit mee in zijn bekendheid. Bij alles denk je: kan dit hem schaden?’

Petra: ‘Stel dat ze een blad bellen.’

Mar: ‘Over de vrouwtjes wilden ze ook van alles weten. Daar wisten wij dus ook niks van. John is heel gesloten. Wat dat betreft is-ie net zijn vader.’

Petra: ‘Toen kwam die ene van Beckham langs, die had al met iedereen in bed gelegen.

Dachten ze dat John er ook wat mee had. Hoe komen ze erbij, vreselijk. Hebben jullie er wel erg in dat-ie kinderen heeft? Dat vind ik het rotte.'

Stukje bot

Spits Henke Larsson doet de kritiek op Feyenoord voor even verstommen. Tegen Werder Bremen neemt hij ons met drie doelpunten aan de hand. Achterin heb ik geen enkele overtreding nodig om de snelle Duitse aanvallers af te stoppen. Ik speel vol overgave, en tegelijk ben ik geconcentreerder dan ooit. Ik durf meer, ik kan meer. Ik denk beter na over het spel. Neem ik een bal aan, dan weet ik al waar-ie naartoe moet. Als een veldheer ga ik met de bal aan de wandel.

In mijn enkel houden twee injecties de pijn weg – Romano Sion van FC Groningen nam me vorige week akelig hard te grazen. Er zit een stukje bot los, een scherf drukt in het vlees van mijn binnenbanden. Met al die ongemakjes van hem behoort De Wolf bij de ouwetjes, zo lees ik in de commentaren. Orlando Trustfull zou al klaarstaan om mijn plek over te nemen. Voor mijn doen speel ik ongekend aanvallend, ik schuif diep de helft van de Duitsers op. In mijn rug weet ik mij gedekt, want Van Gobbel heeft Rufer, en Fräser pakt Bode. Ik ben nog lang niet klaar hier, ik wil Feyenoord alles geven wat ik heb. Dat ben ik ze verschuldigd. Nog los van wat er is gebeurd. De club die overwintert in Europa blijft tot in maart in leven. Misschien kan ik aanklappen bij dat beetje hoop.

Eén overtredinkje lijkt ik dan toch nodig te hebben. In de vorm van een ieniemienie klein elleboogje. Niet omdat ik achterin in de problemen ben gekomen, maar omdat na een hoekschop van Blinker, en een stevig schouder-aan-schoudergevecht met Mario Basler, de Duitser zich theatraal heeft laten vallen. Hij kronkelt als een slang door de aarde. Maten die elkaar naaien. Daarvan word ik zó boos, dat ik op slag mijn concentratie verlies. Basler is nog niet opgestaan, of hij loopt nog eens tegen mijn elleboog op. Opnieuw ligt hij te creperen in het gras. Als door een adder gebeten rent dan ook nog eens die doelman van hen het halve veld over, hij eist bij de scheids een gele kaart. Na veel gedoe laat Basler zich per brancard wegvoeren, maar buiten de lijnen staat hij snel weer op. 'Play with your heart,' bijt ik hem toe. 'Not with your mouth.'

Die week erop, na Twente uit (1-5 verlies), kan ik er volgens de kranten definitief geen klote meer van. Ik ben een oude man en ik moet weg.

Jongen, echt. Ze zullen me moeten wegdragen.

Wolves

Graham Taylor aan de lijn, de voormalig bondscoach van Engeland. Ik gebaar dat iedereen in de huiskamer even heel erg stil moet zijn.

'Jij hebt wat goed te maken,' hoor ik Taylor zeggen.

'Sorry?'

'Weet je nog, vorig jaar in De Kuip? Nederland-Engeland? *You took my American Dream.*'

Ik weet even niets te zeggen, ik lach maar wat.

‘Ik zag je spelen toen. En nu ben ik trainer van Wolverhampton Wanderers. Je kunt het goedmaken als je naar Engeland komt.’

Er volgt een schitterend college over vervlogen tijden, die volgens hem weldra gaan wederkeren. De Wolves is een gerenommeerde club uit 1877. In de jaren vijftig was het een topclub, ze werden in één adem genoemd met Manchester United en Liverpool. Sindsdien zakten ze ver weg, geeft Taylor toe, maar nu staan ze in de eerste divisie op de tweede plaats. De kampioen promoveert straks direct naar de Premier League, de nummers twee tot en met vijf spelen promotiewedstrijden. De Wolves zijn klaar voor de sprong.

‘En jij gaat ons daarbij helpen.’

‘Ik heb nog een contract. Komend weekend wacht PSV, op woensdag de bekerwedstrijd tegen Willem II. Ik wil niet vluchten.’

‘Het is tijd om aan jezelf te denken.’

Welke uitwegen kan ik nog meer bedenken? ‘Ik ben bijna tweeëndertig.’

‘In Engeland zijn veel centrale verdedigers ouder dan dertig. Leeftijd speelt bij ons geen rol. Alleen ervaring.’

‘Wat als de Wolves met mij erbij niet promoveren?’

‘Dan is mijn carrière verwoest.’

‘En de mijne ook.’

Lachend leg ik neer. Dat doe ik niet vaak, vier paar blauwe ogen staren me vol verwachting aan. We gaan naar Engeland, zeg ik eerst zacht in mezelf.

Afscheid

Van het PSV van Ronaldo en Nilis verliezen we met 4-1. Maar niet Feyenoord heeft verloren, lees ik, De Wolf heeft verloren. Feyenoord bood aardig partij, maar met een slap terugspeelballetje op Ed verknalde ik onze kansen.

Volgens de stukjesschrijver had ik ondanks mijn matige vorm per se tegen PSV willen spelen. Dan had ik tegen een kaart kunnen oplopen, was ik geschorst, en kon ik op mijn gemak gaan onderhandelen met Taylor.

Misschien had ik mijn hoofd er niet helemaal bij – maar zo zit ik niet in elkaar. Zo kan ik niet vertrekken, ik ben nog lang niet klaar hier! Ik ben het aanspreekpunt voor de fans. Hoe moet ik hun dit uitleggen? Wat zullen zij ervan zeggen? Als ik de krant opvouw, hink ik op die andere gedachte. Ik moet aan mezelf denken. Grote club hoor, de Wolves. Mijn type voetbal past beter in Engeland. En: als ik vertrek, is al dit gezanik in Nederland voorbij.

Afscheid (2)

De eerste gedachte voelt beter. Ze zijn nog niet van me af. De duimen van Gerard gaan dieper door mijn kuiten dan ooit, mensen willen dingen tegen me zeggen, Heus' haar zit

strak. We kunnen vanavond de kwartfinale van de beker bereiken. ‘Johnny de Wolf, Johnny de Wolf...’

Ook is er een spandoek. JOHN PLEASE DON’T GO staat erop.

Als de bal ver weg is, bekommer ik me om Orlando. Hij moet me opvolgen straks. Ik geef hem een schouderklopje, probeer hem op zijn gemak te stellen, en daarmee mezelf. Mohammed Sylla geef ik geen millimeter vanavond. Daar komt-ie, we springen naar de bal, hij boort zijn hoofd in mijn kaak.

Twee kiezen afgebroken, zegt dokter Andriessen. Een kroon is weg, de zenuwen liggen bloot. Hij stopt een tabletje in mijn mond.

Het tabletje werkt niet. Bij elke onverhoedse beweging sterf ik van de pijn. De wedstrijd tegen Willem II ontpopt zich als een ware bekerthriller, dat is de enige pijnstiller die werkt. Als na negentig minuten de strijd onbeslist is, noteert Geert Meijer de strafschoppen. ‘Wie neemt de vijfde pennel?’

Daarbij kijkt hij vagelijk langs me heen.

Vanaf het moment dat ik mijn trainingsbroek uittrek, tot aan de aanloop, ben ik niet cool. Wat als ik hem mis? Ik kan Feyenoord naar de volgende ronde loodsen, en ik kan mezelf onsterfelijk belachelijk maken. De laatste pennel, wie denkt hij wel dat hij is? Mijn bloed stolt – en het vloeit weer als de bal achter Roland Jansen in de bovenhoek verdwijnt. Als Rob van Dijk die van Willem II tegenhoudt, hol ik met grote passen op hem af om hem te knuffelen.

Dronken van geluk, met mijn handen naar de hemel, storm ik naar het vak van drieduizend meegereisde supporters. Barend en Van Dorp van RTL hebben allerlei vragen, *Studio Sport* wacht. Achter me klimmen supporters over de hekken, een hondenbegeleider laat zijn hond los op een verdwaalde fan.

Afgerukte kuipstoeltjes scheren met tientallen door de lucht. Ik laat Hans Kraay junior voor wie hij is en geef de hondenbegeleider er ongenadig van langs.

Afscheid (3)

Een jongen draagt me op zijn schouders rond. Ze gooien bloemen en applaudisseren en zingen minutenlang. Zoiets kreeg Rijkaard ook laatst, in Milaan. Als Blinker en Heus en Uli me ook nog om de nek vliegen, houd ik het niet langer en verberg ik mijn gezicht in hun shirts.

Binnen sta ik voor Willem. Hij wil net een sigaret in zijn mond steken. Als hij me ziet, wacht hij met aansteken. Ik wil hem nog iets zeggen, iemand tikt me op de schouders, ze manen me op te schieten. Ook het feestje onder de douche moet ik laten schieten, de bolide van Van den Herik wacht voor de hoofdingang.

Met hoge snelheid rijden we van Tilburg naar Rotterdam.

In een zaaltje boven in het Maasgebouw, naast De Kuip, schudt Taylor me innig de hand. De laatste details worden besproken. Salariseisen, premies, tekengelden. Om tien over een

's nachts zijn we eruit. Met zijn pen teken ik een onwaarschijnlijk contract voor maar liefst tweeënhalft jaar op Molineux Grounds. Alles lijkt me in kannen en kruiken, maar hij wil nog een geste maken.

Omdat ik geen tijd heb gehad om afscheid te nemen van de fans, stelt hij voor dat ik pas volgende week mijn debuut zal maken voor de Wolves.

'Dat waardeer ik.'

'Eigenlijk wil ik je gewoon niet in de buurt van het elftal deze week. Ten minste één speler weet dat hij plaats moet maken.'

Buiten wacht de pers. Ze staan te trappelen met lastige vragen over deze transfer, Graham neemt het woord. Met gezag legt hij ze het zwijgen op.

'Op ons shirt staat een wolf geborduurd. De zwarte wolf van Wolverhampton Wanderers. Nu staat bij ons een wolf achterin. Een blonde wolf.'

'Is John niet te oud voor die anderhalf miljoen?'

De vragensteller keer ik demonstratief de rug toe.

Dat lijkt me beter, voor iedereen.

Willem van Hanegem (10)

Ik wist niet dat hij zo over die kritiek inzate. Hij heeft een emotionele kant, maar die heb ik ook. En dat gezeur dat je op het einde niet meer vooruit te branden bent, dat heb ik mijn hele leven moeten aanhoren. Hij mag zijn eigen daar nooit druk om maken. Hij was nou eenmaal de vedette, die pakken ze. Een journalist moet nou eenmaal iets om te zeiken hebben. Want als hij John steeds prijst, vragen zijn collega's waarom hij die gozer steeds moet prijzen.

Laat ze de tering krijgen, die gasten. Van mij heeft-ie zoiets nooit te horen gekregen, ik heb met hem nooit één probleem gehad. Ik wilde dat hij bleef.

Trustfull was helemaal zijn opvolger niet. Wat John bracht, dat kon geen enkele andere speler in Nederland brengen. Hij verdiende meer krediet dan dit.

Had ik nog iets moeten zeggen? Ik had die maanden veel gezeik aan mijn hoofd, net als hij. Ineens ging hij weg. Ik dacht: godverdimme.

In de kleedkamer in Tilburg stonden we tegenover elkaar. Hij wilde geloof ik afscheid nemen van mij. En ik van hem. Dus daar zit je dan allebei mee.

Sta je ineens als twee kleuters te janken. Kijk, je kunt van tevoren tegen jezelf zeggen: dat ga ik niet doen. Maar het overkomt je. We zullen nog wel wat gezegd hebben ook. Maar dat beeld, dat kan ik zo weer voor me halen. Er stonden nog een paar spelers bij, maar dat maakte in wezen ook niet uit. Je doet het omdat je er niet bij nadenkt. Zo kende ik hem niet, het was apart om te zien.

Voor hem was het misschien ook apart. Apart om mij zo te zien.

Afscheid (4)

Champagne in kleine kring, Blinker en Heus hebben een Brits bolhoedje meegebracht. Ik wil de taal en de gewoontes van de Engelsen leren, grijns ik.

‘Maar met hoedje en paraplu zie ik mezelf niet naar de training gaan.’

Tweehonderdeenentachtig competitieduels, lees ik ergens. Achttien doelpunten. Achtenvijftig duels voor Sparta, vier doelpunten. Honderdtwaalf duels voor FC Groningen, vijf doelpunten. Honderdelf duels voor Feyenoord, negen doelpunten. Vijfendertig Europacupduels, zes interlands, eenenveertig gele kaarten, slechts drie rode kaarten.

De palmares: een landstitel met Feyenoord in 1993, de KNVB-beker met Feyenoord in 1991, 1992 en 1994, de Supercup in 1991.

John de Wolf is een meter zevenentachtig en weegt vierentachtig kilo.

De cijfers voelen als ballast. Ik wil opstijgen, wil me licht voelen. Morgen vertrekt mijn vliegtuig. In de catacomben schud ik mensen de hand. Ingrid zegt dat we nog even langs de brasserie boven moeten. ‘Heel even maar.’

We lachen. ‘Vuile teringbedrieger.’

‘Je Spartavrienden zijn er, de Groningers ook...’

‘Je zou nooit meer...’

‘Je hoeft niet te dansen...’

De dag erop draag ik een rood jasje. Met Ingrid en de kinderen volg ik de wedstrijd tegen Vitesse vanaf de tribune van De Kuip. Na afloop stappen we het veld op, iemand drukt een microfoon in mijn handen.

‘Jullie,’ zeg ik tegen het Legioen. ‘Jullie zal ik nooit vergeten. Jullie zijn altijd achter ons blijven staan. Jullie zijn de beste supporters van Nederland.’

Een bos rode anjers gaat het publiek in, daar komen de tranen. Waar ben ik aan begonnen? Een weg terug is er niet, morgen word ik medisch gekeurd en moet ik op zoek naar een huis in de West Midlands. Ingrid en de kinderen komen in januari over. Het is sinterklaasavond. Deze kinderhand is al gevuld.

Blessures (2)

(Feyenoord, 1989-1995)

1. Augustus 1990, spierblessure onder rechtersvoet, vijf weken
2. Januari 1991, spierscheuring hamstring rechterbeen, vier weken
3. Maart 1991, schouder uit de kom, doorgespeeld met verdoving
4. Maart 1991, ontsteking in knie
5. Mei 1991, linkermenisclus, zes weken

6. Juli 1991, voetblessure
7. Januari 1992, pees gescheurd onder rechtervoet, vier weken
8. Maart 1992, gescheurde linkerenkel buitenband, acht weken
9. Augustus 1992, vocht in knie
10. September 1992, hamstringblessure bovenbeen
11. Februari 1993, spierscheuring rechterbeen
12. Juli 1993, binnenband rechterknie fors beschadigd
13. Oktober 1993, voetblessure
14. November 1993, verrekking rechterlies
15. April 1994, verzwikte enkel
16. April 1994, zware kneuzing aan hand
17. Juni 1994, zweepslag rechterkuit
18. Oktober 1994, los stukje bot in enkel

Engelse training

Oranje zitkuipjes, overal waar ik kijk. Op de kuipjes: prints van grote, zwarte, sinistere wolvenkoppen. Een lange snuit en daarboven twee witte kijkers.

De Wolves staan inmiddels geen tweede meer, we zijn gezakt naar de vijfde plaats. Het is dinsdag 6 december 1994, Taylor stelt me voor aan de mannen op de bankjes in de kleedkamer. Neil Emblem, Don Goodman, *striker* Steve Bull, bomen van kerels. ‘Trouwens John, onze aanvoerder is geblesseerd. Wil jij vrijdag onze *captain* zijn? Dan is dat geregeld. Kunnen we nu gaan trainen.’

Op weg naar buiten bewonder ik de wedstrijdaffiches en herdenkingsplaten aan de wanden. Die Bull is hier een legende. Wat is hier zojuist gebeurd? Waarom krijgt een buitenlandse nieuweling meteen de band?

We trainen op het terrein van Goodyear, de hoofdsponsor van de Wolves. Achter de bandenfabriek ligt een veld. Nou ja, het is meer een weiland, en als ik zie hoe die jongens zich uit zichzelf al beginnen op te warmen, doen ze me denken aan een groep jonge stieren die na een lange winter op stal weer naar buiten mogen. ‘Crosstraining’ is de simpele opdracht van Taylor, en weg zijn ze. Ik probeer nog even bij ze aan te haken, maar rondje na rondje gaan ze harder. Zijn die gasten niet helemaal goed bij hun hoofd of zo? Ze lijken wel te sprinten.

In Nederland kijkt men graag neer op het Engelse voetbal, en dit is waarom. Veel fysiek, nul techniek, nul tactiek. Dit is waarom het Engelse voetbal er zo spectaculair uitziet, denk ik juist, terwijl ik al na een paar rondjes maar ben gaan huppelen. Als ik bij de cornervlag draai en even zicht op ze krijg, doen ze me denken aan een horde rugbyspelers. Zo massief als ze ogen, en toch zo explosief. Elke week spelen ze twee wedstrijden. Naast de

loodzware competitie van de Premier League doen Engelse clubs mee aan meerdere Britse cups. Zonder dit soort bloedfanatieke looptrainingen is dat niet vol te houden. Als ze me met hun machtige, lange passen weer op een ronde hebben gezet, voel ik goedmoedige schouderklopjes op mijn rug. 'Easy John, easy,' lacht Bull.

Engelse training (2)

We stappen de deur van de kleedkamer uit, stappen de deur ertegenover binnen. Dit is de gym. We staan stil bij de roemachines. Eerst zetten we geld in, ieder vijf pond. Iedereen roeit vijfhonderd meter, de winnaar krijgt de pot. We fietsen, we stappen, we lopen op een band. Bij elke meting zetten we een bedragje in.

Dan is er krachttraining. Van Hanegem zag nooit iets in krachttraining, die 'onzin' gooide hij meteen uit het schema, samen met de looptraining. Om me heen staat iedereen te pompen met ijzer, aan hun stangen hangen onwaarschijnlijke gewichten. Van Gobbel zou dit moeten zien, die is hier gek op. Ik heb er ook altijd van gehouden. Met toestemming van Feyenoord bezocht ik geregeld een krachthok in Hillegersberg. Eén keer trok ik met zo veel kracht aan een stapel gewichten in een stellage, dat ik al dat ijzerwerk over me heen kreeg.

Stoer laad ik een uitdagende hoeveelheid gewichten op een stang. 'Niet het gewicht telt,' zegt de krachttrainer. 'Het gaat om de explosie waarmee je het wegzet, en het aantal herhalingen. Het gaat niet om kracht, het gaat om macht.'

Engelse training (3)

Met kikkersprongen hoppen we de tribune op, op onze hurken springen we helemaal tot in de nok van het dak. Halverwege staan mijn bovenbenen op knallen. Als quizpresentatoren dansen we naar beneden, en dan mogen we opnieuw. Wie is de snelste, wie is hier de allersterkste?

Na weer een lange, maar eivolle trainingsdag sleep ik mezelf terug naar het hotel. Na het eten val ik met kleren en al in slaap.

Een half klokje rond later schrik ik wakker: een nieuwe trainingsdag. Of is het een wedstrijddag? Ze trainen hier zelfs voorafgaand aan de wedstrijd. Waar is de badkamer? Op mijn tenen trippel ik door de kamer, werktuiglijk, alsof ik in glas heb gelegen. Ik voel spieren waarvan ik niet wist dat ik die had.

Tussen de eieren en worstjes door lees ik *The Daily Mail*. Taylor heeft zijn nieuwste aanwinst De Wolf zo eens staan bekijken langs het trainingsveld. Conclusie? 'Hij is nog lang niet fit genoeg.' Dat is niet leuk om te lezen. Maar ik moet hem wel gelijk geven. De Wolves hebben toch een stevig bedrag voor mijn komst uitgetrokken, en daartoe heeft hij bokkie gestaan. Niet dat-ie daarom zomaar in en uit mijn kont is, maar alles wat hij zegt, slik ik voor zoete koek. Een trainer is iemand naar wie je luistert. Ik zal alles doen om hier te slagen.

Engelse training (4)

In de kleedkamer liggen overal kleren, maar ik zie geen spelers. Ik steek mijn hoofd in de

badruimte. Acht man liggen op een rij in acht verschillende baden.

‘Join us, John.’

‘Jullie zijn niet goed bij je hoofd.’

‘Is goed voor jou.’

‘Doen jullie dit voor elke training?’

‘En voor elke wedstrijd.’

‘Maar dat is tegen elke sportwet.’

Engels debuut

De naam Goodyear prijkt op mijn borst, nummer 5 prijkt op mijn rug en de aanvoerdersband prijkt aan mijn linkerarm. Nooit gedacht dat ik nog eens een oranje shirt zou aantrekken. Kleren maken toch de man.

Maar met al mijn Nederlandse bagage kan ik hier weinig. *Kick and rush*, denken Nederlanders, dat kan toch iedereen? Dat is gewoon een beetje de lange bal spelen. Maar zo makkelijk is het niet. Van Taylor moet ik afleren na een pass door te bewegen, ik moet afleren het middenveld in te stappen en ik moet afleren vroegtijdig middenvelders op te vangen. Alle lessen van Van Hanegem moet ik van hem heel gauw vergeten. In het Engelse spel, zo legt hij uit, blijft de laatste man stijf op zijn plek achterin. Ik moet mijn krachten sparen voor het eerstvolgende duel dat komen gaat. Ik moet de bal afpakken en daarmee zo snel mogelijk Bull in het zestienmetergebied zoeken. ‘Bij ons is de laatste man de belangrijkste speler van het veld. *Drop that ball in the fuckin’ box, John.*’

Boxing Day

Twee wedstrijden in de week, tien tot twaalf loodzware trainingen per week, ik kan al niet meer zonder. Na drie wedstrijden heb ik het ritme gevonden.

In Nederland moest ik altijd lang wachten tot ik op zondag eindelijk van huis mocht, in Engeland verzamelen we op de wedstrijd dag al om tien uur in de ochtend. Volgt eerst een stevige training, dan een stevige lunch, gevolgd door een stevige wedstrijdbespreking – en pas tegen drieën spelen we de wedstrijd.

Heerlijk. Uitslapen heb ik toch nooit gekund, een meer zinvolle dagbesteding is niet denkbaar. En spelen de Wolves een keer op zaterdag, heb ik tenminste nog wat aan mijn weekend. Van winterstop hebben ze hier trouwens ook nog nooit gehoord, op Boxing Day mogen we gewoon weer aantreden. Op Oudejaarsavond proost ik in de lobby, met de andere nieuwkomers bij de Wolves zonder vaste woning, op het nieuwe jaar. Onaangeroerd zetten we het glas dan neer en gaan we naar boven en naar bed. Op Nieuwjaarsdag is het volle bak.

Gestaag klimmen we op de ranglijst.

We verslaan Stoke City, Leicester City.

Zo’n Emile Heskey van nog geen zeventien jaar, een reus van een jongen – morgen ga ik

gauw de gym weer in. Ik begin verslaafd aan het ijzer te raken.

‘Uitkijken,’ zegt de trainer. ‘Je bent al niet de snelste.’

Hungry Wolf

Op een rijtje liggen we te stomen – geen gedrang om de paar fatsoenlijke zitplekken in zo’n megabadkuip, iedereen heeft hier zijn eigen ligkuip.

Op ons gemak nemen we de wedstrijdverslagen door van *The Sun*, *The Daily Express* en *Score*. Na een bloedstollende wedstrijd tegen Sheffield Wednesday in de FA Cup bereikten we, dankzij een late treffer van ene De Wolf, de vijfde ronde in de FA Cup. Ik heb het gevoel dat ik op de top van mijn kunnen ben, nog nooit in mijn leven voelde ik me zo sterk. JOHN DE WOLF BLIJFT OVEREIND IN FA CUP, meldt het *Rotterdams Dagblad* zuinigjes. Die heeft mijn vader voor me meegebracht. Geef mij maar de tabloids.

HUNGRY WOLF WINS AERIAL BATTLE. EN: BIG BAD WOLF.

Sinds de komst van De Wolf, zo lees ik hier, hebben we maar liefst drie *clean sheets* op een rij staan – de statistici van *The Daily Mirror* moesten tot de zomer teruggaan om een wedstrijd van de Wolves te vinden waar voor het laatst de nul werd gehouden. Die pers hier verstaat zijn vak.

Uit mijn eigen tas tover ik de *Aktueel* tevoorschijn. Het blad bevat een fotoreportage van een vierdaagse reis van vierentwintig John de Wolf-fans naar Engeland, inclusief diner en wedstrijd. ‘Ook een Haagse blondine in een strak jurkje, hoge hakken en doorzichtig nylon truitje was van de partij. Zij is meegegaan om haar man een hak te zetten. “Ik doe het puur om hem jaloers te maken. Sinds hij weet dat ik meega, is hij op dieet. Foto’s van deze trip hang ik straks op de koelkastdeur. Hij is er doodziek van, ik heb hem net gebeld.”’

Ingrid (14)

Het viel nog niet mee Desley het schooluniformpje aan te krijgen.

Wolverhampton, grauw voorstadje van Birmingham. We hadden het goed voor elkaar, zo leek het. Een private school op een schitterend landgoed met zwembaden en sportvelden. Toch maakten we ons enorm druk over de kinderen. Ze waren nog maar zo jong, en ze spraken geen woord Engels. Nadat we ze hadden achtergelaten in een klasje, wandelden we met terug naar onze auto’s. Daar zaten we te huilen, apart van elkaar.

In Wolverhampton regende het altijd. Maar het huis dat ons ter beschikking was gesteld door de club was prachtig. Het was een compleet ingerichte chalet van twee verdiepingen met zwembad in een chique, bosrijke buitenwijk. Het interieur was niet mijn smaak. Roze bankensemble met poef, grote witte schouw met Dorische zuilen, roze kleedjes, roze kandelaars. Bloemetjesbehang.

Thuis keek ik elk uur op de klok, John zou ik pas weer tegen zessen zien. Hoe zou het met de jongens gaan? Zouden ze zich redden? Stacey kroop over het tapijt, en ik zat aan de tafel van de woonkeuken. Ik stak nog eens een sigaret op. Ik keek op mijn horloge.

Op vrijdag zou Hans over komen. Vanuit Schiedam was het maar acht uur rijden. Als je eenmaal de tunnel uit was, was je al op de helft.

In Nederland noemde John ons huis altijd ‘de kantine’. Altijd waren er mensen over de vloer, ook in het huisje in Hoek van Holland. Nu waren we op elkaar aangewezen. Ik kon op de koffie gaan bij de buurvrouw. Verder was er niet veel te doen. Naar de supermarkt liep je niet even, alles was een uur verderop. Kwam bij dat John niet wilde dat ik autoreed, want er waren net twee Italianen doodgereden op de rechterhelft van de weg.

Ik kon geen kant op. Uiteindelijk hebben we toch mijn Mercedes naar Engeland gereden. Stuur aan de stoepkant, zei hij ’s ochtends voor vertrek, als hij me weer een dag alleen moest laten. Stuur aan de stoepkant.

Om vijf uur mocht ik ze eindelijk ophalen. Stralend kwamen ze naar buiten, Rodney vond het geweldig op school. Dit is geen school, zei hij, maar een sportclub. Voetballen, cricket, rugby, tennis – voor alles kregen ze een apart tenuetje mee. Binnen een week sprak hij met een Engels accent. Van Desleys welzijn kreeg ik minder goed hoogte. Hij was niet van durven zeggen. In mijn spiegel zag ik dat hij hilde. ‘Ik kon niemand verstaan.’

We kochten een hondje. John bedacht zijn naam.

Sir Jack, naar de voorzitter van Wolverhampton Wanderers.

Porsche

Na mijn bad bind ik mijn haar samen in een elastiekje boven op mijn hoofd. Ik ben net een indiaan zo, ik houd niet van staartjes. Maar het is langer dan ooit, ik wil het op een lengte laten groeien, en het hangt steeds voor mijn ogen.

De regen drupt op het dak van mijn Porsche 911 Convertible. Als hij vandaag een beetje wil grommen, sta ik op tijd bij school. Hij is tweedehands en zwart, zoals auto’s horen te zijn. Een cadeautje aan mezelf uit Birmingham.

Met één hand toets ik het nummer van mijn zaakwaarnemer in Nederland. Een rotte gedachte zit me al dagen dwars, de gedachte dat ik iets tekortkom. Financieel gezien. In november nog liet ik de zakelijke kant van mijn transfer naar de Wolves aan anderen, de financiën interesseerden me toen niet bijster. Als de deal maar rondkomt, dacht ik. Mijn droom kwam uit, mijn leven nam een wending waar ik niet meer op had gerekend. Het was weer zo’n moment waarop ik zo dankbaar was, dat ik al het andere eromheen als bijzaak beschouwde. Nu we zijn gesetteld, vraag ik me toch af waar mijn geld blijft.

Naast mijn salaris heb ik nog recht op twintig procent van de transfersom. Dat stond in mijn contract. Wolverhampton betaalde 1,7 miljoen gulden aan Feyenoord – drieënhalve ton moet dus nog mijn kant op komen. Al maanden lig ik hierover in de clinch met Feyenoord. Tegen Ingrid zeg ik er niks over.

Een waterdruppel baant zich een weg over het dashboard.

Feyenoord weigert simpelweg de twintig procent te betalen, zo begrijp ik. Ze beweren niet de volledige 1,7 miljoen te hebben ontvangen uit Engeland, honderdvijftigduizend

gulden schijnt naar een tussenpersoon te zijn gegaan. Er is daarom minder over voor mij. Het gaat weer een arbitragezaak worden.

Wat maak ik me druk? Ik kan alles doen wat ik wil. Pats, een druppel spat uiteen op mijn hand. Ik voel aan het dak.

Vanaf het begin heb ik gezeik met dit ding.

‘Geld terug,’ zeg ik tegen de dealer in Birmingham. ‘Het regent binnen nog harder dan buiten.’ In het Engels klinkt mijn binnenkomer als een liedje. Kijk, in dit soort dingen moet je simpel zijn. Die les leerde ik wel van mijn vader. Niet bang zijn, gewoon erop af stappen. De man staart me bedremmeld aan.

‘Dat is dan geregeld,’ zeg ik, terwijl ik mijn ogen de kost geef in de toonzaal. Het aankoopbedrag dat ik van hem terugkrijg, mag hij houden. Ik schrijf er nog een extra cheque bij uit, want ik heb iets zien staan.

Mijn Mercedes Sport Convertible glijdt de weg op. Het is geen zwarte, maar een Argentijns blauwe. En het is ook geen tweedehands, het is een fonkelnieuwe dit keer. Met principes moet je praktisch omgaan.

Bij school rent Desley op me af. Ik ga door mijn knieën, ik wil hem in mijn armen sluiten – alle geld en auto’s in de wereld, dit is toch waar het om gaat? Petje op, stropdasje scheef. In het voorbijgaan steekt hij zijn middelvinger op naar een ander jongetje. ‘Niet doen, hoor je me. Dan worden ze heel boos hier.’

Ik rijd de wagen de heuvel van het chalet op, ik parkeer hem naast een wagen die ik niet ken. Als ik de deur open, steek ik mijn neus in de lucht. Wat staat er op het vuur vanavond? Als ik de woonkamer in loop, struikel ik over Joop van Tellingen van weekblad *Party*. Hij maakt een fotoreportage over ons nieuwe bestaan. ‘De verhuizing heeft ons gezin weer bijeengebracht,’ laat Ingrid optekenen. We poseren voor Joop. Ingrid in haar fleecetrui, ik in een Grieks gilet.

‘Voor die twee jaartjes hier is het niet nodig om nieuwe spullen te kopen. De kinderen kunnen lekker ravotten, zonder met alles voorzichtig te hoeven zijn.’

Het bloemetjesbehang is beplakt met foto’s van het thuisfront.

FA Cup

‘Bull.’ Met een hand laat ik de hete kraan harder stromen, met mijn andere tik ik Steve Bull aan.

‘Wolfe.’

Voldaan ligt hij in de badkuip naast me. Nu we Leicester City uit de Premier League hebben verslagen, zitten we bij de laatste acht van de FA Cup. Als we Crystal Palace weten te verslaan, zitten we in de halve finale.

‘Ik heb vaak geluk in de beker.’

‘Hoe vaak won je hem?’

‘Drie keer.’

‘Sure Wolfe. Feyenoord is like Premier League. Wij zijn eerste divisie. In Nederland wint een topdivisieclub negentien keer van de twintig van een eerste divisieclub. Maar hier kan iedereen iedereen verslaan.’

Ver reiken in de FA Cup zou leuk zijn, maar net als in Nederland is in Engeland de competitie veel belangrijker dan de beker. De Wolves willen promoveren, in de Division One staan we alweer bijna tweede. Tegen koploper Middlesbrough lieten we laatst een steekje vallen, maar er kan nog van alles gebeuren. Nog zestien heerlijke wedstrijden te gaan, denk ik verheugd, als ik mijn handdoekje over mijn rug laat gaan. Nadat ik me heb omgekleed, roept Taylor me zijn kantoortje in. Onze geblesseerde clubcaptain, Peter Shirtliff, is terug van lang weggeweest. ‘En nu is het nostalgie in Engeland...’ Hij begint opnieuw. ‘Het is traditie... John. Hoe zou jij het vinden als vanaf morgen, tegen Port Vale...’

‘Prima.’

‘Het zou een belediging voor hem zijn geweest als...’

‘Geen enkel probleem.’

‘Dit is geen kritiek, dat snap je toch, John?’

‘Ik speel er niet anders om.’

‘Zeg nee, en je mag je die band alsnog houden.’

Beleefde mensen toch, die Engelsen. Ik heb geen band nodig om een leider in het veld te zijn, denk ik. En Engelsen geven me het gevoel dat ik zelf beslissingen neem.

Hatrick

Die maandag in bad, na de wedstrijd tegen Port Vale, sla ik de *Score* open. Hier gaan we eens lekker voor liggen.

WOLFED! Of deze dan: JOHN’S PACK OF ACES!

‘Bij aanvang van de wedstrijd voelde ik me een beetje *deflated*,’ zo legt iemand me al die schitterende, onbekende woorden in de mond, ‘want ik genoot zo van het aanvoerderschap. Maar dit maakt het meer dan goed.’

De wedstrijd zelf was eigenlijk niet eens zo bijzonder, we speelden op een bloedzwaar baggerveld. De eerste goal viel al na anderhalve minuut. Na een corner werd de bal weggekopt, de bal viel voor mijn linkervoet, vanaf een meter of acht schoot ik hem steenhard onder de lat.

De tweede kopte ik tussen een paar verdedigers door.

De derde goal, van Bull, ontstond uit een pass van mij op het hoofd van Don Goodman. Port Vale kwam terug. Bij de stand 2-3 kregen we een strafschoep. ‘Ik vroeg Andy Thompson of ik hem mocht nemen, want ik voelde dat ik opging voor mijn derde. *He nodded, and I slammed the ball behind the keeper.*’ Normaal gaat-ie in de

rechterbovenhoek, zo mag ik in elk tabloid dat Bull me aanreikt omstandig uitleggen. Dit keer hoorde ik de Nederlander Robin van der Laan van Port Vale, die mij goed kent uit Schiedam, tegen zijn keeper zeggen waar de bal zou komen. Toen wist ik dat-ie dit keer naar links moest.

Eén citaat dan nog, uit *De Telegraaf*, om nog eens goed te beseffen wat ik hier meemaak. ‘De plotselinge productie van De Wolf in Engeland is opmerkelijk. In 281 competitieduels hier kwam hij niet verder dan slechts achttien treffers.’

‘De Wolf bares his teeth,’ dicht echter de *Daily Express* onder een foto van kameraadschap en geluk, ‘to earn applause of the pack.’ Zo voelde ik het ook. Terug in de kleedkamer was die grijns niet van mijn gezicht te wassen. Bull en Emblem zeiden dat ik terug naar de scheidsrechter moest, dat ik de wedstrijdbal moest gaan opeisen. De bal was eigenlijk bedoeld voor de sponsors, maar de ene traditie is in Engeland nog belangrijker dan andere.

‘De bal is voor jou,’ zei Bull.

‘Het is een eer die je niet mag weigeren,’ zei Emblem.

Ik dacht dat ze me in de maling namen, vanaf de bank waarop ik zat, keek ik voor de zekerheid op naar Taylor.

‘Je eerste prijs,’ knikte hij. ‘Ik hoop niet de laatste.’

Aan de stand van zijn ogen zag ik dat hij dolgelukkig was.

In de bus terug schreven de jongens teksten op de bal.

Een echte hattrick. Na clublegende Billy Wright kreeg nog nooit een verdediger van de Wolves dat voor elkaar.

Crystal Palace

‘Beware of the Wolf. Skipper John de Wolf has made a big impression since joining Wolves.’ De kwartfinale van de FA Cup tegen Crystal Palace is aanstaande, de FA Cup-special is uit, ik lees me scheel hier. ‘Dutch courage will spur on the cup underdogs. Anything can happen in the FA Cup!’

Maar eerst volgt nu de competitiewedstrijd tegen Sunderland.

Het is woensdagavond 8 maart 1995, er zijn 26.000 toeschouwers op Molineux Grounds. Ik speel denk ik mijn beste wedstrijd voor de Wolves, de pass voor de 1-0 komt van mijn voet. De mooiste periode van het seizoen breekt aan, ik voel het, ik kijk uit naar al die grote wedstrijden die nog gaan komen. Vannacht nog droomde ik dat ik op Wembley stond. Pats, mijn kopbal spat van de lat af.

Sunderland

Lee Howey, de geblokte spits van Sunderland, heeft flaporen. Zo veel Engelse spitsen zijn geblokt en hebben flaporen. Meer valt er ook niet over hem te zeggen, meer weet ik niet van hem. Hij is een stand-in, ik heb er niet op gerekend dat ik tegenover hem zou staan.

Een rare snuiter is het. Al een paar keer is hij wild ingekomen, met zijn knieën in mijn richting geheven.

Komt weer een lange bal. Hij gaat tussen hem en mij vallen. Even goed opletten nu. Voor de stuit, ik moet bij die bal zijn vóór de stuit. Les één bij hoge ballen – anders stuitert de bal alle kanten uit. Howey dendert op me af.

Sunderland (2)

Ik spring niet echt de hoogte in, en Howey ook niet. Wel gooit hij zijn kont erin. Met al één voet terug op de grond zoek ik balans. Dat been staat nu met zes slagpinnen in de aarde vergrendeld, mijn lichaam draait zwaar als de deur van een kluis met Howey mee de andere kant op.

Ik hoor het scheuren van een beddenlaken.

Met wilde gebaren probeer ik de staf duidelijk te maken dat het niet goed is zo. Nee, dit is niet goed. Misselijk word ik van de pijn. Dan is alles zwart.

Ik heb geloof ik een stukje van de film gemist.

Ik moet in shock zijn geweest, ze hebben me van het veld afgedragen.

Ik vlieg de fysio aan. ‘Doorspelen, kan ik niet doorspelen dan? Kan er een spuit in? Ik wil een spuit.’ Hij gebaart dat ik moet blijven liggen.

In tranen vraag ik of hij mijn telefoon wil pakken. Als ik Ingrid te pakken heb, huil ik nog steeds. ‘Rustig aan,’ zegt ze. ‘Rustig aan nou. Geen paniek.’

Ik druk haar weg en bel pa.

‘Alles nog heel?’

Door mijn tranen heen zeg ik dat alles in duigen is gevallen. ‘Het seizoen is voorbij. De pijn is echt verschrikkelijk.’

‘Ik spring nu in de auto.’

‘Nee pa nee! Levensgevaarlijk, niet doen.’

‘Ik kom nu naar je toe.’

‘Laat alsjeblieft iemand anders rijden. Pa!’

Sunderland (3)

Het getik van noppen op de tegelvloer, jongens komen de kleedkamer binnen. Shirtliff, Bull en Taylor, ze steken hun hoofd om de hoek, ze verzamelen zich om de massagetafel. Ik veeg mijn tranen weg, hef mijn hoofd van het kussen, kijk een moment met ze mee naar mijn rechterknie. Die ziet er afzichtelijk uit.

Paars, gezwollen, hij ligt in gruzelementen. Taylors blik zegt al genoeg. Die kan niet anders dan zwaar teleurgesteld in me zijn. We waren in de winning mood. Ik wil iets tegen hem uitbrengen, maar de pijn is verschrikkelijk.

‘We brengen je naar het ziekenhuis in Birmingham.’

‘Ik wil naar Rotterdam.’

‘Dat respecteren we.’ Dan pakt hij me vast. Hij is echt teleurgesteld, voel ik. Niet in mij, maar met mij. Daarvan moet ik opnieuw janken.

‘Die Howey heeft Peter ook nog een blauw oog geslagen,’ zegt Bull.

‘We waren te aangeslagen om te protesteren,’ zegt Shirtliff.

Ik schud zacht van nee, ik wil Howey niet de schuld geven.

‘John, het publiek gaf je nog een staande ovatie.’

Ik heb het publiek niet gehoord, ik was ergens anders, in een wereld waar ik weer het liefst naar terug zou gaan. Ik hoor een klop op de deur – de scheidsrechter. Het is tijd, de tweede helft gaat beginnen. Ze moeten door.

‘All the best, man.’

Mar en Petra (10)

Mar: ‘In wezen werd-ie geleefd.’

Petra: ‘Vooral in zijn Feyenoordtijd.’

Mar: ‘Hij sprak er nooit zoveel over.’

Petra: ‘Nu ziet-ie wel dat er meer is dan voetballen alleen.’

Mar: ‘Nou, Engeland wilde hij altijd heel graag.’

Petra: ‘En dan toch ook weer pech.’

Mar: ‘Pa erheen, door de tunnel. Ik zeg nog: links rijden hè.’

Petra: ‘We schrokken ons een ik weet niet wat.’

Mar: ‘Maar ja, we waren al zo vaak geschrokken.’

Dijkzigt

‘Dat gescheurde laken. Dat waren de banden van je knie.’

Rien kijkt me door zijn ronde brilletje aan. Het blauwe mondkapje trekt vacuüm bij het zoeken naar zijn zorgvuldig gekozen woorden.

‘De meniscussen had je toch al eens weggehaald?’

‘Dit keer is het je voorste kruisband.’

‘Had je die niet ook al weggehaald?’

‘Daar zat nog een klein stukje van.’

‘Wat kun je dan nog weghalen?’

Ik wil die vraag helemaal niet stellen, ik ken het antwoord al. Opereren, nieuwe banden

erin, negen maanden revalideren. Kan ik dat nog? Heb ik daar nog het geduld voor? Ik voel me zo sterk nog, er is geen twijfel dat ik terug ga komen. Het seizoen einde en de FA Cup Final heb ik tijdens de rit naar Rotterdam wel uit mijn hoofd gezet. Maar de play-offs in mei ga ik halen. Dat staat vast.

Met mijn gipsen poot gestrekt op een steunarm rijdt mijn vader me Dijkzicht uit. Mijn handen rusten in mijn schoot, journalisten hurken bij me neer.

Zelfs mijn kapsel is ingezakt, zie ik in de schuifdeur. Ik zit er meer geknakt bij dan ik me voel. We gaan niet opereren, zeg ik strijdbaar.

‘Ik ga krachttraining doen. Mijn spieren moeten zo sterk worden dat ze de functie van de kruisband overnemen.’

Ik hoor mezelf praten, ik begin er al in te geloven.

‘Over tien weken zien jullie mij terug in de play-offs.’

En nu op naar Dick van Toorn.

Cry Wolf

En dan zit je weer thuis, met je gipsen poot op een roze poef. Er is inmiddels ook trombose in mijn kuit geconstateerd. Ingrid heeft de *Daily Mirror* voor me bewaard. CRY WOLF staat er, in letters die de hele pagina vullen.

Mijn deel van de transfersom is nog niet binnen, of het seizoen bij de Wolves is alweer voorbij. Ik knip de pit aan. Beetje *Match of the Day* kijken, wat kun je anders? Ook de eredivisie begin ik alweer met enige interesse te volgen. Op de club ben ik van geen enkele waarde meer, thuis voeg ik weinig tot niets toe. Kleine Stacey op schoot nemen, dat gaat nog net. ‘Hallo Stees.’

Die blauwe ogen van jou. Die klapperen dus zo uit je hoofd, zeg. O, heb jij ook al kiesjes? Al een half jaar? Dat heeft papa dan helemaal gemist. Papa zit een beetje in de dipsaus. Papa probeert zich te herinneren door hoeveel blessures hij iets bijna of helemaal misliep. Interlands, transfers, een EK, een WK. Twee halve finales in het Europacuptoernooi voor bekerhouders, Groningen-Ajax, Ajax-Feyenoord. Papa komt terug. Papa komt uit de dipsaus.

Als dat gips er weer af is, gaat hij heel, heel hard trainen.

Sir Jack

Het is vrijdag, de dag voor de wedstrijd, ik ben speelklaar, ik heb deze week weer alles gegeven wat ik heb. Nog weet ik niet of ik morgen speel. Elke week wacht ik lijdzaam af totdat het velletje met de elf aan het prikbord hangt.

Taylor heeft zijn koffers al moeten pakken, de play-offs hebben we niet gehaald, de Premier League is niet bereikt. In een terugblik op het seizoen vroeg *The Sun* alle managers van de Division One wat ze ervan vonden. Unaniem waren ze van mening dat Wolverhampton Wanderers zouden zijn gepromoveerd als De Wolf heel was gebleven. Mooi voor mijn egoetje.

Heb ik geen ene flikker aan.

McGee, de nieuwe trainer, bracht zijn eigen staf en zijn favoriete spelers mee. Hij gunt me een wedstrijdje of twee. Om mijn knie zit een brace. Houd ik niet van, spelen met een brace. De wedstrijdjes gaan niet eens onaardig. Ik geef mezelf een zes. Vooruit, een zeven. Het moet een acht zijn. Een negen.

Bij elk duel denk ik: zal ik? Ik steek niet meer blind mijn poot ergens in. Ik voel het bij elke handeling die ik verricht. Mijn beenspieren zijn zware jongens, ze ogen als achterhammen zo roze en gezond, maar binnen in de knie is iets gestorven. Er is iets weggelekt, en ik weet niet waar ik het moet zoeken.

Ik ben die ene speciale niet meer, ik ben slechts een van de vierentwintig spelers. Ik merk het aan alles, in de groep hang ik er een beetje bij.

Om mij heen tellen ze af. De *Express & Star*, het regioblade van Birmingham, pusht me nog als player-manager van de Wolves. Kenny Dalgliesh wordt genoemd, ik ben een van de weinige namen die de steun krijgt van de fans. 'Ik heb een bepaalde visie hoe het verder zou moeten bij de Wolves. Maar pas als de voorzitter bij me aanklopt, wil ik er echt over nadenken.'

Ik hoor er nooit meer iets over, McGee zet me terug naar het tweede elftal. Ik wil het alleen nog waardig afsluiten hier, maar ik ben een rijke banneling bij de reserves. Ik lig schuldig te wezen op het bankensemble thuis, op het zwembadzeil buiten staan regenplassen. Ik zucht, in het stille huis hoor ik mezelf heel diep zuchten. Zelfs Sir Jack heeft ze meegenomen.

Ingrid heeft met haar Engelse vriendinnen de tijd van haar leven. Ze sport, ze shopt, ze drinkt koffie. Van de middenstand in Wolverhampton kent ze inmiddels iedereen, de kinderen hebben het naar hun zin op school – zelfs Desley gaat nu graag. En nu zitten ze gezellig bij pa en ma op de camping van Hoek van Holland, en rennen achter elkaar aan door de duinen.

'Ingrid, met mij. Hoe is het daar? Mooi, mooi. Kun je eerder naar huis komen? Waarom? Zonder jullie is er niks aan hier. Ik verveel me. O. Is dat nieuw voor jou. Dat ik me verveel. Kom je nu?'

Sir Jack (2)

Ergens heb ik er nog vrede mee ook. Dan maar een treetje lager. Sparta Rotterdam – die naam spookt al dagen door mijn hoofd. Club waar ik wel zou willen afsluiten. Ik bel maar eens een nummer.

Ze zeggen dat ze me nog terugbellen.

Bij Excelsior ken ik trouwens ook nog mensen.

Uit de eerste reacties vanaf Woudestein maak ik op dat ze niet op mij zitten te wachten.

Andere mensen bellen. Iemand die ik nog ergens van ken, wil wel een Italiaans restaurant met mij beginnen. Hij heeft verstand van het vak, ik hoef alleen de financiering

en de pr voor mijn rekening te nemen. Hij heeft een prachtlocatie gezien, naast zwembad Tropicana, aan de Maas. Het lijkt me wel wat. Of weer 's een nieuwe modelijn, zou dat wat zijn? Mijn telefoon gaat weer.

Sparta wil wel met me praten.

‘We denken aan een contract voor twee jaar.’

Als ik neerleg, belt Ingrid vanuit Hoek van Holland.

‘Met mij. Hoor 's, ik heb nieuws. Ik ga niet in het tweede van de Wolves spelen. Na dit seizoen ga ik mijn hand niet nog een half jaar lang omhooghouden bij Jack, ook al heb ik contractueel recht op dat geld. Dat geeft me geen goed gevoel. Ik lever mijn contract in en we gaan terug naar Nederland. Wat bedoel je, jullie staan niet te juichen. Het valt Rodney rauw op zijn dak, dat snap ik, hij heeft het juist zo naar zijn zin op school. Sorry dat ik ineens zo snel ga. Maar jij vindt het dus wel best, zeg je. Je volgt. Mooi, mooi. Maar waarom belde je eigenlijk? Wat is er met Sir Jack? Dood neergevallen in de duinen?’

Novotel

Onverwachte stroomversnelling in mijn leven, ik laat me meevoeren. In de lobby van Novotel bij Schiedam, vlak bij de oude sportvelden van Schiedamse Boys, schud ik handen met mensen van Sparta. Beleefdheden, belangstellende vragen naar het leven in Engeland, mijn herinneringen aan toen.

Ik heb geen bedragen in mijn hoofd, geen eisen. Ik denk aan de komende twee jaar op Het Kasteel, de warme mensen daar, het spelershome. Met mijn ervaring ga ik iets toevoegen aan het jonge team van trainer Henk ten Cate.

De Spartabestuurder schraapt zijn keel.

‘Wij denken aan één jaar.’

‘Aan de telefoon hadden jullie het over twee jaar.’

‘Daar weet ik niets van. En voor er kan worden getekend, moet je eerst de loopband op. Je moet je knie laten screenen.’

Binnen tien minuten sta ik weer buiten.

Henk van Stee (5)

Dan maar een niveautje lager, dacht hij. In de zomer van 1996 was ik net als trainer bij eerstedivisionist vvv Venlo aan de slag gegaan. Ik mocht bouwen, er was geld van Sport7, we kregen drie jaar de tijd om te promoveren. Ik had al een paar andere Spartanen naar Limburg gehaald. Ik had hem toevallig aan de lijn. Hij zat niet eens te vissen, John doet nooit zo happig. Ik vroeg of hij de jonge jongens hier aan de hand wil nemen. Zijn komst zou goed zijn voor de publiciteit, vvv leidde een anoniem bestaan. Hij moest er even over nadenken.

De volgende dag al belde hij terug. Als we er financieel uit zouden komen, wilde hij graag. Hij was gewend aan een bepaalde levensstandaard, benadrukte hij, maar hij wilde

niet te boek staan als zakkenvuller. Dat wil hij duidelijk gezegd hebben. Ik moest nog flink mijn best doen om het bestuur te overtuigen van zijn waarde, maar dat deed ik graag. John is veel te trots om bij welke club dan ook te gaan lopen lapzwanen. Om zijn salaris te kunnen betalen, werden extra sponsors aangetrokken – hij zette zijn krabbel. Voor één seizoen. Wat kort, vond hij. Hij koos denk ik voor mij. En ik voor hem. John is zijn geld altijd waard.

Het enige waar ik bang voor was, was zijn blessuregevoeligheid – ook wij wilden hem natuurlijk wel even testen. Hij op zijn beurt had ook een voorwaarde. Elke uitwedstrijd moest iemand in zijn Mercedes achter de spelersbus aan rijden. Als we op vrijdagavond in Veendam of IJmuiden speelden, wilde hij niet eerst helemaal terug naar Venlo voordat hij diep in de nacht op weg kon naar Schiedam. Je kunt dat bestempelen als vedettegedrag, maar hijzelf legde zijn wens voor aan de spelersgroep. Niemand had er problemen mee.

Hij was er ook om hen beter te maken, niet andersom.

Hij vond het een verademing bij vvv. Ineens hoefde hij zich niet meer te bewijzen. Hij genoot een speciale status, speelde zo goed als alles. Alleen langs de lijn wisten ze het nog zo net niet. Persoonlijkheid waar het kleurloze vvv op zit te wachten, of veteraan op zijn retour? Begin tegen hem niet over afbouwen. Wat nou afbouwen? Bij een eredivisieclub was het de dug-out geworden.

Op de training was hij dominant aanwezig. Vond hij een spits *pussy*, kreeg die dat meteen te merken. Raken zonder te blesseren – voetballers weten wat ik daarmee bedoel. Maar als John zijn vent had laten lopen, pakte ik hem ook aan, voor de groep. Dat wilde hij ook. Geen voorkeursbehandeling, was de afspraak.

Te midden van die gesloten Limburgers ontwikkelde hij een compleet nieuwe cultuur. We verstonden dat taaltje nauwelijks, maar met zijn plannetjes brak hij de boel open. Waar kon je hier in Venlo een beetje leuk stappen?

Henk van Stee (6)

Moest je om te stappen naar Duitsland? Dan ging hij op zaterdag met de hele groep Mönchengladbach in. Hij ging de bloemetjes buitenzetten. Niet dat hij met elke vrouw het bed in dook, hij vond de aandacht gewoon prettig. Bijna een kwarteeuw had hij in het gareel gelopen. Op een dag komen dingen eruit.

Bij de ochtendtraining zag ik het al aan zijn gezicht, die was weer wezen stappen tot een uurtje of zes. Die jonge Limburgers waren gebroken, ze kreunden dat ze vandaag even rustig aan wilden doen. Niet ouwehoeren, zei John. 's Avonds een vent, 's ochtends een vent. Lastte ik een extra looptraining in, stonden ze op een rijtje te kotsen langs de lijn. Dat vond-ie mooi.

Hij was genadeloos, ook met zijn klassieke grappen in de kleedkamer. Die kenden ze in Venlo nog niet. Elke dag was hij in voor een geintje, hij ging weer helemaal terug in de tijd. Hete balsem in een onderbroek, drol in een doosje onder een hotelbed. Viezigheid aan de deurknop, alle wielen van een auto eraf en op kistjes gezet. Soms kwam hij met de meest vreemde dingen aanzetten. Op een dag liep hij het trainingsveld op met een pak

bankbiljetten. De wedstrijdpremie, zei hij. Vijftigjes, honderdjes. Of iemand een honderdje kon wisselen. Hij wilde er vier van vijftintig voor terug.

Eén keer is hij te ver gegaan. Hij had de stropdassen van de spelers afgeknipt. Moesten ze met vlinderdasjes de pers te woord staan. Zij konden er wel om lachen, maar het bestuur niet. Hij heeft het keurig vergoed.

John was ook maar een mens, vol spijt en twijfel. Daar gaf hij zo zijn eigen draai aan. Voor zijn comeback op de Nederlandse velden was hij toch nerveus. Pijn in de buik, dat werk. Vaak zat hij vlak voor de wedstrijd nog uitgebreid te poepen. Als geintje trok hij dan niet door. Gadver! hoorde je dan de volgende gillen. Eén keer schijnt hij wel te hebben afgeveegd. Het papier plakte hij op het plafond, waarna hij duidelijk hoorbaar doorspoelde. De persoon na hem ging dit keer met een gerust hart naar binnen en sloot de deur achter zich. Door de luchtstroom dwarrelde dat papiertje langzaam omlaag – dan dat gegil.

Dat seizoen eindigden we knap als derde. Sport7 crashte, en toen was het geld op. De technische man zei: we kunnen je helaas geen geschikte aanbieding doen. Had je dat gezicht van John moeten zien. ‘Dat bepaal ik toch zeker zelf, wat een geschikte aanbieding is?’ Stond hij weer eens in tien minuten buiten.

Dat achterbakse, daar kan hij niet tegen. Als ze hem een lager, maar concreet bedrag hadden geboden, had hij het nog serieus overwogen ook.

Ze boden niks. Dan is John dus weg.

Ingrid (15)

Ons huis zat altijd vol. Iedereen die hij wel aardig vond, schoof aan. Ik genoot van de drukte, maar ik waarschuwde hem ook. Op een dag is de liefde over.

Hij haalde zijn schouders erover op. Hij wilde uitdelen, desnoods ten koste van zichzelf. Als hij weer een kinderziekenhuis had bezocht en een doodziek jongetje met leukemie in zijn armen had gehouden, lag hij nachten wakker. Vroegen ze hem weer, ging hij toch. Hij moest van zichzelf, en dat bewonderde ik. Ergerlijker waren de zakenmannetjes die wat van hem wilden. In zijn Italiaanse restaurant, onder de brug aan de Maas, liet hij het zakelijke aspect over aan zijn compagnon. Met geld kon hij niet omgaan, hij gaf er niet om. Van een tientje per week naar duizend, dat is ook lastig. Hij beperkte zich maar tot dat waar hij goed in is: de pr. Er konden niet meer dan veertig mensen in de tent, in het begin zat het bomvol – met publiek dat speciaal voor hem kwam. Mensen die met hem gezien wilden worden. Zelf zat hij er dus avond aan avond, te midden van zijn zogenaamde vrienden. Fans, onduidelijke figuren, die hem op straat aanspraken en waren blijven hangen. Nooit rekende er een af.

‘Er komt te weinig binnen,’ waarschuwde ik nog maar eens.

‘Doe toch niet zo moeilijk.’

‘Als jij straks bent uit gevoetbald, wil ik weleens zien hoeveel vrienden jij nog hebt.’

Na anderhalf jaar was de zaak failliet.

Ashkelon

Je bent mijn zoon, heeft Ari gezegd. Hij stond erop dat ik bij hem thuis kom eten. Vanavond nog. Ik moet mijn hele gezin meebrengen.

‘Op visite. Thuis. Bij de clubvoorzitter.’ Ik spel de woorden nadrukkelijk, want Ingrid kijkt me alweer meewarig aan. ‘Dat is bepaald niet gebruikelijk, hoor. Ook niet in Israël. We maken iets heel bijzonders mee.’

De villa biedt uitzicht op de Middellandse Zee. In een schitterende terrastuin barbecuen we zoals ik nog nooit heb gebarbecued. Tussen de hapjes door teken ik een in het Engels opgesteld jaarcontract, met een optie voor langer. De papieren moeten nog even mee met de secretaris, gebaart Ari, mijn exemplaar komt eraan. Ze beloven het allemaal snel voor me in orde te maken.

Tussen de beleefdheden door zegt hij dat hij het zeer waardeert dat ik de eerstkomende wedstrijd al speel. Als ik de shoarmasaus uit mijn mondhoeken heb geveegd, zeg ik dat dat hem helaas niet gaat worden. Normaal gesproken heb ik voor het nieuwe seizoen zes tot acht weken voorbereiding nodig. De andere jongens in het team hebben al zeven weken trainingsarbeid achter de rug. ‘Sorry, maar ik ben net terug van vakantie. Ik heb drie weken niets gedaan.’

Hij glimlacht. ‘De mensen hier zien je als De Verlosser.’

Bij het afscheid houdt hij me nog even staande. ‘Ik heb iets voor je.’

Met een enorme kristallen vaas rijden we terug naar ons hotel. We zijn er stil van. Het is de zomer van 1997, en we zijn in Ashkelon, badplaats ten noorden van de Gazastrook. Ons appartement is zo goed als klaar. Nog een paar weken geduld, en de zachte herfst van mijn loopbaan kan beginnen.

Ashkelon (2)

Het is snel gegaan. Chris Toering werd gebeld door een goeie vriend van hem, ene Ari. Ari was aanwezig bij het trainingskamp van Hapoel Ashkelon in Eindhoven, en wilde zakendoen in Nederland. Hij had zijn zinnen gezet op Ronald Koeman, maar die kon hij niet krijgen. Vervolgens wilde hij Frank Rijkaard. Rijkaard kon hij ook niet krijgen. Toen zei Ari: ‘Chris, ik heb een *big problem*. Het seizoen gaat beginnen. Ik heb niemand achterin.’

Het is mooi om die mensen te kunnen helpen. Het is een klein clubje, voor het eerst in hun geschiedenis zijn ze naar de hoogste divisie in Israël gepromoveerd. Met mij erbij willen ze nog verder reiken. Op de dag van mijn debuut staan, tot mijn plezier, voor het Sala Stadion wat jongens met grote Feyenoordvlaggen op lange stokken. Als het tot me doordringt dat die voor mij zijn gekomen, stap ik op ze af. Twee broers voeren het woord, ze heten Noël en Joël. Ze komen uit Aalten bij Winterswijk, al hun hele leven zijn ze fan van John de Wolf. Ze wonen nu vier jaar in Tel Aviv en werken er als koks in een hotel.

‘We zeiden tegen elkaar: laten we maar snel gaan kijken,’ zegt Joël. ‘Want hoe kan een speler van jouw kaliber bij zo’n flutclubje spelen?’

We maken foto's, ik deel handtekeningen uit. Ik zeg tegen Ingrid dat ze op de tribune maar veilig bij die Nederlandse jongens moet gaan zitten. Ze wisselen meteen telefoonnummers uit, prima. Joël roept me nog na dat we hem altijd kunnen bellen als er problemen zijn. Hij importeert en distribueert kruiden, zegt hij. 'Ik weet hoe moeilijk het in Israël kan zijn, als het om zaken gaat.'

In mijn eerste wedstrijd voor Ashkelon kunnen ze zien hoe ik als de spreekwoordelijke drol speel. Bovendien veroorzaak ik een eigen doelpunt, al kon ik er niet veel aan doen omdat de bal van richting werd veranderd. Maar verder: wat een mooi land. Schone straten, schitterend klimaat, hardwerkende mensen. Dingen zijn goed geregeld hier. Om ons nieuwe leven te vieren, maken we dit weekend een uitje naar de Klaagmuur. En omdat de jongens het daar maar bloedheet vinden, drijven we ook nog even op het zout van de Dode Zee.

Die maandag meld ik me op het trainingsveld naast het stadion. Ik ben ruimschoots op tijd, ik houd er niet van om te laat te komen. Vanaf vandaag ga ik leveren. Dat ben ik verplicht aan de man die mij zijn zoon noemt. Vanaf vandaag ga ik trainen, heel hard trainen. 'Er is geen training vandaag,' zegt iemand. 'Er is op Ari geschoten.' Hij wijst me op Ari's wagen. In de deur zitten kogelgaten.

Ashkelon (3)

De tweede wedstrijd van het seizoen spelen we tegen het grote Macabbi Haifa. Ik speel geconcentreerd, mijn beperkte energie bewaar ik voor de momenten die er echt toe doen. Het is nog geen rust of ik zie langs de lijn een official staan. Op zijn bord kondigt hij een wissel aan. Naast hem staat Menashe Uriel, de Israëlische trainer van Hapoel, druk op en neer te springen. Met een geïrriteerd gebaar roept hij me naar de kant.

Ik sjok het veld af, meer verbaasd dan vernederd. Vandaag had ik me aan het Israëlische voetbalvolk willen laten zien. Zonder nog acht op hem te slaan, loop ik langs hem heen. Van dichtbij blaft hij me toe dat ik vanaf nu naast het elftal sta. Ik houd mijn pas in en draai me naar hem om.

'Heb je het tegen mij?'

'Wat mij betreft kan jij nog een heel jaar lang rondjes om het veld gaan lopen. Maar zolang ik trainer ben, zul jij niet voor Hapoel spelen.'

In de kleedkamer gooi ik een schoen door de ruimte.

Ashkelon (4)

Ik zou Ari willen spreken, maar Ari heb ik al weken niet meer gezien. Twee keer per dag meld ik me bij het stadion, ruim op tijd. Op het parkeerterrein zie ik wagens met Russische nummerborden. Iedereen hier spreekt Hebreeuws. Dat akelige geschreeuw naar elkaar in de kleedkamer, in de gangen, op het veld – het was me de eerste dagen niet zo opgevallen. Uriel blaft me toe dat ik apart van de groep kan trainen. Ik moet rondjes lopen bij veertig graden Celsius.

'Stop!' roept hij na drie kwartier sjouwen.

Ik doe alsof ik hem niet hoor, grimmig loop ik door.

‘Stop,’ roept hij als ik weer langsij kom. ‘Stop, man!’

‘Nog twee rondjes, Uriel.’

Die kop! Wat gaat erin die vent om?

Een Rus speelt nu elk weekend op mijn positie. Mij wil hij dumpen. Tenslotte heeft Hapoel vijf buitenlanders aangetrokken, en ze mogen er maar vier tegelijk opstellen. Die ene die erbuiten valt, dat ben ik. Maar moet dat dan op deze manier? Ik heb een jaarcontract. Daarom laten ze me rondjes lopen. Ze willen dat ik werk ga weigeren. Dan zijn ze van me af.

Ze kennen mij nog niet. Ik kan lopen. Lopen tot ik er bij neer val. Ik train ’s ochtends, en ik train ’s avonds. Rondjes lopen, dat is alles wat ik doe. Ik weeg nog maar 78 kilootjes. Zo is de tijd hier toch nog ergens goed voor.

Ashkelon (5)

Als ik mijn auto bij het hotel parkeer, zie ik ze al bij het zwembad zitten. Als ik bij ze wil gaan zitten, vraagt iemand van de bar of ik een bonnetje wil ondertekenen. Ik lees eraan af dat ze deze hele hete dag op één drankje hebben gedaan. Desley holt me tegemoet. ‘Pap, mogen we een ijsje?’

‘Kan niet, jongen.’

‘Hoezo niet?’

‘Geen geld.’

Ingrid en ik tellen onze laatste centen. De beloofde betalingen blijven uit, in zes weken tijd schreven ze nog geen sjekel bij. Ik schaam me zo voor de situatie waar ik mijn gezin in heb gebracht, dat ik meteen weer terugrijd naar het kantoor van Ashkelon. Nu is het mooi geweest, ik houd een manager aan en vraag hem waar mijn geld blijft. ‘Mijn contract heb ik ook nog altijd niet terug.’

‘Je contract? Hier is je contract.’

Mijn ogen schieten over de velletjes, ik weet niet waar ik moet kijken. Van het contract dat ik met Ari doornam, heb ik alle pagina’s geparafeerd. Dacht ik. In dit contract staat alleen op de laatste pagina mijn krabbel.

‘Dit is niet het contract.’

‘Dit is je contract.’

‘Dit contract is in het Hebreeuws gesteld.’

‘Maar dit toch jouw handtekening?’

Is dit mijn handtekening? Waar hebben ze die vandaan? De bonnetjes van het hotel? ‘Ik teken toch niet iets wat ik niet kan lezen? En wat staat hier?’

‘Dat dit contract geldig is voor één maand.’

Ashkelon (6)

Met zijn vijven zitten we aan één pizza. Geld halen bij een bank kan ik niet, ik ben niet van de bankpasjes en pincodes, een Visacard heb ik niet en de betaalkaarten zijn ook op. Nog een paar dagen, dan zijn we blut. Zelfs al zou ik een maandcontract hebben getekend – dan zou ik daar toch voor betaald moeten krijgen? Dit is dus honger. ‘Pap, mogen we echt niet wat bestellen?’

Als we weer de lobby van het hotel in lopen, stapt de makelaar van het appartement op ons af. ‘Jullie kunnen erin,’ zegt hij.

‘Dat hebben ze toch schitterend gedaan,’ zeg ik enthousiast tegen Ingrid, als we een rondleiding krijgen. ‘Dat moet je ze toch nageven.’ Er is zelfs een schuilkelder onder, met gevulde voorraadkasten en alles. Verlekkerd trekken mijn ogen langs de blikken tomaten en bonen. ‘We zitten tenslotte vlak bij Gaza,’ zegt Conny Mus cynisch. De correspondent voor RTL 4 in Israël draait een item over mij, op de dag van de verhuizing volgt hij ons. Hij is ook al bij de club wezen filmen. ‘De meest louche in Israël.’ Volgens zijn informatie zijn er regelmatig vechtpartijen in het bestuur. De club wordt gerund door criminele families en doet zaken met een dubieuze, Russische voetbalmakelaar. Conny is geïntimideerd en bedreigd. ‘De andere vier buitenlandse voetballers zijn al op straat gezet. Het is eigenlijk een wonder dat jij er nog steeds zit.’

‘Gewoon volhouden,’ mompel ik. Want het gaat natuurlijk allemaal gewoon goed komen. Jammer wel dat de airco van het appartement het niet doet. Een ventilator is er ook niet, ’s nachts in bed baden we in het zweet.

Overdag belt Ingrid om het uur met de makelaar om te vragen wanneer de airco in werking kan worden gesteld. De makelaar reageert niet. Ze blijft bellen, totdat op een dag niet de airco is aangesloten, maar de telefoon is afgesloten. ‘Negen weken Israël,’ zegt ze. ‘Het lijken wel negen jaar.’

Ashkelon (7)

Als ik ’s avonds wil gaan trainen, loopt Stacey met me mee op naar de wagen. Bij de wagen wachten twee klerenkasten in pak ons op. ‘Sleutel,’ zeggen ze.

Onder onze neus rijden ze met de wagen weg. Stacey voelt hoe geschrokken ik ben, ze is in tranen. Ik til haar op, breng haar naar binnen, loop weer naar buiten en stap aan de overkant van de straat een telefooncel in.

‘Conny, vriend. We kunnen niet langer. Ze hebben ons kapot.’

‘Hallo, hallo?’ Door mijn tranen kan hij me moeilijk verstaan.

‘We slaan op de vlucht, Conny. Kun jij onze tickets voorschieten?’

Ashkelon (8)

Joël zegt dat ik naar mijn poen kan fluiten. ‘Ik ken de Israëlische mentaliteit.’

‘Maar ik krijg nog 250.000 gulden van ze.’ Ik slik dit niet, ik ga nog één keer terug naar dat land. Dan heb ik het tenminste geprobeerd, en kan ik mezelf nog met één oog in de

spiegel aankijken. Wat heb ik mijn gezin aangedaan? Ik moet Ingrid achter mijn wanhoopspoging zien te krijgen.

‘Joël heeft ene Goldberg voor me geregeld,’ zeg ik, als ik hem heb neergelegd. ‘De beste advocaat in sportkwesities. Hij heeft Hapoel Ashkelon aangeklaagd bij de arbitragecommissie van de Israëliische voetbalbond.’

Ik zie aan haar blik dat ze dit soort beloftes vaker moet hebben aangehoord. Advocaten, arbitragecommissies, wantrouwen, haat en nijd. De voetbalwereld, waar mensen uiteindelijk meer van je nemen, dan dat ze je geven. ‘Ga daar nou niet heen. Straks zien we je nooit meer terug.’

Aan tafel is de sfeer ijszig verdrietig. We proberen het onderwerp verder maar te mijden, ze weet dat ik mijn beslissing toch al heb genomen. Het is een filmscène. Als ik me even later klaarmaak voor vertrek, en mijn dikke buitentrui aanschiet, staat Billy de bulldog bij de deur te kwispelen. Hij denkt dat ik met hem ga lopen. Vanaf de bank kijken de jongens me met grote ogen aan. Desley begint te huilen. ‘We zijn bang,’ zegt Rodney. ‘Je moet bij ons blijven.’

Ashkelon (9)

Joël heeft me afgeraden in een hotel te slapen, daar zullen de bloedhonden van de clubleiding me gegarandeerd proberen bang te maken. Hem hebben ze ook al een bezoekje gebracht in het hotel waar hij werkt. ‘Jij moet oppassen,’ zeiden ze. ‘Jij moet je niet met deze zaak gaan bemoeien.’

Morgen is de dag van de zitting. Ik logeer deze week bij Noël, samen kijken we een Europacupwedstrijd op televisie, we drinken wat biertjes. Als hij en zijn vriendin zich tot slot terugtrekken op zijn slaapkamer, dek ik mijn matrasje in de woonkamer op. Deze week koppelden ze me tot tweemaal toe aan een echte leugendetector. De conclusie uit de eerste test, geëist door de club, was dat ik een pathologische leugenaar ben. Uit de door mij geëiste contra-expertise volgde dat ik de volledige waarheid spreek.

Midden in de nacht word ik wakker. Ik moet plassen als een paard. De wc-deur gaat vreemd genoeg naar binnen open. Het licht laat ik maar uit – ik wil die jongen en zijn meisje niet storen. De deur laat ik op een kier, dan zie ik tenminste nog iets. Als ik klaar ben, draai ik me om en loop ik vol tegen de deur op. Auw. Het voelt niet goed. Maar ik ben zo moe, we zien morgen wel.

Als Noël me wakker schudt, is mijn kussen donkerrood gekleurd. In het ziekenhuis van Tel Aviv laat ik vier hechtingen in mijn wenkbrauw zetten.

Ashkelon (10)

In de rechtszaal, op de twaalfde verdieping van het Textielhuis in Tel Aviv, draag ik een zwart pak. Mijn haar draag ik in een lange staart, mijn blauwe oog hangt op half zeven. Ik voel me miserabel als een misdadiger. Dit wordt de eerste rechtszaak van mijn leven. De kraag van mijn hemd trek ik los, ik duw mijn das wat omlaag, klere wat heb ik het heet. Ik ben degene die Hapoel Ashkelon heeft aangeklaagd, maar het lijkt er meer op dat ik me moet verdedigen. De advocaat van Hapoel vuurt de ene vraag na de andere op me af.

Waarom bent u destijds naar een Engelse eerstedivisieclub gegaan? En vervolgens naar een Nederlandse eerstedivisieclub? Waarom heeft u niet gezegd dat u een slechte conditie had? Waarom heeft u niet gezegd dat u water in uw knie had? Waarom heeft u een schoen naar het hoofd van de trainer gegooid? Hij wacht mijn antwoorden niet eens af. ‘U wilde zo graag spelen, dat u tegen journalisten heeft gezegd dat u het graag een maand gratis deed.’

Als ik de vertaling hoor, schiet ik in de lach.

‘Dat zou ik nooit doen. Ik ben een broodvoetballer.’

‘Als u voor een jaar heeft getekend, waarom heeft u dan uw hond niet meegenomen? U wist dat u na een maand weer terug zou gaan naar Nederland.’

Hoe verzinnen ze het allemaal? Ik wil roepen dat hij zijn huiswerk beter moet doen – en dan pas besef ik dat die Goldberg, die advocaat van mij die al een uur lang zwijgend naast me zit, zich wel erg bescheiden opstelt. Ik onderzoek zijn profiel. Hij blikt naar een velletje met nauwelijks tekst erop.

Misschien is het ook wel goed zo.

Misschien valt er, als ik morgen weer bij mijn gezin op de bank zit, wel een raket op Ashkelon. Misschien ontploft, als ik overmorgen Desley mag trainen bij de effies van svv, dit hele rotland wel. Is het toch ergens goed voor geweest.

Ashkelon (11)

De hele week al volgen een reporter en een fotograaf van het blad *Aktueel* de ontwikkelingen rond de zaak in Israël. Ze beloven er uitgebreid verslag van te doen. Op de avond voor mijn vertrek neem ik ze mee naar een bar. Daar praten we nog even verder. Het doet me goed. Bij hen kan ik rustig mijn verslag doen, in mijn eigen taal. Als ze weg zijn, spreekt een onbekend meisje me aan.

Helmond Sport

Als ik de *Aktueel* omgekeerd heb teruggelegd, in de kiosk op de Groenelaan in Schiedam, en ik het liefst even mijn handen zou willen wassen – het verhaal had weinig om het lijf, het leek ze alleen om de suggestieve foto van mij en het meisje en de vette kop erboven te gaan – trilt mijn telefoon.

Toering. Een goeie vriend van hem heeft hem gebeld.

De vriend in kwestie, Hans van Kasteren, heeft een firma in asbestverwerking, en hij gaat flink investeren in Helmond Sport. Nieuwe tribune, er komen skyboxen. Leuke ploeg is het ook, met gelouterde spelers als Jules Ellerman. De club hangt nu nog onder aan de eerste divisie, maar wil gauw hogerop. Kom ik praten? ‘Tuurlijk kom ik praten.’ Je kunt zeggen: moet je dit nou wel doen. Maar weet je, ik heb de clubs niet bepaald voor het uitkiezen. In de eredivisie moeten ze John de Wolf nog wel kennen, zo zou je zeggen. Maar ik ken ze helaas niet meer allemaal. En één ding is zeker. Ikzelf ga niet bellen.

Helmond ligt op slechts een uurtje rijden van Schiedam. Eerlijk gezegd krijg ik er met de

kilometer meer zin in.

Trainer Louis Coolen kijkt sceptisch. ‘Wat moet jij hier, man?’

‘Ik wil jou helpen die jongens beter te maken.’

‘Iemand met zo’n status. Bij het lelijke eindje van de eerste divisie.’

‘Ik wil nog graag. Als je slim bent, maak je gebruik van me.’

‘Ga je dat een heel seizoen volhouden?’

‘Twee seizoenen. Eén ding: ik kom voor mijn plezier.’

‘Hoe is het met je knie?’

Zo vader, zo zoon

Al bij het voorstelrondje valt vader B door de mand. Hij praat met zijn hand voor de mond. Die heeft iets te verbergen, denken twee van de drie panelleden.

Ik voel rust. In de schaduw van mijn vader, die een podium hoger zit dan ik, ben ik ineens die voetballer niet meer, maar een verlegen kind in een vertrouwde omgeving. Vader A is oom Aad. Vader C is mijn schoonvader Puck. En vader D is Willem – een geliefde huisvriend van mijn ouders.

Vraag nummer één aan het panel wordt voorgelezen. ‘Blinker wil met John wedden bij het minigolfen. Wie verliest, betaalt het etentje. Maar Blinker is veel beter in minigolf. Wat doet John? Gaat hij de weddenschap aan? Vader B?’

‘Hij laat zijn eigen niet afzeiken.’

Na dit antwoord zijn de twee panelleden om, één panellid neigt nog naar vader D. Willem is een aandachtstrekker met overgewicht en vette grappen. ‘De kaaklijn, hè.’

‘Vraag twee. Knipt John zijn haar eraf voor een goed doel?’

‘Voor geen goud.’

De twee andere panelleden weten het nu helemaal zeker. ‘Vader B. Man van weinig woorden. En dat lachje.’

‘Vraag drie. Mag zijn zoontje Rodney een week logeren bij een gezin waar het blauw staat van de rook?’

Op een sociale werkplaats, waar mensen komen die zijn afgekeurd voor hun werk, was hij nog een tijdje bankwerker. Maar zijn hart- en longproblemen van de laatste tijd verhinderen hem erheen te gaan. Zes pakkies zware shag per week werkt hij weg. Altijd als ik thuiskom, zie ik zijn arm achter de leuning van de bank verdwijnen. Het is zo’n snelle veegbeweging. Hier wordt niet gerookt.

Ik was nog geen tien. Er was visite geweest, pa en ma gingen de mensen nog even gedag zeggen. Petra en ik grabbelden over tafel naar de peukies van pa. Net toen ik met dat vuursteentje in de weer was, stond pa al weer in de kamer. ‘Zo, zo. Dus jullie willen roken?’

‘Nee hoor, nee.’

‘Jawel.’

Hij stak er twee aan. ‘Nou moet jullie allebei heel diep inademen.’

Nooit meer raakte ik er een aan. Als Ingrid er weer een opsteekt, moet er altijd een raampje open, echt de schurft heb ik aan dat vieze gerook. En het is nog ongezond ook. Laatst dronk ik een lekker blikje Red Bull in de auto. Petra zat naast me en bekeek me met kritische blik. ‘Daar zit dus heel veel suiker in.’

‘Nee, dat gerook van jou is gezond.’

‘Zo, hebben we die discussie ook weer gehad.’

‘Mijn echte vader is... vader B.’ Met mijn rug naar de vier vaders draai ik wat in mijn draaistoel. Mijn liefde moet van mijn gezicht afstromen, ik lees het af aan de vertederde gezichten van de drie panelleden.

‘Vader B, heeft u nog meer sportieve kinderen?’

‘Ik heb een dochter. Die is niet sportief aangelegen.’

‘En u?’

‘Ik vond de meiden leuker dan het grasveld.’

Pa (3)

De chirurg laat er nog twee stoelen bij zetten, pa en ma zitten al, Petra en ik schuiven bij. Pa’s haar zit goed als altijd. Grijzend, maar nog altijd glanzend gepommadeerd, zijn kuif heeft hij hoog in een vierkant gekamd. Het is een beeldhouwwerk. Zijn magere handen liggen tevreden gevouwen in zijn schoot – hij is zo blij. Ze gaan hem opereren, zo hebben ze hem beloofd. Jongens, nog voor Kerst gaat het gebeuren. Daarna zal hij weer de oude zijn.

De chirurg doet het mapje met de laatste onderzoeksresultaten dicht.

‘Het gaat niet zo goed met uw hart en longen.’

Dat is ons bekend, ze functioneren al jaren voor nog geen dertig procent.

‘Daar is nu een probleempje bij gekomen.’

De term aneurysma valt. Verwijding van de buikslagader. In die zwakke plek in de vaatwand kan een scheur ontstaan, met bloeding als gevolg. Klapt die ader, is het met pa gedaan. Ineens wendt de dokter zich tot mij. ‘Het plan was om nog voor Kerst uw vader te opereren. Maar omdat hij er een longontsteking bij heeft opgelopen, en het hart slechts voor een kwart functioneert, en hij nu dus ook een aneurysma heeft, durven we die operatie niet aan.’

‘Hoe komt hij aan die... aneurysma?’ Mijn kaak trilt.

‘Slagaderverkalking. Suiker, cholesterol, hoge bloeddruk.’

Die reus? Van binnen een oude man? Zes pakjes zware Van Nelle per week. ‘En wat als

hij nu meteen stopt met roken?’

‘Uw vader is pas zevenenvijftig. Stoppen met roken is altijd het beste...’

‘Dat gaan we dan meteen doen, pa.’

‘... maar als ik eerlijk ben, gaat uw vader geen achtenvijftig meer worden.’

Pa (4)

Pa huilt het hardst van allemaal. Keihard. Ik weet niet wat ik zie.

‘Ik vind het zo erg,’ zegt hij als hij even lucht heeft.

Door mijn tranen heen zie ik dat ook Petra huilt, en dan huilt mijn moeder.

In het kamertje van de dokter huilen we alle vier. Dat vader kon huilen, dat wist ik helemaal niet. Dat kan toch ook helemaal niet? Zijn radeloze uithalen probeert hij in zijn handen te smoren, zijn rood aangelopen gezicht verbergt hij in de kom van een arm. Hij zegt geloof ik iets.

Ik kan hem niet verstaan, ik hurk bij hem neer. ‘Wat zeg je, pa?’

‘Ik vind het zo erg.’

‘Wat?’

‘Ik vind het zo erg voor jullie.’

‘Voor ons?’

Pa (5)

Nog voor we bij de draaideuren zijn, rolt hij een vers shaggie.

‘Doe dat nou niet.’

‘Oké, jongen.’ Hij moffelt het zakje nog weg ook.

‘Ik koop wel een lolly ergens voor je.’

‘Dat hoeft niet, jongen.’

Als we in de wagen zitten, staan de tranen weer in zijn ogen. ‘Ik vind het zo erg voor jullie.’

‘Waarom zeg je dat toch?’

‘Wat moeten jullie nou? Wat moeten jullie straks zonder mij?’

‘Denk liever aan jezelf. Wat moet jij nou?’

‘Maar ik vind het zo zielig voor jullie.’ Uit de tomeloze angst in zijn ogen diep ik op dat ik helemaal niets van hem begrijp. En hij laat het maar zo.

‘Rot op, pa. Rot op met je zielig voor jullie. Denk aan jezelf.’

Pa (6)

Vijfhonderd man op de tribune van Helmond Sport zien dat ik mijn vak nog niet ben verleerd. De bal, niets dan de bal – en soms gaat er een speler mee.

Met Martin Drent van FC Emmen vecht ik bijvoorbeeld aardige duels uit. De spits kan koppen, met zijn armen klapwiekt hij als een helikopter. Prima vind ik dat. Maar hij roert daarbij ook zijn mondje, hij wil meedoen met de grote jongens op het veld. Ik kan er niks aan doen, ik vind het maar een broekie. Een huilebalkie. En praten dat-ie doet, en klagen bij de scheids, en jengelen om een kaart voor De Wolf – hij waant zich blijkbaar veilig. Dan moet het maar een keer gebeuren. Binnen enkele minuten zal hij tegen een fijne elleboog oplopen.

Waar gaat het nou eigenlijk over met zijn allen? Toch? In de kleedkamer geniet ik nog na van weer negentig minuten lang bikkelen. Dadelijk stap ik lekker de auto in, dan gaat Hazes op tien en kan ik nog eens anderhalf uur lang mijn hoofd leegmaken en het gebeuren een beetje laten bezinken.

Op weg naar het parkeerterrein tikt iemand me op mijn rug. Een waarnemer van de KNVB. Hij zat op de tribune en heeft alles gezien. Ook de elleboogstoot. ‘Je moet rekenen op vijf wedstrijden schorsing.’ Ik haal mijn schouders op, in de auto ben ik het alweer vergeten. Het laatste nieuws is dat pa’s nieren zijn aangetast door de ontstekingen. Ik hoor hem diep inhaleren.

‘Poot nog heel?’

‘Lolly’s gekocht?’

‘Jongen, ze kunnen van alles tegen die ouwe van je zeggen. Maar jij moet eens even opletten. Mijn achtenvijftigste verjaardag, die gaat ik halen.’

Pa (7)

De nieuwe tribune van Helmond Sport is af, er kijken maar liefst 2500 toeschouwers naar onze wedstrijden in de nacompetitie. We staan op het randje van promoveren – als FC Groningen ons met 6-1 uit de nacompetitie kegelt. Coolen is er ziek van. Dingen glijden van mijn rug af.

Het is vrijdag 2 juli 1999, buiten is het licht bewolkt. Als ik mijn wagen geruisloos parkeer voor Brielsestraat nummer 4, en dan de woonkamer binnenloop met een familiezak lolly’s, futselt pa iets weg naast de bank. Lachend komt hij me tegemoet. Hij oogt zo blij als een beer met drie lullen. Hij heeft het hem geflikt. Met een grijns snijdt hij de zelfgebakken taart van moeder aan, maar eerst trekt hij een lange neus richting het venster. ‘Die is voor de dokter.’

Helmond Sport (2)

Op Schiphol kijken de andere spelers vreemd in mijn richting. ‘Wie is dat?’

‘Mm? Dat is Rien. Mijn maatje. Gaat ook mee.’

Beetje brutaal misschien van me. Maar Rien is goed volk, leg ik ze uit, ik ken hem al zo lang. Rien is hardcore Feyenoordfan. Op een dag bij Varkenoord kwam hij zomaar

aangereden – een kolossale gozer op een ieniemienie brommertje. Hij is nooit meer weggegaan. Ik heb hem gehouden, ik neem hem overal mee naartoe. Grote, goeie lobbes, ik kan niet goed meer zonder hem.

Het vliegveld van Portugal is zonovergoten, de Algarve is hartverwarmend. Bij aankomst op het hoogzomerse trainingskamp van Helmond Sport pompt Rien in mijn hotelkamer meteen zijn luchtbedje op. Ik wijs hem op de kast die hij kan gebruiken. Als hij zich maar thuis voelt. Onder mijn goedkeurend oog schuift hij geïnteresseerd aan bij de besprekingen, als een Boeddhabeeld zit hij langs de kant van het veld bij de uitleg van de oefenvormen – overal loopt-ie met zijn massale, rustgevende lichaam tussendoor. 's Nachts slaapt hij zijn roes uit op het balkon van onze kamer, en 's ochtends schuift hij weer even vrolijk aan bij het teamontbijt. En natuurlijk doen we elke avond 'een sappie' in Albufeira. Maar hoe interessant je ook hebt lopen doen aan de bar met je bacootje, wat mij betreft tot de zon opkomt, de volgende ochtend om negen uur is het gewoon weer volle bak. Dan trainen we alsof ons leven ervan afhangt, tot kotsens aan toe, op een biljartlaken van een veld. Alleen Rien mag van mij dan terug naar zijn bedje.

Pa (8)

'Tegen wie moet je zo?'

Hij is de nacht goed doorgekomen, zo wilde hij me aan het begin van ons gesprek doen geloven, en ik geloofde hem. Zijn stem klonk sonoor als altijd. Maar nu klinkt daarbovenuit een piep die me de adem beneemt. 'RKC pa. Voorbereiding op het nieuwe seizoen.'

Het is 1 augustus 1999. Hij heeft een nieuwe longontsteking opgelopen, ze hebben hem moeten opnemen in het Vlietland.

'Heb je er zin in, jongen?'

'Heel erg.'

Woorden die we al zeventien jaar uitwisselen, elke wedstrijddag zijn ze identiek. Zo bekeken is de situatie nog niet hopeloos. Die sterke. Die grote constante. Thuis op de bank. Daar gaat voorlopig niks mee gebeuren.

Dat bestaat niet.

'Jongen, hebben jullie die vijfenvijftigplusflat voor ma nou al geregeld?'

'Geen zorgen daarover.'

'Let goed op jezelf.'

'Maak je niet druk.'

'Pas je op je poten.'

'Komt goed.'

Dan druk ik hem weg.

Na de wedstrijd is er een barbecue bij Coolen thuis – bij de gedachte loopt het water me

al in de mond. Tussen de bedrijven door zal ik pa weer bellen.

Petra

‘Helaas is het gekozen nummer tijdelijk onbereikbaar.’ Ik kreeg John maar niet te pakken. Na drie keer proberen heb ik Ingrid gebeld, haar moeder ging het proberen. Daarna ben ik terug die kamer ingegaan. Na een tijdje dutte pa weer weg. Ik liep de kamer uit. Via mensen van zijn club kreeg ik John plots toch aan de lijn. ‘Waarom neem je nou niet op?’

‘Ik heb geen bereik hier.’

‘Je moet echt komen nu. Het gaat niet zo goed met pa.’

‘Is hij nog bij?’

‘Hij is er nog.’

‘Ik vlieg.’

‘Doe nou maar rustig aan.’

Ik liep die kamer weer in – ik zag dat pa er al niet meer was. Bijna niet meer. Ma hield zijn hand vast. Toen ik me over hem boog, wilde hij nog iets tegen me zeggen, maar het kwam er niet meer uit. Hij probeerde het met zijn ogen, maar ook daarmee kon hij niets meer zeggen. Hij zweefde al.

John joeg over de wegen, heel ver weg nog. Ik was dicht bij pa, maar ook ik was te laat. Hij was ertussenuit gepiept, precies op het moment dat heel even zijn kinderen niet keken. Ik weet niet hoeveel verkeersbonnen John heeft gepakt, maar binnen een uur vloog de deur open – hij wist dat hij te laat was. Doe rustig aan, had ik gezegd. Nu was het net alsof hij te laat was door mij.

My Boy

You're sleeping son I know/ But really this can't wait/ I wanted to explain/ Before it gets too late. In de speler van mijn sombere, zwarte Mercedes staat het cd'tje van de crematie niet meer stil, het volume staat open.

‘My Way’ trekt langs, ‘M'n allergrootste fan’ van André van Duin. Ik druk op de knopjes, ik wil terug naar ‘My Boy’ van Elvis. Die zinnen raken me vol op mijn kin, ik zet hem op repeat, het volume wil niet verder open.

Because you're all I have, my boy/ You are my life, my pride, my joy/ And if I stay, I stay because of you, my boy.

Niet te hard rijden. Dan kan ik dit nummer tussen Schiedam en Helmond wel vijftientig keer achter elkaar beluisteren. En op de terugweg nog eens. Ik laat het gaspedaal los. Niet te hard rijden, dan zie ik door mijn tranen de strepen op de weg nog. Hoe kon hij de deur voor me dichtgooien? Hoe kon hij zomaar weglopen? Ik ben toch van hem? Elke wedstrijd, elk telefoontje, elke keer dat ik het niet heb zien aankomen. Ik was vervuld met mezelf.

Deze ritjes, naar Helmond en terug, waren de meest ontspannen momenten van de dag.

Ik kon dingen laten bezinken, ik leegde mijn hoofd. Nu stroom ik over. Dat gerook van hem, zijn enige pleziertje. Dat heb ik hem willen afnemen. Elke nieuwe dag die hij bij me bleef, was er één meegenomen. Dan had-ie maar een pleziertje minder, op zijn bankie, voor het raam. Er zat iemand klaar voor mij. Doodsbang voor het verdriet dat wij gingen krijgen.

Sleep on, you haven't heard a word/ Perhaps it's just as well/ Why spoil your little dreams/ Why put you through the hell.

Zijn deur was al dicht, en ik begreep maar niet waarom. Natuurlijk heeft hij niet op mij gewacht. Wil ik dat mijn kinderen me straks zo zien liggen?

Helmond Sport (3)

In een stille rij in de gang van de kleedkamers wachten we op de eerste bekerwedstrijd van het seizoen. De selectie van Helmond Sport was gisteren aanwezig bij de crematie, alle jongens zijn er nog stil van. De toespraken, de manier waarop we vader binnendroegen op 'You'll Never Walk Alone'. Een typisch voetbalnummer, niet door mij, maar door mijn moeder uitgekozen.

We lopen het veld op, gaan in onze organisatie staan. Ik schud mijn benen los, ik ben klaar voor het fluitje. Dan hoor ik dat nummer. Het refrein schalt ineens uit de luidsprekers. Mijn mond valt open, wie bedenkt zoiets? Alle spelers draaien hun hoofd naar mij, ik zak door de grond. Dan klinkt het fluitje, maar niemand van ons kan nog wat. In de wedstrijd gaan we kansloos ten onder.

Helmond Sport (4)

In de auto knal ik uit mijn kop, op het veld ervaar ik leegte. Ik wil de wagen niet meer in, ik wil hem niet meer uit. Mijn relatie met de leiding van Helmond Sport verslechtert met de dag. Ze zijn uitgekeken op mij. Dat soort dingen weet je niet, je voelt het. Ik sleep me naar de winterstop, ergens in december in het jaar 1999.

Vandaag fluit Pieter Vink. Ik speel mijn spel zoals ik dat al zeventien jaar speel, bij zeven clubs, in 385 competitieduels.

De bal, altijd de bal, en soms gaat er een speler mee.

'Bijgoochem,' zegt Vink, als ik iets te opzichtig iemand een zet geef. 'Bijgoochem', ook als ik niks doe. Hij gaat maar door met zijn bijgoochem. Al zeventig, tachtig minuten loopt hij me te sarren. 'Hé bijgoochem. Jij gaat het einde van de wedstrijd niet halen.'

De officiële speeltijd is voorbij als een speler van de tegenpartij doorbreekt en ik aan de noodrem moet hengelen. Vinks hand gaat al naar het borstzakje.

'Wat heb ik je nou gezegd, bijgoo...'

'Vijf wedstrijden,' bijt ik hem toe, als hij met zijn bokseersgezicht vlak voor me staat. 'Nú. En anders sla ik je neus nog platter.'

Dan loop ik het veld af. Stoer, hè?

Ik ga mijn contract maar eens inleveren.

IV

OPSTAND

As

‘Deze buurt was goed, altijd goed.’

‘Een goede buurt, dat was het.’

Ik rijd mijn moedertje heen en weer. Ik verhuis de boel drie straten verderop, zij geeft orders waar spullen moeten komen te staan.

‘Pa kan er gerust op zijn dat jij goed terechtkomt.’

‘Je bedoelt dat jij er nu gerust op bent.’

‘Jij vond het toch ook niet prettig meer, alleen, als vrouw zijnde?’

‘Het ging best.’

‘Die Enge Poort ook achter.’

Pa’s herdenkingsplaat moet op de commode, de kleine urn gaat naar haar slaapkamer. De grote urn is achtergebleven op Begraafplaats Beukenhof, op een steenworp hiervandaan, iets voorbij zwembad Zuid.

‘Ik heb me hier nooit onveilig gevoeld.’

‘Was pa bang?’

‘Waarvoor?’

‘Voor het einde.’

Die donkere kijkers van haar. Nog altijd voel ik er ontzag voor. In haar toespraak op Beukenhof had ze hem sterk genoemd. ‘Keihard als het moest.’

‘Maar ma, jij bent de echte sterke van ons.’

‘Och, jongen. Je moest eens weten. Met zijn tweeën hebben we zwembaden vol gehuild. Alleen heb jij dat nooit willen weten.’

Rodney, Desley en Stacey

Rodney: ‘Hij was net gestopt met voetbal.’

Desley: ‘Hij wilde trainer worden.’

Stacey: ‘Met een paardenstaart op zijn kont. Kan dat wel, dachten wij.’

Rodney: ‘Wanneer gaat-ie eraf, pa? Nou, voorlopig niet.’

Desley: ‘Maar op de camping in Hoek van Holland was hij het zat.’

Stacey: ‘Belde hij ineens Viviënne op.’

Rodney: ‘Zijn vaste kapster van kapsalon Number One in Vlaardingen.’

Desley: ‘Viev, ik ben vastbesloten. Kan ik langskomen?’

Stacey: 'Zegt ze: ik kom wel naar jullie toe.'

Rodney: 'Zij stond namelijk ook op die camping.'

Desley: 'Ze zei: kom maar naar mijn caravan.'

Stacey: 'Ik ben toen met ze meegelopen. Moet dat elastiekje er niet eerst even uit? dacht ik nog. In één keer ging het mes erin.'

Rodney: 'En toen had hij kort haar.'

Desley: 'Een dag later stond ik met pa te tennissen. Liep er een kerel met lang haar langs het hek. Des, kijk, zei hij. Wat een vieze kerel is dat.'

Stacey: 'Ik heb de staart nog. Hij ligt nog ergens in een kast.'

Han Berger (2)

Voor zijn trainerscursus bij de KNVB moest John regelmatig analyses maken van wedstrijden. In die tijd was ik trainer van Jong Oranje. Op een vrijdagavond speelden we een oefenwedstrijd in het stadion van Fortuna Sittard. Zoals gebruikelijk stond er een joekel van een file op de A2. Mijn vrouw was met onze zoontjes ook op weg naar de wedstrijd. Ze dreigden te laat te komen. Bij een wegversmalling moest alles naar één baan, de boel kwam volledig vast te staan.

Ze had haar wagen nog niet ingevoegd, of ze zag in haar achteruitkijkspiegel een auto met hoge snelheid op haar af komen. Over de vrije vluchtstrook. Het was een dikke, zwarte Mercedes.

Wat een aso, dacht ze. Ze draaide haar wagen de strook op en blokkeerde de weg. Die Mercedes moest vol in de remmen, aan één stuk toeterend liet de bestuurder hem tot op haar bumper komen. Ze kon zien hoe woest-ie was, hij vloekte en tierde. En toen zag ze wie het was.

Wat hij kan, dacht ze, kan ik ook. Stapvoets reed ze de file voorbij, pas helemaal aan het einde dook ze er weer tussen. Op dat moment kwam hij langszij. Woest keek hij bij haar naar binnen, zijn vrije arm stak hij al in haar richting. De middelvinger stond al hoog toen hij zag dat het Gerda Berger was.

Trainer

Ingrid legt schijfjes komkommer op de borst van haar moeder, Korrie is verbrand. Ook draagt ze een pruik. We zitten voor ons huisje in Hoek van Holland. Haar maag, haar slokdarm, er is niet veel meer van over. Ze zegt er alles voor over te hebben om maar bij ons te mogen blijven.

Al maanden vecht ze als een leeuw.

Mijn studieboeken voor het trainersdiploma doe ik niet meer open, ik kan het niet opbrengen, ik kan me maar niet concentreren. Ik moet er voor Korrie zijn, ik moet sinaasappels brengen. Van bloemen wordt ze ook wel blij.

Ik krijg een telefoontje van zaterdaghoofdklasser Zwart-Wit '28, een club uit Rotterdam.

Het is de voorzitter zelf. Of ik het leuk vind om bij hem het seizoen af te maken, er zijn nog zes wedstrijden te gaan. Voetbal. Al maanden stop ik elke gedachte eraan weg. We komen een bedragje overeen en ik zeg oké.

In de eerste wedstrijd krijg ik rood – een vermeende elleboogstoot. Ook noem ik de scheids ‘koekenbakker’ en word ik voor vier wedstrijden geschorst.

De pers belt me plat.

‘Klopt het dat je voor je diensten niet betaald krijgt?’

‘Wie beweert dat?’

‘De voorzitter.’

‘En de trainer?’

‘Die is ontslagen.’

Dit is niet het niveau waar ik het moet zoeken, zeggen mensen die het goed met me voor hebben, niet met mijn staat van dienst. ‘Zoek het hogerop.’ Hogerop. Ik heb nooit de ambitie gehad om trainer te worden. Manager al helemaal niet. De spanning, de afhankelijkheid van anderen. Niks voor mij.

Ik waag toch eens een belletje, naar mijn oude collega Peter Bosz. Die heeft het inmiddels geschopt tot technisch directeur van Feyenoord. Ik informeer voorzichtig of ik iets met de jeugd op Varkenoord kan doen. Dat lijkt me wel leuk. Of misschien kan ik de verdedigers van het eerste wat tips geven? Ik hoef er geen geld voor te hebben, zeg ik er meteen bij, ik zie het puur als een investering. Toch voel ik me een bedelaar, een gevoel dat Peter niet wegneemt. Hij heeft het nu even erg druk, mompelt hij. ‘Bel over een tijdje nog eens.’

Trainer (2)

Onwennig gaat mijn hand door mijn haar, de oorbellen met edelsteen heb ik ook uitgedaan. Halsteren is een dorpje in de polder, op de grens van Zeeland en Brabant. Er is een kleine tribune, de dichte rij populieren rond het veld vangen de harde wind weg. De paar uur per week die ik hier doorbreng, ben ik John de Wolf niet meer. Het is augustus 2000. Eersteklasser RKSJ Halsteren is een sympathieke club, net uit de hoofdklasse gevallen. Beduusde spelers staan in een halve cirkel om mij heen, op de plaats rust, de armen over elkaar.

Voortaan sta ik niet meer in de groep, maar ervoor. De pijpen van mijn trainingsbroek rijzen op uit het gras, mijn kaaklijn wijst diagonaal op de kruin van mijn verlegen assistent. De evaluatie houd ik kort – wat hebben we geleerd vanavond?

‘Ehm... poot erin?’

‘Tot zaterdag boys, zin in.’

Zwijgend leveren ze de hesjes bij me in. Beperkte, maar leergierige spelers. Weinig weerwoord, zo was ik ook. Als ze naar de kleedkamers lopen om te gaan douchen, merk ik dat ik amicaal met ze mee oploop.

Niemand zegt wat tegen mij – gauw buk ik naar de pylonen in het gras.

Trainer (3)

In de schemering van het ambulancelicht: ons planken terras. Het slootje achter Koolwitjeshof 108, daarachter de polder boven Schiedam. Ik kan zo wegvliegen.

Net als RKSV Halsteren viel ook het Schiedamse SVVSMC uit de hoofdklasse, en toen kwam ik. In mijn eerste jaar al werden we kampioen, en we promoveerden terug naar de hoofdklasse. Twee seizoenen later staan we alweer tweede in de hoofdklasse. Ongekend, alles wijst erop dat we ook dit seizoen weer kampioen gaan worden. Het winnen bevalt me zo goed, dit laat ik me niet meer afnemen. Al ben ik zo ziek als een hond. Ik voel hoe mijn kaak zich van dit voornemen daadkrachtig verhardt, en daarna verslapt. Alles kost me energie.

Ingrid heeft net mijn bed weer verschoond – als ik me niet vergis voor de derde keer vandaag. Eerst dacht ik nog aan een griepje. Ik nam maar even afstand van de spelersgroep. De volgende dag zou het wel beter gaan.

Bloedheet heb ik het, al weken, de koorts gaat nooit meer weg. Als ik ga liggen, zijn mijn lakens in twee minuten doordrenkt. Maar ik kan ook niet meer op mijn poten staan. Toch heb ik het raam van onze slaapkamer weten te bereiken. Uitgeput trek ik me op aan het venster, ik schuif de glazen deur opzij. Ik ben klaar om te springen, de frisse lucht in. Terwijl ik een voet op het kozijn zet, gaan mijn gedachten een moment naar dat waar ik blij van word. Jongens als Bart Fiegel, Ilja Tierem, spelers die het leuk vinden dat ik hun trainer ben.

‘Treen, we kijken elke week weer uit naar het moment dat je naast de tegenstander het veld opkomt. Dan zie je die spelers steeds kleiner worden, want er komt natuurlijk wel iemand het veld op.’

Het raam is te klein, het is te veel gedoe. Ik strompel een rondje door de slaapkamer, ik weet niet waar ik wat moet zoeken, radeloos hap ik naar adem. Op mijn knieën vind ik tot slot het raam weer. Was dat niet de deurbel?

‘Laten we dat maar niet doen, meneertje. Hij ijlt.’

Ze binden me vast op een brancard. Ik zweef de kamer uit, hang verticaal in de ruimte boven onze woonkamer, draai rondjes langs de wenteltrap naar beneden. Een kleine honderd kilo wordt de laadklep ingeschoven.

In het Vlietland houden ze me een week lang aan de zuurstof.

Dubbele longontsteking, zegt de dokter.

Van week tot week volg ik vanuit mijn bed en via Teletekst de verrichtingen van de jongens, van zaterdag tot zaterdag tot zaterdag. De ene wedstrijd na de andere zie ik verloren gaan. Ik kan alleen toekijken. Van de belletjes van de assistent-trainer begrijp ik dat de lijst met geschorsten en geblesseerden met de week groeit, verder heeft hij er ook maar een hard hoofd in. Er ontbreekt iets in de groep, maar hij weet niet wat. Bergafwaarts gaat het alleen nog. We zakken naar de zesde plek, zevende plek, achtste plek.

Het is voorjaar 2004 als ik weer langs de lijn sta. De leuke, leergierige groep jongens herken ik niet meer terug, geen pass die nog aankomt. De assistent-trainer kijkt me verontschuldigend aan. Ik zeg dat ik geen excuses wil. Ik verwijt hem niets, het moet razend lastig geweest zijn om een goed draaiend zaakje over te nemen. ‘Als er iets fout gaat, dan ligt dat aan mij. Dan heb ik een foute instructie gegeven.’ We zakken naar de tiende plek, elfde plek.

Trainer (4)

Ook de laatste competitiewedstrijd van SVVSMC gaat verloren, we zakken naar de twaalfde plek, opnieuw vallen we uit de hoofdklasse. Mensen langs de lijn fluisteren dat ik met opzet heb verloren; volgend seizoen train ik tenslotte tegenstander Haaglandia. De gedachte alleen al. De voorzitter neemt het nog voor me op, maar alles op deze vereniging is vreemd voor me geworden.

Voordat ik richting het parkeerterrein loop, schiet ik nog even de wc in. Bij de pisbakken staat een man die ik ken. Ik zag hem al wel langs de lijn staan hier. Cor was ooit pezig. Onnavolgbare linksbuiten, naar wie ik ademloos keek.

Deze club was nog een profclub, de trots van Schiedam. Onze ouders kregen ruzie, en wij wisten daar niet goed raad mee. Niemand verbood ons om elkaar te blijven zien, toch wisselden we nooit meer een woord. We vertrokken uit elkaars leven, namen de moeite niet om eens te bellen. Nu staan we samen te piesen. Zoals het hoort, neemt hij het woord. ‘Dag kleine neef.’

‘Dag grote neef.’

‘Er zijn wel wat kilootjes bij gekomen.’

‘Moet jij zeggen.’

‘Wat ik nog wou zeggen.’

‘Ja?’

‘Je hebt verloren, John. Maar het is niet verdiend.’

Trainer (5)

Op een amateurveld loop ik Wim Jansen tegen het lijf. Van onder zijn nog altijd dikke krullenbos kijken zijn kleine ogen me priemend aan.

‘Wat doe je tegenwoordig?’

‘Ik train hoofdklassers.’

‘Waarom ga je niet hogerop?’

‘Dat wil ik niet.’

‘Haal je hoofddiploma. Dan kunnen ze niet meer om je heen.’

‘Nee.’

‘Waarom niet?’

‘Ik vind het wel best zo.’

‘Dan blijf jij altijd afhankelijk van anderen.’

Trainer (6)

Omniworld uit, dit wordt mijn laatste wedstrijd met hoofdklasser Haaglandia uit Rijswijk. We hebben één punt uit zes wedstrijden, we staan voorlaatste. Toch voetballen we geweldig. Brutaal aanvallend, met slechts drie verdedigers achterin, óók met de galg om mijn nek. Engels, dominant.

Na het laatste fluitsignaal rennen de spelers op me af. Aanvoerder John van Otterloo, Jordie Blans, Dennis Roerade, Brutil José – de ontlading is enorm, ze duwen de borst tegen me aan. ‘Treen, we doen dit voor jou.’

‘Mooi, mooi.’

‘Treen, ik snap niet dat je zo rustig kan blijven.’

Dat snap ik zelf ook niet. Ik moet dat hebben afgekeken van Jansen en De Kromme. Die glimlachten maar wat om die winnaarsmentaliteit van Fräser en mijn persoontje, dat geschoffel voor de prijzen. Haaglandia is uit hetzelfde hout gesneden. Een groep Haagse schoffies, aangevuld met een paar Rotterdamse boefjes. Een team, zo hecht, dat het me ontroert. Neem alleen al Johnnie en Jordi, het centrale duo achterin. Dat is wat ik noem: ouwe-jongens-krentenbrood.

Als de scheids even niet kijkt, gebeuren daar de vreemdste dingen.

Sinds Omniworld gaan we weer fluitend naar de training, op zaterdag spelen we op de grens. Het eerste seizoen bouwen we, het tweede oogsten we. Thuis zijn we onverslaanbaar. Lopen de boys in de rust met 0-1 achter richting de kleedkamers? Draaien ze het hoekje om, uit het zicht van scheids en publiek, wordt volgens beproefd recept iemand even aan zijn haren getrokken. Vervolgens wordt er wat geduwd, vallen er wat woordjes over en weer – en als dan eenmaal de schrik er goed in zit, walsen we de tweede helft over ze heen. Met een 6-1 overwinning maken we onze opwachting in de stampvolle kantine.

Haaglandia is het team met het hoogste aantal gele en rode kaarten, zo houdt een journalist aan de bar me voor. Ik werp de kritiek verre van me. Ik houd juist van aanvallend voetbal. ‘Maar achterin trekken we onze poot niet terug.’ Tegen de jongens zeg ik altijd: geen domme kaarten. Hij vraagt zich af of mijn nogal aanwezige manier van doen langs de kant van invloed is op het onsportieve gedrag van mijn spelers. Ook daar wil ik niets van weten. Je zult me nooit horen vloeken, zeg ik. ‘En ziektes neem ik al helemaal niet in de mond.’

Ik vergeet de insinuaties maar gauw, het is feest. Er is een zanger, spelers dansen op de tafels, we blijven tot laat. Terwijl voetballend Nederland met zijn bord op schoot zit voor *Studio Sport*, stap ik even naar buiten. Vanaf het donkere hoofdveld kijk ik naar het clubhuis. Kletsnatte ruiten, het geluid dat uit de speakers boven de bar knalt. Van Hanegem moet dit ook zo hebben gevoeld.

Trainer (7)

De voorzitter van Haaglandia wil binnenkort met me om de tafel, hij wil praten over contractverlenging. We staan tweede in de winterstop, het kampioenschap kan ons niet meer ontgaan. Die week, bijna onmerkbaar, wordt de communicatie minder. Zonder dat ik er iets vanaf weet, wordt een oefenwedstrijd aangenomen. Zonder dat iemand met mij overlegt, wordt een oefenwedstrijd afgezegd.

Als ik erover mopper tegen een verzorger, vertelt hij me dat de technische leiding het niet eens is met bepaalde keuzes die ik maak op het veld. Het Engelse spel bevalt ze niet. En goed verdienende spelers die ik op de bank houd, moeten meer speeltijd krijgen. Daar schijnen de sponsors om te vragen. Wie betaalt, dat weet ik ook, die bepaalt. Maar ik wil me met dat soort dingen niet bezighouden. Ik heb geen idee hoeveel elke speler door de club betaald krijgt.

Ik loop het kamertje van de voorzitter even binnen. ‘Dat contract waar je het over had. Waar kan ik tekenen?’

‘Niet te snel. We moeten het even hebben over de opstelling.’

‘Daar kunnen we kort over zijn. De trainer bepaalt de opstelling.’

‘John, praat jij weleens met de technische leiding?’

‘Ik praat dag en nacht als ze willen. Maar ik bepaal de opstelling.’

‘Dat zien zij toch anders.’

Ingrid (16)

Had hij geen club, zat hij thuis op de bank. Ik kon er niet meer goed tegen. Was er geen voetbal op tv, keek-ie naar Teletekst. Dag en nacht stond het ding aan. Nou stond dat ding altijd al vaak aan, maar dit keer was het anders. Ik vond het ineens triest om te zien. Ook de zaakjes waar hij geld in had gestopt, liepen op niks uit – en dan zat hij weer op die bank. Met zijn voeten heet en bloot, zijn gezicht rood aangelopen. Nieuw was dat hij zijn hand steeds voor zijn kaak hield.

‘Wat is er dan?’

‘Mijn kaak trilt.’

‘Ga dan naar de dokter.’

Maar naar de dokter gaat hij niet, doodsbang als hij is voor een slecht bericht. Het was gewoon stress. Als hij stress heeft, heeft hij last van een tic.

Alles liep mis op een gegeven moment. Ik had al langer vermoedens, maar ik kon eigenlijk nooit iets bewijzen. Als je zo bekend bent, en zo aantrekkelijk, dan moet je wel heel sterk in je schoenen staan om alle verleidingen te weerstaan. Nou, dat kon hij niet in elk geval. Misschien was ik ook niet altijd de trouwste geweest, maar hier was sprake van een opeenstapeling van dingetjes. Dan heb ik het niet over al die roddels in de bladen. Ik had al langer sterke aanwijzingen dat er dingen speelden. Vriendinnen van me hadden hem

weer eens met die en die gezien – op een dag was het genoeg. Ik pakte mijn spullen en vertrok. Ik belde een advocaat en zette onmiddellijk de scheiding in gang.

Daar kwam nog dat gedoe met Rachel Hazes overheen. Die kenden we van de camping in Hoek van Holland. Zij en André hadden daar ook een huisje. John had een interview aan *Privé* gegeven. HAZES KOSTTE ME MIJN HUWELIJK, stond erboven. Uitspraken waren verdraaid, er werd gesuggereerd dat ze samen wat hadden. Met onze instemming spande Rachel een zaak tegen *Privé* aan.

Na die zaak heeft hij nog geprobeerd me terug te krijgen. *Privé* wil het met ons goedmaken, zo vertelde hij aan mijn deur. Ze boden ons een gezellig dagje Eurodisney aan – inclusief uitgebreide fotoreportage van het hele gezin.

‘Dat doen we zeker niet meer?’

‘Nee,’ zei ik. Al zei mijn hart nog ja.

Een paar maanden later overleed mijn moeder. Daar had ik het zo verschrikkelijk moeilijk mee, dat ik geen andere uitweg zag hem te bellen.

‘Zullen we het toch nog een keer proberen?’ vroeg ik toen op mijn beurt.

‘Nee,’ zei hij. ‘Weg is weg.’

En dat is het dan ook. Het is bij hem alles of niks nooit niet meer. Laatst, bij de crematie van de man van de zus van mijn moeder, was hij er ook. Bij de receptie pakte ik hem weer eens even lekker beet. Hij verstijfde helemaal.

‘Zeg, doe niet zo achterlijk. Ik ben vijftig jaar je vrouw geweest.’

Alleen

‘John hier. Luister, wacht nou nog effe met advocaten. Bel me terug.’

Van mijn moeder krijg ik vijf verschillende tupperwarebakjes mee. Eén voor de gekookte aardappels, een voor groente. Een ander voor sla, nog eentje voor ui en tomaat, en de laatste is voor vlees. Ik ben niet zo van het koken.

Met de bakjes rijd ik terug naar Noord. Ik woon vijfhonderd meter van Ingrid af. Dat is fijn voor de kinderen. Co-ouderschap, dat is wat we voor ogen hebben. Maar ik heb het zo druk met allerlei dingetjes, dat we de opvoeding niet helemaal fiftyfifty doen. Daar moeten we een beetje mee zien te schipperen.

‘Stees meid. Kom je vanavond hier logeren? Ja hoor, neem die vriendinnetjes van je maar mee. Natuurlijk haal ik Chinees, tuurlijk doe ik dat.’

Het geeft rust dat we uit elkaar zijn. Ook voor de kinderen. Ik ben een ander mens, ik ben plezieriger voor iedereen. De laatste drie jaren van ons huwelijk zat ik maar thuis chagrijnig te wezen. Dat ging niet langer zo.

Nu zit ik met vijf tupperwarebakjes alleen aan tafel. Met uitzicht op vier lege stoelen. Ze zeggen dat je vanzelf weer vrolijk wordt, als je maar onder de mensen bent. Dat is niet zo. In het liedje ‘Een wereld zonder jou’ zegt Marco Borsato het goed. Een masker opzetten,

dat is alles wat je kunt doen.

Ik druk op gemiste oproepen. Niks. Ik wil praten. Ik snap dat zij dat moeilijk kan geloven. John en praten. Maar ik wil echt met haar door. Ik wil mezelf veranderen. Bepaalde dingetjes in mijn leven wil ik voorgoed afzweren – als zij die zogenaamde vriendinnen van haar ook eruit gooit.

Alleen (2)

Mijn ontrouw, die van haar, dat is iets tussen haar en mij. Anderen hebben daar niets mee te maken. Als zij het niet zo wil spelen, moet ik voor mezelf opkomen. Dat doe ik niet, want dan moet ik naar haar wijzen. Ik wijs alleen nog naar mezelf. Maar dan hoor ik weer alleen de dingen die ik niet goed heb gedaan. Zegt ze: moet ik alles weer doen? Maar ik doe wat ik kan. School, vakanties, abonnementen, rijbewijzen. Ik zorg nog steeds voor die gasten. Zegt ze: jij kunt het makkelijk doen. Ze heeft geen idee. Ze heeft geen inzage in mijn zaken.

Ze is financieel afhankelijk van me geweest. Maar de helft van mijn voetballerspansioen heb ik haar gegeven. Daar had ze recht op – maar ik vind ook echt dat ze daar recht op heeft. Ze staat op mijn rug, hè. Nooit zal ik het er vanaf laten halen. Net als de overlijdensdatum van haar moeder, op mijn arm. Te vaak maakte ik mee dat een speler na een avondje stappen tegen zijn vrouw uit de school klapte – en zichzelf vervolgens vrijpleitte. Dat haat ik, dat nooit. Ik neem alles mee het graf in. Zo bezien ben ik eigenlijk zo trouw als een hond.

Alleen (3)

Ooit sliep ik als een os, nu slaap ik geen nacht meer door. Ik lig op de bank en staar naar het plafond. Op het tafeltje ligt mijn telefoon. Zal ik hem in mijn hand houden? Als ik wegdommel en hem even niet hoor, voel ik hem tenminste trillen.

Ik was er niet klaar voor dat hij ging. Zes jaar is het alweer. Er zijn dingen die ik hem zou willen vragen. Hoe kon hij rustig slapen, als ik ging stappen?

Laatst is Rodney opgepakt. Na het stappen had hij een ouwe fiets meegenomen, midden in de nacht moest ik hem komen ophalen bij het bureau. In de auto terug legde ik uit dat-ie niet zo handig bezig is. Dat hij slimmer moet worden. Des is ook een boefie, maar die ontsnapt. Des wordt nooit gepakt, die had bij wijze van spreken al vijf fietsen meegenomen. Rod doet het één keer en wordt meteen gepakt. 'Pff. Ja, pa.' Maar ik stop niet met mijn lessen voordat ze een backpack op hun rug hebben, een hutkoffer vol gereedschap – in een reflex grijp ik naar mijn telefoontje. Heb ik iets gemist? Was dat de deur?

Je kunt zeggen: maak je niet zo druk, man. Dan zeg ik: kijk om je heen, lees de kranten maar. Het wordt steeds erger.

Vanavond is Desley voor het eerst gaan stappen. Nog één uurtje, dan is het twaalf uur, dan mag ik hem gaan halen.

'Pa, ik ben thuis.'

‘Nu al? Wat is er met je oog?’

‘Klap gehad.’

Terwijl hij nog iets mompelt over een Joegoslaaf, grijp ik de autosleutels, in mijn korte broek stap ik de wagen in. Vijftien jaar is-ie nog maar. ‘Je wilde een beetje stoer doen met een peukie, en toen?’

‘Toen gooide ik hem zo met een boogje in de asbak. Maar de peuk vloog eroverheen en schoot door over de tafel. Zo op de broek van een Joegoslaaf.’

‘Jij stond op om sorry te zeggen...’

‘Hij stond ook op. En sloeg me terug de stoel in.’

Volgens de uitsmijter van disco Majestic in Vlaardingen is de man al vertrokken, maar ik mag van hem gerust even binnen kijken. Op mijn doucheslippers sta ik tussen de dansende mensen, Desley staat in mijn schaduw.

De pijn die hij straks gaat voelen, als ik er niet meer ben.

Ik wil dit niet, ik ben geen ruziezoeker. Maar er is nu eenmaal één regel. Als ze hieraan komen, is de beer los. Elke vader zegt het van zichzelf, het zal best, maar als het mij overkomt, ben ik door tien pelotons niet tegen te houden. Een vechtpartijtje, dat hoort erbij. Een schop onder je hol, een klap voor je kop – het is waarschijnlijk nog je verdiende loon ook. Als het daarbij blijft. Maar tegenwoordig blijft het daar niet bij, hè? Hoe oudbakken dat ook klinkt.

Ik hoop maar voor die Joegoslaaf dat hij echt vertrokken is. Doe het tegen iemand van je leeftijd, zou ik hem willen zeggen. Niet tegen een ventje van vijftien. Dat werkt toch niet? Neem mij nou maar. Waar wacht je op? Hier, tussen mijn ogen. Dan slaap ik eindelijk eens een nachtje door.

Rodney, Desley en Stacey (2)

Stacey: ‘Hij zou een moord voor ons doen.’

Desley: ‘Toch heeft hij nog nooit iemand één haar gekrenkt.’

Rodney: ‘Toen ze uit elkaar gingen, wilde ik bij hem wonen. Maar hij was altijd weg, en ik zat alleen thuis. Ik ging schipperen, en uiteindelijk woonde ik toch bij mijn moeder. Stappen deed ik in de Hollywood in Rotterdam. Je moest zeventien zijn om daar binnen te komen, en ik was pas zestien. De uitsmijter vroeg om mijn identiteitsbewijs. Belde ik pa op en vroeg of hij het even wilde brengen. Dit is mijn zoon, zei hij toen hij nog geen kwartier later uit zijn auto stapte. O, oké. Nooit meer vroegen ze naar mijn leeftijd.’

Desley: ‘Hij hoeft niks te zeggen. Mensen schrikken van hem.’

Rodney: ‘Terwijl hij altijd voor je klaarstaat. Handtekeningen, foto’s.’

Stacey: ‘Daar loopt John de Wolf, hoor je. Zacht, maar net hard genoeg.’

Rodney: ‘Hij heeft een hekel aan mensen die stiekem foto’s van hem maken. Daar stapte hij op af. Hallo. Wil je soms op de foto?’

Stacey: ‘Dan vinden ze hem weer arrogant.’

Desley: ‘Als ik een foto moest maken, richtte ik het toestel zo dat van hem en de fan het hoofd eraf viel. Of ik fotografeerde alleen hun schoenen.’

Rodney: ‘Dat bozige is alleen zijn uitstraling. Hij is duidelijk.’

Stacey: ‘Duidelijk over goed en slecht. Je merkt meteen waar jij staat.’

Rodney: ‘Om twee uur ’s nachts, na afloop van het stappen, moest ik altijd voor de Hollywood staan. Eén keer stond ik er niet, dus hij naar binnen. Stond hij ineens zwijgend naast me aan de bar – ik wist niet hoe gauw ik mijn jas moest zoeken. De keer erop stond ik om vijf voor twee op de stoep.’

Desley: ‘Tegen ons is hij nooit boos.’

Rodney: ‘Echt wel.’

Desley: ‘Oké, een keer. Toen waren we boven druk aan het stoeien. Hij was moe en we hielden maar niet op.’

Rodney: ‘Eén keer? Wel vaker hoor.’

Desley: ‘Maar tien minuten later is het ook weer over.’

Stacey: ‘Dan stapt hij eroverheen en kan hij je zelfs gelijk geven.’

Rodney: ‘Maar verder wil hij er niet over praten.’

Desley: ‘Klaar is klaar, zo zit de wereld in elkaar. Zo ben ik ook.’

Stacey: ‘Wij zijn makkelijker, hè Rod. Wij zijn meer mijn moeder.’

Rodney: ‘Zij kijken meer de kat uit de boom.’

Desley: ‘Ik vind het lastig om onbekende mensen te vertrouwen. Als ze weten dat hij mijn vader is, gaan ze aardig doen. Willen ze alles van me weten.’

Stacey: ‘O, ben jij er een van De Wolf! Waarom zeg je dat niet eerder?’

Desley: ‘Daarom dus niet.’

Stacey: ‘We zijn niet zo van: hier zijn wij. Dat heeft hij ons meegegeven.’

Desley: ‘Hij zorgt echt voor zijn vrouw en kinderen, hij geeft ons dingen mee. Hij is heel serieus, maar je kunt ook met hem lachen. Dan doet hij dingen die opa deed. Laatst zag ik een video uit onze tijd in Engeland. Pa filmde, hij gaf commentaar – wij sliepen denk ik al. Er was weer eens een feestje geweest, vrienden bleven slapen en er was flink gedronken. Oma Mar lag al te slapen op de bank. Zie je opa Hans, straalbezopen. Met een komkommer uit zijn broek bewoog-ie boven haar gezicht. Toen ze het doorkreeg, gaf ze hem toch een lel.’

Rodney: ‘In die tijd was pa vaak weg. Maar we kwamen niks tekort.’

Desley: ‘Ik weet nog dat ik bij de F-pupillen van svv zat. Tegen Alexandria brak ik mijn been. In de Mercedes op weg naar het ziekenhuis was de tank leeg. Bij de pomp stond hij

stijf van de stress. Hij kreeg de knop niet van de tank.'

Rodney: 'Soms gingen we een beetje overschieten in de tuin.'

Desley: 'Maar voetbal tips of zo gaf hij niet. Had hij dat maar wat meer gedaan. Nu geeft hij ze wel. Niet alleen op de clinics van zijn voetbalschooltje, ook aan ons. En veel ook. Ik moet opgedraaid staan, ik moet bal en man zien, bij de eerste aanname moet ik de bal meteen drie meter vooruitspelen.'

Rodney: 'Hij wil dingen inhalen of zo.'

Stacey: 'Dingen goedmaken. Terwijl dat helemaal niet hoeft van ons. Toen ik zeven jaar werd, gaf hij me een paard. Later kreeg ik nog een tweede paard. Van paarden bleef hij ver uit de buurt, daarvoor is hij als de dood. Hij had ook nooit zo veel zin om mee te gaan, maar hij bracht me altijd naar de manege in Bleiswijk. Hij bleef er de halve dag. Als ik reed, mestte hij de stal uit. Strobalen halen, sjouwen, vegen. Als ik terugkwam met mijn paard, was alles aan kant.'

Dancing with the Stars

'Steels, met mij. *Dancing with the Stars*, ken jij dat programma? Ze vragen of ik meedoe. Rustig, rustig. Je pa is een houten klaas. De openingsdans toen ik met je moeder trouwde? Weet je hoe druk het was op het herentoilet? Moet ik het doen omdat SBS 6 mijn dansles betaalt? Kijk. Dat is een goede reden.'

Ik geef drie avondjes voetbaltraining per week. Meer afleiding heb ik niet. Overdag zit ik op de bank, wachtend tot de telefoon weer eens gaat. 'Maak toch wat lol in je leven,' zegt mijn zusje. Nu Ingrid weg is, bel ik soms maar met haar. 'Doe 's wat lossier, John, kan jou het schelen. Sinds je niet meer voetbalt, bent je zo serieus. Zo streng voor jezelf. Uit je eigen wat meer, dan leef je wat makkelijker. Anders barst je.' Het ergert me als zij dat zegt. Maar de gedachte zelf is niet onzinnig. Ik zeg ja. Geen idee waartegen ik ja zeg, ik zeg bijna altijd ja tegen dingen die op mijn pad komen. Ik geloof dat ze me ergens brengen.

Van het bedrag dat SBS 6 me biedt, ben ik ook niet vies.

Acht duo's krijgen zes weken de tijd om te oefenen. Elk duo bestaat uit een professioneel danser en een kruk. Elke zaterdag wordt één duo weggestemd. Het is een afvalrace, en ik moet aanklappen. Dat heeft iets in me wakker gemaakt. Overleef ik één uitzending, ben ik nog niet tevreden.

In een ouwe trainingsbroek van Feyenoord en met lakschoenen aan mijn voeten meld ik me bij dansstudio Ben Gobits in Amsterdam. De hakken van die krenge laat ik vandaag nog afzagen, mijn knieën gillen het nu al uit. Ik was het even vergeten, maar die ene is leeggelepeld als een ei en de andere hangt aan elkaar van elastiek. Het is geen reden om rustig aan te beginnen. In mijn eerste les is danskoningin Roemjana de Haan meteen diep onder de indruk van de kracht waarmee ik haar door de ruimte smijt. Ik trek haar zo hard onder mijn benen door, dat beide hakken volledig van de schoenzolen afscheuren en ik met een klap naast mijn schoenen beland. Ik kijk haar beteuterd aan, voel aan mijn enkels, en zij ligt in een deuk. 'Ik dacht dat een ex-prof als jij wel wat steviger in zijn schoenen

stond. Wacht, ik heb nog ergens een paar voor je liggen.'

'In mijn wagen heb ik ook nog wel een paar rugbyschoenen liggen, met stalen pinnen. Kunnen we dit niet buiten op een grasveldje doen?'

'Genoeg gelachen. En staan weer. Jij leidt. Tellen!'

Strengere dame zeg, op de dansvloer. Een heel ander persoon dan erbuiten. Dat herken ik, topsport is niet voor watjes. Al is dansen veel zwaarder dan voetbal. Vooral omdat ik er steeds bij moet nadenken.

Een, twee, een, twee. In mijn bovenkamer probeer ik de tellen van al die pasjes te onthouden, maar ik haal ze steeds door elkaar. Quickstep, rumba, tango, jive, ballroom en latin. Wat als ik in de uitzending de weg kwijtraak op de vloer? Wat als ik niet meer kan corrigeren, en ik niet meer weet wat ik moet doen? 'Er is een spookdanser gesignaleerd, houd rechts en...'

Dancing with the Stars (2)

Ik ben al zes kilo afgevallen, en *Dancing* is een kijkcijferhit. Ik ben nog altijd niet weggestemd, een legioen fans brengt elke week trouw een stem uit op Roemjana & John. 's Nachts lig ik wakker en tel de stappen. Een, twee, een, twee. Ze heeft de danstermen al aangepast om het makkelijker voor me te maken. Bij de chachacha moet ik geen 'slide' maken, maar een 'sliding'. De charlestonbeweging noemen we 'hakken billen', de chasse doopten we om tot 'kruispas'.

Hoe houderig het er allemaal ook uitziet, zolang ik de tel niet kwijtraak, is er niets aan de hand. Dan gaan we gooien. Gooien is leuk. Ik geef haar een flinke zwiep mee – plof. Voltreffer. Met haar kin is ze op het parket gekletterd.

'Ik was vergeten te zeggen dat je me ook weer moet opvangen.'

Op mijn knieën stamel ik excuses, hijgend en zwetend als een paard, met haar tong gaat ze langs haar tanden. 'Ik heb ze allemaal nog hoor.'

'Nogmaals sorry.'

'Geen excuses. Als er iets fout gaat, dan ligt dat aan mij. Dan heb ik een foute instructie gegeven.'

Dancing with the Stars (3)

Al na twee weken is de jury me spuugzat. Ik heb mijn top nu echt wel bereikt, zeggen ze. De stappen zijn min of meer foutloos, dat moeten ze toegeven, maar ik mis elke schwing. Aan het begin van elke uitzending zetten ze me op de laatste plaats – en na een onwaarschijnlijke inhaalrace van publieksstemmen eindig ik toch nog boven een Lieke van Lexmond. Zo dringen we door tot de tweede, derde, vierde ronde. Met haar lichaampje sleept Roemjana me de vloer over. In elke eindsprint lopen we punten in op de concurrentie, we dansen sexy ballroomkoningin Edsilia Rombley de vloer af. Ook Maik de Boer en Myrna Goossen laten we achter ons – het publiek wil John de Wolf.

Maar hoe verder ik kom, hoe meer bibbers in mijn benen. Al bij de grime breekt het

zweet door mijn poederlaag. Nu snap ik waar sommige voetballers last van hebben. Plankenkoorts. Zo erg dat je je benen niet meer kunt bewegen. In zeventien voetbalseizoenen maakte ik het misschien twee of drie keer mee, nu elke week. Het is verschrikkelijk. Stacey probeert me gerust te stellen. Ze volgt me elk weekend in Hilversum, ze haalt haar hart op bij de make-up, de kostuums, ze klikt makkelijk met de Bekende Nederlanders.

Als deze houten klaas er zelf ook bijna in begint te geloven, als we zelfs weten door te dringen tot de laatste vier dansparen, verlost het publiek me uit mijn lijden. Tot opluchting van veel mensen – alleen Stacey is ontroostbaar.

Vriend Arjan

Ik zit in de verzekeringen, maar één dag in de week verkocht ik de armbanden van Blinq. Ik belde hem en vroeg of hij er wat in zag – meteen nodigde hij me thuis uit. Ik bleef de hele avond. Soort zoekt soort, hij kwam uit de Gorzen, ik uit Charlois. Hij zat in de dipsaus, en met mijn vriendinnetje was het ook net uit. Elk vrij uur brachten we met elkaar door. Als ik klaar was met mijn werk, stond hij buiten met zijn wagen te wachten. In mijn koffer had ik voor vierduizend euro aan handel. Die gooide ik achterin en liet me in de stoel naast hem vallen. ‘Waar gaan we heen vandaag?’

‘Zeg het maar.’

‘Noordwijk doen?’

Op de boulevard ontbeten we eerst in het zonnetje, daarna liepen we een rondje langs de juweliers. Hij had het al snel gezien.

‘Ga die koffer maar halen, pik.’ We stonden nog niet binnen, of zes, zeven vrouwen hingen om de koffer heen. Binnen een kwartiertje kon ik de orderlijst pakken. Schreef ik twee-, drieduizend euro aan waar weg. ‘Zo pik, lunchen?’

Hij verdiende er drie keer zoveel aan als ik, dat was de deal. Maar gaandeweg kwamen er steeds meer klusjes op hem af. Linten doorknippen, winkels openen. Daarbij was mijn toegevoegde waarde nul, maar hij had een speciaal prijsje voor dat soort klusjes. Hij nam altijd zeventig procent, en mij gaf hij dertig. In die verhouding deden we alles samen. Ook de vrouwen, ja, ha, ha.

Discotheek De Veiling in Scheveningen, de Get Back op het Rotterdamse Stadhuisplein. Stonden we ergens vijf tellen binnen, hingen er vrouwen om hem heen. Ik lag ook best aardig in de markt, al zeg ik het zelf, maar met John de Wolf erbij verliepen de contacten toch wat makkelijker.

John versierde niet. Hij knipoogde. Daaraan had hij genoeg. Waren we met zijn tweeën, deed hij er voor mij nog een knipoog bij. Maar denk nou niet dat we ze een voor een naar huis sleepten, negenennegentig van de honderd keer werden we de volgende ochtend naast elkaar wakker.

Vriend Arjan (2)

We hebben een jaar samengewoond. Hadden we 's nachts weer doorgehaald, maakte hij

me tegen tienenvakker. Dan was hij al drie uur op. Je merkte niets aan hem. Hij was al naar de Albert Heijn geweest, had een eitje gebakken en verse jus voor me geperst. Dingen die het vrouwtje behoorde te doen.

In huis bleek de grote John de Wolf een kleine jongen. De bomen groeiden al lang niet meer de hemel in. Dat debacle in Israël, foute clubs die toezeggingen niet nakwamen, het faillissement van de pizzatent, de scheiding. Komen nog de talloze malen bij dat hij is belazerd door die zogenaamde vrienden van hem. Hij heeft veel mensen zien komen, en evenzoveel zien gaan.

Als wij uit eten gingen, hoefde hij voor het eerst in zijn leven niet alles te betalen. Van kiet af aan deden we alles fiftyfifty. Ondanks de teleurstellingen in zijn leven was hij joviaal. Nog altijd wilde hij uitdelen, anderen verder helpen. Zo uit hij het gevoel dat hij voor je heeft. Door concrete dingen te doen – niet door zijn diepste gevoelens met je te delen of zo. Onderwerpen die hem niet aanstaan, kapt hij af, tegenspraak is hij niet gewend. Ga je toch tegen hem in, zie je die ogen veranderen. Hem hard aanpakken, dat gaat niet. Dat hoef je niet bij hem te proberen, je moet hem niet tegen je hebben. Dan verschijnt die grimas op zijn gezicht waar veel mensen ontzag voor hebben. Ook ik cijfer me meestal weg. Zegt hij iets radicaals waarmee ik het onmogelijk eens kan zijn, iets over een speler in het veld, of iets in de krant, dan formuleer ik mijn mening voorzichtig.

Ik snap wat je bedoelt, zeg ik dan, maar wil je weten hoe ik het zie?

Inge, Nina en Dante

Nina: ‘Vertel nog eens waar John en jij elkaar hebben ontmoet.’

Dante: ‘Mag ik het vertellen?’

Inge: ‘Nee ik. Het is een beetje een raar verhaal. Tegen *SBS Shownieuws* en *RTL Boulevard* hebben we gezegd dat het gewoon op een feestje in Rijswijk was. Het gebeurde wel in Rijswijk, alleen niet gewoon op een feestje.’

Dante: ‘Weet je hoe het ging? Ze stonden naast elkaar voor het stoplicht en toen deed-ie zijn raampje open en toen deed mama ook haar raampje open en toen zei John: wat zie je er leuk uit.’

Inge: ‘Dat is helemaal niet waar!’

Dante: ‘Wel.’

Inge: ‘Nee schat.’

Dante: ‘Ik zat achterin, mam.’

Inge: ‘Je was vijf.’

Dante: ‘Zeg dan hoe het wel ging.’

Inge

Met Dant en Nien was ik op weg naar een verjaardag van een nichtje. Het was een zaterdag in 2006. Ik zag een sportauto rijden, een Nissan of zo. Ik dacht nog: vind ik dat

nou een mooie sportauto? Of vind ik hem een beetje randje ordi?

Daar twijfelde ik over toen ik kwam aangereden bij het stoplicht. Hij stond al te wachten. Ik schuif mijn Ford Ka, een knalrode met groot Adecco erop, op de baan naast die Nissan. Heel even loerde ik naar binnen, keek toen weer snel voor me. In mijn ooghoeken zag ik dat zeer bekende, lachende witte tandenhoofd al mijn kant opdraaien. Ik keek nog eens – en toen trok hij hard op.

Ik dacht: wat jij kan, kan ik ook.

Bij het volgende stoplicht stonden we weer naast elkaar. Op die lange, rechte weg wisselden we stuivertje. Dan reed hij een keer voorop, dan ik weer.

Dant en Nien hadden het door. ‘Die kennen wij wel hoor.’

‘Die was laatst bij *Dancing with the Stars*.’

Hij was behoorlijk booming. Bij het laatste stoplicht moest ik rechtsaf. Ik keek nog één keer – bleek dat zijn raampje al openstond. Hij riep iets naar me.

‘Heb jij gisteren mijn armbanden gezien op tv?’

Ik vond het maar een rare opening. Maar ik herinnerde me inderdaad dat hij die avond ervoor bij *Shownieuws* was geweest, in verband met zijn nieuwe armbandenlijn, Blingbling of zo. Hij wist gewoon even niks anders te verzinnen, zo zei hij daar later over. Tenslotte had hij gezien dat mijn kinderen achterin zaten. Anders was hij wel duidelijker geweest over wat hij van me wilde.

‘Kan ik die armbanden even bij je afgeven?’

Waar had die het nou over? Traag schudde ik van nee. Hij wist niks van mijn situatie, ik had een man thuis kunnen hebben zitten. Op mijn auto stond in elk geval niet dat ik beschikbaar was of zo. Maar hijzelf vond zijn verhaal eigenlijk wel genoeg aanleiding om meteen door te vragen.

‘Wat is je nummer?’

Ik deed nog even of ik hem niet verstond.

‘Ik zeg: je 06-nummer!’

En toen riep ik mijn nummer. Zo van de ene auto naar de andere.

Inge, Nina en Dante (2)

Nina: ‘En toen kwamen we bij ons nichtje aan. Raad ’s wie ik tegen ben gekomen! Raad ’s!’

Dante: ‘En toen ging je helemaal gillen, toch?’

Inge: ‘Dat viel best mee. Later beweerde hij dat hij me al na een uur had gebeld. Maar op die verjaardag zag ik niks op mijn telefoon. Op het feestje kenden ze hem vooral van *Dancing*, ik kende hem ook van voetbal. Als mijn vader en broer op zondag met hun bord op schoot voor de buis zaten, keken mijn moeder en ik vanuit de woonkeuken met een

schuin oog mee. Lieten ze Feyenoord zien, schoven we dichterbij. Die ógen, riepen we dan in koor. En morgen, zei mijn vader dan, gaat-ie naar de kapper. Mijn vader was heel lief, maar een beetje een kakker. Hij had niks met mannen met lang haar. Helemaal als ze geblondeerd waren en oorbellen droegen. Mijn ouders leven beiden niet meer, ze hebben John nooit gekend. Ik denk weleens: jullie moesten eens weten. Die maandagochtend op mijn werk ging mijn telefoon. We maakten een slap praatje, ik dacht: dit wordt niks. Er volgden nog wat sms'jes, soms hoorde ik weken niks van hem. En dan kwam er ineens weer een vaag berichtje langs. Een keer stond ik in een bar waar ook veel Ajacieden kwamen. Dan hoorde ik zijn stille teleurstelling aan de andere kant van de lijn. Zo ging het maanden door, het leidde tot niets. Hier heb ik niks aan, besloot ik.

Dante: 'En toen kwam hij met die stapel kleren aanzetten.'

Inge: 'Dat was later, schatje.'

Dante: 'Maar het was de eerste keer dat ik hem weer zag.'

Inge: 'Dat klopt. Eerst dacht ik nog: hij is maar op één ding uit, maar oké. Toen vroeg hij of ik een hapje wilde eten. Nou ging ik wel vaker een hapje eten, dus waarom niet? Hij stelde voor om naar Look in Rotterdam te gaan. Daar maken ze alles met knoflook, dat vond hij zo leuk en apart, en voor RNN7 had hij er net het programma *Koken met John* opgenomen. Nou, na die ene avond...'

Dante: 'Was het boem!'

Inge: '... was ik wel verliefd. Dante!'

Dante: 'Grapje.'

Inge, Nina en Dante (3)

Dante: 'Vertel nou over die kleren.'

Inge: 'John had in die tijd contacten met Tom Tailor, een kledingmerk. Hij belde en zei: ik heb iets voor je kinderen. Zal ik het komen afgeven? Sorry, zei ik, ik ben nu aan het werk. Ik ben al onderweg, zei hij. Vind je het goed als ik het even zelf aan je kinderen geef? Eigenlijk moet ik er even over nadenken, zei ik, of ik dat wel goedvind. Die avond kwam hij alsnog langs. Jij zat in je pyjama en met je gewassen haartjes en rode koontjes op de bank. De bel ging en toen kwam hij met de lift naar boven, met zijn kinderkleren.'

Dante: 'En ook niet zo weinig!'

Inge: 'Hij wilde indruk maken.'

Dante: 'Op jou.'

Inge: 'Maar ook op jullie.'

Vriend Arjan (3)

Vanaf het moment dat hij Inge had ontmoet, zetten we de bloemetjes niet zo vaak meer buiten. Op een dag keek hij me indringend aan.

'Deze laat ik niet meer wegglippen. Ik ga ermee kappen met dat stappen.'

Inge (2)

Voetballer, zo dacht ik altijd. Leeghoofd. Maar in *Dancing with the Stars* vond ik hem al stukken leuker. Het was dapper dat hij daaraan meedeed, hij kwam sympathiek op me over. Leuk voor een avondje, dacht ik zelfs, toen ik hem in die Nissan zag zitten. Ik was vrijgezel, van een avondje was ik ook niet vies. Maar het was niet het type man waar ik de rest van mijn leven mee wilde delen.

Al bij het eerste etentje moest ik dat vooroordeel stevig bijstellen. Zijn verhalen, hoe hij met zijn kinderen bezig is, hoe lief hij zijn gevoelens verwoordt. In af en toe plat Schiedams – en altijd met die peilloze, woeste blik van hem.

Voor die combinatie ben ik gevallen. Hij kan zo openhartig zijn, dat hij er zelf meteen diep geëmotioneerd van raakt. Uit zelfbescherming, en om anderen niet in verlegenheid te brengen, houdt hij zijn kaken op elkaar.

Een van de eerste uitjes met het hele gezin was op Koninginnedag. Of all places in Amsterdam. Een stad waar hij nog altijd onaardige dingen naar zijn hoofd geslingerd krijgt, maar die dag op de Vrijmarkt in het Vondelpark eens niet. Ik was onder de indruk hoe hij zich door de mensenmassa begeeft. Hij is niet eens zo lang. Als ik hakken draag, zijn we even lang. Dan grapt hij: moet dat nou? Toch voel ik me bij hem altijd iets kleiner. Dat komt door de manier waarop hij staat. Borst vooruit, benen iets wijd, imposant. Ik was gewend dat veel aandacht naar mij uit ging, maar voortaan waren alle ogen op mijn partner gericht. Ik vind dat prima, gek genoeg.

Als ik met hem ben, ben ik niet onzeker. Hij geeft me nooit het gevoel dat er iets niet goed aan me is. Kijk ik in de autospiegel, en zeg ik: jesus, ik zie er niet uit! Kijkt hij me stomverbaasd aan: hoezo dan? Na zes jaar is hij nog even charmant als in het begin. Wel bespeurde hij laatst een grijze streep in mijn haar. Hij raadde me een bezoekje aan de kapper aan. ‘Heb ik geen tijd voor hoor,’ zei ik. ‘Geen tijd? Tuurlijk heb je tijd. Ik heb Viev al gebeld.’ Vervolgens reed hij me persoonlijk naar zijn eigen, oude kapsalonnetje in Vlaardingen.

Hij is oplossingsgericht. Als hij het niet meer weet, weet ik het ook niet meer. Beetje last van mijn rug? Hij heeft de fysio van Sparta al gebeld.

Het beste van het beste is niet goed genoeg voor de mensen om wie hij geeft. Mensen zeggen: met jou mag hij in zijn handjes knijpen. En: we hebben hem wel zien veranderen hoor, met die gekke bloesjes van hem.

Ja, we komen uit andere milieus. Mijn vader droeg rode broeken en chokertjes. Laatst zei Johns moeder over iemand op tv: kijk die dan, echt zo’n kakker. Zou ze dat ook van mij vinden? Toch ben ik dol op haar. Mij maken onze verschillen niks uit. Als het niet echte liefde was, zou ik er misschien kromme tenen van krijgen. Ik denk dat we elkaar hebben gevonden op een ander niveau.

Inge (3)

Ik denk dat Ingrid het niet altijd makkelijk heeft gehad. Aan elke teen kon hij tien vrouwen krijgen, en intussen zweeg hij als het graf. Mij vertelt hij ook niks over die tijd.

Als iets ter sprake komt, zie ik alleen zo'n grijns. Dan denk ik: pff.

Laatst waren we bij zijn moeder op de koffie en versprak zijn zusje zich.

'John, jij hebt Inge toch leren kennen bij de Toppers?'

'Nee, dat weet je toch wel. Niet bij de Toppers.'

'Jawel, John! Bij de Toppers, daarna is het toch gebeurd!'

Ik lag in een deuk, ze had het natuurlijk over een andere vrouw. En dan die boze blik van hem: hou nú op! Maar Petra hield niet op, dat is zo'n felle, ze bleef maar volhouden dat zij gelijk had. Dat stappen van hem heeft hij achter zich gelaten, hij heeft er geen behoefte meer aan. Ik denk ook dat hij de verleidingen wil vermijden. Het leidt tot onrust, hij heeft zichzelf iets te vaak in de bladen teruggezien. Vandaar dat we tegen *SBS Shownieuws* en *RTL Boulevard* maar niks zeiden over onze ontmoeting bij het stoplicht. Alsof hij mij zo op straat heeft opgepikt – niet echt leuk voor Ingrid en zijn kinderen.

Inge (4)

Hij noemt zichzelf 'bleu'. 'Ik wil het van jou ook niet weten,' zegt hij als het toch ter sprake komt. Hij doet net alsof dingen niet zijn gebeurd. Ik wil die dingen ook niet weten, maar ja, ik blader ook weleens door een roddelblad. Zo was er, niet lang voordat hij mij ontmoette, een flirt met Rebecca Loos, de diplomaten dochter en ex-scharrel van David Beckham. In de *Daily Mirror* had Rebecca het meteen over John als 'mijn nieuwe vriend'. Hijzelf ontkende noch bevestigde.

Nadat hij mij had ontmoet, werd hij gevraagd om mee te doen met een survivalprogramma, *71 Graden Noord*. Dat is iets wat hij al heel lang wilde. Toen hij de lijst met kandidaten onder ogen kreeg, bleek Loos er ook op te staan.

'Dan ga ik niet mee,' zei hij.

'Natuurlijk ga je mee!' zei ik.

'In zo'n gemonteerd programma komen beelden voorbij waar zij en ik even staan te praten, en dan is het kwaad alweer geschied. Ik begin er niet aan.'

Maar ik stond erop dat hij ging. Uiteindelijk ging hij om. Hij liep op eieren bij de opnames. Tot zijn grote opluchting lag zij er al na één uitzending uit.

Inge, Nina en Dante (4)

Nina: 'Een van Johns tatoeages is de "I" van Ingrid.'

Dante: 'Ik zei: dat is nu de "I" van Inge.'

Nina: 'John zei: maar ik heb met Ingrid ook een mooie tijd gehad.'

Dante: 'Wat staat er ook al nog meer op zijn lijf?'

Inge: 'De overlijdensdatum van zijn vader, die van zijn ex-schoonmoeder, een goede vriend en een teken van de wolf in een bepaald geschrift. Die hebben Rodney en Desley ook. De laatste die hij liet zetten is die voor zijn moeder. Een stuk of tien zijn het er denk

ik.'

Dante: 'En jij? Wanneer ben jij aan de beurt?'

Inge (na een korte stilte): 'Die van mij gaat nog komen.'

Nina: 'Echt!'

Dante: 'En dan neem jij een tattoo van John!'

Inge: 'Grapjas. Onze ontmoetingsdatum staat op zijn rechteronderarm.'

Dante: '12 december 2006.'

Nina: 'Wat gaat-ie nu zetten?'

Dante: 'Je naam, een teken?'

Inge: 'Dat bespreek ik niet met jou.'

Dante: 'Die oudere tatoeages, zoals die van Ingrid, zijn veel lichter.'

Inge: 'Zo gaat dat, met tatoeages.'

Fighting with the Stars

Mijn laatste highkick kwam blijkbaar zo hard aan bij Arjan, dat ik hem de mat af heb geschopt. Als hij zijn lachstuip eindelijk onder controle heeft, staat hij weer voor me. De twee stootkussens houdt hij angstvallig hoog – ik ben ook bang. Mochten ooit eens bij mij de stoppen doorslaan, ben ik in staat iemand af te maken. Ik tel de dagen. Op het Thaibokgala wacht Tscheu La Ling.

Drie rondes zullen er zijn, elke ronde zal anderhalve minuut duren. Daarin moet het gebeuren. In de finale ontmoet ik Big Brother Ruud of DJ Paul Elstak.

Als een schildpad trekt Arjan zijn hoofd zo ver mogelijk terug achter de kussens, ik raak hem hoog en laag, de een nog harder dan de ander. Hij zucht onder de doffe klappen. 'Als ik die poot van jou op mijn hoofd krijg, als jij écht een keer gaat schoppen. Daar moet ik niet aan denken. Jij schopt iemand dood.'

Elke dag train ik bij de Oosterbaan Gym in Rotterdam, al mijn ziel en zaligheid kan ik hierin kwijt, in zeventien jaar voetbal heb ik me niet zo goed gevoeld. Schoppen, slaan, al acht maanden ram ik erop los onder begeleiding van oud-wereldkampioen Stefan Veselic. Met name aan de zaktraining ben ik verslinderd geraakt. Een zwarte kolom die mijn stoten smoort, een partner die niet zucht of giechelt. Eén minuut slaan, één minuut rust, één minuut slaan, één minuut rust. Eén minuut gaat het beeld volledig op zwart, één minuut op wit.

Aan het einde van elke les spar ik met Arjan. Hij draagt geen masker, als ik wil sla ik nu zijn gezicht tot moes. Baf! Zijn handschoen breekt hard door mijn verdediging. Dat was geloof ik niet zijn bedoeling – hij schrikt ervan, stapt alvast achteruit, wil geloof ik het liefst de mat afstappen. Het maakt me nog kwader.

'Nu ga ik je pakken,' blaf ik. Ik storm op hem af.

Fighting with the Stars (2)

‘Wist jij eigenlijk dat Tscheu uit een boksfamilie komt?’

Een paar minuten voordat ik de ring in moet, kijk ik Veselic vragend aan. Wat moet ik met deze informatie? In tegenstanders heb ik me nog nooit verdiept, en dit is typisch zo’n gegeven waar ik liever helemaal niet van op de hoogte ben. Maar er is geen tijd meer om me over wat dan ook zorgen te maken. Vluchten kan niet meer, de speaker schalt mijn naam.

‘John de Wolf, 44 jaar, 101 kilo schoon aan de haak!’

Tegen mijn voornemen in blik ik een moment richting de tafel waar Inge en Arjan moeten zitten, dan roept de scheidsrechter ons naar het midden.

Ik heb me voorgenomen Tscheus blik te mijden, ik kijk strak langs hem heen. Ik ben één centimeter langer dan hij. Aan buik oefeningen heeft hij duidelijk een broertje dood, zijn pens hangt gemoedelijk over de rand van zijn glanzende boksbroek. Maar Jezus. Wat komt die gast immens op me over.

Hij lijkt de Hulk wel.

Nu sta ik er alleen voor. Drieduizend man kijken toe, op tv volgen een miljoen kijkers dit gevecht. Niet aan denken. Ik ga klappen krijgen, harde klappen. Maar liever deel ik ze uit. Ik kijk nog steeds rakelings langs hem heen, draai mijn schouders maar eens los, gooi mijn hoofd opzij.

Mijn rode handschoenen begroeten zijn blauwe, de gong gaat – en dan hoor of zie ik niks meer. Ik volg alleen nog die twee blauwe handschoenen.

Verdediging gesloten houden, dat is alles wat Stefan zei, verdediging hoog en gesloten houden. Dan komt je moment vanzelf. Maar hier, in de ring, is het alsof mijn ware aard naar boven komt. Ik ben geen verdediger, ik wil aanvallen. Ik tuur tussen mijn handschoenen door, zie dat hij ze nogal wijd houdt. Als ik met mijn linker richting zijn hoofd tast, begint hij meteen te schoppen en te slaan – voor ik het weet sta ik in de hoek van de ring. Ik moet wegwezen hier.

Er volgt een serie aardige stoten van mijn kant, plus wat lowkicks om zijn bovenbenen te kneuzen. Vooral die schoppen gaan me goed af. Dat getrap fokt me op, ik mik dit keer nog wat hoger, explosief haal ik uit en zwaai mijn been hoog richting zijn milt. Met een simpel armgebaar slaat hij de aanval af.

Gauw verleg ik mijn focus. Ik maai een keer over zijn hoofd, verkoop hem een rake uppercut met rechts. Hij stapt weg, we draaien weer om elkaar heen.

Een linker komt half bij hem door. Om mijn evenwicht te hervinden, doe ik een klein stapje achteruit. Dan: een harde linker van hem, gevolgd door een snoeiharde rechter. Auw. Die is vol op mijn oor – dan gaat het beeld op zwart.

Ik vind mezelf terug met één arm steunend in de touwen. Zo’n beetje in de hoek waar Inge en Arjan moeten zitten. Razend word ik van die gedachte, ze mogen me zo niet zien. Maar ik ben niet gevallen. Niks aan de hand dus. Ik zit gehurkt, half afgewend van

Tscheu. Hij probeert me snel nog een keer te raken met zijn linker, maar de scheids houdt hem van me weg. Met mijn andere handschoen duw ik me omhoog van het canvas. Ik wankel even, dan sta ik.

‘Door,’ mompel ik. Ik wil door. Schudt de scheids nou van nee? Dat kan niet waar zijn. ‘Door man, ik wil door.’

‘We stoppen.’

Bij het oordeel houdt de scheids mijn arm laag. In de eerste ronde eraf. Wat een afgang. Al die mensen die hier live getuige van zijn. Loser, denk ik.

‘Waar was je?’ blijft Veselic maar vragen. ‘Waar was je nou? Ik kon je niet bereiken. We riepen je, maar na de gong was je weg. Jij bent oncoachbaar.’

Als Hans Kraay junior me in de kleedkamer een microfoon voorhoudt, heb ik nog altijd een rode waas voor ogen. ‘Belachelijk,’ mompel ik bozig.

Dan probeer ik me eens goed op het hoofd van Kraay te concentreren.

‘Hans, heb jij je tweelingbroer meegenomen of zo?’

Eindelijk dringt het tot me door dat de scheidsrechter de juiste beslissing heeft genomen. Mijn evenwichtsorgaan is geraakt. Hij heeft me tegen mezelf in bescherming genomen. In de drukte vind ik hem, ik bedank hem intens voor zijn goede beslissing. Daarna ga ik op zoek naar Inge en Arjan – nog altijd lichtelijk beschaamd voor de afgang. Wildvreemde mensen kloppen me op de rug.

‘Top man, klasse dat je er stond.’ Nemen ze me nou in de maling?

Bob en Cas, sportmarketeers

Het is ook lastig nee zeggen. *Vijf Uur Show, Klasgenoten, Wie ben ik?, De Steen en Been Show, Rons Honeymoon Quiz, Paulus de Boswachtershow*. Dat is nog maar een heel kleine greep, uit de tijd dat hij nog voetbalde. De lijst van shows en schnabbels is inmiddels eindeloos, al vindt hij zelf dat hij vaak genoeg nee zegt. Alleen nog ‘sportieve’ dingen, zegt hij dan. ‘Dingetjes met uitdagingen.’ *71 Graden Noord*, openlijk solliciteert hij naar *Expeditie Robinson*. Je grenzen verleggen, de competitie aangaan, steeds zwakker worden – en toch jezelf blijven. Dat vindt hij mooi. En dus zien we hem tussen Ratelband, Brard en Jodi Bernal op tv – in verband met het SBS6-programma *Sterren van de Schans*.

‘Verkeerde gezelschap,’ zeggen wij dan afkeurend tegen hem.

‘Het past bij mij,’ zegt hij. ‘Schansspringen, sportief toch?’

‘Je wilt gewoon niet in dat hoekje zitten, John. Je bent een icoon, uniek in je soort, een personality.’

‘Eens. Klopt. Het moet ook minder. Maar ik vind het gewoon leuk om te doen. En ik moet toch in de picture blijven.’

Hij moet ook zijn hart volgen. Hij kent de mediawereld zo goed als de voetbalwereld, op tv is hij redelijk zichzelf. Als partner voor het bedrijfsleven is hij zelfs ideaal. Niks is hem

te gek, hij is loyaal tot het uiterste. Voorafgaand aan Nederland-Portugal in 2012 vroeg Continental Banden of hij in Charkov de Oranje Mars wilde lopen. Het was een uur tot aan het stadion. Na tweeënhalf uur wandelen waren we er nog niet. Overal liet hij zich staande houden voor een fotootje, een handtekeningetje. De laatste kilometers kon hij niet meer, zijn knie weigerde, zijn hamstring speelde op. We hebben hem moeten dragen.

Toch draagt elke klus bij aan zijn beeldvorming. Dat kan hem belemmeren in zijn voetbalambities. ‘De Wolf moet je niet op je bank willen,’ horen wij voetbalbestuurders fluisteren. ‘Zo’n sterke persoonlijkheid leidt alleen maar de aandacht af van waar het om gaat.’ Terwijl een club als Feyenoord zijn iconen juist moet koesteren – de rest zijn passanten. In feite is John een schaap in wolfskleren. Maar mensen zien dat andersom. Ze ervaren hem als bedreigend.

Komen de dingen bij die hem nog altijd aankleven. Het kaartincident, foute zaakjes waarin hij heeft geïnvesteerd en waarvan hij nooit een cent terugzag, bedelbrieven van mensen met een zieke moeder of een ziek kind; hij kan er geen nee tegen zeggen. Hij gaat altijd uit van het goede van de ander. Dat siert hem, maar ja. Rondom een basketbalwedstrijd van ZZ Leiden kwamen twee blonde vrouwen op hem af voor een praatje – een dag later stond er een foto in het *Leidsch Dagblad*. ‘De Wolf verliest zijn haren, niet zijn streken.’

Zo verwordt een A-merk tot een B-imago. Bedrijven en clubs kunnen denken: De Wolf, nee. Te vaak gezien met onbenullige dingen. In wezen gaat het nu zoals het ook ging toen hij voetbalde. Hij was een slimme, gehaaide speler, maar mensen liepen weg met dat keiharde imago van hem. En hij vindt het nog prima ook. Maar niet alleen onder de mensen kan hij op veel sympathie rekenen, ook voor spelers heeft hij een voorbeeldfunctie. Voor je club kun je je geen betere wensen. Hij maakt soms aparte keuzes, maar die komen een voor een uit hem zelf voort. John is echt. Bijna te echt. Al jaren beweert hij geen hoofdtrainerschap bij een profclub te ambiëren. Laat mij maar een amateurclub doen, zegt hij te nadrukkelijk, of hoogstens het assistentschap bij een profclub.

‘Dat past bij mij, ik ben trouw. Ik duw niemand een mes in de rug.’

Maar wat wil je nou echt? Trainen? En iets in de media? Prima. Maar vergeet die halve BN’ers. Kijk naar Mario Been, die heeft dat Pietje Bell-imago ook afgeschud. Marco van Basten zei jarenlang: ik doe niks. Op een gegeven moment werd hij zo fel begeerd dat een automerk een miljoen euro voor hem over had. Leontien van Moorsel pakt juist alles aan, Inge de Bruijn heeft ook geen plan. Wees selectief. Je kunt tien keer een euro pakken, maar je kunt het ook negen keer aan je voorbij laten gaan en wachten op die ene klus van vijftig. Dat vraagt geduld. Als wij dit tegen hem zeggen, kijkt-ie ons aan. ‘Kom maar met iets dan.’ Heb ik een half jaar even niets voor hem, komen er wel vijf leuke dingetjes op zijn pad. Een dingetje van drieduizend euro hier, vijfduizend euro daar – wie ben ik om hem dat te misgunnen? Er moet ook brood op de plank.

Inge (5)

John is weer eens benaderd. Telefoonhoesjes met voetballers erop. Gouden bergen

beloven ze. Hij twijfelt toch weer. Hij scheidt het kaf nu beter van het koren, al blijft het lastig hem te behoeden voor een misstap. Hij heeft zo'n sterke wil. En hij is goedgezind, hij gaat overal op in. Hij voelt zich nog bijna vereerd ook, heb ik soms het idee. Terwijl die scharrelaars zich vereerd moeten voelen. Ik denk dat ik maar weer met hem meega. Dat wil hij ook. Niet dat ik zo veel verstand van zaken heb, maar soms voel ik iets aan. Denk ik: wat voor patjepeet is dit?

John heeft de schape niet op het droge. Hij heeft altijd makkelijk geleefd. Hij jekkerde alles erdoorheen, niks was hem te gek, maar aan spaarbankboekjes voor zijn kinderen dacht hij niet. Daarom is hij nog altijd gevoelig voor plannetjes van al die mannetjes. Niet dat hij op een grote klapper zit te wachten, hij wil gewoon werken. En hard ook. Hij heeft zijn eigen voetbalschool, hij helpt de voorzitter van VV Sliedrecht bij zijn bedrijf en met zijn vriend Arjan heeft hij ook weleens een zaakje gedaan. Maar onder oud-voetballers bevinden zich verder geen vrienden of zakenpartners meer.

'Die waren er voor het lachen,' zegt zijn zusje. 'Niet voor het huilen.' Reünies van Feyenoord? Gaat hij ook nooit heen. Aan wedstrijden van oud-Feyenoordspelers doet hij niet mee. Als hij al hoort dat iemand niet komt omdat een ander ook komt – of dat nou over hem gaat of een ander – trekt hij zich onmiddellijk terug. Hij heeft daar een leuke tijd gehad. Gehád, zegt hij altijd. Wat moet ik daar nog? zegt hij dan. Een beetje naar elkaar staan kijken? Hij vindt het leuk om spontaan een ex-collega tegen te komen. En als hij wedstrijden voor *De Telegraaf* bezoekt, neemt hij gezellig Dante mee. Maar na afloop gaat hij niet naar boven om handjes te schudden, hij is meteen weer weg.

Hij is graag op zichzelf. Er is familie, en er zijn mensen met wie hij zich tijdelijk omringt, zoals jij. Het kan dikke mik zijn, maar het kabbelt ook zo weer weg. Mensen vinden het nu eenmaal interessant om met hem gezien te worden. John kan zo'n nieuw contact heel intens beleven. Het is dan in en uit elkaars reet, bij wijze van spreken. Na een half jaar komen die mensen erachter dat er ook weer niet zoveel interessants aan hem is – hij is ook maar gewoon een man. Wat was dat dan voor vriendschap? vraag ik me af. Ik vind het moeilijk om dat tegen hem te zeggen. Hij ziet dat niet altijd zo. Niet dat hij wanhopig op zoek is naar vriendschap of zo, zeker niet. Toch koestert hij de hoop dat een nieuw contact of een ontmoeting betekenis heeft. Dat dingen niet zo snel voorbijgaan.

Ziek kind

Kinderen hebben voorrang op andere goede doelen, maar dan nog. Er zijn zo veel projecten voor kinderen, er gaat geen week voorbij of ik word gevraagd om iets bij te dragen aan een initiatief. Ik moet kiezen tussen kinderen die lijden.

In Groningen deed ik dingen voor het Ronald McDonald Kinderziekenhuis, met Jacques d'Ancona deelde ik grote cheques uit. In mijn tijd bij Feyenoord was ik onder meer ambassadeur van het Sint Clara Kinderbos, een speciaal bos voor carpatiëntjes. Daar kwam nog de Stichting Jayden bij – Jayden was een jongetje van twee. Hij is gestorven aan neuroblastoom, een zeldzame vorm van kinderkanker, voor de behandeling ervan moet je naar Amerika. En in het Sophia Kinderziekenhuis kom ik nog altijd vaak. Al die zieke kindjes steeds, mijn maag gaat drie keer in de rondte als ik daar loop. Na een dagje

te hebben opgetrokken met kinderen in de laatste fase van leukemie, rijd ik met een steen op mijn maag naar huis. Ik krijg geen hap door mijn keel, drie nachten lig ik wakker.

Ik ben geen cliniclown. Moet ik dan nee zeggen? Moet ik onverschillig doen, omdat het ten koste gaat van mezelf? Ik praat hier niet graag over. Elk woord is er een te veel. Ik krijg er een vieze smaak van in de mond.

In de hal van het Sophia Kinderziekenhuis speel ik paaltjesvoetbal. Ze hebben me maar voor een uurtje gevraagd, ik ben er drie uur of langer. Ouders tikken me op de rug. ‘John, mijn dochter, heb je straks even...’ Ze gaan voor me op hun knieën, maar ik wil dat niet. Ik loop meteen even met ze mee naar de lift, op naar de IC. ‘Ze heeft heel erge astma-aanvallen.’

Het zuurstofmasker is net de snuit van een dier. De slangen, de apparaten, zichzelf is nauwelijks zichtbaar. Ik kom aan haar bed staan.

Haar ouders balen. ‘Slaapt ze net.’

‘Weet je wat, maken we een foto als ze slaapt. Heeft ze toch nog iets.’

Terug bij het paaltjesvoetbal overheerst een verscheurd gevoel. Ik voel verdriet, maar de boost van het goed doen kan ik niet ontkennen. Daar is haar vader weer. ‘Ze is wakker nu.’

‘Ik loop meteen even mee.’

Terug in de hal tikken twee andere ouders me op de rug. Of ik hun zoontje boven heel even een bezoekje zou willen brengen.

In de lift vraag ik wat er met hem aan de hand is. Het is een kankerpatiëntje, terminaal. Ik haal diep adem, probeer een vrolijk gezicht te trekken. Dan loop ik die kamer binnen met een soort halfbakken grijns, meteen valt me de waanzinnige blijdschap onder zijn veel te grote Feyenoord-pet op. Hij is heel blij dat ik er ben.

Ik kan dus iets doen. Iets betekenen. Alleen al dat hij mij herkent – hij heeft me nooit zien voetballen. Kent hij me misschien van de Ditzoreclame? Zuster, zuster! Eén foto, vier foto’s, twintig foto’s, zeg het maar. Het kost me niks, voor hem is het zoveel waard.

Wat kan ik nog meer doen?

‘Mag ik?’ vraag ik tenslotte aan zijn vader.

Ik til het ventje uit zijn bed, ik neem hem in mijn armen. Hij is al zes, en licht als een vogeltje. Hij slaat zijn armen om mijn hals, drukt zich met zijn laatste krachten tegen me aan. O ventje. Daar staan we dan, aan de grond genageld. Uit alle macht bijt ik mijn tranen terug.

‘Je hebt hem de mooiste dag in zijn leven bezorgd,’ zegt de dokter nog, voordat ik de lift weer instap.

Een paar dagen later is hij dood.

Nina: ‘Als ik uitga, moet ik hem een berichtje sturen hoe laat ik thuiskom.’

Inge: ‘Het is ook best een stuk fietsen vanuit de stad.’

Nina: ‘Op zondag heb ik niet veel te doen. Zal ik nou weggaan, ja of nee? Hop, hop Nien, zegt hij, op je fiets. Het leven is te kort.’

Inge: ‘Laatst ging je alleen naar Den Haag. Daar vond ik je te jong voor.’

Nina: ‘Laat haar nou gaan, zei hij. Als je maar een berichtje stuurt als je er bent. Maar ik ben nog niet beneden, of ik krijg een appie. “Veel plezier, hè.” Voordat ik op mijn fiets zit, heb ik nog eens drie berichtjes binnen. Welke trein ik precies neem, een duimpje en heel veel poppetjes.’

Inge: ‘En mij stuurt hij hartjes.’

Dante: ‘Als Nina weer eens te laat terug is, en mama zenuwachtig in een hoekje zit te wachten, zit John lekker tv te kijken. O, die komt wel.’

Nina: ‘Denk je dat hij met ons relaxter is dan met zijn eigen kinderen?’

Inge: ‘Ik denk het niet hoor. Maar jullie zijn niet zijn bloed. Ik vond het in het begin ook moeilijk dat hij jullie ging opvoeden. Maar omdat hij ook de leuke dingen met jullie doet, heeft hij er recht op jullie te corrigeren. Ik krijg de indruk dat jullie dat meestal wel prima vinden.’

Dante: ‘Nou. Weet je nog laatst aan tafel?’

Nina: ‘Toen schrok ik wel. Ik wilde een beetje mayonaise op mijn bord doen. Hij had al een paar keer gezegd dat ik eerst de dop goed moest aandraaien, en ik dacht ook dat ik dat had gedaan. Maar toen kreeg ik de halve fles over mijn bord. Zie je wel, zei hij. Je hebt hem verkeerd geopend. Ik hield vol dat het niet zo was. Toen veranderden zijn ogen. Wel waar! Ik zag het toch!’

Dante: ‘Hij had het al zo vaak gezegd. En dan doe je het toch, Nien.’

Nina: ‘Als je wat tegen hem terugzegt, krijg je een hele discussie.’

Dante: ‘Zelfs Joy, Johns bruine bullmastiff in zijn kennel in de woonkamer, stopt met snurken en kijkt hem verbaasd aan.’

Nina: ‘Zijn blik is genoeg. Je durft al niks meer te zeggen. Zo van: oké, oké, sorry, sorry. Hij denkt altijd dat hij gelijk heeft. Zeg ik maar meteen: ja, je hebt gelijk, je hebt gelijk. Komt hij er toch weer op terug.’

Inge: ‘Schreeuw je ook zo tegen je eigen kinderen? zei ik toen. Dat was niet eerlijk van me, dat verdiende hij niet. Op luide toon corrigeren vind ik wel armoedig. Daar zeg ik wat van. Zegt hij: moet je dat niet tegen haar zeggen? Je staat aan hun kant, zei hij een keer, en ik sta weer alleen. Toen begreep ik hem beter. Hij moest ook maar zijn positie in dit gezinnetje zien te veroveren. Na tien minuten is het gedoe ook voorbij. Soms gaat-ie een eind met Joy wandelen, afkoelen langs de Vliet. Vroeger kon hij langer blijven bokken, zegt hij zelf. Wat dat betreft lijkt hij op zijn vader. Nu stapt hij sneller over zijn boosheid heen.’

Nina: ‘Nou, toen met de mayonaise keek hij na de wandeling nog steeds boos hoor. Het spijt me, John, dat ik zo’n grote mond had. Oké klaar, zei hij, niet meer over praten. Zo, heel snel. En ik: oké, doe. Dat was echt grappig.’

Dante: ‘Zo, nu hebben we wel genoeg kritische dingetjes over John.’

Inge, Nina en Dante (6)

Dante: ‘Hij is er altijd voor ons, hij zorgt voor ons en hij doet dingen met ons.’

Nina: ‘Als mama er niet is, gaat hij voor ons koken. Nou ja, dingen halen. Of hij doet zelf frietjes in de frituur, en maakt er nog wat bij. Mijn echte vader zie ik niet veel meer, maar John is er altijd. Hij gaat met me mee naar school, en naar de ortho. Dan vindt hij dat ik al veel te lang met mijn beugel rondloop. Ook bij het sollicitatiegesprek voor de C1000 schoof hij aan. Niet dat hij zegt: mijn dochter krijgt die baan – maar het helpt toch als hij erbij zit. Dat is toch die blik.’

Inge: ‘Soms komt-ie binnen en dan zeg ik: wat is er met jou aan de hand? Na al die jaren kan ik er nog van schrikken. Heb ik iets verkeerd gedaan? Nee, zegt hij, er is niks. Maar weet je wel hoe je kijkt? Doet-ie zwaar geïrriteerd.’

Dante: ‘O. Gaan we het nu toch weer over zijn ogen hebben? In het begin schrok ik soms ook van hem. Keek hij me indringend aan, en zei hij met zo’n lage stem: wat dóé je nou, man? Wat dan, bibberde ik. Weet je zelf wel, bromde hij. Ik begreep niet wat ik fout had gedaan. Nu weet ik beter. Wat dóé je nou, man? Ja hoor, zeg ik, is zeker een grapje. Toch? Vroeger op het veld deed hij ook zo, maar als hij bij mijn wedstrijd komt kijken, is hij muisstil langs de lijn. Staan er moeders te schreeuwen, loopt hij meteen naar de andere kant. Anders wordt hij niet goed. Mijn vorige trainer had de pik op mij, hij zette me altijd linksback. John kon dat niet goed aanzien. Hij zei tegen hem dat hij mij ook eens een kans moest geven in de spits. Dant, zei hij uiteindelijk, ik snap dat jij ook in de spits wilt. Maar ga jij nou maar lekker linksback staan. Word je ook niet gewisseld, want niemand wil daar staan. En dan kun jij daar heel goed in worden. Ik ben daar zelf ook ooit begonnen, zei hij toen, en dat overtuigde me. Ik ga ook vaak naar zijn wedstrijden kijken. Als hij VV Sliedrecht moet trainen, heeft hij geen tijd voor mij, maar een keer was hij een parcours aan het uitzetten en toen gaf hij mij een knipoog. Hij heeft dikke armen. Die wil ik ook. Ik noem hem John, maar ik hou van hem als mijn echte vader. Ook op school komt hij voor me op. Laatst had ik buikpijn, want ik mocht niet meedoen met vriendjes. Stapte hij op het schoolplein zo op ze af. Ook gaat hij met me mee om zooltjes te kopen als ik pijn heb aan mijn achillespees, en toen ik een keer mijn arm had gebroken, kwam hij meteen uit Rotterdam hiernaartoe gereden. Hij bracht me naar het ziekenhuis, en parkeerde gewoon op de plek waar de ambulance moet staan. Terwijl hij hem later ergens anders ging parkeren, miste ik hem. Ik wilde dat hij terugkwam om mijn hand vast te houden. En toen kwam hij aangerend door de gangen.’

Inge: ‘Weet je nog wat hij riep?’

Dante: ‘Wáár is mijn zoon?’

Inge: ‘Iedereen moest opzij.’

Dante: 'Daar was jij blij om, hè mam?'

Inge: 'Normaal heeft hij het over Nien en Dant. Op cruciale momenten heeft hij het over mijn dochter en mijn zoon.'

Dante: 'Dan zegt hij: dit is de zoon van mijn vrouwtje.'

Inge: 'Ha ha.'

Dante: 'Toch? Zegt-ie: ik ga effe... ik ga effe eten met mijn vrrrouwetje.'

Inge: 'Ha ha!'

Dante: 'Hè hè.'

Nina: 'Is best wel grappig, want kijk maar. Ze is niet echt een vrouwtje.'

Dante: 'Hij zegt ook: ik gaat.'

Nina: 'Tegen Joy: gaat zit. Gáát zit.'

Dante: 'Dan kijk ik naar mama en dan moeten we allebei lachen.'

Nina: 'Hij ontkent dat hij dat zegt.'

Dante: 'Soms zeg ik het ook. Denkt hij dat het is omdat hij dat ook zegt.'

Nina: 'Hij denkt dat wij zijn Rotterdams overnemen. Dat hoopt-ie.'

Dante: 'Maar hij zal niet zeggen: ik hou van je.'

Inge: 'Nou, dat zegt-ie heus weleens hoor.'

Dante: 'Ma-ham, ik bedoel dat hij het nooit echt heeft gezegd of zo.'

Inge: 'Jij bent er niet altijd bij-hij.'

Inge, Nina en Dante (7)

Dante: 'Achter het stuur zegt hij altijd paardenlul.'

Inge: 'Dant.'

Dante: 'En soms zegt hij paardenjoker.'

Inge: 'Dat vind jij nou leuk.'

Dante: 'Zijn we op weg naar voetbal, gaan we samen piesen. Maar niet in de kantine, nee, we zoeken altijd een goeie boom uit. Sta ik bij de ene en hij bij de andere. Dan maakt hij er een foto van en stuurt die naar mama.'

Inge: 'Mannen onder elkaar.'

Nina: 'Laatst kwam er een nichtje langs. Die hadden we al vier jaar niet gezien. Oké, zei hij, leuk. Dan ga ik me nog even snel omkleden. Kwam-ie terug in echt zijn allerlelijkste kleren. Expres. Echt een hele lelijke bloes en een hele lelijke broek. En toen ging-ie op de bank zitten wachten, heel serieus. Nou, we lagen helemaal in een deuk. En Dante zat maar met zijn neus in de Playstation, die had niks door. Zegt John: let op, ik loop effe naar

Dante. Gaat-ie voor hem staan, zegt-ie: nou Dant, ik ben er klaar voor. Laat ze maar komen!’

Dante: ‘Toen zag ik het pas.’

Nina: ‘Stappen we in de auto, roept-ie: wat gaan we doen? Gaan we rotzooi trappen of wat! Of hij zingt heel overdreven mee met liedjes. Zo van waaa.’

Dante: ‘Luisteren we naar Ali B en zing ik: John en Dante op volle toeren! Roept hij: op naar de stinkende hoeren!’

Inge: ‘Hij houdt van Marco Borsato. En André Hazes. In een discotheek...’

Nina: ‘... zat ik van de week.’

Dante: ‘Echt, welke?’

Inge: ‘Dante, zo gaat dat liedje!’

Dante: ‘O ja die. Maar dan *gerapt*. Dat zit-ie helemaal mee te zingen.’

Inge: ‘Als het maar Nederlandstalig is. Van die halve piratenzangers, net niet doorgebroken artiesten, die kent hij uit zijn hoofd. *Holland zingt Hazes* was op de buis, en de balkondeuren stonden open. Op de A4 konden ze het horen.’

Dante: ‘Dat ontroert hem.’

Inge: ‘De Toppers vindt-ie te veel poppenkast. Te nichterig.’

Dante: ‘Van Elvis wordt-ie verdrietig. Dan gaat-ie sniffen. Zo van: waarom?’

Nina: ‘En bij een volkslied gaat de buis op zijn allerhardst. Dat vindt-ie zo mooi. Vooral die van Brazilië.’

Dante: ‘Zegt-ie: mooi, hè. Zó mooi.’

Nina: ‘Het Nederlandse volkslied hoeft van hem niet hard.’

Dante: ‘Zitten we voetbal te kijken, laat iemand zich vallen, roept-ie: kutschwalbe!’

Inge: ‘Dat doet hij langs de lijn toch niet meer?’

Dante: ‘Nou... Of hij knipoogt naar ons op de bank. Dan gaat-ie mama uitdagen. Inge, waarom heb je die andere kip niet gekocht?’

Inge: ‘John vindt de gegrilde kip van Winkelhof lekker.’

Dante: ‘Zegt-ie: waarom heb je nou niet die gegrilde kip gekocht? Inge, hallo! Waarom heb je de gegrilde niet gekocht? Dant, wat vind je daar nou van? Heeft mama die andere kip gekocht! Knipoogt hij naar mij, en zegt hij tegen mama: waarom dan? Vind jij die soms lekkerder? Nou, ik vind die andere juist lekker. Dan gaat hij maar door. Net zolang totdat mama het echt niet leuk meer vindt.’

Inge: ‘Hij zegt ook niet dat het een grapje is.’

Dante: ‘Dan zeggen wij het maar. Mam, hij maakt een grapje hoor.’

Inge, Nina en Dante (8)

Nina: ‘Op Oudejaarsavond moet hij huilen. Dan mist hij zijn kinderen.’

Dante: ‘Om twaalf uur krijgt hij van ons een knuffel. Maar hij wil ook zijn eigen kinderen knuffelen.’

Nina: ‘Het liefst wil hij dat we allemaal bij elkaar zijn.’

Dante: ‘Ik kwam een keer binnengelopen, en hij zat op de bank. Stond dat nummer ‘You’ll Never Walk Alone’ op. Zijn ogen en wangen waren helemaal rood.’

Inge: ‘Dan denkt hij aan zijn vader. Bij hem thuis knuffelden ze niet zoveel als we hier doen. Dat mist hij misschien.’

Dante: ‘Wel pakt hij soms, onverwachts, oma Mar even stevig beet. Komt-ie binnen, tilt hij haar op en maakt hij met haar een soort ererondje door de kamer. Roept-ie luid: hé ouwe slettebak!’

Inge: ‘Zeg ik: joh je moeder! Zegt zij: die is toch niet helemaal goed.’

Dante: ‘Dan tilt hij haar boven zijn hoofd en gaat hij haar opgooien.’

Inge: ‘En dan pakt hij haar zo stevig vast, dat ze niet meer los kan. Zo kan hij toch even met haar knuffelen. Uiteindelijk duwt ze hem weg. Zegt John: doet ze altijd. Ze duwt me van zich af. Ze heeft niet zo’n fijne jeugd gehad.’

Dante: ‘Wat was er dan?’

Inge: ‘O, een man die niet zo lief voor haar was. Ga ik even niet op in, Dant, als je het niet erg vindt. Maarre, dat afstandelijke zit er dus nog altijd een beetje in. Hij is dol op haar, maar zij zal hem niet zomaar een knuffel geven. ’s Ochtends zegt hij: mijn moeder verwacht mij vandaag. Zegt zij: heb je hem weer. Voor haar hoeft hij niet zo vaak te komen. Ze is nog heel actief. Voor ouderen organiseert ze sjoelavonden en busreisjes naar tuinentra en zo. Elke dag wil ze vroeg het huis uit, maar voor hem blijft ze thuis. Hij weet zijn god niet hoe dat koffieapparaat van haar werkt. Hij vindt het gewoon heerlijk om daar te zitten, ik ga ook weleens mee. Zijn krantje, zijn kopje koffie. De tv staat altijd aan, of hij zit op zijn telefoon – al wordt zij daar gek van. Als ik hier maar zit, denkt hij. Dat is gezellig. Ze laat hem maar begaan. We hebben nooit ruzie, mam, zo probeerde hij laatst het gesprek op gang te brengen. Daar wordt niet echt op ingegaan. Trekt ze met haar been: wat heb je aan je been? Wat zegt de dokter? Moet je dat niet laten controleren?’

Dante: ‘Zelf wil hij nooit naar de dokter. Wist je dat hij zijn voet helemaal zo kan doen, maar zijn andere niet? Laatst had hij weer pijn in zijn nek. Zeg jij: ga nou naar de dokter. Wat moeten hun ermee, wat moeten hun doen dan?’

Trainer (8)

Het is een vast patroon, maar ik kan er niet aan wennen. We staan tweede, iedereen is tevreden. Dan bemoeien mensen zich met de opstelling, ik verzet me en moet voortijdig weg. svvsmc, Haaglandia, wke Emmen – en ook bij hoofdklasser Türkiyemspor in Amsterdam eindigt de liefde in een teleurstelling.

De chemie met de groep is verdwenen, zo luidt de verklaring. Waar De Wolf komt, zo lees ik een dag later in de krant, komt heibel.

Ik had het me nog zo voorgenomen. Ik zou selectiever zijn, ik zou alleen nog kiezen voor een club na meerdere, aftastende gesprekken. Is niet alleen het gevoel goed, maar zijn dingen ook op schrift gesteld? We willen je voor twee jaar, zei Türkiyemspor. Daar sprak vertrouwen uit. Toch? Een mondelinge overeenkomst is ook wat waard. Je kunt tien gesprekken hebben en twintig contracten tekenen, toezeggingen moeten toch altijd maar blijken in de praktijk.

De eerste maand betalen ze steevast makkelijk. De tweede maand moet je al vragen waar het blijft. We hebben geen overeenkomst van twee jaar, zo beweert Türkiyemspor na zes maanden, er is alleen een proefperiode overeengekomen. Het bestaan van een contract wordt ontkend, ik zou zijn 'gedetacheerd'. Weleens van gehoord in de voetballerij? De rechter is het met me eens, hij wijst zes maanden salaris toe. Helaas is Türkiyemspor dan al failliet.

VV Sliedrecht

Bij snackbar Hans en Grietje op de Groenelaan bestel ik voor Dante patat met pindasaus en een frikandel. De patat eet hij half op, de frikandel moffelt hij weg onder het zakje. 'Ik zie het wel,' blaf ik ongedurig. 'Als ik mérk dat je straks loopt te snoepen.' Eind augustus, een stralende nazomerdag in de Gorzen. Het is nog vroeg, maar we moeten racen, er staat vast een lange file richting Heinenoord. Ik ben liever een kwartier te vroeg, dan een minuut te laat.

Ik stop bij een Shellstation om me alvast om te kleden, in mijn onderbroek sta ik tussen de pompen. Dan snel de weg weer op, verderop kan het ook nog vaststaan. Ruim anderhalf uur voor aanvang van de bekerwedstrijd Heinenoord 1–VV Sliedrecht 1 rijd ik mijn Audi het lege parkeerterrein van het sportpark op. De zonovergoten velden zijn nog verlaten. Niemand van mijn groep is er, zelfs de kantine is nog dicht. Ik ben veel en veel te vroeg.

VV Sliedrecht (2)

Dit keer heb ik de dingetjes goed geregeld. Bij VV Sliedrecht voelen dingetjes vertrouwd. De voorzitter is een vriend van me, en Arjan vroeg ik mijn assistent-trainer te worden. Niets leuker dan de handen vrij te hebben om met een groep jongens te werken. Daar sloffen de eerste al binnen, ze komen zo van het strand af. Een broekie was ik op die leeftijd. Twintig, vijfentwintig jaar zijn ze nog maar. Ze zijn gebruind en gespierd, beulen zijn het. Ze lijken wel volwassen mannen.

Arjan gaat op in de groep, bij Dante en zijn eigen zoontje frommelt hij een tientje in de hand – mogen ze snoep van kopen. Arjan is een peoplemanager, hij staat tussen de jongens in. Daarom heb ik hem ook gevraagd, zo hebben we de taken onderling verdeeld. Ik sta er wat meer boven, hij ertussen. Moeten er keuzes worden gemaakt, moet er een opstelling komen, moet er iemand hard worden aangepakt en wissel worden gezet? Dan mogen ze mij aankijken.

Want de opstelling, die bepaal ik. Wat dat betreft is er één zekerheidje in die opstelling, en dat is dat Desley erin voorkomt. Desley, mijn centrale man achterin, mijn nummer vier, rots in de branding. Daar duikt hij net op tussen de anderen, zorgvuldig gekapt en verzorgd. Op zijn gezicht: een stralende lach.

Echt zo'n dingetje dat ik dit keer goed heb geregeld. Nu al anderhalf jaar kan ik elke week persoonlijk over hem waken. Als hij zijn poot maar heel houdt – pa zou het begrijpen. Zelf begrijp ik het niet zo goed, dat ik dit kan doen. Door elke week met Desley op het veld te staan, kan ik er niet bij zijn als Rodney wat in zijn wedstrijd overkomt. Terwijl Desley minder kwetsbaar is dan zijn oudere broer, denk ik soms. Des zoekt me op in de menigte, hij oogt weer breder dan vorige week. We wisselen een blik die eeuwen teruggaat, omhelzen elkaar een beetje verlegen. Vorige week, tegen Terneuzen, was er een opstootje op het veld. Een speler van ons was groot onrecht aangedaan, er werd geduwd en getrokken. Desley stormde er als een bezetene op af. Ik riep hem.

‘Kleine, hé! Stop.’

Hij stopte nog ook.

‘Jij bent de enige naar wie ik luister,’ tekste hij die avond in een app.

VV Sliedrecht (3)

Oké boys, even kort en krachtig... compact blijven voetballen, vanuit een goede bezetting... ik heb een opstelling gemaakt, helaas mogen er maar elf de wei in... dus niet meteen in de paniekstand raken, ik wil vanavond wat spelers bezig zien tegen deze sterke tegenstander... we zitten nog in de fase van hoe of wat... attentie vooral voor deze beste man (ik omcirkel Jordie), hij is de boodschap van hoe je moet invallen. Ben je een keer de klos, koppie omhoog. Je mag me de grootste klootzak vinden als je op de bank zit, maar op het moment dat je dan losgelaten wordt... hoe zeggen ze dat? Je ballen uit je broek, ja. Dit en dit en dit (ik omcirkel alle reserves nu) gaat bepalen of we hogerop gaan dit jaar. Oké. Organisatie. Bij balbezit. Jullie merken het hoop ik op de training, niet stilstaan. Denk niet: ik ben de bal kwijt en Pietje of Klaasje zoeken het wel uit, nee dóórbewegen. Sta je stil, doe je niet mee aan het spel; doe je niet mee aan het spel, behoor je tot de tegenpartij. Maak het elkaar makkelijk. Het lijkt allemaal zo makkelijk wat Barcelona doet, maar daar zitten dus uren en uren training in. Oók in je bovenkamer... Jef, kijk effe de andere kant op, iedereen kijkt naar jou, dadelijk gaan we weer allemaal lachen, hoe of wat... Dennis. Maak de juiste loopacties (ik trek drie pijlen vanuit Dennis). Boys, kijk naar hem, stuur hem weg, want dan is-ie ook weg. Nilton, Dennis daaromheen, het zit in zijn aard om te gaan. Gééf die bal dan ook. Dadelijk denkt hij toedeledokie, en geven we hem te laat. Rob en Des, op tijd sluiten. Naar die middenlijn. Zijkanten bezet houden. Zijn we daar aan het voetballen, lijden we balverlies, staan we gelijk goed. Zeven man voor de bal tegen deze ploeg en balverlies? Worden we geslacht... Loopt het niet zoals we willen? Hup, vijftien meter hier, vijftien meter daar, dertig maximaal. Terugtrekken in dit vierkant, tussen middencirkel en onze zestien. Vang je ze op als een blok. En hoef je daar ook niet voor eigen eer te gaan jagen, Nilton, Dennis, terwijl de rest twintig meter verderop staat toe te kijken. Daar hebben we dus geen kloot aan. Het wekt ook irritaties op...

VV Sliedrecht (4)

‘De scheids wil tien minuten later beginnen,’ zegt Arjan. ‘Hij is te laat.’

Ik hol het veld al over, verdwijn in het scheidsrechtershok. Na vijf minuten ben ik weer terug bij de dug-out. De verzorgers staren me argwanend aan.

‘Jong pikkie. Zo een van: hier ben ik. Zegt-ie: ik moet mijn formulier hebben, en daarna wil ik nog een goede voorbereiding doen. Ik zeg: dus dertig man moeten op jóú wachten omdat jíj niet op tijd bent vertrokken en in de file stond? Je kunt je toch ook nu omkleden? Maar nee, eerst zijn formuliertje.’

‘Dus we beginnen tien minuten later?’

‘Hij komt zelf een kwartier te laat aan schijten.’

‘Dat is zo.’

‘Het is nog wat anders als hij zegt: sorry jongens, ik kom er aan, ik kleed me nu om. Dat is een andere insteek. Maar ga niet denken dat je God bent.’

‘Nee.’

‘Doe nou normaal met elkaar.’

‘Ja.’

‘Toch?’

‘We staan dus al met 1-0 achter.’

‘Zal best. Ik moet waken. Tegenstander al bekeken?’

‘Hun spits Kevin is gelukkig weg.’

‘Kevin is terug.’

‘Waar dan?’

‘Tweede van links.’

‘Die kleine kale?’

‘Línks. Andere kant van rechts.’

‘O ja. En wie is die lange daar dan?’

‘Die lantaarnpaal? Dat is de zoon van Van Tiggelen.’

‘Meen je!’

‘Waar blijft die scheids nou? Het is ook zo’n mannetje dat zich héél rus-tig om-kleedt terwijl iedereen op hem wacht.’

‘Heb je hem.’

‘Kijk nou. Doelnet controleren, ouwehoeren met de keep, met zijn handen in zijn zakken. En dan moet-ie de warming-up nog helemaal doen. Maar mijn spelers zijn straks de dupe. Elk wissewasje zal-ie aangrijpen. Let maar op.’

VV Sliedrecht (5)

De wedstrijd gaat beginnen, maar eerst denken we met zijn allen een minuut lang aan de dood. De dochter van onze keeperstrainer leeft niet meer. Vervuild pilletje. Ik heb hem gebeld, ik wist niet goed wat ik tegen hem moest zeggen.

Op ons zwarte uit-tenu zijn de rouwbanden niet zichtbaar. Toch wil ik per se dat mijn spelers die dingen dragen. Ze hebben zich rond de cirkel opgesteld.

Het is stil op Heinenoord. Ik sta op de hoek van het coachvak. Ik sluit mijn ogen, mijn hoofd hangt geknakt, mijn handen hangen voor mijn kruis.

‘Blijf staan... Zak in... Kom maar, kom maar Ber, zet druk. Zét drúk! Kijk, heb je hem al. Die lange schrikt ervan.’ Of schrikt hij van mijn volume? ‘We lopen achteruit te verdedigen. Vooruit, vooruit, vóór-úít! Klasse jongen, klasse. Stap naar voren, blijf hem zien, ga nou niet naar ach-te-ren lopen. Keeper komen, keeper komen, hé Maurice! Komen! Wat zegt-ie nou tegen Desley? Ik bepaal? Je moet gewoon komen, man, met je ik bepaal! Klasse Nilton. Loop door, loop door. Loop door Ber, kijk Dennis! Kom aan Rob, kom aan nou.’

Crosspass van Heinenoord over onze defensie heen. Maurice komt niet, goal. ‘Hallo.’

Desley rukt op. Hij schuift het middenveld in, veroverd met een heerlijke tackle de bal, geeft een verrassende steekpass, de grens vlagt af. ‘Nee!’ Ik schiet uit mijn stoel, maar de scheids laat doorspelen – er ontstaat verwarring op het veld, tegen de tijd dat ik de hoek van mijn coachvak heb bereikt heeft Nilton gemist, maar het leed is dan al geschied. Dit alles sta ik secondenlang te overdenken. Een van mijn verzorgers moppert nog wat op de oneerlijkheid van de grensrechter – die is geleverd door Heinenoord en is bij voorbaat onbetrouwbaar – ik sus de verzorger met een kort gebaar en richt me tot Arjan.

‘Zo’n bijzondere ploeg is dat Heinenoord nou ook weer niet. Toch?’

‘Paar foutjes van ons achterin, dat is het wel.’

‘Wapen jezelf, Nil, wapen jezelf. Prima. En weg. Kijk nou, jongens, kijk nou naar Nilton. Een op een daar!’ Met wat geaai en gedraai komt Nilton toch nog half langs zijn lange bewaker, maar hij wordt geconfronteerd met een dubbele rugdekking en is de bal kwijt. ‘Jammer, accepteer Nil!’

Gegnuif achter mijn rug. ‘Zaalvoetballer.’

Ik hoef niet om te kijken, ik heb ze allang zien staan. Ronde buiken in openhangende hemden, een stuk of vijftien pensionado’s, supporters van Heinenoord. In het strafschopgebied van Heinenoord gaat Nilton naar de grond.

‘Hé! Was er een. Was er echt een!’

‘Duikelaar.’

Ze hebben schuin achter mij postgevat, zodat ze mijn gezicht kunnen zien. Ze hebben de grootste lol om Nilton.

‘Zaalvoetballer, dat zwartje. Aan de ketting bij Tiggelen.’

Ik kan het niet laten, ik draai mijn hoofd in hun richting. ‘Tweeëntwintig.’

‘Tweeëntwintig rode kaarten?’

‘Tweeëntwintig heeft hij erin liggen vorig jaar.’ De grootste kijk ik even indringend aan, met zijn zuigend hoge stem heeft hij de lachers op de hand.

Intussen dringt Sliedrecht aan, en opnieuw vlagt de grens onze opbouw af. ‘Nee joh! Tijd dat je er wat van gaat zeggen, scheids! En nog een keer vlaggen! Welja, blijf lekker vlaggen.’ Mooie dieptepass van Desley, dit keer houdt de grensrechter de vlag omlaag – en fluit de scheidsrechter af voor buitenspel.

Eerst sist het nog zacht in me, heel ver weg. Dan golft het uit me, in het gras tussen mijn voeten, hard en giftig. ‘Née joh! Is-voor-de-grens-rech-ter-man!’ Mag ik toch wat van zeggen? Wel slaat mijn razernij altijd snel over op Nilton, daar moet ik mee oppassen. ‘Nilton! Accepteer! Maurice! Kom nou ’s sneller eruit, man! Schildpaddensoep.’ Te laat, crosspass, 2-0 voor Heinenoord.

Ik ben er stil van. Wat moet je zeggen?

De bal rolt voor mijn voeten, geen idee wie hem als laatste heeft geraakt. ‘Ja, gooien, wij!’ Dan zie ik dat de scheids zijn hoofd schudt.

Toch niet over mijn verbale aanwezigheid?

VV Sliedrecht (6)

Zeg maar wat het probleem is, boys. (Ik heb de veldbezetting op het witbord getekend, ik ijsbeer door de smalle kleedkamer.) Kijk, zo staat het. Waarom komen die crossballen, denken jullie? Ballen van dertig meter. Waarom? Wat hebben we gezegd? Zijkanten bezet houden. Er is niks lekkerder voor die jongens als wij hier de ruimtes weggeven. Zolang we hier geen druk zetten, kunnen we daar niet jagen. Nu jagen we als een kip zonder kop, komt daar de ruimte te liggen, leggen zij hem achter onze laatste linie, word je geslacht. Geslacht, boys. Dat is het probleem, dat is gewoon het probleem. Ander probleem is: de goals die we tegen krijgen. Het is zwaar onder het niveau hoor, boys, zwaar onder het niveau. Je mag wat meer van jezelf eisen. Natuurlijk zaten er ook wel een paar goeie momentjes tussen. We krijgen ruimte, ze staan een op een achterin. Zien jullie dat wel? Persoonlijk denk ik dat je in een kommetje moet spelen. Dan is er geen flikker aan de hand. Onderschep de bal, vooruitkijken, één goeie bal en je bent weg. Kom maar boys, kom maar.

VV Sliedrecht (7)

Onder aan mijn rechterarm beweegt, zo onopvallend mogelijk, mijn hand.

‘Des. Hé, kleine. Handje geven.’

In een actie om de bal nam hij zojuist prima zijn man mee, en die man kronkelt nu als een slang over de grond. Verontwaardigd gegil is opgestegen – op het veld, en onder de pensionado’s achter me. Nu staat die kleine alweer op zijn post achterin, en ik op de hoek van mijn coachvak. Hij heeft me gehoord, hij wandelt terug. De jongen op de grond

weigert de uitgestoken hand, verdacht soepel staat hij op. Ik open mijn mond wijd. ‘Zo erg is het dus! Als we allemaal zo gaan lopen gillen. Speenvarkens.’

Wat gebaart die lange van hun nou in mijn richting? Het lijkt erop dat hij zich begint te ergeren aan mijn verbale aanwezigheid. Moet ik rustig aan doen?

Ik schiet uit mijn stoel en zet een stap binnen de lijn. ‘Lantaarnpaal! Praat niet tegen mij! Jij ken nog geeneens lopen!’

Heinenoord laat de bal rondgaan achterin, vijftien, zestien, zeventien keer zonder één tussenkomst van ons, de bal gaat van back naar back, hoog over onze spitsen heen. Vernederend, maar de afspraak was: die ruimte laten we aan hun. Als wij maar goed staan, dan komt die gevaarlijke crosspass ook niet. Lantaarnpaal trapt er nog in ook. Houterig begint hij met de bal aan de voet te lopen, hij struikelt zich vast en moet zelfs een overtreding maken om een vrije doortocht van Dennis naar hun doel te voorkomen. Dat moet ik hem even inwrijven. ‘Je kunt er geen klote van, man!’

‘Jij wel dan?’

Beetje vuurtje opstoken, wat kan ik anders? De tijd gaat dringen. Nilton lijkt mijn boodschap te hebben begrepen, hij slijpt de messen. In een duel met Lantaarnpaal stort Lantaarnpaal ter aarde. ‘Ja hoor! Tuurlijk. Hé Nil, niet meer doen, hè. Pff. Laat die vier maar vrij, boys! Laat maar aan de bal, die levert-ie toch in.’ De supporters achter me sputteren verontwaardigd, zelfs van mijn bank komt nu geluid. Ik weet van de prins geen kwaad. ‘Ik moet toch wat proberen?’

Het staat al 3-0 als er gedoe is in de zestien van Heinenoord. De scheids stuurt iedereen weg, vrije trap voor Heinenoord. Dan pas ziet ik dat Nilton woedend het veld komt aflopen. Is-ie eruit gestuurd? Tussen hem en mij bevindt zich alleen nog Lantaarnpaal. Hij loopt recht op hem af, doet een uitval naar hem, lijkt hem te willen aanvliegen. Lantaarnpaal deinst achteruit. ‘Wat nou?’

‘Na de wedstrijd, flikker. Jij bent dood.’

VV Sliedrecht (8)

‘Grens, bedankt.’

‘Succes verder.’

Met mijn handen diep in mijn zakken loop ik grommend voor mijn spelers uit naar de kleedkamers. Hoor ze vrolijk babbelen, ze zijn het verlies al vergeten.

‘Voordeel van die rode kaart voor Nilton is dat de douches vrij zijn.’

‘Zijn gettoblaster zal ook wel wat zachter staan vandaag.’

Nilton heeft inderdaad al gedoucht. Gespannen als een veer staat hij te posten bij de kleedkamerdeur van Heinenoord. Arjan probeert hem onze kleedkamer in te praten, maar hij is er nog niet in, of hij wil er weer uit. Arjan probeert hem terug te duwen, maar Nilton is niet te houden. Als bij hem de stoppen zijn doorgebrand, houdt geen peloton hem tegen. ‘Ik wil eruit, jongen, laat me los! Je kunt alles tegen me zeggen, jongen. Neger, wat jij

maar wil. Maar kankerneger zeg je niet. Zeg je kankerneger, dan ben je van mij.'

'Dat snappen we, Nil, maar laten we er even rustig over praten.'

'Die flikker is voor mij.'

Lantaarnpaal moet nog ergens binnen zitten. Zoon van De Spijker, ik denk niet dat de doodsbedreigingen van Nilton veel indruk op hem zullen maken. Ik zucht onhoorbaar. Sinds het laatste fluitsignaal is er geen woord meer uit me gekomen. Ik heb besloten verder te zwijgen. Ik heb iets toornigs in mijn blik gelegd, mensen blijven dan verre van me. Met de armen over elkaar en de benen iets gespreid heb ik me strategisch opgesteld, heersend, tussen de twee kleedkamers in. In mijn ooghoek heb ik zicht op Desley. Verderop, op een bankje, wacht hij de verdere ontwikkelingen af, een beetje blozend en bedeesd. Ook hij heeft besloten zich dit keer eens niet met een opstootje te bemoeien.

Wim Jansen (4)

John: 'Weet je nog, nadat ik was gestopt met voetbal? Kwamen we elkaar tegen. Haal nou je hoofddiploma, zei je, dan ben je van dat gezeik bij de amateurs af.'

Wim: 'Ik bood aan je te helpen. Maar ik ga jou niet duwen.'

John: 'Dat zit dus nog steeds in mijn bovenkamer. Ik vind nog altijd dat ik niet de persoon ben om hoofdtrainer te worden.'

Wim: 'Waarom niet? Open vragen stellen, zeggen ze altijd.'

John: 'Dan had ik het meteen moeten oppakken. Ik ben stil blijven staan. Mijn trainingen zet ik nog ouderwets op papier uit, maar bij Sparta doen ze alles met computers. Laatst gaven ze een presentatie. Jongens. Videoanalyse, powerpoint. Dat zie ik nu voor het eerst. Daar moet ik nog helemaal induiken.'

Wim: 'Eén ding: voetballen zit niet in de computer. Dat zit in je hoofd.'

John: 'Ik kijk er zo tegen op joh, ooh.'

Wim: 'Als je tegenwoordig trainer bent, ben je geen trainer. Je begeleidt een groep. Anderen tikken alles voor je in. Maar de dingen waar het om gaat, de dingen waar jij en ik het over hebben – Happel zet mij op Rivera, en ik zet jou op Romario – die kun je niet overbrengen op een ander.'

John: 'Dat heb je of dat heb je niet.'

Wim: 'De computer heeft het in elk geval niet.'

John: 'Toch verwachten clubs het wel van je. Ik mag meelopen met Sparta, ik kijk mijn ogen uit. Ik bedoel het niet negatief, hè.'

Wim: 'Mag wel hoor tegen mij.'

John: 'Laat mij nou maar lekker met die gasten op het veld aan de slag gaan. Voor de dingen daaromheen voel ik mezelf te onzeker.'

Wim: 'Wat is de werkruimte van een voetballer?'

John: 'Het veld.'

Wim: 'Nou dan. Er zijn twee dingen, nee drie. Eén is hard werken, dat kan jij. Twee is gericht werken. Individueel, totdat de fout niet meer wordt gemaakt. Aan de verkeerde kant dekken, die dingen, die kun jij ze ook uitleggen. Maar drie is slim werken. Je kunt zeggen: je moet zo dekken en zo dekken, maar dan gaat die jongen naar huis en denkt hij: waar had die De Wolf het nou weer over? Toon je hem op de computer beelden van zichzelf, zit het in zijn hoofd vast.'

John: 'Ja, ja.'

Wim: 'Je begrijpt mijn ideeën daarover.'

John: 'Het is meer de rompslomp, Wim, de profielschetsen, de cijferanalyses. Om hun persoonlijke ontwikkeling bij te houden, moeten spelers van Sparta tekeningen maken van een rijdende trein.'

Wim: 'Werken ze bij de NS?'

John: 'Ik denk soms dat ik een uitzondering ben.'

Wim: 'Ik ben ook een uitzondering. Maar ze vergeten één ding, John. Alles is al een keer geweest. Er valt helemaal niets nieuws te bedenken. Dat willen zij wel, maar dat kan helemaal niet. Jouw prestatie is pas een topprestatie als de buitenwereld zegt dat het zo is. Onzin dus. Hun meninkje zegt niets over wat jij daarvoor al presteerde, alleen zagen zij het niet. Weet je wat de definitie van een journalist is? Een journalist is iemand die elke dag schrijft over iets waar hij geen reet verstand van heeft. Neem ook zo'n Derksen. Die weet er dus echt geen ene reet vanaf. Cruijff dit, Johan dat. Maar als-ie met hem voetbalt, loopt-ie de verkeerde kant op. Het is even hard dat ik dat zeg, maar zo is het ook gebeurd.'

Boekcontract

Geen rommel, de patat in café Loetje, nu de zaken nog. Op een steenworp van uitgeverij Nieuw Amsterdam schuift de uitgever het boekcontract over tafel. Ik heb al bedongen dat in mijn boek de uitgeverij Nieuw Rotterdam zal heten.

'Jeroen, lees jij het even voor mij. Wat zeg je nou? Komt het tweede deel van mijn voorschot pas als de tekst klaar is? Dat is nieuw voor mij.'

Als een vies vod duw ik de velletjes terug over tafel. De uitgever is perplex. Nurks hang ik achterover in mijn stoel.

'Ik moet dit met Inge overleggen. Maar ik denk niet dat dit hem gaat worden. Dit bedragje verdien ik elders in een paar dagen. Ik wil alles in één keer. Haal de directrice er anders maar bij, bij wijze van.'

Ik snap zo'n uitgeverij wel, boter bij de vis, eerst de tekst, dan het geld. Alleen was het fijn geweest als hij me dit van tevoren even had verteld. Dan kijk ik ook naar jou als schrijver. We hadden met zijn tweeën ook naar een andere uitgeverij kunnen stappen. Toch? Jij hebt vertrouwen in ze, dat snap ik. Maar zij toch ook in jou? Als ze vertrouwen hebben, betalen ze je toch dat hele bedrag ineens? Toegegeven, in de voetballerij is het

niet anders. Ik kwam ook uit een ei. Maar waarom moeten de goeie altijd onder de kwaaien lijden? Zo ziek is de wereld dus.

Uit mijn hand valt een verkreukeld briefje van vijftig op tafel. Mijn bijdrage aan de patat. Poot erin, jongen, altijd je poot stijf houden. Zit jij tussen twee vuren? Aan jezelf denken, hè. Dat heb ik ook moeten leren. Altijd dacht ik: ze komen wel over de brug. Maar ze kwamen niet, nooit. Als ik in Italië op het strand lig, en zo'n Afrikaan buigt zich over me met zijn koopwaar, dan koop ik altijd een zonnebril of een armbandje van hem. Niet omdat ik het wil hebben, maar omdat ik hem dat gun. Ik ben een pleaser. Daarom begrijp ik jou ook wel. Je bent dankbaar dat je dit boek mag maken. Maar zij moeten jou dankbaar zijn.

Ik denk dat we met zijn tweeën anderhalve ton gaan pakken. Minstens. Houd jij je nou maar bezig met het schrijven. Dat moet jouw insteek zijn, jij komt nu eenmaal van een ander speelveld gelopen dan ik. Kom op, Jeroentje, genoeg gegeten, ik neem je gauw mee terug naar de Gorzen. Mijn verhaal is nog lang niet af. Ik moet je nog wat trapveldjes laten zien, het nieuwe huis van Desley, het graf van mijn vader. Staat alles wat ik zeg wel op dat opnameapparaatje van je? Laat mij maar, ik plak hem aan je bovenarm vast met een rol schilderstape. Draag jij vandaag de aanvoerdersband.

Willem van Hanegem (11)

Moet hij nu ook al een biografie over zichzelf hebben? Wat een ijdeltuiten die gasten hè? Ik zie hem weleens bij TV Rijnmond en dan denk ik: zoek jij een baan of zo? Drie verdedigers van Feyenoord bakken er geen ene klote van en hij vond het 'wel aardig' gaan. Hij moet iets anders denken dan dat hij zegt, want anders heeft hij er geen verstand van. Zit je nou nog te hopen dat je iets mag doen bij Feyenoord? Zeg nou gewoon wat je vindt. Wees jezelf. Die spotjes van hem in het ziekenhuis zijn toch ook leuk? Tenminste, ik vind ze leuk.

Hij heeft een bepaald image. Dat zit hem dwars. Het heeft hem als speler ver gebracht, maar als trainer niet. Dan krijg je mensen die denken: hij is niet wie we dachten dat-ie was. Kan zijn, als je hem niet kent zoals-ie is. Maar in mijn ogen is hij gewoon een aardige gozerd. Hij is niet een trainer die loopt te klootzakken. Iemand tegen wie je zomaar kunt zeggen: en nou wegwezen. Hij moet alleen iets meer zichzelf zijn. Wat dat is, jezelf? Dat je je kwetsbaar durft op te stellen.

Nee, dat leer je niet in de voetballerij.

Sparta

Een partijtje vier tegen vier verloopt zo tam als wat. 'Boys, stop eens. Kennen jullie voetbalclub OLDI uit Gouda? Is een rustige club. Daar spelen de doofstommen. Elkaar coachen doen ze niet aan. Iets voor jullie?'

Meer dan veertig jaar geleden moet het geweest zijn. Veertig jaar, niet te geloven toch? Vanaf sportpark Vreelust aan de Horvathweg werp ik een blik op het gemoderniseerde Spartastadion, aan de overkant van de Spaanseweg. Het Kasteel zelf is allang de hoofdingang niet meer, het speelveld is een kwartslag gedraaid. Op mijn eerste dag hier

herkende ik het niet meer terug.

Ik beweeg me tussen de jonge Spartanen. Ik ben me nauwelijks bewust van de voorbeeldfunctie die ik voor ze vervul, en ik kijk mijn ogen uit. Bij Sparta dribbelen spelers in een pass- en trapvorm niet met hun hoofd naar beneden langs een van tevoren uitgestippelde lijn, en spelen ze de bal niet automatisch af naar links of naar rechts, nee, hier moeten ze alert reageren op spelers in divers gekleurde hesjes die hun kleur roepen en afwisselend bewegen en zich duidelijk aanbieden. Zo leren spelers óver de bal te kijken én elkaar te coachen. Elke dag hier leer ik bij. 's Ochtends doe ik ideeën op die ik nog diezelfde avond voorschotel aan de boys van Sliedrecht.

Ik hoopte vurig op dit baantje.

Nou ja baantje, het is meer een investering. Liefdewerk oud papier. Als voetbalanalist bij TV Rijnmond heb ik laatst iets gezegd over het verdedigen van Sparta. Iets opbouwends. Als speler had ik er een hekel aan als ex-spelers in de media negatief over mij deden. Ook ik kan nu elke week een bommetje onder een speler of club leggen. Dat weiger ik, ik word er niet blij van. 'Er is een keeperstrainer, een spitsentrainer en een looptrainer,' zo liet ik alleen vallen. 'Waarom is er eigenlijk geen verdedigerstrainer?' Dat heeft Sparta opgepikt, en toen ging de telefoon. 'Jij bent altijd positief over Sparta,' zei technisch directeur Wiljan Vloet. 'Dat waarderen we hier.'

Sparta (2)

Wat heeft het ook voor zin om jonge jongens af te branden? Ik geniet liever van ze. Verdedigers van Sparta geef ik graag wat handige dingetjes mee. Dingetjes die ze helpen om in het bezit van de bal te komen. Dan ga ik samen met ze terug naar een concreet moment in de wedstrijd, een moment zonder bal, en vraag ik of ze werkelijk vóelen waar ik het over heb.

Het geduldig wachten. Het kijken. Het zetten van een stap naar voren.

Tegenwoordig wordt van verdedigers veel meer gevraagd dan in mijn tijd. Wat doen we met de bal? Gaan we dribbelen of passen? Daar trek ik me niets van aan. Want wat is onze belangrijkste taak? Nou dan. Hoe staan we – zonder bal. Trek ik een pijl op het bord, herken ik in één jongen de bezetenheid die ik ook had. Intens luistert hij. Straks, op het veld, zal hij het nog uitvoeren ook.

In Nederland is verdedigen een vies woord, zeg ik tegen hem. Talenten voelen zich er te goed voor. De tijden zijn anders, dat weet ik, ik wil ook niet oudbakken klinken. Maar ik zakte door de linies, werd van een spits een middenvelder, en van een middenvelder een verdediger. Verdedigen werd mijn vak. Daarna werd het een roeping. Hoe kom ik in bezit van de bal? Goedschiks of kwaadschiks? Daar zijn bepaalde technieken voor, zo leg ik uit. Hij luistert nog altijd ademloos. 'Sommige van die handige dingetjes kun je nu helaas niet meer toepassen. Toen had je twee camera's in het stadion. Nu zijn stadions net warenhuizen.' Ik praat honderduit, en leg heel even een arm om hem heen.

Sparta (3)

Voldaan wandel ik de Spartakantine in, de plek die ooit Korrie toebehoorde, en waar ik

troost zocht, als ik het even niet meer zag zitten.

Bij het raam zie ik iemand die ik heel goed ken. Iemand die ik hier nog nooit ben tegengekomen. Hij zit met een speler van Sparta aan tafel. Er staan flesjes sportdrink tussen hen in, de leerling luistert aandachtig naar zijn meester. Zou hij spelersmakelaar zijn geworden? Ik spied om me heen, er is hier verder niemand. Ik slik even en stap dan resoluut op hem af.

‘Hé, Robbie.’

‘Hé, John.’

Hij heeft nog altijd die uitbundige jongenslach in huis. Ook voor mij. We wisselen wat uit over onze beider vakgebieden, hoe leuk het is om jonge spelers te begeleiden. Het is alsof er nooit iets is gebeurd.

‘Verder kun je niet zoveel doen,’ zegt Robbie, melancholiek. ‘Als spelersbegeleider moet je toch maar een beetje van de zijlijn toezien op hun welzijn. Ouwe-jongens-krentenbrood is er niet meer bij, John, die tijd is voorbij.’

Zijn speler heeft aandachtig geluisterd. Zijn blik trekt van Robbie naar mij, en van mij naar Robbie. Dan schraapt hij zijn keel. ‘Maar Rob, je kunt toch met de jongens meedoen? Kaartje leggen, beetje poken en zo?’

Een rilling trekt over mijn rug. ‘Dat jij dát in dit gezelschap durft te zeggen,’ brom ik. ‘Jij komt er wel.’ Dan schieten we alle drie in de lach. Jezus, wat ben ik blij. Met tranen in mijn ogen stap ik in de auto.

De dood

Vanuit Spangen volg ik de oever van de Nieuwe Maas, ik passeer zwembad Zuid, bij Begraafplaats Beukenhof draai ik mijn wagen de weg af. Er gaat de laatste tijd geen dag meer voorbij of ik wandel over deze slingerende paadjes.

Stacey, in de bank voor me, kijkt al vanaf het begin van de dienst naar me om. Deze crematie is de zoveelste, in korte tijd. Vandaag is het de beurt aan de oom van Ingrid. Altijd kwam hij naar mijn voetbal kijken, een moordgozer was het. Op een dag kreeg hij een waas voor ogen. Hij kreeg hij het beeld niet meer scherp. Creutzfeldt-Jakob.

Komt niet meer voor in Nederland, hij kreeg het.

Het gaat zo snel allemaal. Al die mensen om wie ik geef, een voor een gaan ze. Ieders dood heeft raakvlakken met mij. Als zij gaan, ga ik een beetje. Ook mijn maatje Rien ging, die ouwe reus. Op de tennisbaan tikte en lulde ik de goedzak gek – als we speelden, deed hij altijd een koptelefoon op. En ineens was hij er niet meer. Nu staat zijn eerste letter van zijn naam op mijn rechterenkel.

Waar ik ga, de dood reist met me mee. Ik zit met mijn armen zwaar over elkaar. Naast me zit Rodney, met het gezicht van mijn vader. Ze draaien een nummer van Gordon. ‘Kon ik maar even bij je zijn.’ Jongen, mijn hart scheurt open als ik dat soort zinnen hoor. Ik kan mijn ogen maar niet van Rodney afhouden, pa zit daar. Hij huilt. Als ik weer voor me kijk,

voel ik dat hij mijn hand vastpakt.

Rodney, Desley en Stacey (3)

Rodney: 'Whatsappie van pa. Woensdag broodje.'

Desley: 'Waar?'

Stacey: 'Meer informatie volgt.'

Rodney: 'Elke dag een appie van pa.'

Desley: 'Fijne dag, welterusten. En een duimpje erachteraan.'

Stacey: 'Hij doet er alles aan ons elke week te zien.'

Desley: 'Vroeger kartten we elke woensdag. In de Spaanse polder.'

Rodney: 'Dat gaat nu niet meer.'

Stacey: 'Die uitjes mist hij.'

Desley: 'Laatst deden we het weer eens. Bij Bleekemolen langs de A4.'

Stacey: 'Rijden kan hij goed. Ook als-ie appt, of als hij een Cornetto zit te liken, of Ben & Jerry's zit te volgen. Weet je nog, van de zomer?'

Desley: 'Waren we op weg naar onze camping in Italië. Pa, je gaat een beetje scheef. Lagen we bijna achter de vangrails. Ik zie het wel, bromde hij, ik zie het wel.'

Rodney: 'Ooit kon hij goed karten. De laatste keer werd-ie vet laatste.'

Desley: 'Dan doet hij net alsof hij het niet erg vindt.'

Rodney: 'Maar als we in Italië tafeltennis spelen, ruikt-ie zijn kansen weer. Het gezuig begint al uren van tevoren. Hij zal je nooit laten winnen.'

Desley: 'In Spanje speelden we beachtennis. Hij bleef maar praten, en ik werd gek. Weet je wat, Des, als-ie op de lijn is, is-ie voor jou. Denk je dat je dan wel kunt winnen, Des? Op een gegeven moment ontplofte ik, en smeed ik mijn batje weg. Die scheerde over het zand en landde op de enkel van een vrouw. Ik zag het meteen: zo'n jaap. Zegt haar man, een Duitser was het, ja dat moet je afspoelen in de zee. Liep ze met die jaap zo dat zoute water in.'

Rodney: 'Jammer, zegt-ie nog de hele avond. Onder het eten, bij de afwas. Jammer voor je. Hoeveel was het ook alweer geworden?'

Stacey: 'Een app van pa. Woensdag in winkelcentrum Spaarland.'

Rodney: 'Bij de visboer of in de Délifrance. Om twee uur.'

Stacey: 'En niet te laat komen, hè.'

Desley: 'Dat heb ik één keer gedaan. Dat nooit weer.'

Rodney: 'Maar te laat ben je toch.'

Desley: 'Want hij is er al om kwart voor twee.'

Stacey: 'Zitten we met een broodje, stelt hij de vragen.'

Rodney: 'Over zichzelf vertelt hij minder.'

Stacey: 'En als hij iets vertelt, dan alleen de leuke dingen.'

Desley: 'Liever wil hij weten hoe het met ons gaat.'

Rodney: 'En of hij nog dingen voor je moet regelen.'

Stacey: 'Alles regelt hij voor je.'

Rodney: 'Zit je zonder werk? Wacht maar effe. Gaat-ie zitten appen.'

Desley: 'De volgende dag heeft-ie wat voor je.'

Rodney: 'Alle deuren trapt-ie open.'

Desley: 'Wil ik nog lekker een paar weekies uitslapen, maar nee.'

Rodney: 'Achter de balie bij Sportcity, iets in de beveiliging, een organisatie in paaltjesvoetbal. Op mijn zeventiende moest ik voor een baantje elke dag om zes uur in Vlaardingen zijn. Hoe moet ik dat doen dan? zei ik. Ik had er ook eigenlijk geen zin in. Elke ochtend, een jaar lang, bracht hij me, en haalde me ook weer op.'

Stacey: 'We hebben moeten werken voor ons geld. Op een dag zei ik: pa, ik wil geen baantje meer. Ik krijg toch zakgeld van jou? Zakgeld is een aanvulling op, zei hij. Hij vond dat we moesten leren omgaan met geld. Al was het maar met een zaterdagje bij de V&D.'

Desley: 'Soms denk ik: laat me met rust. Maar je kunt er geen nee tegen zeggen.'

Stacey: 'Dan zou je hem heel erg pijn doen.'

Desley: 'Maar ja. Vroeger kartten we elke woensdag. Dat mist hij zo.'

Rodney: 'En nu hij ons alle drie aan het werk heeft, gaat dat niet meer.'

Desley: 'Zelfs dat broodje op woensdag gaat eigenlijk niet meer.'

Stacey: 'Daar wordt hij dus alleen maar nog zorgzamer van.'

Rodney: 'Omdat hij bang is.'

Desley: 'Bang voor het einde.'

Stacey: 'Stees, als ik er straks niet meer ben. Zo begint-ie soms.'

Rodney: 'Hij is bang. Bang om ons.'

Desley: 'Bang om ons achter te laten.'

Rodney: 'Daarom wil hij alleen nog de leuke dingen met ons delen.'

Stacey: 'Ik ben nog niet weg, of ik krijg er een appie achteraan.'

Rodney: 'Vier smileys.'

Desley: 'En één spierballetje. Samen sterk.'

Italië

Op een terras in Lazise, een zonovergoten havendorpje bij het Gardameer, schuif ik zonder overleg met de eigenaar van het restaurant drie tafels aan elkaar. Van mij mag de ober komen en de bestelling opnemen. Ik wil een zoete, licht mousserende Moscato d'Asti, en verder wil ik scampi. *Per favore*. Ik weet niet hoe, maar ik heb het voor elkaar gekregen. Inge, Rodney, Desley, Stacey, Nina, Dante, Arjan, en nog zo wat aanhang en vrienden – voor het eerst deze zomer heb ik ze allemaal aan één tafel. Zes weken lang. Thuis in Nederland was Ingrid zo goed om op Joy te passen.

In de ochtend geef ik gedurende twee uurtjes een voetbalclinic aan Nederlandse kinderen op de camping, de rest van de dag lig ik met Inge aan het strand aan het meer – stil te genieten. Van Dante, die Desley en Rodney als zijn grote broers ziet, en mee mag op hun ruige boottochtjes over het meer. En van Stacey, die het goed met Nina kan vinden. Als dan de avond valt, en terug bij ons huisje mijn maag begint te rammelen, zeg ik dat vast niemand zin heeft om te koken. Toch? Op mijn voorstel stappen we in de auto's, en dan rijden we achter elkaar door de bergen naar een mooi dorpje. Bardolino, of weer eens een keer Sirmione. Aan tafel luister ik naar de gesprekken. Zelf ben ik niet aan het woord. Als na afloop de oudere kinderen naar de disco gaan, reken ik af voor iedereen. Ik stop ze nog wat toe om de avond door te komen. Om elf uur lig ik op mijn bed, enigszins gerustgesteld.

De Gorzen

Zeg nou zelf. Is toch een ideaal woninkje voor zo'n ventje? Twee deuren verderop woont zijn tante en zijn oom, om de hoek woont oma. Overal kan hij zijn natje en zijn droogje halen. Een blok verderop gaat Stacey wonen. Die is een stuk jonger, van hieruit kan Desley haar mooi in de gaten houden. En Rod, die woont nog lekker bij zijn moedertje. We kruipen dicht bij elkaar. Maar als zij gaan stappen, lig ik op drie kwartier rijden in Leiden op mijn bed. Dat is ver. Van te voren seinen ze me in, en ook elkaar. Gebeurt er dan wat met één, is er altijd een ander in de buurt. Kijk nou, woonkamer, slaapkamer, nog een kamer extra. Ik heb al het behang er al af gekrabd, maar schilderen staan ze me niet toe. 'Dat gaat hem niet worden, John', zei Marcel. Op de vloer doen we laminaat, met de badkamer beginnen ze zaterdag. Marcel doet veel hier. Gouwe klauwen heeft-ie.

Dus ik zeg: Mars, jij doet al zoveel. Dat dakterras staat vol met troep. Tapijt, ondervloeren, behang. Dat is nou 's mijn pakkie-an. En kijk, dan moet-ie niet gaan lopen drammen dat hij dat ook nog wel even doet, want dan heeft-ie een probleem met mij. Dat snapt hij wel. Dat dakterras, dat ga ik nou 's helemaal in mijn eentje leeghalen. Ook al ben ik dat werk niet gewend. Als ik me eraan zet, kijkt hij het nog even aan, biedt aan wat vuil voor me in zakken te doen, ziet dan mijn gezicht – en laat me verder begaan.

Het huis telt drie steile trappen. Op en neer ga ik, over smalle treden. Afzien is het allermooiste wat er is. Afzien doe je in je eentje, en zonder drinkpauzes. Het hele huis trek ik leeg. Mijn mooie loopbaan, mijn gestage ontwikkeling als voetballer – het lijkt zo ver weg. Ik bouw niet meer, ik voer alleen nog troep af. Rollen tapijt schuiven over de trap naar beneden, het zweet loopt mijn bilnaad in. Drie keer rijd ik heen en weer naar de dump.

Ik had eerder aan kinderen moeten beginnen, denk ik weleens. Dan had ik een vriend van

ze kunnen zijn. Niet altijd die bezorgde man op de achtergrond die bijna smeekt of hij nog wat voor ze kan betekenen. Ook was ik dan vroeger opa geweest. Ben je nog gekker met je kleinkinderen? Ik zou het mijn vader willen vragen.

Ik werp een blik in Des' koelkast. Ik had er net al wat stoommaaltijdjes in gezet. Nu zet ik er nog wat flessen Exota bij. Exota, weet je nog van vroeger? Gele, rooie, en je hebt ook bruine flessen. Het is een paleisje hier. En ik heb er de sleutel van. Al zou ik nooit naar binnen gaan, als Des er niet van weet. Weet je, ik ben een geveer. Mijn vader was ook een geveer. Groningen, Engeland, altijd nam hij dingetjes voor ons mee. Geven is leuk. Een paar van die stoomhappies voor dat ventje neerzetten geeft mij een fijn gevoel. Het zijn ook geen grote bedragen. Maar als hij dat zelf moet kopen, kost het wel geld. Snap je dat verschil? Hij is er nog blij mee. En het wordt geen gewoonte, hè?

De Gorzen (2)

Ze zuchten weleens. 'Pa, pff.'

Ik wil ze het mes niet op de keel zetten. Je hoopt alleen dat ze geen bokkesprongetjes maken. Want tja, er zijn weleens dingetjes gebeurd. Maar als dat het ergste was, mag ik niet klagen. En dan zal ik nog niet alles weten. Ik weet precies op welke avonden die apen stappen. Waar ze heen gaan, met wie en waarom. Een ding weet ik niet. Nooit weet ik wanneer ze weer thuis zijn. Toch is het hun leven. En ik heb vertrouwen, honderd procent. Je kunt zeggen: maak je niet zo druk. Dan zeg ik: lees de kranten maar. Als zij stappen, lig ik wakker. Tot vijf uur als het nodig is, totdat mijn telefoontje op mijn nachtkast trilt.

'Zijn veilig thuis pa.'

Ik ben niet bezig met het einde. Helemaal niet, geen dag nog. Ja, vroeger. De waterwegen in Schiedam, al die slotjes waar ze kunnen verdrinken, je eigen angsten. Dat was niet altijd reëel. Scootertjes, die zijn reëel. Stees, op haar scooter door Schiedam. Er schoot een auto uit een zijstraatje – die had ze even niet gezien. Ze rolde zo van de motorkap af. Tandem eruit, zware kaakoperaties, pas na twee jaar stonden die witte blinkers van haar weer goed.

Onlangs gaf Rodney toe dat hij zijn scooter destijds had opgevoerd tot vijftientig kilometer per uur. Had-ie helemaal zelf gedaan. Dus terwijl ik ergens lekker rondootjes aan het doen was, scheurde hij hier als een debiel door de straten. Had ik dat geweten, was ik uit mijn plaat gegaan. Ik had dat ding onderdeel voor onderdeel uit elkaar geschroefd en aan het plafond gehangen.

Dit soort dingetjes hoort bij de jeugd van die gasten, dat snap ik, en het is maar goed dat je niet alles weet. Het is zo al erg genoeg. Vorig jaar stond ik bij Rod langs de lijn. Hij ging een kopduel aan. Nog zie ik het voor me.

In de lucht kruiste een medespeler zijn pad. Die sloeg zijn voorhoofd vol in Rodney's gezicht. Toen ik me over hem boog, herkende ik hem niet meer. Hij leek de Elephant Man wel, zijn gezicht was tot moes geslagen. Eén oog hing naast zijn mond. Op weg naar het ziekenhuis spuugde hij bloed, ik drukte het gas nog dieper in, ik weet niet hoeveel bonnen voor het negeren van rood licht ik die dag heb gepakt.

‘Jukbeen en oogkas zijn verbrijzeld,’ zei de arts neutraal. Met een haak klikte hij het bot weer vast.

De Gorzen (3)

Afgemat loop ik het flatje van mijn moeder binnen, ze zal wel naar de bingo zijn. Even lekker douchen, het kan allemaal hier. Ze is heel makkelijk daarin. Het voorbeeld voor mij, zo probeer ik ook naar mijn eigen kinderen te zijn. Je hoort weleens van moeders: je móét. Maar juist als het mag, dan kom je. Snap je dat verschil?

Met alleen een handdoekje om trippel ik door het huis. In het gangetje, voor de spiegel, draai ik mezelf in een dwarslaesie om de laatste aanwinst op mijn rug te inspecteren, dan wip ik een smal tussenkamertje binnen dat zij de serre noemt. Ik schuif de vitrinekast open, paarse plastic tasje van Miss Etam met vergeelde knipsels erin vallen naar buiten. Daarachter staan big shoppers van C1000 met vhs-banden, driehonderd stuks in totaal moeten het zijn. Ze bevatten zondagse samenvattingen, volledige wedstrijden, optredens in tv-programma’s. Alles legde hij vast. Op het plankje erboven staan mapjes met foto’s van zijn kleinkinderen, rijen dik. Heb je hem weer, zo heb ik weleens gedacht, als hij bij ons voor de deur stond.

Met zijn fototoestelletje.

Ik pak een stoel, adem diep in, trek wat knipsels uit een tasje. Hij kocht elke editie waar iets in kon staan, elk berichtje van niks knipte hij netjes uit. Neem even dit vierkantje met alleen het wedstrijdprogramma. 16 oktober 1988, FC Groningen-SC Veendam staat voor de deur. Waar ligt de schaar, Mar? Zo hevig keek hij dus vooruit naar de eerstvolgende wedstrijd. Kijk, in dit stukje onderstreept hij steeds mijn naam. Of neem deze zelfgenomen foto’s van zijn televisiescherm – de wedstrijduitslagen op Teletekst.

Alles moest en zou worden vastgelegd.

In een foto bij een groter knipsel schiet Romario een vrije trap huizenhoog over. Om het hem in te smeren maak ik grijnzend het pistolengebaar van de rugbyscheidsrechter. Tussen de palen, drie punten! Hij werpt zijn blik ten hemel. Mooi, mooi. Hier een fotootje van Petra en Ingrid, het waren ook net de Dolly Dots. Dan een foto van pa als soldaat, op zijn buik op de hei, achttienhalf jaar jong. Dat koppie, toch net Rodney? Ik krijg hier pijn van in mijn buik. Een hele serie afdrukken van de kerstbrunch bij Van der Valk, de vijftigste verjaardag van pa in De Gouden Leeuw, met hem in het midden. Konden we nog maar effe, hè? Zie je hoe sterk hij afviel tijdens zijn ziekte? Als hij weer eens doordraaide, veranderde zijn gezicht. Ik herkende hem dan nauwelijks nog. Die waanzinnige blik.

Werd-ie weer afgevoerd, zat mijn moeder alleen thuis, met twee kleine kindjes. Ze had kunnen denken: wat moet ik nog met die man? Nooit is ze over andere kerels begonnen. Hondstrouw is ze. Hondstrouw ben ik bepaald niet geweest. Ik heb deze traditie verbroken, en dat spijt me.

Hij was haar eerste vriendje, al op hun vijftiende hadden ze vaste verkering. Kijk maar, op elke foto van hem staat zij ook. Een kop kleiner, pal naast hem. Veertig jaar lang is ze bokkie blijven staan. Ik ben blij dat ze geen andere man is tegengekomen – ik moet er toch

niet aan denken. Een vreemde man, die met zijn klauwen zomaar aan haar mag zitten. Maar als dat is wat ze had gewild, dan had ze dat met ons kunnen bespreken. Weet je? Eerlijk gezegd had ik niet verwacht dat ze zonder hem nog verder zou willen gaan. Maar na zijn dood is ze alleen maar sterker geworden. Ze vond haar plekje hier. Ze heeft vriendinnen, ze doet vrijwilligerswerk. En toch denk ik: ja ma. Als je straks thuiskomt van de bingo, is dit huis donker.

De Gorzen (4)

Ik hoor de sleutel in het slot draaien. Daar zul je haar hebben. Vanuit de serre roep ik maar meteen dat ik hier in mijn handdoekje zit, anders blijft ze er nog in. Ma is zo preuts, nooit stonden we samen onder de douche. Om haar tegemoet te komen, en de boodschappen van haar over te nemen, loop ik alvast het gangetje in, maar zij is al doorgelopen naar het open keukentje. In mijn blote bast kom ik haar achterna. Midden in de woonkamer blijf ik staan. Ik heb mijn moeder zelfs nog nooit bloot gezien, besef ik ineens. Zij mij wel? Ze slaat geen acht op me, ze pakt de boodschappen uit. Ik draai mijn rug naar haar toe, wacht met kloppend hart op haar reactie.

Het is weer alsof ik een sinterklaassurprise voor haar heb gemaakt, en met grote ogen en geknepen vuistjes mezelf verraad als de maker ervan. Wat zou ze ervan vinden? Ze is koffie aan het zetten. Heeft ze wel door dat ik hier sta?

Mijn ogen zakken omlaag, gaan langs mijn armen, trekken langs de pijn in mijn leven. Al bijna twintig jaar staan op mijn rechteronderarm de letters 'RDS'. Algauw kwam daar 'IRDS' bij, op mijn rechterschouder, in dezelfde, kalligrafische stijl. Er volgde zelfs nog een derde getuigenis van mijn weerloosheid, in de vorm van 'Rodney Desley Stacey', dit keer volledig uitgeschreven op mijn onderrug. Op mijn rechterenkel, op gepaste afstand van mijn kinderen, staat de 'R' van Rien. De sterfdatum van Korrie, 'VI VII MMVI', prijkt voor iedereen zichtbaar op mijn linkeronderarm, net als de datum van mijn eerste ontmoeting met Inge, 'XII X MMVI', op mijn rechteronderarm. Het Chinese teken van de wolf, vervolgens, is ook terug te vinden op het lijf van Rodney en Desley. 'Papa' prijkt in het Chinees op mijn linkerschouder, maar dat vond ik al snel niet genoeg. Daar kwam nog de 'H' van Hans bij, inclusief de vermelding van de dag waarop hij de deur dichttrok en vertrok: '01-08-99'. Negen eerbetonen legde ik vast, meestal zonder overleg met betrokkenen. Het tiende, een zware kolom van Chinese tekens over mijn rugwervel, tintelt nog in mijn vel, de huid eromheen trekt. 'Ma, wat vind je?'

'Wat heb je nou weer gedaan?'

'Ik heb een nieuwe tatoeage gezet.'

'O.'

'Zie je hem? Het is die in het midden.'

'Ja jongen.'

'Wil je niet weten wat er staat?'

'Nou?'

‘Ik hou van je, ma.’

‘Doe normaal joh.’

‘Nee, dat is wat er staat.’

‘Ja, ja. Moet je nog koffie?’

Mar en Petra (11)

Mar: ‘Hij zit hier vaak. Voor mij hoeft dat niet. Hij moet dat van zichzelf. Nee, dat zeg ik niet tegen hem, ben je mal? Hij is gauw kwaad hoor. Maar zover komt het niet. Ma, zei hij laatst, we hebben nooit ruzie. Maar ik bemoei me eigen niet met andermans zaken. Ik vind wel dat-ie zijn kinderen meer met rust moet laten. Dat heeft-ie van zijn vader. Verder laat ik hem begaan. Dat gaat lang goed, totdat je over mijn grens gaat. Dan komt het Duitse bloed in mij naar boven.’

Hier in de flat zijn mensen die ik niet meer groet. Dat zijn van die darmen, ik loop ze gewoon voorbij. Laatst ging er een tekeer tegen een kind. Een Turks jongetje was het, zijn bal lag op haar dak. Was-ie erop geklommen om hem te pakken, begon ze hem uit te schelden. Ze hebben het niet zo op buitenlanders hier. Ik zei: en nu je muil houden.

Er zijn dingen die John en ik niet bespreken. De dood is er zo een. Als ik verzucht dat de week weer snel voorbij is gegaan, zegt-ie: ma, alsjeblieft hou op. Dan zeg ik dat mijn tijd komt, en zegt hij: nog één woord en ik ben weg.

Dan houd ik mijn mond maar weer.

Eigenlijk wil ik het met hem over die urn hebben. Die staat alweer bijna vijftien jaar in dat tuintje op Beukenhof, we betalen een hoop geld voor die plek. Ik wil hem liever thuis hebben. Ik heb er al een goed plekje voor gevonden, in de serre, boven op de vitrinekast met al die tassen van Hans. Daar kan John bij hem zijn, zo vaak als hij wil. Hij heeft de sleutel, hij kan er altijd in.’

Petra: ‘Hij wil niet huilen, niet in jouw bijzijn.’

Mar: ‘Dat is het.’

Petra: ‘Hij praat tegen de urn. Dat hoeft mijn moeder ook weer niet te horen.’

Mar: ‘Vreselijk.’

Petra: ‘Zeg, je vriendin hierboven heeft haar man toch ook thuis staan?’

Mar: ‘In de huiskamer, op een hart. Maar dat wil ik niet hoor, niet iedereen hoeft te zien dat hij daar staat. En ik hoef er ook niet constant tegenaan te kijken.’

Petra: ‘De urn die nu in het tuintje staat, is ook veels te groot. Er zijn hele mooie, glazen vazen, daar kan de as ook in. Tegen die tijd hebben we het er wel ’s over.’

Mar: ‘Hier in de vensterbank staat al een kleine urn. Daarin zit ook as van mijn man. Hoeveel as moet een mens in zijn huis hebben?’

Petra: ‘Nou, het liefst had ik die hele pot voor mezelf gehad. En ik denk dat dat ook voor

John geldt. Maar dat ging niet, we zijn met zijn drieën. Allemaal hebben we nu een beetje. Mijn as zit in een stolp, John heeft voor een hangertje gekozen. Ik ben klaar met Beukenhof, mam. Papa staat in de kou, hij moet worden binnengehaald. Weet je wat hij ooit een keer tegen mij zei? De schoonmoeder van mijn vriendin was overleden, ze was verdrietig en liep van me weg. Ik begreep er helemaal niets van. Pa zei: dat begrijp ik wel. Er gaat geen dag voorbij dat ik niet aan mijn vader denk. Ik schrok. Had pa verdriet? Elke dag?’

Mar: ‘En hij had geen graf om heen te gaan. Daar waren geen centjes voor. Up werd begraven en klaar.’

Petra: ‘En weer opgegraven dus.’

Mar: ‘Als jij het per se wilt, ma, zegt John, dan doen we het.’

Petra: ‘Maar jij wilt het niet per se, want jij houdt rekening met andermans gevoelens. Weet je wat het is? We willen dat pa er netjes bij staat. We gaan er vaak langs. Maar hier kunnen we er toch ook een plantje bij zetten?’

Mar: ‘John wil kunnen gaan wanneer hij wil.’

Petra: ‘Om te praten.’

Mar: ‘Waarover, dat weten we niet precies.’

Petra: ‘Hij legt brieven en kaarten tussen de bloemen.’

Mar: ‘Als ze zijn verregend, gooien wij ze weg.’

De Gorzen (5)

Op de bank tegenover me kijkt ze richting de klok. Thea komt zo. Ik vouw mijn krantje dicht, ik moet echt weg. Het liefst zou ik nog effe blijven, maar dat gaat niet. Ik moet mijn moedertje mijn moedertje laten.

‘Ma. Hij was misschien niet altijd de makkelijkste...’

Ze staat op en loopt de kamer uit. Ik roep haar na.

‘Maar vind je het dan geen leegte zo, in ons gezin?’

Ik schiet alweer vol, en dat mag ook. Laat je verdriet maar zien aan elkaar. Dat is goed. Ik probeer het altijd zo veel mogelijk terug te stoppen, maar als het dan toch gebeurt, wat is dan vertrouwdere dan bij je moeder?

Als ze langs me heen het keukentje in schiet, denk ik bij haar ook een traan te zien. Het is geen traan om hem, dat weet ik. Het is een traan omdat ze mij ziet huilen.

Als ik me tot slot over haar heen buig voor een afscheidsoen, zie ik dat de lijnen in haar gezicht zich hebben verdiept. Ook gaat het niet goed met haar oog. Er zijn dagen waarop ze nergens zin in heeft en liever in bed blijft liggen, zo gaf ze laatst toe. Ze begint op oma te lijken, besef ik, als ik de voordeur zachtjes dichttrek.

De Gorzen (6)

Ma zei altijd: ik ga even een broodje halen. Zei pa: tot vanavond! Want dan kwam ze die tegen, en dan weer die. Dat kennen we toch niet meer? Rustig de tijd nemen voor dingen. Ik merk het zelf ook. Als ik in Leiden mijn auto even op een plek op straat zet waar dat niet mag, hangen er als ik terugkom vier klaagpapiertjes en een bekeuring aan mijn voorruit. Kijk, als ik hem nou de hele dag daar laat staan. Maar nee, niet even meedenken, meteen de politie bellen.

Dat achterbakse. Zeg het nou in mijn gezicht.

Je merkt het hè, alles hier is op loopafstand. De drogisterij op de hoek, de groentezaak, het was een heel leuk buurtje hoor. Zo komen we vanzelf aan het einde van de Nieuwe Maasstraat. Dit is de Heilig-Hartkerk. Pastoor Donkers hakte er de kerkbanken in mootjes en maakte er een buurthuis van voor straatschoffies. We konden er biljarten, en pingpongen. Dat zouden ze weer moeten doen toch? Want zo gaat het niet langer. Back to basics, met zijn allen.

Hier is de Poepsteeg, het pleintje waar ik met neef Cor... ‘Hallo!’ Een man komt enthousiast op me afgestapt. Voor fans maak ik altijd tijd, ik zoek alvast naar een pen. ‘John de Mol? Ik zag je staan en dacht: die komt me bekend voor. Vind je het goed als ik een foto maak?’

Dit is mijn oude school, een paradijs was het. Dat klinkt oudbakken, maar je kreeg er nog een echt pakje melk, want melk is goed voor elk. Blauwe pakkies waren het. Nu drinkt geen kind meer melk, ze gaan weer acties doen, om het gebruik wat omhoog te dauwen. Tussen de middag ging je naar huis, nam je een vriendje mee, lekker boterhammen dopen in je thee. En dan zijn we alweer terug op de Groenelaan. Zo klein is het hier. Deze snackbar zit er ook al heel lang. Nu zijn een Aziatisch echtpaar de eigenaren. Hans en Grietje heten ze. Hoe komen ze erop, hè? Hoe komen ze eraf! Broodje eten? Moet je hebben Jeroentje? Voor mij in elk geval een broodje kroket, een broodje groffe frikandel met mayonaise en... Volgende week ga ik weer lijnen. Twee weken voor de zomer ga ik altijd aan de lijn. Eet ik alleen nog speciale repen van Albert Heijn. Ook gooi ik van die poederzakjes door mijn omelet.

‘De kip kerrie is net vers gemaakt.’

‘Dat wil ik er ook bij. Op een zacht broodje. En een colaatje light.’

Bij ma lustte ik graag mijn prakkie. Nu ben ik niet zo’n aardappeleter meer. Geef mij maar rijst, ik ben gek van Indisch. Patatjes, dat was ooit iets bijzonders. Nu eten kinderen het elke dag. Heerlijk toch om hier weer eens rond te lopen. Daar aan de overkant is mijn oude kapper. Het is zo’n kapper van voor de oorlog. Kreeg je zo’n papieren kraag in je nek, verschrikkelijk, hoe dat jeukte. Laatst was de kapper van Arjan op vakantie. Ik reed hem hierheen en zei: naar binnen. Hij keek me aan alsof ik gek was. Serieus? Ja hoor, zei ik, ga nou maar. Op de hoek ben ik staan kijken. Hij twijfelde nog, maar uiteindelijk duwde hij de deur open. Toen ik hem weer oppikte, was-ie nog tevreden ook. ‘En het kostte maar zestien euro!’

Dat zou ik nou nooit hebben gedaan. Zo, die kip kerrie. Geen rommel.

‘Smaakt het meneel?’

‘Ja hoor prima. Mag ik op allebei nog wat mayonaise alsjeblijft?’

Wit buurtje dit. Het is aan de racistische kant hier, op buitenlanders hebben ze het niet zo. Daarvan gaat het in plaats van vooruit achteruit, vinden ze. Destijds kwam het niet in je op om iemand zomaar een klap te geven. Tegenwoordig hoef je maar te kijken. Er waren wel snotneuzen, maar die ontspoorde niet. Er werd tegenin gegaan. Nu is mijn advies: luchtig houden. Je kunt tegenwoordig maar beter het lulletje zijn, en weglopen. Maar ja, ik loop ook niet weg als ik iets zie gebeuren. Als we het allemaal maar gaan tolereren. Toch?

Zie je het voor je? Sinterklaas, hoog op zijn paard? Hier op de Groenelaan, hij stak hoog boven de huisjes uit. Om de hoek was nog een pleintje, het Rozenburgerplein. Er stonden rekken waar meisjes koppeltjeduikelden, en wij speelden er tennisvoetbal. Maar aan meisjesspelletjes deed ik ook graag mee. Tellen en kijken, An-na Ma-ri-a Koe-koek! Stond je niet stil, moest je terug. Hele discussies kreeg je dan. Aan hinkelen deed ik ook mee. Het vakje waar een steentje lag, moest je oppakken en overslaan. Goed voor mijn looptechniek? Het zal wel, jongen, het zal wel. We kwamen hier vooral vanwege Patatbar Theo. Hij was een van de eerste die raspatat verkocht. Dat was je van het.

Kijk, aan het eind van deze straat zie je alweer de Heilig-Hartkerk. En dat bruine gebouw daar, dat is de flat van mijn moeder. Meer heb je hier niet. Dit is de Gorzen. Het was toen zó groot. Nu denk ik pff. En kijk, we zijn weer terug in mijn eigen straatje. Dit is thuis komen, de Gorzen in een notendop. Even de meter afzetten. Ping!

De Gorzen (7)

‘Mevrouw, wonen op nummer 4 nou nog mensen?’

‘Chris, het ouwe huis van De Wolf. Wonen daar mensen?’

‘Een alleenstaande meid. Maar die is weer terug naar Brabant. Ze vond de Gorzen niet gezellig. Ze heeft het onderverhuurd.’

‘Het is wel een beetje achteruitgegaan zeg.’

‘Je moet even bij 14 aanbellen. Zij hebben toen het plaatsje leeggehaald. Het vuil stond tot boven de schutting. Er kwam ongedierte op af.’

‘Ik schrik wel.’

‘Meneer, u wilt hier niet dood worden gevonden.’

Pa en ma zouden dit nooit hebben toegestaan. Hun eerste en enige koophuisje. Als hij dit ziet, schrikt-ie zijn eigen dood – maar mij geeft het rust. Raar, maar waar. Want ik ben toch thuis. Zal ik even aanbellen? Ik trek mijn vinger terug, mijn neusvleugels bewegen. Onder de scherpe reuk van citronella, vaak gebruikt om insecten en ander ongedierte op afstand te houden, ruik ik onmiskenbaar de zoete geur van wiet. Er zit een plantage in mijn huis.

As (2)

Ik wil je nog één ding laten zien. Dan ben je echt van me af. Hier gaan we links, daar gaan we rechts. De Maasboulevard op, zwembad Zuid rijden we voorbij, bij Beukenhof minder ik vaart. Kronkelpaadjes leiden naar de Urnentuin. Buiten mijn familie neem ik hier niemand mee naartoe. Nobody, ben je gek? Het is geen bezichtiging.

Je ziet wel hoe het erbij staat, hè. Twee blozende tuinkabouters koekeloeren om een buxusboompje heen. Vooraan in het tuintje twee zangvogeltjes op een stok – gorzen, dat kan geen toeval zijn. Heeft mijn moedertje allemaal zelf bedacht. De grote, blauwe urn staat te midden van alle snuisterijen, een hekje bakent de plek af. Achterin is wat tuingereedschap weggestopt.

Hier kom ik graag. Soms met Inge, meestal alleen. Mijn moeder wil niet met me mee. Ik praat tegen hem. Hardop. Maar ja, wat zegt dat? Ik praat ook tegen mijn hond.

Die vaas terzijde, met het enorme boeket bloemen, die bracht ik van de week nog voor pa mee. Hij hield veel van kleur. Het briefje dat ik erin stak, is alweer weg.

As (3)

Als ik met iets worstel, leg ik het hem voor. Dagdromend en zachtjes mompelend, of op papier. Ik wil hier niet met mijn gevoelens te koop lopen, ik wil mijn gemis al helemaal niet dramatiseren. Maar na veertien jaar is het rouwen nog maar net begonnen, zo denk ik soms. Er is geen dag dat ik niet aan hem denk. Elke dag zou ik hem wel dingetjes willen vragen. Antwoorden op die vragen verwacht ik niet.

Wat ik wel nog altijd verwacht, is zijn verpletterende alomane aanwezigheid. Alleen al de herinnering aan hoe lief en sterk hij was, maakt nog steeds zo'n indruk om me, als ik mijn ogen sluit is hij zo tastbaar lief, zo tastbaar sterk, dat als ik uit mijn dagdroom ontwaak domweg niet kan geloven dat hij er niet meer is. Dat wakker worden is het ergste wat er is. Ik probeer terug die droom in te kruipen, de herinnering aan hem alleen is niet genoeg, niet voor mij, altijd blijf ik achter met lege handen – en het akelige gevoel van nooit meer. Nooit meer pa.

Mensen zeggen: zeg nooit nooit. Maar dat gaat hier niet op. Mijn voetbalschoenen gingen met hem mee de oven in. Veertien jaar geleden alweer, het is als de dag van gisteren. Het waren de schoenen van de laatste wedstrijd die hij van mij zag. Sparta thuis tegen Helmond Sport op Het Kasteel, een wedstrijd voor de nacompetitie. Ook die dag was hij bezig met mij. Ik niet met hem. Hij moet zich nog één keer hebben weten op te richten van zijn bed.

Op de tribune moet hij stijf van angst hebben gezeten, zonder dat ik daar iets van wist. Angst voor mij, en angst voor Petra. Angst voor ons aanstaande verdriet om zijn afwezigheid – en op 1 augustus was hij er ook inderdaad niet meer. Nog eens vier dagen later was zelfs dat machtige lichaam van hem foetsie. Als ik die gedachte diep tot me door laat dringen, en dat is wat ik al jaren doe, terwijl de pijn ervan niet minder wordt, het wordt alleen maar erger, niet alleen op 1 augustus maar elke dag... dan is daar toch eigenlijk niet mee te leven?

As (4)

Zal ik jou eens wat zeggen? Zij was zevenenvijftig toen hij overleed. Hij werd achtenvijftig. Opa Up werd negenenvijftig. Geen man in mijn familie werd ouder dan zestig. Ook voor mij is het dus aftellen geblazen.

Heb ik betere voeding gehad dan die oorlogskinderen? Heb ik gezonder geleefd dan hij? Ben ik pas op de helft van mijn bestaan? Laat me niet lachen.

As (5)

Ik werp een blik op de tuintjes om hem heen. Als je ziet hoe sommigen hier erbij staan, dat vind ik... Respectloos. Maar iedereen heeft daar zijn eigen gedachten over. Voor mij is dit zo'n beetje de belangrijkste plek in mijn leven.

Hij wilde niet onder de grond. Hij wilde bóven de grond staan. Om nog wat rond te kunnen kijken? Maar voor mij was zelfs dat niet overzichtelijk genoeg. Ik wilde zeker weten dat hij ín die pot zat. Anders zou ik nu misschien voor een lege pot staan. Want wie gaat mij vertellen dat hij erin zit? Nou? Of een paar kilo boorzand? Als er een konijn in zit, geloof ik het ook. Ik zoek de dingen ook wel op. Maar ja, dingen moeten duidelijk zijn. Concreet. Niet abstract. Niet dat ik die mensen hier niet vertrouw. Maar ik dacht toch van: zit-ie er nou in of niet? Zes weken na de crematie ging ik naar beneden. Mijn zusje volgde, mijn moeder. Ik goot zijn as in deze urn. Ik goot mijn vader, het was niet te geloven. Ik zag het stromen, drie kilo as. En op het moment dat het stroomde, zag ik mijn vader.

Ik deed gauw het deksel erop en lijmde de pot dicht.

As (6)

Ik was een soort van boek aan het lezen. Ik ben geen lezer, maar dit was een thriller die ik niet meer weg kon leggen. Het boek ging over lijden. Dat boek wilde ik helemaal uitlezen. Die drang was zo sterk. Ik moest en ik zou. De laatste pagina kwam maar niet. Ik hoopte dat het gieten me naar de laatste pagina zou voeren. Nu weet ik: er komt nooit een einde aan dit boek.

As (7)

Op de kast naast de keukentafel in Leiden staat een klein, glazen stolpje. In dat stolpje hangt een zilveren kruisje. In het kruisje zit as.

Ik heb voor een kruisje gekozen omdat ik een stolpje te gewoon vind. En Ma en Petra namen ook al een stolpje. Waarom dan een kruisje?

Omdat ik geloof? Ik geloof niet. Ja, in mezelf.

Ik pak het kruisje elke dag even van de kast, en dan loop ik ermee door de kamer. Met mijn hand angstvallig eronder. Het kruisje is er al een paar keer uitgevallen. Pa wil eruit, hè. Niet dat ik bijgelovig ben. Maar soms, op de raarste momenten, hoor ik de nummers die we die dag voor hem draaiden. 'My Boy', 'You'll Never Walk Alone'. Dan ben ik van slag, en tot het bittere einde luister ik ze af. Die muziek vreet aan me als antigif. Het geeft me rust.

Ook nu ik hier zo sta, is het goed met me. Dicht bij hem voel ik de pijn scherp als een naald. Zo dadelijk, in de auto terug, ebt het weg.

Dan sta ik er weer alleen voor.

As (8)

Dit is het verhaal, mooier kan ik het niet maken. Ook toeval hè, dat het nu gaat regenen. Toch? Nu we hier zo staan? Op zo'n mooie dag als vandaag. Met andere woorden: ga weg, jongen. Dat is wat hij zegt. Hij wil niet dat ik verdriet heb.

Een man parkeert zijn auto naast die van mij. Hij laadt een zak tuinaarde uit de achterbak. Dit plekkie, meneer, is een goed plekkie. Dat zou ik tegen hem willen zeggen. Als ik de kracht had. Een goed plekkie. Om dood te zijn? We weten niet hoe het is om dood te zijn. Als we het daarover gaan hebben, slaap ik helemaal niet meer vannacht. Maar als jij het wilt, doen we het. Kom maar op met je vragen. Ik loop er niet voor weg. Dan maar weer een kutgevoel, de rest van de dag. Wat wil je weten over de dood? Nou?

Met hem heb ik het nooit over de dood gehad. Net wat ik zeg, die ochtend was er nog niks aan de hand. Hij was de nacht goed doorgekomen.

En ik moest tegen RKC. Ik moest op mijn poten passen.

STATISTIEKEN

Seizoen	Club	Competitie	Wedstrijden	Doelpunten	Gele kaart	Rode kaart
Speler						
1983-1984	Sparta	Eredivisie	26	2	1	0
1984-1985	Sparta	Eredivisie	32	2	6	0
1985-1986	FC Groningen	Eredivisie	29	0	2	0
1986-1987	FC Groningen	Eredivisie	30	2	1	0
1987-1988	FC Groningen	Eredivisie	30	1	4	0
1988-1989	FC Groningen	Eredivisie	23	2	3	0
1989-1990	Feyenoord	Eredivisie	0	0	0	0
1990-1991	Feyenoord	PTT Telecompetitie	22	0	2	0
1991-1992	Feyenoord	PTT Telecompetitie	22	2	5	0
1992-1993	Feyenoord	PTT Telecompetitie	27	4	7	0
1993-1994	Feyenoord	PTT Telecompetitie	27	3	5	0
1994-1995	Feyenoord	PTT Telecompetitie	12	0	3	1
1994-1995	Wolverhampton Wanderers	First Division	13	4	5	0
1995-1996	Wolverhampton Wanderers	First Division	15	1	2	0
1996-1997	VVV	Eerste Divisie	30	6	2	0
1997-1998	Hapoel Askelon	Liga Leumit	3	0	0	0
1997-1998	Helmond Sport	Toto Divisie	10	0	2	0
1998-1999	Helmond Sport	Toto Divisie	26	3	6	1

1999-2000	Helmond Sport	Toto Divisie	8	0	2	0
totaal			385	32	58	2
Internationaal						
1987-1994	Nederland		6	2	1	0

Erelijst

1991	Feyenoord	KNVB Beker
1992	Feyenoord	KNVB Beker
1993	Feyenoord	Kampioen van Nederland
1993	Feyenoord	Johan Cruijff Schaal
1994	Feyenoord	KNVB Beker

Trainer

2000	Zwart Wit '28
2000-2001	RKSV Halsteren
2002-2005	SVVSMC
2005-2007	Haaglandia
2007-2008	Türkiyemspor
2008-2009	SV ARC 3
2008-2009	Voorschoten '97
2009-2010	WKE
2012-2014	VV Sliedrecht
2013-	Sparta

MET DANK AAN

Han en Gerda Berger, Cas Biesta, Jan van Dijk, René Eijer, René Eijkelkamp, Marcel Elias, Mario van der Ende, Jack de Gier, Willem van Hanegem, Ruud Heus, Cor Huigen, Rob Jacobs, Wim Jansen, Gerard Meijer, Bob van Oosterhout, Robert Ouwendijk, Henk van Stee, Adri van Tiggelen, Christiaan Toering, Laura Troost en Jordy Korendijk van Tattooshop Laura, Arjan Verhagen, Theo Vonk, Ingrid de Vries, Desley de Wolf, Mar de Wolf-van den Heuvel, Petra de Wolf, Rodney de Wolf, Stacey de Wolf, Inge Zijdenbos, Dante van Zijl, Nina van Zijl.

Coach en opa Up de Wolf (met tas), vader Hans (derde van links) en oom Mari (met bal)

Johannes Hilbrand, drieënhalve maand oud

Moeder Mar in de schoolbanken

Vader Hans in diensttijd

Trouwfoto. Schiedam, 11 juli 1962

Aanvoerder van Sparta D1 tijdens een internationaal jeugdtoernooi in Montreux, Parijs.
Robert Ouwendijk links van John

John staande, tweede van links, tijdens een toernooi bij De Graafschap met Sparta C1

© HH/VI Images

In de verdediging van Sparta

© HH/VI Images

Teamfoto 1984-1985

© HH/VI Images

Rotterdammer in Groningen

© HH/VI Images

Thuis met FC Groningen tegen het Ajax van Marco van Basten

© HH/V1 Images

Geblesseerd tegen Atletico Madrid 1988-1989.
Dokter Hut (rechts) ziet nu ook zijn linkerteen gebroken

© HH/V1 Images

Teamfoto 1986-1987 met trainer Rob Jacobs (midden links), René Eijkelkamp (linksboven) en Jan van Dijk (zittend rechts)

Rambo

© HH/V1 Images

© HH/VI Images

Seizoen 1990-1991 tegen FC Groningen in De Kuip

© HH/VI Images

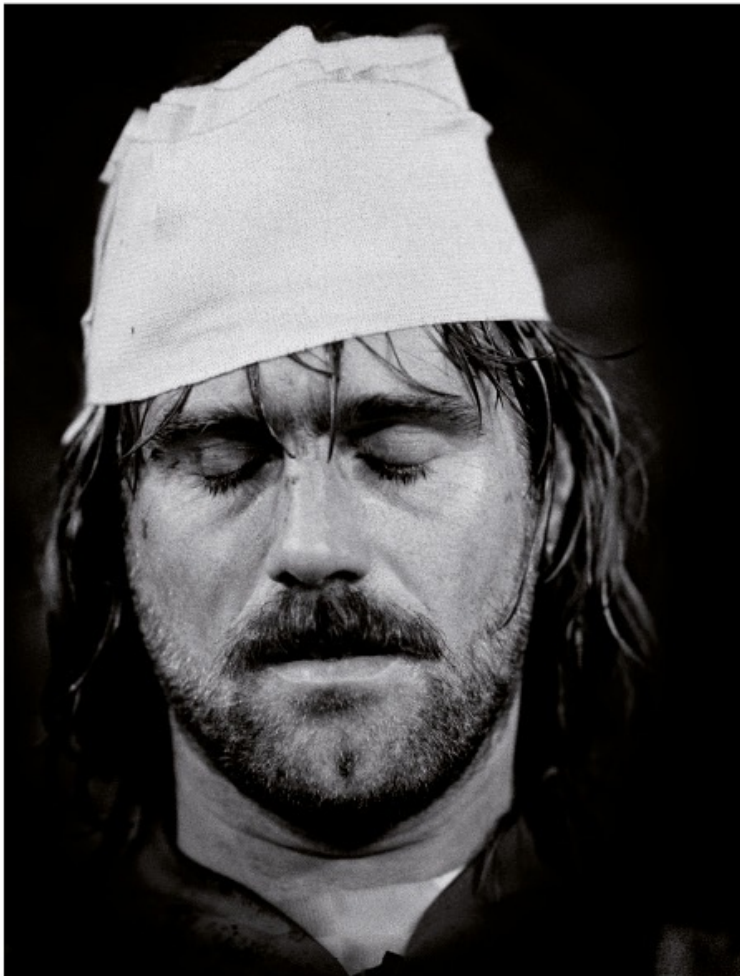
Na bekerwinst met Robbie Witschge en Ruud Heus

© HH/VI Images

Teamfoto seizoen 1993-1994

© HH/VI Images

Na afloop van PSV-Feyenoord, maart 1993

© HHH/VII Images

In de basis tegen San Marino

© HHH/VII Images

Tegen Engeland voor Oranje, tackle op John Barnes

Wolverhampton Wanderers

Wolverhampton Wanderers tegen Notts County

Ingrid en John met hun drie kinderen Rodney, Stacey en Desley

Zus Petra met
partner Marcel

© HH/VI Images

Terug in Nederland, bij vvv

© HH/VI Images

Eindhaltte Helmond Sport, uit in Almelo

© LaukensPhotography

Nina en Dante

Vader Hans

© LaukensPhotography

Desley, Stacey, John en Rodney

© LaukensPhotography

Inge en John

© LaukensPhotography

Met Joy

© HH/Vl Images

Trainen met Sparta

De geautoriseerde biografie van John de Wolf

John de Wolf (Schiedam 1962) is een icoon van het Nederlandse voetbal. Als speler van onder meer Sparta, FC Groningen, Feyenoord en Wolverhampton Wanderers groeide hij uit tot een verschijning op de velden. Met Feyenoord behaalde hij drie nationale bekeringen en werd hij kampioen van Nederland. Zijn ware voetbalerfenis is de onhollandse, meedogenloze stijl en zijn grenzeloze doorzettingsvermogen, die hij nu overbrengt op de verdedigers van Sparta.

Maar John is veel meer dan voetbal. Dit is het verhaal achter de wolvenogen. Het verhaal over de ontwikkeling van een jongen tot profvoetballer, en van profvoetballer tot bezorgde vader. Nooit eerder was John de Wolf zo openhartig als in deze biografie.

Jeroen Siebelink werkte eerder samen met John de Wolf, bij zijn vorige boek *Voetbalgenen*. Hij debuteerde met *De voetbalbelofte* en schreef in opdracht van de KNVB *Allemaal uitblinkers*, een handboekenreeks voor coaches en trainers in alle leeftijdscategorieën van het amateurvoetbal.

NW'R'DAM

NIEUWAMSTERDAM.NL

9 789046 816530